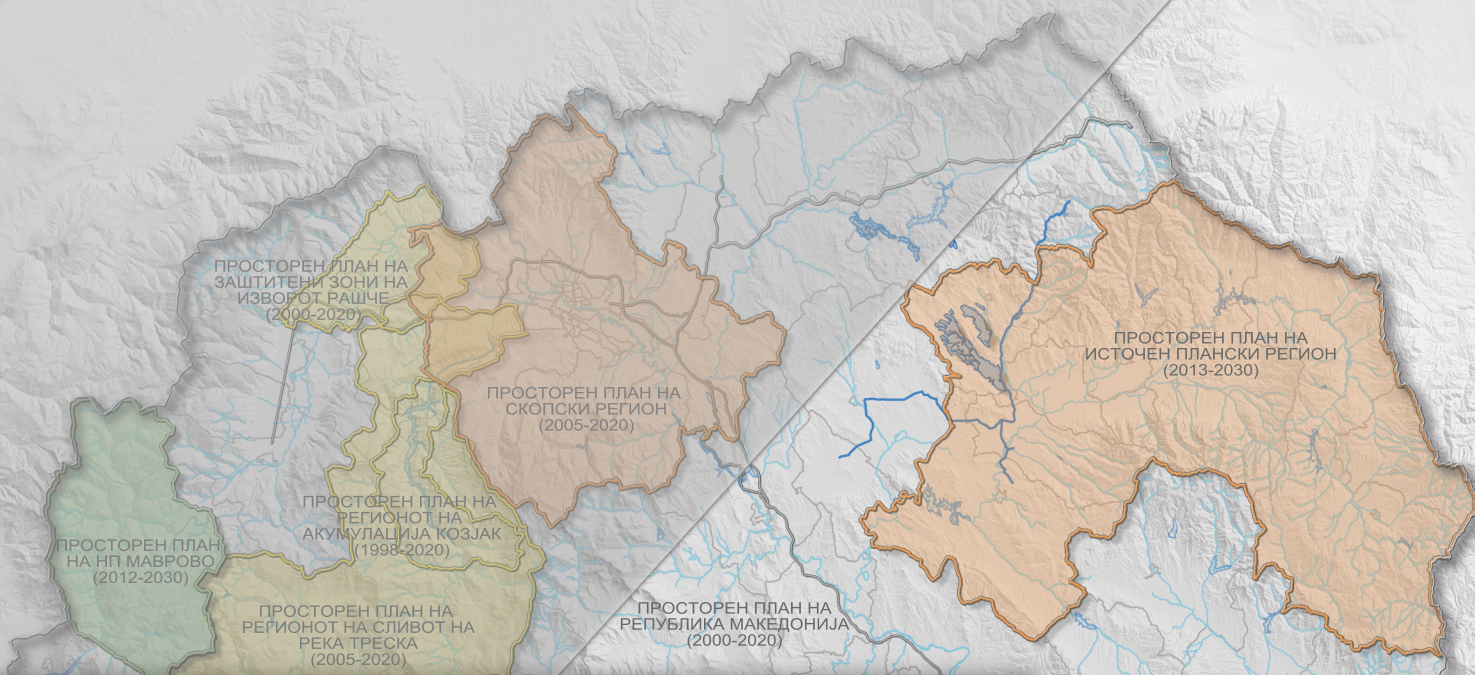
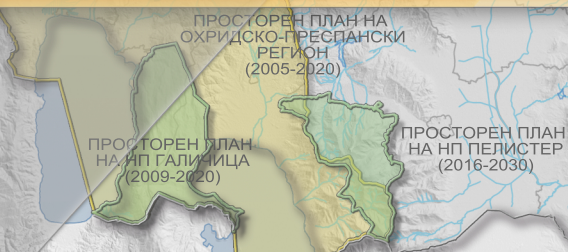

ПРОСТОРЕН ПЛАН
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
2002 - 2020

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ
ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРОСТОРНИОТ ПЛАН
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2018 ГОДИНА

МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ
АГЕНЦИЈА ЗА ПЛАНИРАЊЕ НА ПРОСТОРОТ

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ
ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРОСТОРНИОТ ПЛАН
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2018 ГОДИНА

Технички број I0619

НАРАЧАТЕЛ: **МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА**
 И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ

МИНИСТЕР: Насер Нуредини

ИЗВРШИТЕЛ: **АГЕНЦИЈА ЗА ПЛАНИРАЊЕ НА ПРОСТОРОТ**

в.д. ДИРЕКТОР: Огнен Апостолски

СКОПЈЕ, 2019

МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ

*Координатор на Годишен извештај за спроведување на Просторниот план
на Република Македонија во 2018 година*

м-р Соња Фурнаџиска, дипл.инж.арх.

АГЕНЦИЈА ЗА ПЛАНИРАЊЕ НА ПРОСТОРОТ

Раководител на тимот

д-р Христина Оџаклиеска, дипл.инж.зашт.жив.сред.

Асистенти

Срѓан Дурлевиќ, дипл.шум.инж.

м-р Анита Крстеска, дипл.соц.раб.

Членови на синтезен тим

д-р Душица Трпчевска Ангелковиќ, дипл.инж.арх.

д-р Лидија Трпеноска Симоновиќ, дипл.град.инж.

д-р Христина Оџаклиеска, дипл.инж.зашт.жив.сред.

м-р Соња Георгиева Депинова, дипл.град.инж.

м-р Весна Мирчевска Димишковска, дипл.инж.зашт.жив.сред.

м-р Мелита Јанчевска, дипл.ел.инж.

Соња Манасова, дипл.ек.

Лидија Петковска, дипл.инж.арх.

Благој Јанков, дипл.ел.инж.

Членови на работен тим

д-р Христина Оџаклиеска, дипл.инж.зашт.жив.сред.

м-р Соња Георгиева Депинова, дипл.град.инж.

м-р Мелита Јанчевска, дипл.ел.инж.

м-р Весна Мирчевска Димишковска, дипл.инж.зашт.жив.сред.

м-р Андријана Андреева, дипл.инж.арх.

м-р Звонко Бошев, дипл.геогр.

Соња Манасова, дипл.ек.

Лидија Петковска, дипл.инж.арх.

Благој Јанков, дипл.ел.инж.

м-р Маја Доновски Лукаревска, дипл.инж.арх.

Срѓан Дурлевиќ, дипл.шум.инж.

м-р Анита Крстеска, дипл.соц.раб.

Александар Ивановски, дипл.инж.арх.

Ана Лукиќ Коробар, дипл.инж.арх.

Ана Пижула Ефкоски, дипл.инж.арх.

Ивана Граматикова, м-р дипл.инж.арх.

Билјана Темелковска, дипл.инж.арх.

СОДРЖИНА

Вовед	1
1. Методолошки пристап	3
2. Инструменти за спроведување на „Просторниот план на Република Македонија“	9
2.1. Регионални просторни планови	10
2.2. Услови за планирање на просторот и Изводи од просторен план	13
2.3. Програма за спроведување на Просторниот план на Република Македонија	16
2.4. Просторна согласност	16
3. Евидентирани промени во просторот јануари - декември 2018 година	18
3.1. Економски основи на просторниот развој	18
3.1.1. Економски перформанси на просторот	18
3.1.2. Состојби во просторниот развој на економските дејности	20
3.2. Користење и заштита на природните ресурси	32
3.2.1. Земјоделство и земјоделско земјиште	32
3.2.2. Шуми и шумско земјиште	38
3.2.3. Минерални ресурси	43
3.2.4. Водостопанство и водостопанска инфраструктура	48
3.2.5. Енергетски извори и енергетска инфраструктура	55
3.3. Население и организација на населбите и дејностите	59
3.3.1. Демографски развој	59
3.3.2. Урбанизација и систем на населби	64
3.3.3. Уредување на селските населби и подрачја	70
3.3.4. Домување	72
3.3.5. Јавни функции	89
3.3.6. Развој и разместеност на индустријата	95
3.4. Сообраќај и врски	99
3.4.1. Сообраќајна инфраструктура	99
3.4.2. Комуникациски и доставни системи	106
3.5. Заштита и унапредување на животната средина, природното и културното наследство и развој на туризмот	109
3.5.1. Животна средина	109
3.5.2. Природно наследство	119
3.5.3. Културно наследство	119
3.5.4. Развој на туризмот и организација на туристичките простори	126
3.6. Заштита од воени разурнувања, природни и техничко-технолошки катастрофи	134
3.6.1. Заштита од воени разурнувања	134
3.6.2. Заштита од природни и елементарни катастрофи	135
3.6.3. Заштита од техничко-технолошки катастрофи	139
3.7. Информациски систем за просторно планирање	141
4. Европска рамка за планирање на просторот	158
5. Заклучни согледувања за 2018 година	164
5.1. Економски основи на просторниот развој	164
5.2. Користење и заштита на природните ресурси	165
5.2.1. Земјоделско земјиште	165
5.2.2. Шуми и шумско земјиште	166
5.2.3. Минерални сировини	166
5.2.4. Водостопанство и водостопанска инфраструктура	166
5.2.5. Енергетика и енергетска инфраструктура	169
5.3. Население и организација на населбите и дејностите	170
5.3.1. Демографски развој	170
5.3.2. Урбанизација и мрежа на населби	171

5.3.3. Уредување на селските населби и подрачја	172
5.3.4. Домување	172
5.3.5. Јавни функции	173
5.3.1. Развој и разместеност на индустријата.....	175
5.4. Сообраќај и врски	176
5.4.1. Сообраќајна инфраструктура	176
5.4.2. Комуникациски и доставни системи.....	177
5.5. Заштита и унапредување на животната средина, природното и културното наследство и развој на туризмот	177
5.5.1. Животна средина.....	177
5.5.2. Природно наследство	178
5.5.3. Културно наследство.....	178
5.5.4. Развој на туризмот и организација на туристичките простори.....	179
5.6. Заштита од воени разурнувања, природни и техничко-технолошки катастрофи	180
5.6.1. Заштита од воени загрозувања.....	180
5.6.2. Заштита од природни катастрофи	180
5.6.3. Заштита од техничко-технолошки катастрофи	181
5.7. Информациски систем за просторно планирање	181
6. Препораки.....	183

КРАТЕНКИ

АКН	<i>Агенција за катастар на недвижности</i>
БДП	<i>Бруто домашен производ</i>
ГИС	<i>Географски информациски систем</i>
ГУП	<i>Генерален урбанистички план</i>
ДЗС	<i>Државен завод за статистика</i>
ДУП	<i>Детален урбанистички план</i>
ДУПД	<i>Државна урбанистичко-планска документација</i>
ЕБОР	<i>Европска банка за обнова и развој</i>
ЕЛС	<i>Единица на локална самоуправа</i>
ЕУ	<i>Европска Унија</i>
ЛЕР	<i>Локален економски развој</i>
ЛУПД	<i>Локална урбанистичко-планска документација</i>
МЖСПП	<i>Министерство за животна средина и просторно планирање</i>
МОН	<i>Министерство за образование и наука на РМ</i>
НИПП	<i>Национална инфраструктура на просторни податоци</i>
НТЕС	<i>Номенклатура на територијалните единици за статистика</i>
ПИС	<i>Просторен информациски систем</i>
ПО	<i>Подрачно одделение</i>
ПП	<i>Просторен план</i>
ТИРЗ	<i>Технолошко-индустриска развојна зона</i>
УБ	<i>Урбанистички блок</i>
УЈП	<i>Управа за јавни приходи</i>
УЗКН	<i>Управа за заштита на културното наследство</i>
УПВНМ	<i>Урбанистички план за вон населено место</i>
ХЕЦ	<i>Хидроелектрична централа</i>
CaTV	<i>Кабелска телевизија</i>
DVB-T	<i>Дигитална терестријална телевизија</i>
ESDP	<i>Перспектива на просторниот развој на Европа</i>
ESPON	<i>Европска мрежа за следење на просторното планирање</i>
ESTIA	<i>Алтернативи на европската просторна и територијална интеграција</i>
GSM	<i>Стандард за дигитална целуларна комуникација</i>
IP	<i>Интернет протокол</i>
INSPIRE	<i>INfrastructure for SPatial InfoRmation in Europe</i>
IPTV	<i>Интернет протокол телевизија</i>
JICA	<i>Јапонска агенција за меѓународна соработка</i>
LAN	<i>Локална мрежа</i>
LTE	<i>Безжична телекомуникациска технологија од четврта генерација за размена на податоци со голема брзина и капацитет</i>
MKFFIS	<i>Македонски информативен систем за шумски пожари (МИСШП)</i>
OSPE	<i>Опсерваторија за просторно планирање во Југоисточна Европа</i>
xDSL	<i>Конекција на интернет преку бакарен телефонски вод со зголемена брзина на пренос на податоци</i>
WMS	<i>Web Map Service</i>
WFS	<i>Web Feature Server</i>

ТАБЕЛИ

Табела 1 Земјоделска површина по категории на користење во 2018 година (ha)	35
Табела 2 Пошумени површини и биланс на површината под шуми во 2018 година	39
Табела 3 Реализирано пошумување во шума и вон шума во 2018 година	40
Табела 4 Површина под шуми во Република Северна Македонија во 2018 година	40
Табела 5 Површина под шуми по региони за 2018 година (ha)	41
Табела 6 Пошумување по видови дрвја по региони во 2018 година (ha)	42
Табела 7 Исечена бруто-дрвна маса во шума и вон шума 2018 година (m ³)	42
Табела 8 Шумски штети по региони 2018 година	42
Табела 9 Издадени концесии за детални геолошки истражувања на минерални сировини во 2018 година	44
Табела 10 Издадени концесии за експлоатација на минерални сировини во 2018 година	45
Табела 11 Експлоатација на минерални сировини по општини	47
Табела 12 Преглед на промените настанати во областа на водостопанство и водостопанска инфраструктура во 2018 година	49
Табела 13 Потрошувачка на финална енергија (ktoe)	55
Табела 14 Потребна енергија по енергенти (ktoe)	55
Табела 15 Финална енергетска потрошувачка по сектори (ktoe).....	56
Табела 16 Природно движење на населението во Република Северна Македонија во 2018 година	60
Табела 17 Витална состојба на населението по региони во 2018 година	60
Табела 18 Миграциони движења во Република Северна Македонија во 2018 година	61
Табела 19 Општини групирани по број на жители	62
Табела 20 Урбанистичко-планска документација усвоена во текот на 2018 година	66
Табела 21 Новоурбанизирани површини во 2018 година.....	67
Табела 22 Урбанистичко-планска документација во тек на изработка/ донесување во 2018 година	68
Табела 23 Реализирани активности во 2018 година.....	71
Табела 24 Изградени станбени објекти во Република Северна Македонија во 2018 година .	74
Табела 25 Довршување на станови во градба од претходни програми, наменети за продажба (изградени, во изградба и предвидени со Годишната програма за 2018).....	80
Табела 26 Изградба на објекти со станови за продажба за 2018 година	80
Табела 27 Повеќегодишни проекти за изградба на објекти со станови за продажба.....	81
Табела 28 Изградба на објекти за индивидуално домување	84
Табела 29 Изградба на станови за лица во социјален ризик и други ранливи групи	84
Табела 30 Основни показатели на стандард на домување	87
Табела 31 Станови по број на соби	87
Табела 32 Училишта, ученици и наставници по учебни години во основно образование	90
Табела 33 Училишта, ученици и наставници по учебни години во средно образование	91
Табела 34 Високообразовни институции, студенти и професори	91
Табела 35 Ново отворени објекти за згрижување на деца од предшколска возраст	93
Табела 36 Згрижување и воспитување на деца - детски градинки	93
Табела 37 Реализација на сообраќајници во 2018 година	100
Табела 38 Градежни активности на магистрална патна мрежа во 2018 година	105
Табела 39 Податоци за квалитет на амбиентен воздух, по општини во 2018 година	109
Табела 40 Податоци за квалитет на отпадни води, по општини во 2018 година	112
Табела 41 Податоци за следење на квалитет на почва, по општини во 2018 година	114
Табела 42 Податоци за следење на ниво на бучава, по општини во 2018 година	115
Табела 43 Санирани и рекултивирани деградирани простори по општини, 2018 година	118
Табела 44 Заштитно-конзерваторски основи за недвижно културно наследство на подрачје на плански опфат	125
Табела 45 Евидентирани пожари по тип, број и зафатена површина во 2018 година	136
Табела 46 Преглед на промените настанати во областа на информациски системи за просторно планирање на Република Северна Македонија во 2018 година.....	143

ГРАФИКОНИ

Графикон 1	Работна сила во 2018 година	19
Графикон 2	Структура на вработени по сектори на дејност во 2018 година	20
Графикон 3	Земјоделска површина по категории на користење во 2018 година (илјади ha)	34
Графикон 4	Структура на обработлива површина во 2018 година (илјади ha)	34
Графикон 5	Производство на житни растенија во 2017 и 2018 година (t).....	36
Графикон 6	Производство на индустриски растенија 2017 и 2018 година (t).....	37
Графикон 7	Производство на овошје (t)	37
Графикон 8	Број на добиток и живина	38
Графикон 9	Финална енергетска потрошувачка по сектори (ktoe)	56
Графикон 10	Новоизградени станбени објекти во 2018 година според податоци од информативните листови	78
Графикон 11	Структура на изградени објекти со и без одобрение за градење (%).....	78
Графикон 12	Станови по број на соби (%) во 2018 година	87
Графикон 13	Собран и создаден комунален отпад во 2018 година (t).....	116
Графикон 14	Количество на собран комунален отпад по видови, во 2018 година	117
Графикон 15	Број на туристи во 2018 година	127
Графикон 16	Структура на вкупниот број туристи во 2018 година	128
Графикон 17	Број на ноќевања по видови објекти за сместување во 2018 година	128
Графикон 18	Број на легла и соби во 2018 година	129
Графикон 19	Број на легла по видови објекти за сместување во 2018 година	130
Графикон 20	Емитивни сфери на странски туристи во 2018 година	131
Графикон 21	Број на туристи по региони во 2018 година	132
Графикон 22	Број на ноќевања по региони во 2018 година	132

СЛИКИ

Слика 1	Шематски приказ на инструментите за спроведување на „Просторниот план на Република Македонија“	10
Слика 2	Статус на регионални просторни планови во 2018 година	13
Слика 3	Изработени Услови за планирање на просторот по општини во 2018 година	14
Слика 4	Новоизградени објекти и објекти во градба со производна и услужна намена по општини во 2018 година	32
Слика 5	Процентуална застапеност на обработливите површини по статистички региони во 2018 година	35
Слика 6	Површина под шуми по региони за 2018 година	41
Слика 7	Издадени концесии за детални геолошки истражувања на минерални сировини во 2018 година	45
Слика 8	Издадени концесии за експлоатација на минерални сировини во 2018 година.....	47
Слика 9	Просторна разместеност на поставената енергетска инфраструктура во 2018 година	59
Слика 10	Витални карактеристики на населението по региони во 2018 година	61
Слика 11	Просторна разместеност на проценето население по општини според групна класификација, 2018 година	63
Слика 12	Планска документација, 2018 година	69
Слика 13	Изграден станбен фонд во 2018 година	88
Слика 14	Просторна разместеност на индустриските објекти по општини во 2018 година	98
Слика 15	Покриеност на Р Северна Македонија со мрежа на Операторот А1	106
Слика 16	Покриеност на Р Северна Македонија со мрежа на Операторот Македонски Телеком	106
Слика 17	Покриеност на Р Северна Македонија со DVB-T мрежа на А1 Операторот.....	107
Слика 18	Просторна разместеност на поставената комуникациска инфраструктура во 2018 година	108
Слика 19	Диспозиција на мерни места во Градот Скопје	115
Слика 20	Диспозиција на мерни места во Градот Битола	115
Слика 21	Диспозиција на мерни места во Градот Кичево	115
Слика 22	Диспозиција на мерни места во Градот Куманово.....	115
Слика 23	Собран и создаден комунален отпад во 2018 година	117
Слика 24	Локална санитарна депонија во Гевгелија.....	118

Слика 25 Туристи и ноќевања по региони во 2018 година	131
Слика 26 Поплавување на повеќе реки (состојба на 05.03.2018)	137
Слика 27 Поплавени улици и домови, населба Ченто, Скопје (состојба на 07.05.2018)	138
Слика 28 Поплавени улици, Скопје (состојба на 09.06.2018)	138
Слика 29 Застапеност на евидентираниите непогоди во 2018 година.....	141

Вовед

„Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија во 2018 година“ е изработен согласно Законот за спроведување на Просторниот план на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 39/04).

Спроведувањето на „Просторниот план на Република Македонија“ со плански временски хоризонт до 2020 година, го обезбедува министерството надлежно за работите на просторното планирање.

„Просторниот план на Република Македонија“ се спроведува со изработка и донесување на просторни планови на региони, просторни планови на подрачја од јавен интерес, просторен план на општина, на општините во Градот Скопје и на Градот Скопје, како и со урбанистички планови и друга документација за планирање и уредување на просторот, предвидена со Законот за просторно и урбанистичко планирање („Службен весник на Република Македонија“ број 199/14 и измена и дополна бр. 199/14, 44/15, 193/15, 31/16, 163/16, 64/18 и 168/18).

Заради континуирано следење на состојбите во просторот и спроведување на „Просторниот план на Република Македонија“, органите на државната управа, единиците на локалната самоуправа, јавните служби, организациите, претпријатијата, установите, институциите и другите правни лица (извештајни единици) се должни да изготвуваат годишни извештаи за состојбите и промените во просторот од својата област и истите да ги доставуваат до министерството надлежно за работите на просторното планирање.

Постапката и начинот на изготвување, содржината на извештаите, како и роковите за доставување, ги пропишува министерот надлежен за работите на просторното планирање, согласно Правилникот за постапката, начинот на изготвување, содржината на извештаите за состојбите и промените во просторот и рокови за нивно доставување („Службен весник на Република Македонија“ број 42/05, 111/06 и 17/10).

„Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија“, Владата на Република Северна Македонија, на предлог на министерството надлежно за работите на просторното планирање, го доставува до Собранието на Република Северна Македонија.

Извештајот за состојбите и промените во просторот во 2018 година претставува интегрален сеопфатен документ, со кој Владата на Република Северна Македонија и парламентот се известуваат за состојбите и промените во просторниот развој на Република Северна Македонија во текот на една календарска година, за сите релевантни области: демографија, користење на земјиштето (земјоделие, шумарство, експлоатација на минерални ресурси), урбанизација, селски населби, инфраструктурни системи (енергетика, управување со водите, сообраќајот, комуникациите), економски основи на просторниот развој, развој и дистрибуција на индустријата, туризмот, домувањето, јавните функции, природното и културно наследство, заштитата на животната средина, просторен информативен систем, заштита од воени разурнувања, природни и техничко-технолошки катастрофи итн.). Со аналитички осврт на состојбите, промените, проблемите, интересите,

конфликтите и условите на развој, согласно методолошкиот пристап на изработка, Извештајот дава оценка на реализацијата и разработката на планските поставки дефинирани во соодветните области во „Просторниот план на Република Македонија“.

Флексибилната методологија за изработка на Годишниот извештај со проактивниот пристап насочен кон разработка и унапредување на информативноста и употребливоста на Извештајот во креирањето на соодветните политики, резултира со постојано негово квалитативно дополнување со цел постигнување поголема сеопфатност и актуелност согласно тековните промени во развојот на областите опфатени со Просторниот план. Комплексниот процес на следење на спроведувањето на „Просторниот план на Република Македонија“ ги сублимира активностите на сите релевантни субјекти во Државата со цел согледување на состојбите и промените во развојот на секој сегмент на просторниот систем. Токму заради тоа, методологијата за изработка на Годишниот извештај се карактеризира со флексибилност и прилагодливост во однос на обезбедувањето и користењето на оние податоци кои во моментот на изработка се единствено расположиви како индикатори на состојбите и промените во просторот на Државата. Интенцијата е постигнување целовитост и сеопфатност на Извештајот со осврт на сите области вклучително и оние за кои во периодот на изработка на Извештајот не постојат податоци за годината за која се изработува Извештајот. Заради тоа, освртот во годишната анализа за тие области базира на обработка на расположивите податоци кои се однесуваат на претходната година, а кои се објавени од релевантни институции.

Со изработката на Извештајот се обезбедува континуитет во планерскиот процес, согледување на остварувањата на планските определби и повратна спрега со интенција на измена и дополнување на Просторниот план или подготовка за изработка на нов Просторен план согласно настанатите промени и актуелни тенденции во соодветните области во просторот.

Основа за изработка на „Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија“ се доставените информативни листови за годишните состојби и промени во просторот во соодветната област добиени од извештајните единици и сите расположиви публикувани документи програми, стратегии, податоци, развојни и урбанистички планови релевантни за секоја област опфатена во „Просторниот план на Република Македонија“.

„Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија во 2018 година“ е изработен врз основа на доставените информативни листови од извештајните единици за 2018 година (од почетокот на месец јануари до крајот на месец декември).

Годишниот извештај е составен од 6 (шест) поглавја.

1. Методолошки пристап

Методологијата претставува збир на сознанија, средства и начини за водење на истражувачките процеси и процесите на синтеза, заклучување, конципирање и експликација.

Општата методолошка матрица ја сочинуваат интердисциплинарноста во истражувањето, диференцијалниот третман во зависност од сферите на истражувањето, системски пристап и комбинација на разни методи, постапки и техники на работа.

Методологијата за изработка на „Годишен извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија во 2018 година“, базира на следните основни начела:

- јавен интерес на „Просторниот план на Република Македонија“;
- единствен систем во планирањето на просторот;
- јавност во спроведувањето на Просторниот план;
- стратешкиот карактер на просторниот развој на Државата;
- следење на состојбите во просторот;
- усогласување на стратешките документи на Државата и сите зафати и интервенции во просторот;
- координација на „Просторен план на Република Македонија“ со другите просторни и урбанистички планови и другата документација за планирање и уредување на просторот, со субјектите за вршење на стручни работи во спроведувањето на Планот.

Врз основа на овие начела, со Годишниот извештај се валоризира имплементацијата на поставените плански концепции во сите области утврдени со Просторниот план, што претставува една од алките во спрегата на подготовка, донесување и спроведување на „Просторниот план на Република Македонија“. Годишниот извештај за промените во просторот е дел од интегралниот систем на планирање на просторниот развој со кој се воспоставува политика на планирање, организирање, уредување и управување со просторот. Поставен врз принципите на информативност, кооперативност и транспарентност, овој систем обезбедува поголема флексибилност и проактивност на Просторниот план на Државата преку негово иновирање, прилагодување и усогласување со стратешките промени, со цел рационално користење и организирање на сите активности во просторот насочени интегрално кон главната развојна определба на XXI-от век, кооперативност и одржлив развој со рационално користење на сите природни ресурси, човековиот потенцијал, создадените вредности и примена на принципите на заштита на животната средина.

„Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план“ претставува комплексен проект во кој се согледува развојот во 2018 година во поделните сфери на просторот опфатени со „Просторниот план на Република Македонија“: демографија, користење на земјиштето, земјоделство, шумарство, минерални сировини, економија, индустрија, туризам, урбанизација и систем на населби, уредување на селските подрачја, сообраќај, енергетика и телекомуникации, водостопанство, културното наследство, природни карактеристики, природното наследство, заштита на животната средина и заштита од воени разурнувања, јавните функции, домувањето, природни и

техничко-технолошки катастрофи и просторен географски информациски систем.

Процесот на изработка на Годишниот извештај базира на темелна подготовка, прибавување и средување на обемна и разновидна документациона основа, голем опсег на експертски анализи во соодветните сектори и области, меѓусекторска комуникација, интерна и екстерна, координација и синхронизација на активностите во спрега со сите извештајни единици, надлежното министерство и изработувачот на Извештајот, Агенцијата за планирање на просторот. Целта е евалуација на реализацијата на концепциите и определбите утврдени со Просторниот план во релевантните области и нивна операционализација во просторот.

При изработката на Годишниот извештај се воспоставува интензивна соработка помеѓу разни институции, локални и централни органи, а во прв ред локалната самоуправа и надлежното Министерство за животна средина и просторно планирање, јавните претпријатија и агенции, потоа секторски институции и други органи во сите области (сектори, подрачја и сл.) кои се опфатени со развојните документи на поединечните ресори (земјоделство, шумарство, водостопанство, сообраќај, енергетика, заштита на животната средина, домувањето, јавните функции, заштита на природата и биодиверзитетот, економскиот развој, туризмот, културното наследство, урбанизмот, социјалата и трудот) итн.

Според Законот за спроведување на Просторниот план на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ број 39/04) и Правилникот за постапката, начинот на изготвување, содржината на извештаите и рокови за нивно доставување („Службен весник на Република Македонија“ број 42/05, 111/06 и 17/10), утврдена е постапката и начинот на изработка, роковите за доставување, како и содржината на Извештаите за состојбите и промените во просторот што ги изработуваат органите на државната управа, единиците на локалната самоуправа, јавните служби, организациите, претпријатијата, установите, институциите и другите правни лица (извештајни единици) од својата област на делување.

Извештаите за состојбите и промените во просторот се однесуваат за период од една година и се изработуваат и доставуваат во форма на Информативен лист кој што е составен дел на Правилникот за постапката, начинот на изготвување, содржината на извештаите за состојбите и промените во просторот и рокови за нивно доставување.

Согласно Законот за спроведување на Просторниот план на Република Македонија и горенаведениот Правилник, Секторот за просторно планирање при Министерството за животна средина и просторно планирање, достави вкупно 145 дописи до сите релевантни извештајни единици, за пополнување на информативниот лист со Упатство за негово пополнување. Податоците и информациите содржани во информативните листови се однесуваат на календарската 2018 година т.е. од месец јануари до декември 2018 година.

Од вкупниот број доставени информативни листови за 2018 година, добиени се 99 пополнети информативни листови од извештајните единици¹ (67 дописи од општините, 1 допис од Град Скопје и 31 допис од останатите извештајни единици), односно околу 68% од вкупно доставените, што претставува зголемување во однос на одзивот во 2017 година (60,6%). Иако бројот на доставени информативни листови е зголемен во однос на изминатата

¹ Органи на државната управа, општини и институции

година, и понатаму информативните листови се пополнуваат парцијално, а дел од доставените податоци не соодветствуваат на реалните промени во областа за која се наменети или пак се повторуваат од претходните години. Затоа е неопходно, ресорното министерство односно Министерството за животна средина и просторно планирање, согласно неговата надлежност, да превземе активности за обезбедување сеопфатни, целосни и точни информации од информативните листови кои ги пополнуваат извештајните единици.

Со цел постигнување на објективност во евалуацијата на промените во просторот и надминување на проблемот со бројноста и квалитетот на добиените податоци од информативните листови (годишни извештаи), работниот тим во Агенцијата за планирање на просторот, согласно методологијата за изработка на Годишниот извештај, покрај податоците добиени од информативните листови користи и други расположиви извори за обезбедување информации и податоци објавени и публикувани од соодветни институции релевантни за секоја област од „Просторниот план на Република Македонија“.

Богатата информациско-документациска база со која располага Агенцијата за планирање на просторот наменета за потребите на планерскиот процес како и обемната база на податоци во својот просторно-информациски систем, овозможуваат пореално презентирање на појавите и промените во просторот на Република Северна Македонија остварени во текот на 2018 година.

Работниот тим и Синтезниот тим формирани за изработка на „Годишен извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија во 2018 година“ со мултидисциплинарен состав на просторни планери со научни звања и со децениско искуство во практикувањето на планерскиот процес од повеќе специјалности: економист, географ, архитекти, градежни и електро инженери, урбанисти, инженери за заштита на животната средина, шумарски инженер, социјален работник и др., врз основа на сумираните и интерпретирани расположиви податоци и информации добиени од информативните листови и врз основа на постојната истражувачка, планска и друга расположива документација обезбедена од разни нивоа и ресори значајни за Извештајот (студии, статистички публикации, стратегии, планови, програми, извештаи и други информации), пристапи кон анализа и обработка на целокупната информациско-документациска база со цел согледување и оценка на остварувањата на планските определби и нивната рефлексивност врз состојбите и промените во просторот со *ex post* планерска евалуација на спроведување на Просторниот план, според експлицитните и имплицитни ефекти во просторот.

Податоците кои се предмет на обработка и анализа во соодветната област се однесуваат на дефинитивните резултати остварени во анализираната година или на оценети податоци кои се очекува да се остварат до крајот на годината, а кои што се официјално објавени од релевантни институции. Со цел да се обезбеди целосна информираност за состојбите и промените во сите области кои се опфатени со „Просторниот план на Република Македонија“, со постојната методологија за изработка на „Годишен извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија“ овозможено е во областите за кои не се располага со податоци и информации за анализираната година, да се користат расположиви податоци кои се однесуваат на претходната година.

Овој методолошки пристап произлегува од потребата да се даде осврт на состојбите и појавите во просторот кои се актуелни во моментот и кои базираат на расположиви податоци неопходни за обезбедување целосна информираност на Владата на Република Северна Македонија и парламентот за тековите и промените во просторот во сите области.

Транспарентноста на постапката за изработка на „Годишен извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија“ базира на вклучување голем број субјекти од локално и национално ниво, тимска работа и синтезен пристап за согледување на реализацијата на планските поставки во поделните области од Просторниот план, како и перманентна координација со Министерството за животна средина и просторно планирање, поточно со назначениот Координатор од Секторот за просторно планирање.

Високиот степен на техничка и информатичка опременост на Агенцијата за планирање на просторот овозможи примена на современи информатички технологии во сите фази на изработка на Извештајот: подготвителни активности, формирање информациско-документациска база, обработка, анализа, евалуација и на крај синтезна презентација на интегралниот текст и негово графичко претставување со тематски карти од одредени области.

Процесот на имплементација на определбите од Просторниот план и нивно ефектуирање во просторот подразбира трајно и континуирано следење на состојбите и промените во релевантните области, согледување на бариерите, ограничувањата, но и на новите можности и услови за реализацијата на определбите. Извештаите за годишните промени во просторот овозможуваат интегрално следење на реализацијата на Просторниот план со што се обезбедува солидна информациско-документациска база за согледување и оценка на постојните плански решенија и утврдување на потребата за измена и дополнување на „Просторниот план на Република Македонија“ со цел изнаоѓање и предлагање подобри решенија во организацијата, уредувањето и заштитата на просторот на Државата согласно актуелните тековни и развојни промени во сите сектори на просторниот систем.

Следењето на реализацијата на „Просторниот план на Република Македонија“ е сложена активност во која учествуваат голем број субјекти од различни профили и нивоа на власт, стручни и професионални, кои добро ги познаваат состојбите, појавите, условите, меѓусебните односи, пореметувањата, лимитите, предностите и перспективите во поделните области во просторот, и со која се овозможува иницирање и подготовка на предлози за избор на нови плански определби и решенија во релевантните области од просторниот систем применувајќи ја постапката и процедурата за измена и дополнување на „Просторниот план на Република Македонија“. Следењето на остварувањето на Планот како активност е неразделно поврзана со активностите за управувањето со развојот во просторот со што се потврдува и целисходноста на Планот.

Просторот во планерскиот процес не е само ресурс кој се поистоветува со површината на земјата, земјиштето, пејсажот, туку и сето она што се наоѓа под и над земјината површина како составни и активни компоненти на развојот и уредувањето на просторот.

Во планирањето и управувањето со просторниот развој во Република Северна Македонија, просторот претставува вредност која се карактеризира со три атрибути:

- просторот е ограничен, даден, односно конечен;
- просторот е необновлив и
- просторот е делив меѓу повеќе корисници.

Просторот има и интеррегионална вредност во европски рамки и универзална вредност во планетарната димензија.

Со оглед на тоа што Просторниот план, како развоен национален стратешки документ, во пошироките просторни рамки надвор од националните граници добива интернационална димензија, Извештајот дава осврт и согледување на меѓународните документи и директиви значајни во областа на просторното планирање во европското и светско окружување.

Процесот на интегрирање на европскиот простор уште повеќе го актуелизира овој пристап во Годишниот извештај со цел што пореално следење и примена на сите релевантни документи и насоки значајни во доменот на планирање на просторот.

Анализите и согледувањата за реализацијата на „Просторниот план на Република Македонија“ на ниво на локални заедници се прилагодени на актуелната територијална организација на локалната самоуправа² според која од 2014 година се утврдени 80 единици на локалната самоуправа, односно 81 со Градот Скопје како заедница на општини. Графичката презентација на промените во просторот во картографски приказ е составен дел на текстот на поделените области опфатени со Годишниот извештај.

Во изминатиот период, од донесувањето на „Просторниот план на Република Македонија“, настанаа крупни промени релевантни за областа на планирање и следење на реализацијата на Просторниот план. Усвоени се четири, а во фаза на усвојување и изработка се уште шест регионални просторни планови, беше одобрен новиот ГУП на Град Скопје, беше изработена обемна урбанистичка планска документација со која се обезбеди правен основ за отпочнување на реализацијата на зацртаните плански решенија согласно соодветната урбанистичка документација, изградени се нови инфраструктурни системи и градби од областа на домувањето, јавните функции, туризмот, индустријата и другите економски дејности, настанаа промени во урбанизацијата и уредувањето на селските населби, во користењето на минералните сировини, во заштитата на животната средина, природното и културно наследство, беше донесена нова и измена на постојната законска регулатива во повеќето области кои се опфатени со процесот на просторно планирање. Овие измени во некои сегменти претставуваа усогласување со соодветната законска регулатива применлива во Европската Унија за која Република Северна Македонија има приоритетен стратешки интерес за полноправно членство. Сите овие активности ја наметнуваат потребата за измена на формата и содржината на информативниот лист кој претставува извештај за состојбите и промените во просторот што ги изработуваат извештајните единици од својата област на делување.

Со „Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија во 2018 година“, исто како и во претходните годишни извештаи за 2014, 2016 и 2017 година, се укажува на неопходноста, соодветното ресорно министерство во согласност со своите надлежности, да отпочне активности за измена на постојниот Правилник за постапката, начинот на изготвување, содржината на

² Одложена примена на Законот за територијална организација на локалната самоуправа која се однесува на измена на административната граница на Општина Кичево.

извештаите и рокови за нивно доставување („Службен весник на Република Македонија“ број 42/05, 111/06 и 17/10) и истовремено да ги анимира сите извештајни единици за нивната законска обврска за доставување годишни извештаи со пополнување на квалитетни, целосни и точни податоци во информативните листови наменети за изработка на Годишниот извештај за спроведување на „Просторниот план на Република Македонија“.

2. Инструменти за спроведување на „Просторниот план на Република Македонија“

Актуелниот „Просторен план на Република Македонија“ е донесен во месец јуни 2004 година од Собранието на Република Македонија со што започна и процесот на неговото спроведување преку инструментите утврдени во Законот за спроведување на Просторниот план на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ број 39/04) и Законот за просторно и урбанистичко планирање ("Службен весник на Република Македонија број 199/14, 44/15, 193/15, 31/16 163/16, 64/18 и 168/18).

Спроведувањето на Просторниот план го обезбедува министерството надлежно за работите на просторното планирање - Министерството за животна средина и просторно планирање.

Просторниот план се разработува, односно директно се спроведува, преку изработка и донесување на просторни планови на региони, просторни планови на подрачја од јавен интерес и просторни планови на општините и Градот Скопје, како и со урбанистички планови и друга документација за планирање и уредување на просторот, предвидена со закон.

Приоритетите и динамиката на изработка на наведените просторни планови се утврдуваат преку годишните програми за изработка на просторни планови кои, на предлог на Министерството за животна средина и просторно планирање, ги донесува Владата на Република Северна Македонија.

Урбанистичко планската документација, генерално, е во надлежност на единиците за локална самоуправа, но за одделни простори, на предлог на Министерството за транспорт и врски, Владата на Република Северна Македонија донесува „Годишна програма за финансирање на изработка на урбанистички планови, регулациски планови на генерални урбанистички планови, урбанистичко-планска документација и урбанистичко - проектни документации“.

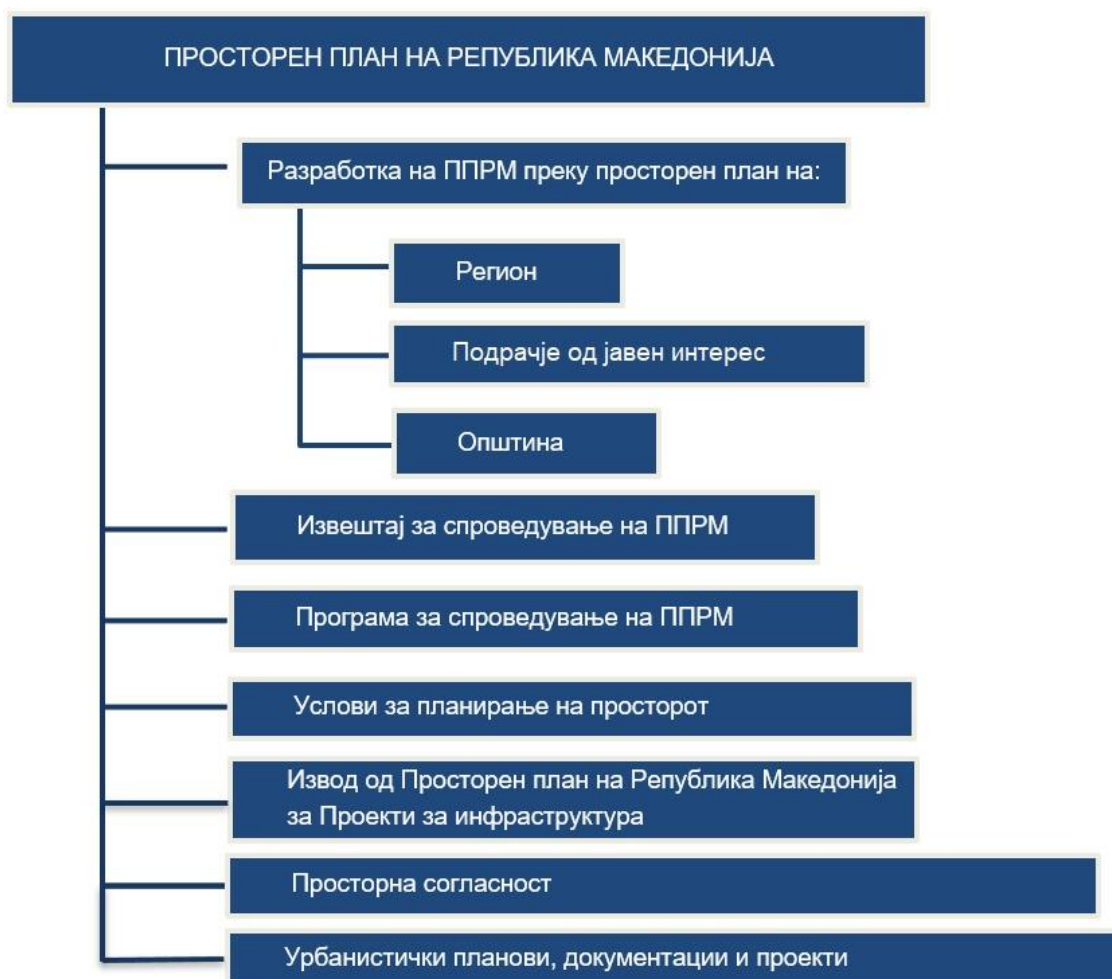
„Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија“ е еден од инструментите за негово спроведување регулиран со Законот за спроведување на Просторниот план и Правилникот³ за годишните извештаи за состојбите и промените во просторот. Имено, заради континуирано следење на состојбите во просторот и спроведување на Просторниот план, органите на државната управа, единиците на локалната самоуправа, јавните служби, организациите, претпријатијата, установите, институциите и другите правни лица, се должни да изготвуваат годишни извештаи за состојбите и промените во просторот, од својата област и истите да ги доставуваат до министерството надлежно за работите на просторното планирање. Надлежното Министерство, годишните извештаи од извештајните единици ги доставува до Агенцијата за планирање на просторот, која е изработувач на Годишниот извештај.

Владата на Република Северна Македонија, на предлог на Министерството за животна средина и просторно планирање, до Собранието на Република Северна Македонија го доставува „Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија“. Од

³ Правилник за постапката, начинот на изготвување, содржината на извештаите за состојбите и промените во просторот и рокови за нивно доставување (Службен весник на РМ, број 42/05, 111/06 и 17/10)

донесувањето на Просторниот план, првиот извештај за спроведување на Просторниот план во 2004 година, се однесуваше на втората половина од годината, бидејќи Просторниот план беше донесен во јуни 2004 година. Следните извештаи беа изработени во континуитет за 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 и 2010 година. По застој од три години, следниот извештај беше изработен за 2014 година и во него беа опфатени и годините 2011, 2012 и 2013 година, за кои не беа изработени годишни извештаи, а со извештајот за 2016 година опфатена е и 2015 година за која исто така не беше изработен годишен извештај. Минатата година се изработи годишен извештај за 2017 година. Предметниот годишен извештај ги разработува промените во просторот во 2018 година.

Инструментите за спроведување на „Просторниот план на Република Македонија“ прикажани се шематски на следната слика:

Слика 1 Шематски приказ на инструментите за спроведување на „Просторниот план на Република Македонија“

2.1. Регионални просторни планови

Разработката на „Просторниот план на Република Македонија“ согласно Законот за просторно и урбанистичко планирање се остварува преку изработка и усвојување на просторни планови на региони, просторни планови на подрачја од јавен интерес за Републиката, просторен план на општина, на општините во

Градот Скопје и на Градот Скопје како и со урбанистички планови и друга документација за планирање и уредување на просторот, предвидена со закон.

Ваквиот пристап на разработка на „Просторниот план на Република Македонија“ кореспондира со потребата за остварување поефикасен економски, социјален и урбанистички развој врз одржливи основи, порамномерна и порационална организација и разместување на населението, населбите, функциите и производните и услужни дејности во просторот со примена на постулатите за заштита на природните и создадените вредности. Просторните регионални планови претставуваат функционална територијална рамка во која се планира, организира и остварува политиката на просторниот развој, но не како посебна политика, туку пред сè како дел од националната политика на социоекономскиот, урбанистички, инфраструктурен и одржлив развој. Целите, задачите и приоритетите во регионалните просторни планови треба да бидат определувани во тесна поврзаност со севкупните приоритети, а не парцијално и независно. Со посебни анализи треба да се утврдат секторските плански определби, врз основа на состојбите, проблемите и посебно перспективите и можностите на одделните региони и општини, за демографските карактеристики, јавните функции, природните ресурси, инфраструктурните системи, економскиот развој и разместеност на производните и услужни дејности, телекомуникациската поврзаност, урбанизираноста на просторот, заштитата на животната средина, природното и културно наследство, заштитата од воени разурнувања, природни и техничко-технолошки катастрофи итн.

Просторно планерскиот систем ги опфаќа целите, задачите, методите, мерките и инструментите на политиката со која Државата го помага, поттикнува или поддржува развојот на одделни подрачја, односно региони кои имаат специфичности во развојот или кои претставуваат посебни просторно функционални целини.

Реалната потреба за регионален пристап во разработката на „Просторниот план на Република Македонија“ е поврзана со определбата за рамномерен регионален развој и рационална организација и користење на просторот. Рационална организација на вкупните човекови активности во просторот претпоставува артикулирање на активна развојна политика на Државата и мерки и активности на локалната самоуправа. Со овој итерактивен пристап на локално и национално ниво, регионалните просторни планови се основата за планирање, организирање и остварување на целокупниот општествено-економски, културно-социјален, образовен, здравствен, урбанистички, инфраструктурен, демографски развој и заштита на животната средина, природното и културно наследство и заштита од воени разурнувања и природни и технолошки катастрофи.

Основната определба на „Просторниот план на Република Македонија“ за рамномерен и интегрален развој на националниот простор е поставена врз законска основа со која се предвидува изработка на посебни регионални просторни планови. Регионалните просторни планови кои претставуваат разработка на „Просторниот план на Република Македонија“ се насочени кон интеграција и внатрешна консолидација на сите сфери на просторниот развој на регионот (демографија, економија, туризам, инфраструктура, урбанизација, домување, заштитата на животната средина, културното и природно богатство, јавни функции и др.), со цел искористување на развојните фактори и потенцијали поставени врз парадигмата на одржливиот развој.

Реализацијата на оваа определба преку изработката на регионалните просторни планови ќе овозможи запирање на процесот на нерамномерна поларизација на просторот како во рамки на просторно-функционалните региони, така и на севкупниот простор на Република Северна Македонија. Ваквиот пристап на внатрешна консолидација на просторно развојната структура на Државата и одделните подрачја добива дополнително значење кое сè повеќе станува актуелно во услови на засилени активности во спроведувањето на реформските и интегративните процеси во европскиот просторен систем.

Регионалните просторни планови овозможуваат согледување и потврдување на посебните обележја со кои се идентификува регионот, што во услови на глобализација уште повеќе треба да го потврди развојниот субјективитет на одделниот простор како во националните граници така и во надворешното окружување и негово инкорпорирање во глобалниот простор.

По осамостојувањето, во периодот по 1991 година, усвоени се следните регионални просторни планови:

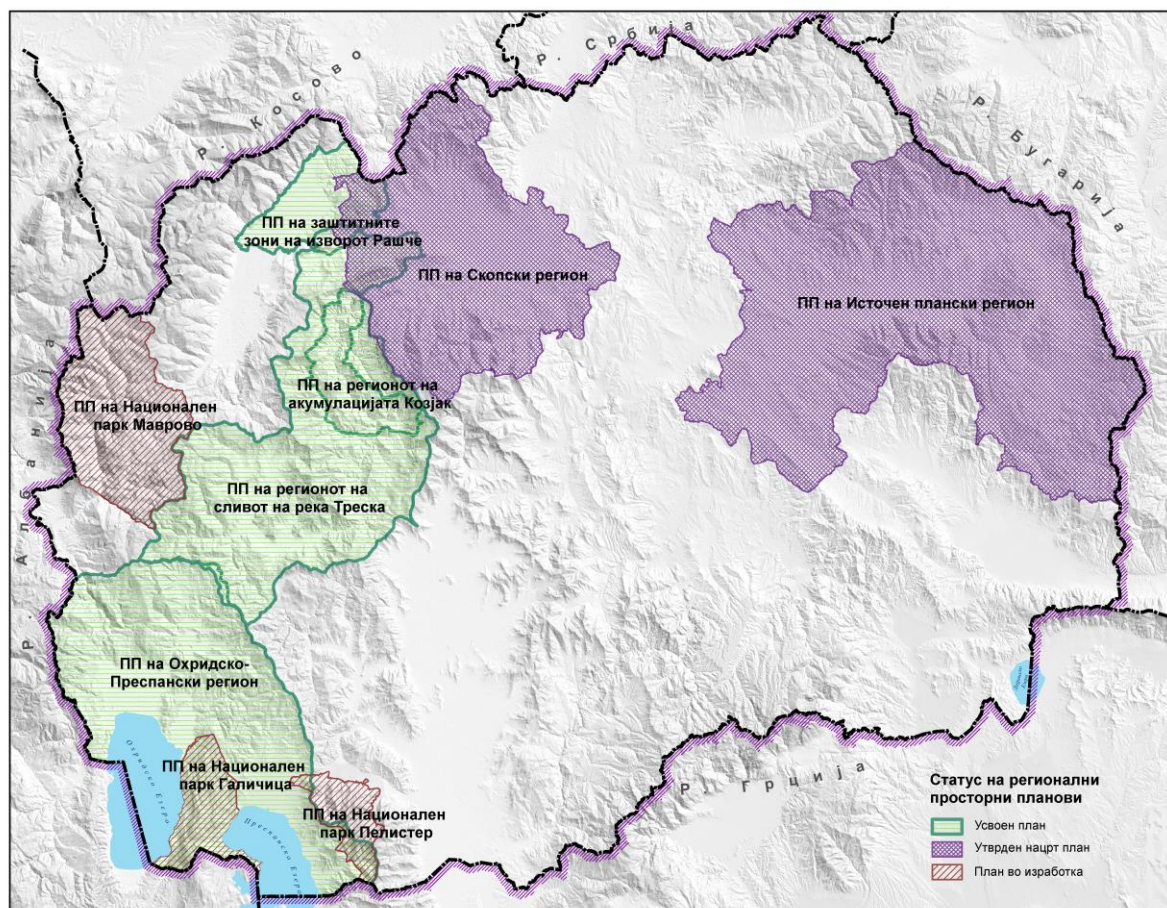
- „Просторен план на акумулацијата Козјак” (“Службен весник на Република Македонија” број 49/99), усвоен и донесен во 1999 година, со плански период 1998-2020 година;
- „Просторен план на заштитните зони на изворот Рашче” (“Службен весник на Република Македонија” број 98/02), усвоен и донесен во 2002 година, со плански период 2000-2020 година;
- „Просторен план на Република Македонија” (“Службен весник на Република Македонија” број 39/04), усвоен и донесен во 2004 година, со плански период 2000-2020 година;
- „Просторен план на регионот на сливот на реката Треска” (“Службен весник на Република Македонија” број 25/07), усвоен и донесен во 2007 година, со плански период 2005-2020 година и
- „Просторен план на Охридско-преспанскиот регион” (“Службен весник на Република Македонија” број 22/10), усвоен и донесен во 2010 година, со плански период 2005-2020 година.

Регионални просторни планови за кои е утврден нацрт-план се:

- „Просторен план на Скопскиот регион”, со плански период 2005-2020 година, кој е во фаза нацрт-план, утврден на 23.02.2011 година;
- „Просторен план на Источниот плански регион”, со плански период 2013-2030 година, за којшто во текот на 2016 година е изработен нацрт-план, а во Собранието на Република Македонија е утврден на седницата одржана на 25.12.2017 година.

Регионални просторни планови во процес на изработка се:

- „Просторен план на сливот на Црна Река”, за кој во 2002 година беа завршени подготвителните активности;
- „Просторен план на Националниот парк Галичица”, со плански период 2009-2020 година, е во тек на изработка;
- „Просторен план на Националниот парк Маврово”, со плански период 2012-2030 година, е во тек на изработка;
- „Просторен план на Националниот парк Пелистер”, со плански период 2016-2030, е во тек на изработка.

Слика 2 Статус на регионални просторни планови во 2018 година

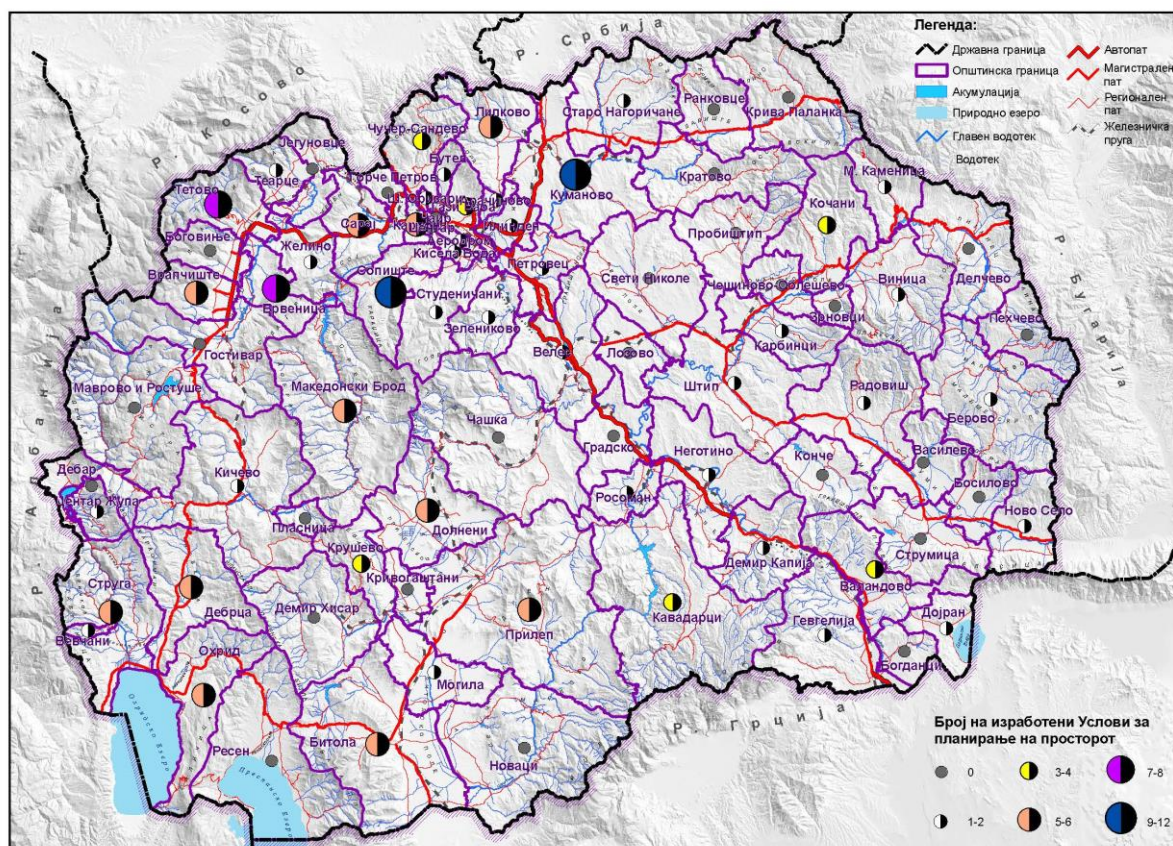
Заложбата за рамномерен развој утврдена со „Просторниот план на Република Македонија“ во 2007 година доби дополнителна законска основа со донесувањето на “Законот за рамномерен регионален развој” („Службен весник на РМ” бр. 63/07, 187/13, 43/14, 215/15 и 64/18), кој се заснова на промовирање на полицентричниот модел на развој и отстранување на диспаратите помеѓу статистичките плански региони, со цел забрзување на нивниот развој, зачувување на културниот идентитет на заедницата и поддршка на меѓуопштинската, регионалната и прекугранична соработка. Основа за планирање и програмирање на рамномерен регионален развој е “Стратегијата за регионален развој на Република Македонија (2009 – 2019)” која претставува плански документ врз чија основа се изработуваат програми за развој на законски утврдените осум статистички плански региони со цел конкретна операционализација на целите за рамномерност во просторниот развој.

2.2. Услови за планирање на просторот и Изводи од просторен план

За обезбедување континуитет во планирањето на просторот и за спроведување на долгорочната стратегија за развој на Република Северна Македонија, со инструментите за спроведување на Просторниот план согласно Законот, опфатени се и Условите за планирање на просторот кои ги изработува Агенцијата за планирање на просторот, а решение за Условите издава министерството надлежно за работите на просторното планирање.

Условите се издаваат пред да започне постапката за изработка и донесување урбанистички планови (со исклучок на деталните урбанистички планови).

Условите за планирање на просторот се извод од Просторниот план во кој се наведени поблиските услови за изработка на плановите од пониско ниво, содржат општи и посебни одредби, насоки и решенија од планската документација од повисоко ниво и графички прилог кој се однесува на предметниот простор.

Слика 3 Изработени Услови за планирање на просторот по општини во 2018 година

Агенцијата за планирање на просторот во 2018 година изработи приближно 160 елаборати за „Услови за планирање на просторот“. Во текот на годината вкупно 50 општини поднеле најмалку едно барање за издавање на „Услови за планирање на просторот“. Според бројот на поднесени барања за издавање на „Услови за планирање на просторот“ најголем интерес за промени во просторот покажале Општина Сопиште (12 барања), Општина Куманово (11 барања), Општина Брвеница (8 барања) и Општина Тетово (7 барања). Според планираната намена на просторот доминираат барања за изградба на стопански комплекси (15), барања за планско уредување на селата (8) и барања за изградба на хотелски комплекси (6).

Согласно законската постапка, изработените елаборати за Услови за планирање на просторот, беа доставени до министерството надлежно за планирање на просторот преку системот е-урбанизам. Врз основа на содржината на изработените услови, кои содржат одредби, насоки и решенија од планската документација од повисоко ниво и графички прилози, Министерството за животна средина и просторно планирање издава Решение за Услови за планирање на просторот.

Со измените на Законот за просторно и урбанистичко планирање во 2015 година, Министерството за животна средина и просторно планирање, издава Извод од „Просторен план на Република Македонија“ за Проекти за инфраструктура. Во текот на 2018 година Министерството за животна средина согласно законската надлежност⁴ издаде 238 изводи од „Просторниот план на Република Македонија“ за Проекти за инфраструктура.

Елаборатите за Условите за планирање на просторот и Изводите од „Просторниот план на Република Македонија“ за Проекти за инфраструктура, со нивната бројност, укажуваат на активностите што ги превземаат локалните самоуправи и државните органи согласно нивните надлежности во доменот на промените во просторот. Наведените документи (елаборатите и изводите) треба да претставуваат документациона основа за ефикасна имплементација на планските определби и за усогласување на сите интервенции во просторот со долгорочните цели и развојните определби утврдени со „Просторниот план на Република Македонија“ и со усвоените (до крајот на 2018 година) регионални планови: „Просторен план на регионот на акумулацијата Козјак“, „Просторен план на регионот на заштитните зони на изворот Рашче“, „Просторен план на регионот на сливот на река Треска“ и „Просторен план на Охридско-преспанскиот регион“.

Агенцијата за планирање на просторот, сè до стапувањето на сила на Законот за изменување и дополнување на законот за просторно и урбанистичко планирање ("Службен весник на Република Македонија" број 199/14 - член 52, став 3 и "Службен весник на Република Македонија" број 44/15 – член 4, став 2), изработуваше Услови за планирање на просторот за сите урбанистички планови, урбанистичко плански документации и проекти за инфраструктура. Со изменувањето и дополнувањето на Законот за просторно и урбанистичко планирање, проектите за инфраструктура се изработуваат врз основа на Извод од „Просторен план на Република Македонија“, кој го издава Министерството за животна средина и просторно планирање.

Агенцијата согласно Законот за просторно и урбанистичко планирање покрај надлежноста за изработка на Просторниот план на Републиката и неговото следење и спроведување има обврска за **одржување и ажурирање на единствениот просторно-информациски систем на податоци**. Врз основа на измените на Законот (одземање на надлежноста на Агенцијата за изработка на Услови за планирање на просторот за проекти за инфраструктура), се издаваат два документи: Услови за планирање (изработени од Агенцијата за планирање на просторот) и Извод од „Просторен план на Република Македонија“ (изработен од Министерство за животна средина и просторно планирање). На тој начин е создадена нецелосна евиденција за иницијативите за промени/користење на просторот, што може да предизвика конфликти во користењето на земјиштето и сериозно загрозување на јавниот интерес.

Со овие измени, Агенцијата за планирање на просторот нема законска можност за целосен увид во интервенциите во просторот поврзани со инфраструктурните проекти, согледување за нивната усогласеност со

⁴ Врз основа на член 52 од Законот за просторно и урбанистичко планирање ("Службен весник на РМ" бр. 199/14, 44/15, 193/15, 31/16, 163/16, 64/18 и 168/18) и Правилникот за формата и содржината на Изводот од Просторниот план на Република Македонија ("Службен весник на РМ" бр. 131/15), Министерството за животна средина и просторно планирање, издава Извод од Просторен план на Република Македонија 2002-2020 за Проекти за инфраструктура.

Просторниот план, нивно презентирање во Годишниот извештај и обезбедување конзистентност во политиката на користење и уредување на просторот на Државата во согласност со националните интереси утврдени со „Просторниот план на Република Македонија“.

Со цел да се надмине оваа неповолна состојба која може да предизвика несакани реперкусии во планирањето и уредувањето на просторот на Државата, со овој Годишен извештај се иницира неопходноста за враќање на надлежноста на Агенцијата за планирање на просторот повторно да изработува Услови за планирање на просторот за проектите за инфраструктура со што ќе се обезбеди:

- Конзистентност во следењето на промените во просторот и во спроведувањето на „Просторниот план на Република Македонија“;
- Интегралност и целовитост на Просторниот информациски систем и
- Реална основа за понатамошните интервенции и плански предвидувања на севкупниот развој во просторот на Државата.

2.3. Програма за спроведување на Просторниот план на Република Македонија

Владата на Република Северна Македонија на предлог на Министерството надлежно за работите на просторното планирање донесува Програма за спроведување на Просторниот план. Со Програмата се одредуваат мерките и активностите од значење за спроведување на Просторниот план, приоритетните активности, организационата структура и органите надлежни за спроведување на Просторниот план, содржината и степенот на обработка на податоците и финансиските средства потребни за спроведување на предвидените активности. Програмата се донесува за период од најмалку две години.

Во периодот од донесувањето на „Просторниот план на Република Македонија“ во месец јуни 2004 година до 2018 година беше усвоена само една „Програма за спроведување на Просторниот план на Република Македонија“ која беше донесена на почетокот на 2008 година, а се однесуваше на периодот од 2008 до 2010 година. Во годишните извештаи за 2009 и 2010 година беше даден осврт на реализираните активности кои произлегуваат од програмските активности на надлежните институции утврдени со Програмата, а врз основа на податоците кои се обезбедуваат од информативните листови. Одзивот за пополнување на информациите кои се однесуваат на Програмата за периодот од 2008 до 2010 година беше многу мал.

Програмата, како законски инструмент за спроведување на „Просторниот план на Република Македонија“ во изминатиот период не ја оствари својата цел и функција заради што постои потреба за анимирање на ресорното министерство за нејзина понатамошна имплементација.

2.4. Просторна согласност

Со Законот за спроведување на Просторниот план на Република Македонија утврдена е просторната согласност, како инструмент кој треба да овозможи остварување на планските одредби дефинирани со Просторниот план. Законот предвидува со Просторниот план задолжително да се усогласуваат:

- Стратегијата за економски развој на Државата;
- Водостопанската основа;
- Општиот план за стопанисување со шумите;
- Општата ловостопанска основа;
- Стратегијата за развој на енергетиката и
- другите основи, развојни програми и планови на дејност од јавен интерес.

Овој инструмент воопшто не е применет во пракса. Министерството надлежно за работите на просторното планирање до сега воопшто нема превземено активности за примена на овој значаен инструмент за спроведување на „Просторниот план на Република Македонија“.

Усогласувањето со Просторниот план треба да се врши и за сите зафати и интервенции во просторот за кои не постои друга планска документација. За извршеното усогласување, министерството надлежно за работите на просторното планирање треба да издаде Просторна согласност, чија содржина и форма ја пропишува министерот надлежен за работите на просторното планирање.

3. Евидентирани промени во просторот јануари - декември 2018 година

3.1. Економски основи на просторниот развој

Развојниот потенцијал на кој се темелат севкупните социоекономски активности на Државата е просторот со сите природни и создадени вредности. По својата физичка структура тој е ограничен ресурс со употребна, пазарна и урбанистичка вредност која се рефлектира во распространетата мрежа на инфра и супраструктурни објекти, во разместеноста на многубројните дејности и функции од производниот и услужен сектор како во населбите така и надвор од населените места, во кои доминантна вредност има населението со своите образовни и економски обележја. Поставена врз овие основи, националната економија во просторот и во анализираната 2018 година се карактеризира со невоедначен и нерамномерен регионален развој.

Одредени региони и подрачја на просторот на Државата се карактеризираат со поголема концентрација на функции и производни и услужни дејности, некои простори сè уште ја немаат целосно оформено релевантната инфраструктура која е круцијалниот фактор за вршење на било каква деловна активност, производна или услужна. Токму заради тоа рамномерноста во развојот на регионите во нашата Држава е една од основните плански определби дефинирани со „Просторниот план на Република Македонија“.

3.1.1. Економски перформанси на просторот

Република Северна Македонија како мала земја во развој со политика на отворена економија, во која надворешната трговија учествува со висок процент во БДП, е мошне сензитивна на надворешните влијанија и промени. Економскиот амбиент во 2018 година, во констелација на поповолни меѓународни влијанија и воспоставените здрави домашни економски основи, овозможи надминување на последиците од неколкугодишниот период на понагласени домашни ризици и остварување на позитивни макроекономски движења. Наспроти економската стагнација во 2017 година, во анализираната 2018 година беше остварен умерен економски раст од 2,7%⁵.

Номиналниот бруто домашен производ во 2018 година изнесуваше 660 308⁶ милиони денари (проценети податоци). Најголемо учество од 21,3% во структурата на БДП имаа секторите: трговија на големо и мало, поправка на моторни возила и мотоцикли, транспорт и складирање, објекти за сместување и сервисни дејности со храна, и со структурно учество од 17,5% следат секторите: преработувачка индустрија, рударство и вадење камен, снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација, снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината.

Остварената стапка на економска активност во 2018 година не кореспондира со планските развојни сценарија (оптимистичко и песимистичко)

⁵ НБРСМ, Годишен извештај, 2018.

⁶ Соопштение, БДП, Број, 3.1.19.05, ДЗС

на просечен годишен пораст на БДП до 2020 година од 5,3% односно 5,1%⁷ кои беа утврдени со „Просторниот план на Република Македонија“.

Во создавањето на БДП во 2018 година учествуваа вкупно 759 054⁸ вработени лица што во однос на претходната година бројот на вработени е поголем за 2,5%. Следователно, бројот на невработени на годишна основа е намален за 7% и изнесува 198 569 лица.

Ваквите позитивни движења на пазарот на работна сила доведоа стапката на вработеност на крајот од 2018 година да изнесува 45,1% што е за 1,0 процентен поен повеќе во однос на претходната година (стапка 44,1%). Наспроти ова, стапката на невработеност се намали на 20,7% што е за 1,7 процентен поен помалку во однос на 2017 година. Според податоците на Државниот завод за статистика во 2018 година вкупната работна сила во Република Северна Македонија брои 957 623 лица, од кои, вработени се 759 054 лица или 79,3% и 198 569 се невработени лица.

Графикон 1 Работна сила во 2018 година

Извор: МАКСтат, ДЗС

Според структурата на вработените по сектори на дејност, најголемо е учеството на вработени во преработувачката индустрија (19,9%), потоа следи земјоделството, ловот и шумарството со 15,7%, во трговијата на големо и трговијата на мало, поправка на моторни возила и мотоцикли вработените учествуваат со 14,3% во вкупниот број вработени на ниво на Државата итн.“

⁷ Студија “Економски основи на Просторниот план на Република Македонија”, група автори, Економски факултет-Скопје, 1998 год.

⁸ МАКСтат база на податоци, ДЗС.

Графикон 2 Структура на вработени по сектори на дејност во 2018 година

Извор: МАКСтат, ДЗС

3.1.2. Состојби во просторниот развој на економските дејности

Просторната разместеност на производните и услужни дејности во Државата во изминатата година, во услови на доминација на пазарот и приватната сопственост во економскиот систем, се остваруваше согласно планските определби утврдени со „Просторниот план на Република Македонија“ според методот на комбинација на концентрацијата и дисперзијата кои се комплементарни приоди во алокацијата на производните и услужни дејности.

Имплементацијата на просторната организација на производните и услужни дејности по методот на концентрација и дисперзија во просторот

согласно постојната законска регулатива во областа на просторното и урбанистичко планирање се остваруваше преку реализација на усвоените урбанистички планови за градовите, односно за селата во чии рамки се предвидени површини за економска намена. Користењето на просторот за производна или услужна намена надвор од населените места е регулирано со друга урбанистичка планска документација (ДУПД, ЛУПД, УПВНМ) со која е предвидена изградба на стопански комплекси најчесто со една производна дејност и зони со повеќе производни и комплементарни дејности.

Во развојот на националната економија се издвојуваат специфичните стопански просторни зони базирани на посебните владини мерки за поддршка и привлекување на странските вложувања.

Во 2018 година статус на активни технолошки индустриски развојни зони имаа: ТИРЗ „Скопје 1“, ТИРЗ „Скопје 2“ и ТИРЗ „Штип“, а во ТИРЗ „Тетово“ е воспоставен моделот на јавно приватно партнерство⁹.

Во амбиент на пазарна економија, сопственичка трансформација, приватна иницијатива и реструктурирање на претпријатијата, бројот на активни деловни субјекти на крајот на 2018 година според податоците на Државниот завод за статистика изнесуваше 72 315 што е за 896 деловни субјекти повеќе споредено со претходната 2017 година. Во структурата на деловните субјекти според Националната класификација на дејности, најголемо учество од 31,7% е регистрирано кај деловните субјекти во дејноста на трговијата на големо и трговијата на мало, поправка на моторни возила, мотоцикли, потоа во секторот преработувачка индустрија 11,1%, во секторот стручни, научни и технички дејности учеството е 10%, во секторот транспорт и складирање 7,8%, во секторот градежништво 6,8%, во секторот сместување и сервиси со храна 6,4%, итн.

Постојната разместеност¹⁰ на деловните субјекти покажува нерамномерност и доминација на Градот Скопје во кој се лоцирани 36,2% од деловните субјекти во Државата, потоа следат општините: Битола (5,4%), Тетово (5%), Куманово (4,2%), Прилеп (3,8%), Охрид (3,6%), Гостивар (3,5%), Струмица (3,4%), Струга (3,0%), Велес (2,5%), Штип (2,5%), Кавадарци (2,3%), Кичево (2,0%), Гевгелија (1,7%), Кочани (1,8%) итн.

Во текот на 2018 година беа превземени активности за измени и дополнувања на урбанистичка планска документација и за изработка на нови просторни и урбанистички планови со кои се обезбедува простор за лоцирање на нови производни и услужни објекти во општините.

3.1.2.1. Планирани површини за стопанска намена според усвоената урбанистичка документација во 2018 година

Според доставените информативни листови од извештајните единици, во текот на 2018 година донесени се урбанистички планови со кои се обезбедува простор за стопанска намена во долунаведените единици на локалната самоуправа¹¹:

1. Бутел - усвоени урбанистички документации

- 1) АУП за формирање на градежна парцела со намена Г4-стовариште на КП 1192/1, КП 1192/2 и КП 1192/4, КО Визбегово, од општ акт за село Визбегово;

⁹ Дирекција за технолошки индустриски развојни зони, ТИРЗ на дланка.

¹⁰ МАКСтат база, ДЗС.

¹¹ Останатите општини немаат доставено одговори на Информативниот лист за 2018 година.

- 2) АУП за КП 1040/1 и КП 1040/3 со намена Г4-стовариште од УПВНМ за индустриска зона Визбегово со разработка на блок 12, КО Визбегово, Општина Бутел;
- 3) АУП за формирање на градежни парцели со намена Г4-стовариште на КП 245/1, КО Визбегово, Општина Бутел, согласно УПВНМ за индустриска зона Визбегово;
- 4) АУП за формирање на градежна парцела за изградба на објект со намена Г2 лесна и незагадувачка индустрија на КП 178/2 и дел од КП 178/3, КО Визбегово (согласно извод од УПВНМ индустриска зона Визбегово со разработка на блок 12, Одлука бр. 08-1555/13 од 17.11.2016 година), Општина Бутел;

2. Ѓорче Петров – нема промени

3. Карпош – нема промени

4. Кисела Вода – нема промени

5. Центар – нема промени

6. Чаир – нема промени

7. Арачиново – нема промени

8. Битола

• **стопански комплекс**

- 5) ЛУПД за изградба на објект со намена Г3 на КП 788, КО Дихово, Општина Битола, П=0,54 ха;
- 6) ЛУПД за определување на ГП1 со утврдување на услови за користење на просторот, за вклопување и изградба на комплекс на градби со намена Г2 на КП 2033/1, КО Цапари в.г.р., Општина Битола, П=1,38 ха;

• **зона за мало стопанство**

- 7) ДУП за Работна зона северно од патот Битола Новаци Блок 1 – Општина Битола (изменување и дополнување) П=11,3 ха;

9. Богданци - нема промени

10. Боговиње - нема промени

11. Босилово - нема промени

12. Брвеница

• **индустриска зона**

- 8) ЛУПД, Г2 - лесна незагадувачка индустрија, с. Челопек в.г., П=5 096,7 m²;

• **сервисна зона**

- 9) ЛУПД, Г3-сервиси, вон н.м. Брвеница, П=8 037,96 m²;

13. Валандово – нема промени

14. Василево – нема промени

15. Велес

• **стопански комплекс**

- 10) ЛУПД за стопански комплекс со класа на намена Г2 – лесна и незагадувачка индустрија на КП 1912, КП 1931, КП 1929, КП 1927, КП 1933 и КП 1934, м.в.Свилара, КО Оризари;

16. Веница – нема промени

17. Гевгелија – нема промени
18. Градско – нема промени
19. Дебар – нема промени
20. Делчево – нема промени
21. Демир Капија – нема промени
22. Демир Хисар
 - зона за мало стопанство
 - 11) ЛУПД за формирање на ГП за стопански комплекс КСЕНОС, П=2 012 m²;
23. Дојран
 - индустриска зона
 - 12) Г2 лесна и загадувачка индустрија, КО Нов Дојран, П=5ha;
 - зона за мало стопанство
 - 13) Г2 лесна и загадувачка индустрија, КО Ѓопчели, плански опфат од 4,4 ha
 - 14) УП вон населено место за стопански комплекс Винарија, КО Сретеново, плански опфат од 2,81 ha;
24. Долнени
 - индустриска зона (состојба)
 - 15) Индустриска зона според УПС Дебреште, Лажани, Ропотово, П=45 ha;
 - зона за мало стопанство (состојба), П=5 ha;
 - сервисна зона (состојба), П=2,5 ha;
25. Желино – нема промени
26. Зелениково – нема промени
27. Зрновци – нема промени
28. Илинден
 - индустриска зона
 - 16) Измена и дополна на Урбанистички план за вон населено место Урбан Блок 2, за дел од Урбанистички план за вон населено место за дел од стопански комплекс Илинден, Урбан блок 1, 2, 3 и 4, Општина Илинден, П= 7,6 ha, за период 2016-2026;
29. Кавадарци – нема промени
30. Карбинци – нема промени
31. Конче – нема промени
32. Кочани
 - индустриска зона
 - 17) проширување со УПВНМ намена Г2, П=3,32 ha;
 - 18) УПС Долни Подлог, намена Г2, П=0,78 ha;
33. Кратово – нема промени
34. Крива Паланка– нема промени
35. Кривогаштани
 - стопански комплекс

- 19) Планирана површина со стопанска намена-ЛУПД со П=24,979 ha;
- 36. Крушево – нема промени**
- 37. Куманово**
- **туристичка намена**

20) ЛУПД за изградба на угостителски и рекреативен комплекс со винарија на КП 25/2, м.в. Праскарник, КО Љубодраг со П=2 624 m²;

21) Предлог фаза УП за вон населено место за изградба на викенд населба со угостителски, хотелски и рекреативен комплекс, м.в. Црвенки, КО Куманово со П=51,83 ha;
- 38. Липково**
- **стопански комплекс**

22) ЛУПД за изградба на комплекс за лесна и загадувачка индустрија-Г2 на дел од КП 583/1 и КП 583/2, КО Никуштак;
- 39. Лозово**
- **индустриска зона**

23) Урбанистички план за дел од село Лозово, блок 9 и 10 со П=16,59 ha;
- 40. Македонски Брод – нема промени**
- 41. Маврово и Ростуше – нема промени**
- 42. Македонска Каменица**
- **друга деловна намена**

24) ЛУПД за изградба на кула – посматрачница и технички објекти за детекција и превенција на шумски пожари на дел од КП 2129 и дел од КП 1871, КО Саса, Општина Македонска Каменица со основна класа на намена Е2;
- 43. Могила – нема промени**
- 44. Неготино – нема промени**
- 45. Новаци – нема промени**
- 46. Охрид**
- **туристичка намена**

25) ЛУПД за изградба на времени објекти (намена А4), КО Коњско (Шипокно);
- 47. Петровец**
- **индустриска зона**

26) УПВНМ за мултифункционална зона Којлија, блок 1, измена и дополна, плански опфат П=14,87 ha;
- 48. Пехчево – нема промени**
- 49. Пласница**
- **индустриска зона, П=6,5 ha;**
- 50. Пробиштип – нема промени**
- 51. Радовиш – нема промени**
- 52. Ранковце**
- **туристичка намена**

- 27) УПВНМ за изградба на викенд населба со хотелски и рекреативен комплекс, м.в. Левковци, КО Радибуш, П=5,57 ха;
- 53. Ресен – нема промени**
- 54. Росоман – нема промени**
- 55. Свети Николе – нема промени**
- 56. Сопиште – нема промени**
- 57. Старо Нагоричане**
- **стопански комплекс**
28) УПВНМ за изградба на стопански комплекс со придружни содржини (лесна и загадувачка индустрија-Г2), КО Младо Нагоричане на КП 4368, КП 4369/1, КП 4370, КП 4371, КП 4375/1 и КП 4375/2;
- 58. Струга**
- **стопански комплекс**
29) ЛУПД со намена Г2;
30) ДУП за с. Мороишта – Блок 30;
- 59. Студеничани – нема промени**
- 60. Теарце**
- **стопански комплекс**
31) ЛУПД (надвор од населено место), П=3 000 м²;
- 61. Тетово – нема промени**
- 62. Центар Жупа – нема промени**
- 63. Чашка – нема промени**
- 64. Чешиново-Облешево – нема промени**
- 65. Чучер Сандево – нема промени**
- 66. Штип – нема промени**
- 67. Шуто Оризари – нема промени**
- 68. Град Скопје – нема промени.**

Со процесот на изработување и усвојување на планската урбанистичка документација се создаваат услови за алокација на производните и услужни објекти според комбинираниот модел на концентрација и дисперзија во просторот преку:

- уредување на производните и услужни зони во урбаните простори,
- основање на нови зони со стопанска намена на користење на земјиштето кои се издвоени од градежното подрачје на населбите и
- плански пристап во утврдување на локалитети за изградба на поединечни производни или услужни капацитети за обавување на една дејност надвор од населените места.

Концепцијата на просторната организација на економските дејности се темели на стратешката развојна цел за рационално користење, организирање и уредување на просторот и порамномерен регионален развој.

Согласно планските определби во “Просторниот план на Република Македонија”, лоцирањето на новите производни капацитети (микро, мали и средни претпријатија) приоритетно треба да се насочува во зоните дефинирани со постојните урбанистички планови со цел остварување повисок степен на искористување на постојните индустриски и услужни зони во согласност со

планските урбанистички решенија и спречување необјективно завземање на нови површини на земјиште. Со оглед на тоа што земјиштето претставува капитален економски ресурс во просторот, неговата објективна валоризација при користењето и управувањето треба да се темели на примена на економските критериуми. Во процесот на планирање и остварување на урбанистичките плански решенија, економските критериуми треба да бидат инструмент за рационално користење на градежното земјиште и за контролирана пренамена и употреба на земјоделското земјиште за градежни цели. Но во домашната пракса, критериумите за пренамена на земјоделското земјиште и за утврдување на реален надомест за уредување и употреба на градежното земјиште сеуште не се адекватно разработени и пазарно верификувани што овозможува неправедно присвојување на земјишната рента. За надминување на оваа состојба неопходно е креирање на активна земјишна политика на локално и национално ниво со која ќе се овозможи економска рационалност во користењето како на градежното така и на земјоделското земјиште.

3.1.2.2. Промени во просторот

Во текот на 2018 година, според податоците доставени од извештајните единици, евидентирани се ново-изградени објекти или објекти кои се во градба со производна и услужна намена, во следните општини¹²:

- 1. Бутел – нема промени**
- 2. Ѓорче Петров**
 - **трговски центар**
 - 1) Изградба на Деловно административен центар во Реонски парк на територија на општината;
- 3. Карпош**
 - **индустриски објекти - 3 (три)**
- 4. Кисела Вода – нема промени**
- 5. Центар – нема промени**
- 6. Чаир – нема промени**
- 7. Арачиново – нема промени**
- 8. Битола**
 - **индустриски објект - вкупно 7;**
 - **друг деловен објект-1 (еден објект)**
- 9. Богданци – нема промени**
- 10. Боговиње – нема промени**
- 11. Босилово – нема промени**
- 12. Брвеница**
 - **индустриски објект**
 - 2) еден објект во с. Теново, намена Г2 (лесна незагадувачка индустрија), П=35 000 m²;
 - **друг деловен објект**
 - 3) еден објект во с. Брвеница, Г3 (сервиси), П=8 037,96 m²;
- 13. Валандово**
 - **индустриски објект**

¹² Останатите општини немаат доставено одговор на Информативниот лист за 2018 година.

- 4) Магацин со ладилник за земјоделски производи, с. Јосифово, П=1 ha;
- 5) Објект за млекара и преработка на млечни производи во с. Јосифово, П=1 ha;
- 6) Објект за примарна обработка на земјоделски производи во с. Јосифово, П=0,6 ha;

14. Василево

- **друг деловен објект**

- 7) три објекти магацини со површина од по П=450 m², во Стопанска зона во с. Василево;
- 8) магацин П= 50 m²; во Стопанска зона во с. Василево;
- 9) магацин П= 250 m² (приземје) во с. Василево;

15. Велес

- **индустриски објект**

- 10) изградени се нови 4 (четири) индустриски објекти;

- **друг деловен објект**

- 11) изграден е еден нов деловен простор;

16. Веница

- **друг деловен објект**

- 12) во ДУП од Блок 12, Стакло обнова, ДОО Веница – складиште за репроматеријали и готови производи, П=2 217,61 m²;
- 13) во ДУП од Блок 12 дел 1, Електовин ДООЕЛ Веница, складиште за репроматеријали и готови производи, П=165,29 m²;
- 14) во ДУП од Блок 4, ДПУТ Електромонт ДООЕЛ Веница – складиште за репроматеријали и готови производи;

17. Гевгелија

- **индустриски објект**

- 15) УНИОН ИНГ-производен погон за метална браварија, П=5 217 m²;
- 16) Браварска работилница Гелови, П=2 680 m²;
- 17) Индустриски објект за производство на бетон и бетонски производи, П=4 044 m²;

- **туристичко угостителски објект**

- 18) Хотел Југосвен-доградба, надградба, П=540 m²;

- **друг деловен објект**

- 19) Деловен објект во Гевгелија – доградба, П=35 m²;
- 20) Деловен објект во Гевгелија – доградба, П=11 m²;
- 21) Деловен објект БИОФАРМ во Гевгелија, П=111 m²;
- 22) Деловен објект во Гевгелија – надградба, П=46 m²;

18. Градско

- **индустриски објект**

- 23) Складирање и дистрибуција на овошје и зеленчук, Ладилник, Градско, П=3 590 m²;

19. Дебар – нема промени

20. Делчево – нема промени

21. Демир Капија

- **туристичко угостителски објект**

24) Објект со 54 легла, 16 вработени, П=1 736 m²;

22. Демир Хисар

- **рибници**

25) Објект за аквакултура-рибник за одгледување на пастрмка, КО Жван, КО Бабино;

23. Дојран

- **индустриски објект**

26) Дојран стил, с. Николик – фабрика за производство на железни арматури, со 220 вработени на П 13 175 m²;

27) СТД – Фабрика за амортизери за товарни возила, Нов Дојран, со 20 вработени на П=2 392 m²;

- **туристичко угостителски објект (состојба)**

28) Спортски центар Благој Истатов ДООЕЛ, Нов Дојран, П=1 888 m², капацитет со 80 соби и 190 легла и 20 вработени;

29) ОИЛ – ПРОДУКТ ДООЕЛ Скопје, П=3 978 m²;

30) Хотел Романтик ДООЕЛ, П=3 385 m²;

31) Туристички објект за сопствени потреби на АД Алкалоид Скопје, П=2 003 m²;

32) Туристико ДОО Стар Дојран, 140 легла, П=2 373 m²;

33) Е-Ексклузив ДООЕЛ Штип (Хотел Престиж), 100 легла, П=2 360 m²;

34) Самостоен синдикат ЕВН (Хотел Бучим), 150 легла, П=4 050 m²;

35) Казино ХИТ, П=72 742 m²;

36) Помали угостителски објекти во Стар Дојран со површина на локација од околу 30 до 100 m²;

- **друг деловен објект**

37) Оранжерии ЕКО ОАЗА, Самандов во Николик, П=61 401 m²;

38) ДТУ Дојрана Фреш Продуце ДООЕЛ Гевгелија, земјоделска дејност, П=2 337 m²;

24. Долнени

- **сточарски фарми (состојба) - 3 (три фарми)**

25. Желино

- **индустриски објект**

39) с. Желино, намена Г2, П=3 568 m² со 30 вработени;

40) с. Желино, намена Г2, П=616,32 m² со 6 вработени;

- **друг деловен објект**

41) с. Желино, намена Б1, П=1 000 m² со 5 вработени;

42) с. Желино, намена Б1, П=191 m² со 2 вработени;

26. Зелениково – нема промени

27. Зрновци – нема промени

28. Илинден – нема промени

29. Кавадарци

- **друг деловен објект**

43) СЛОГА пром, две догхградби;

44) ДГТ Ривел Ристо ДООЕЛ, деловен простор;

30. Карбинци – нема промени

31. Конче – нема промени

32. Кочани

- **индустриски објект**

45) изградени или во градба 3 (три) објекти;

33. Кратово – нема промени

34. Крива Паланка

- **индустриски објект**

46) Индустриски објект – хала m^2 , (бесправна градба);

- **друг деловен објект**

47) Одобрение за изградба на објект за примарна обработка на земјоделски производи, КП 2733/1, КО Конопница, П=66,96 m^2 ;

48) Одобрение за градење на станбено деловен објект на КП 3971, КО Крива Паланка, вкупна површина на деловен простор (По+Пр+К1П=239,72 m^2 ;

49) Одобрение за градење на станбен објект со деловен простор на КП 3397/2, КО Крива Паланка, вкупна површина на деловен простор П=63,09 m^2 ;

50) Одобрение за градење на работилница со магацин - Г2, КП 3261/2, КО Конопница;

51) Одобрение за реконструкција, доградба и надградба на постоечка семејна куќа и деловен простор (Пр+К1) на КП 1925, КО Крива Паланка;

52) Реконструкција, П (Пр)=15,6 m^2 на деловен простор;

53) Одобрение за адаптација на деловен простор на КП 2136, КО Крива Паланка, вкупна површина П=557 m^2 (К2);

54) Адаптација на деловен простор Металски центар 8 Октомври, П=284 m^2 ;

55) Адаптација и пренамена на станбен во деловен простор на КП 718, КО Крива Паланка во приземје со П=48 m^2 ;

35. Кривогаштани – нема промени

36. Крушево

- **индустриски објект**

56) Друштво за трговија и производство-СЕКЕ, КО Алданци, Индустриска зона Опаленик, П=41 058 m^2 , 50 вработени;

37. Куманово – нема промени

38. Липково – нема промени

39. Лозово – нема промени

40. Маврово и Ростуше – нема промени

41. Македонски Брод – нема промени

42. Македонска Каменица

- **индустриски објект**

57) Лесна и загадувачка индустрија Г2 – хала за производство на пластични маси – 341 m^2 ;

- **друг деловен објект**

58) Мали комерцијални и деловни намени, Б1-продавница 424 m^2 ;

59) Мали комерцијални и деловни намени, Б1-продавница 111 m²;

43. Могила

- **друг деловен објект**

60) Цанналифе ДОО, с. Ивањевци, КП 374, КП 375 и КП 376, П=1 508 m²;

- **сточарска фарма**

61) ДООЕЛ Фарма Тони, с. Радобор – одгледување на посеви и засади, комбинирано со одгледување на животни, мешовито фармерско производство;

44. Неготино – нема податок

45. Новаци – нема податок

46. Охрид – нема податок

47. Петровец

- **индустриски објект**

62) Петровец, П=430 m²;

63) Долно Коњари, П=1 324 m²;

64) Ќојлија, П=17 540 m²;

65) Ржаничино, П=128 m²;

- **туристичко-угостителски објект**

66) Ќојлија, П=247 m²;

48. Пехчево - нема промени

49. Пласница

- **туристичко-угостителски објект**

67) села Пласница и Лисичани (локалитет 8), капацитет (250), вработени (14);

50. Пробиштип

- **друг деловен објект (14 објекти)**

- **туристичко-угостителски објект**

68) еден објект во изградба со П=842 m²;

69) еден објект во изградба со П=254 m²;

- **сточарска фарма**

70) една фарма, м.в. Леговец (во постапка);

71) фарма за желки во Глобица;

51. Радовиш – нема промени

52. Ранковце-нема промени

53. Ресен

- **стопански комплекс**

72) Ресен Т.Н. Агроплод, П=1 910 m² (на локација);

73) Ресен Т.Н. Деалтаск, П=2 773 m² (на локација);

- **друг деловен објект**

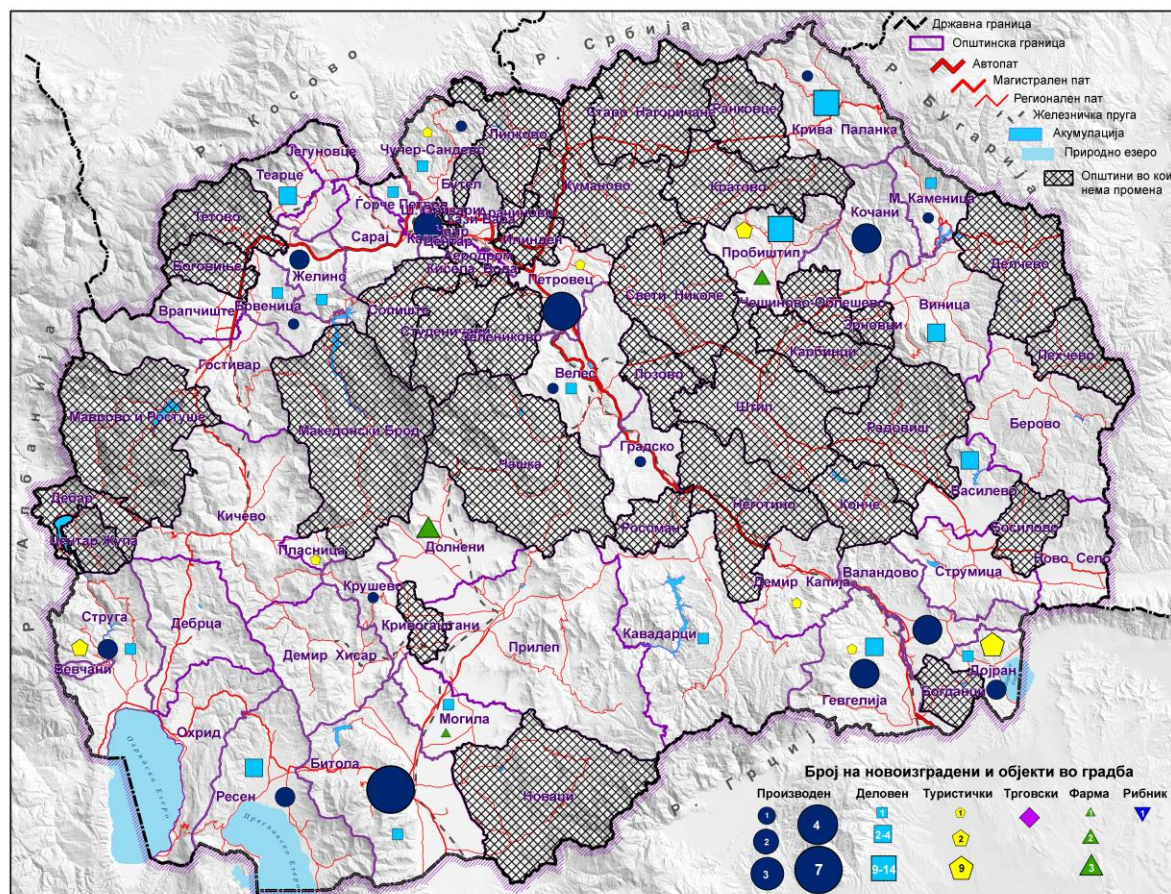
74) Магацин за земјоделски производи, с. Љубојно, П=272 m² (локација);

75) Магацин за земјоделски производи, с. Стење, П=4 158 m² (локација);

76) Магацин за земјоделски производи, с. Козјак, П=11 395 m² (локација);

- 77) Магацин за земјоделски производи, с. Златари, П=2 143 m²
(локација);
- 54. Росоман – нема промени**
- 55. Свети Николе – нема промени**
- 56. Сопиште – нема промени**
- 57. Старо Нагоричане – нема промени**
- 58. Струга**
- **индустриски објект**
 - 78) ПН Метал, с. Враништа;
 - 79) Изградба на нов стопански објект на ДООЕЛ Подгорка;
 - **туристичко-гостителски објект**
 - 80) Реконструкција на хотел Дрим;
 - 81) На северната страна на Еврохотел во тек е изградба на нов хотел;
 - **друг деловен објект**
 - 82) Реконструкција на трговскиот комплекс Цома мол;
- 59. Студеничани – нема промени**
- 60. Теарце**
- **друг деловен објект – 4 (четири) објекти;**
- 61. Тетово – нема промени**
- 62. Центар Жупа – нема промени**
- 63. Чашка – нема промени**
- 64. Чешиново-Облешево – нема промени**
- 65. Чучер Сандево**
- **стопански комплекс**
 - 83) Објект со намена Г2 – лесна и незагадувачка индустрија, Под црква, Глуво Бразда, П=213,71 m²;
 - **туристичко-гостителски објект**
 - 84) Хотел, Порокница, Глуво Бразда, П=1 220,3 m²;
 - **друг деловен објект**
 - 85) Магацин за лесни градежни материјали, Мирковци, Голиово, П=639 m²;
 - 86) Сервис за товарни моторни возила, Порокница, Глуво Бразда, П=746 m²;
- 66. Штип - нема промени**
- 67. Шуто Оризари - нема промени**
- 68. Град Скопје - нема промени.**

Наведените промени во просторот укажуваат на заложбите на единиците на локалната самоуправа како носители на економскиот развој за своите подрачја, во услови на пазарна економија и процес на децентрализација, своите политики да ги ефектуираат преку изработка и усвојување на урбанистичка документација со која се создаваат просторни-локациски услови за изградба и отварање на нови производни и услужни објекти со цел зголемување на бројот на вработените во општината, поттикнување на развојот на локалната и национална економија и подобрување на стандардот на локалното население.

Слика 4 Новоизградени објекти и објекти во градба со производна и услужна намена по општини во 2018 година

Според информативните листови доставени од 67 општини од вкупно 80 односно 81 (заедно со Градот Скопје како заедница на општини) единици на локалната самоуправа утврдени согласно Законот за територијална организација на локалната самоуправа, во 2018 година евидентирани се промени во просторот во вкупно 28 општини, а во 38 општини нема промени во алокацијата на објектите во производниот односно услужен сектор на локалната економија. Најголем број од новоизградените објекти се од областа на производните-преработувачки дејности, потоа следат деловните објекти, а објектите кои се во градба или се веќе изградени од областа на туризмот и угостителството се евидентирани во општините: Гевгелија, Демир Капија, Дојран, Петровец, Пласница, Чучер Сандево, Пробиштип и Струга.

3.2. Користење и заштита на природните ресурси

3.2.1. Земјоделство и земјоделско земјиште

Во последните години земјоделскиот сектор се соочува со значајни структурни и правни реформи особено во процесот на усогласување на националното законодавство со европското, како и воспоставување и зајакнување на институционалната структура во областите кои ги уредува заедничката земјоделска политика. Европските интеграциски процеси се основа за зајакнување и создавање на конкурентен земјоделски сектор согласно барањата на Европската Унија. Во таа насока ресорното министерство во оваа

област, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, вовеле политики, мерки и механизми за спроведување на развојните процеси во земјоделското производство и пазарот. Реформските процеси се темелат на Националната стратегија за земјоделство и рурален развој 2014-2020 година која претставува основен долгорочен стратешки документ во областа на земјоделството и руралниот развој на кој се базира поставувањето и спроведувањето на целите, политиките и мерките за развој на земјоделството и руралните средини во Република Северна Македонија.

Со цел да се надминат постоечките проблеми, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство превзема одредени активности поврзани со креирање на политики во областа на земјоделството, со кои, во текот на 2018 година беа опфатени:

- Зајакнување на способноста на земјоделството да биде конкурентно на интегрираните регионални пазари на Европската Унија и Југоисточна Европа преку мерки за зголемување на ефикасноста на земјоделското производство, преработка и маркетинг;
- Изградба на соодветни, ефективни јавни и приватни институции;
- Подобрување на приходите по фарми;
- Овозможување на потрошувачите пристап до безбедна и здрава храна;
- Изградба на рурални општини способни за опстанок преку одржлив рурален развој,

а во согласност со:

- Националната програма за развој на земјоделството и рурален развој (2014-2020);
- Националниот план за органско производство (2013-2020);
- Инвестицискиот план за водостопанска инфраструктура (2015-2025);
- Програмата за финансиска поддршка во рибарството и аквакултурата за 2018 година и
- Програмата за финансиска поддршка на руралниот развој за 2018 година.

Земјоделското земјиште како значаен ресурс за обавување на земјоделските и сточарските активности во 2018 година учествуваше со околу 7,2 % во создавањето на БДП¹³ на Република Северна Македонија.

3.2.1.1. Земјоделски површини

Според расположивите податоци за 2018 година¹⁴, Република Северна Македонија располага со 1 264 139 ha земјоделско земјиште од кое 518 740 ha или 41% се обработливи површини, пасиштата зафаќаат површина од 744 667 ha или 58,9% и околу 1 000 ha се бари, трстици и рибници или 0,1% од вкупната земјоделска површина. Овој однос не кореспондира со зацртаните плански предвидувања за 2020 година со кои учеството на обработливите површини и површините под пасишта е предвидено на 47,7% и 52,3%.

¹³ Извор: БДП (проценети податоци по тековни цени), Соопштение број 3.1.19.05, ДЗС.

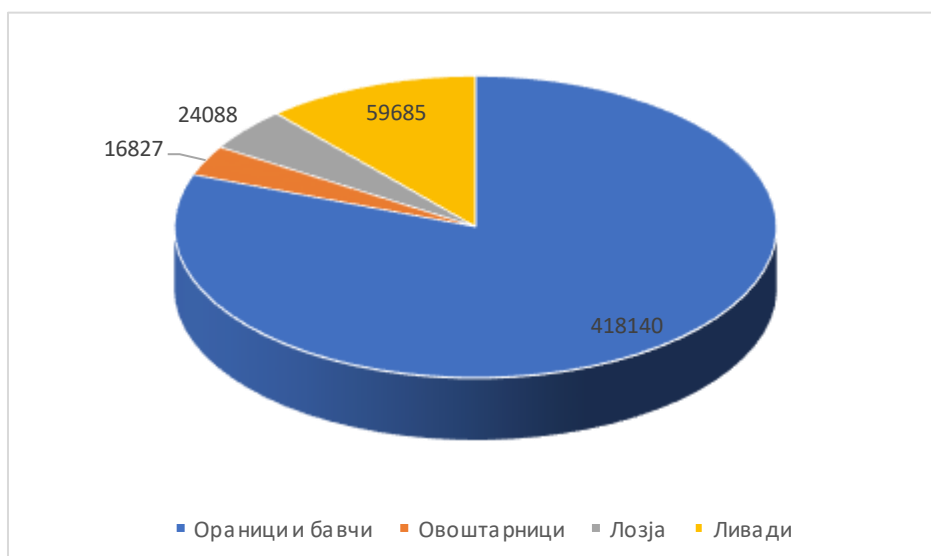
¹⁴ Северна Македонија во бројки 2019, ДЗС.

Графикон 3 Земјоделска површина по категории на користење во 2018 година (илјади ха)

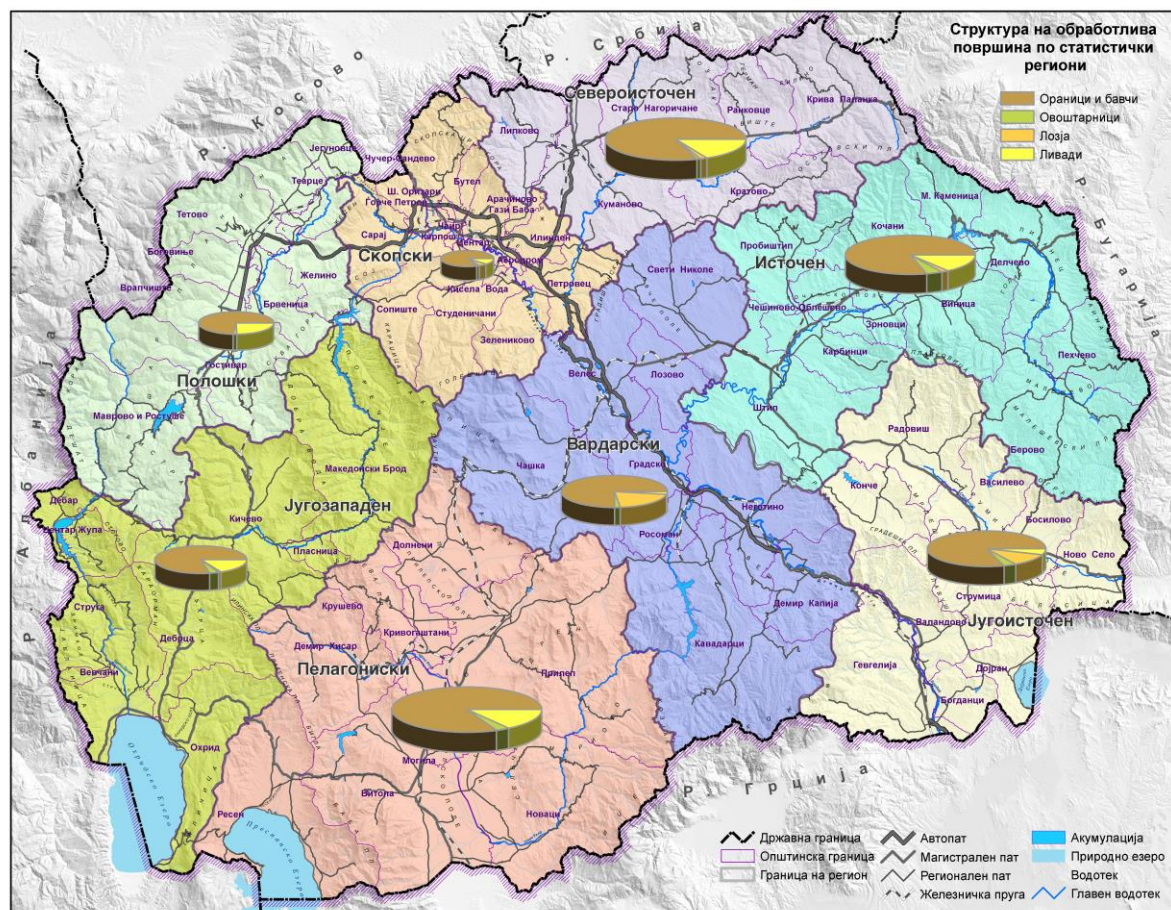
Во структурата на обработливото земјиште доминираат површините под ораници и бавчи со 418 140 ха или 80,6%, овоштарниците зафаќаат површина од 16 827 ха или 3,2%, лозјата 24 088 ха или 4,6% и остатокот од 59 685 ха или 11,5% од вкупното обработливо земјиште се површини под ливади.

Графикон 4 Структура на обработлива површина во 2018 година (илјади ха)

Извор: "Северна Македонија во бројки, 2019", ДЗС

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Слика 5 Процентуална застапеност на обработливите површини по статистички региони во 2018 година

Табела 1 Земјоделска површина по категории на користење во 2018 година (ha)

Статистички региони	Земјоделска површина ¹⁵	Обработлива површина-вкупно (1,2,3,4)	1.Оранци и бавчи	2.Овоштарници	3.Лозја	4.Ливади	Пасишта
Вардарски	165 294	55 566	41 756	1 397	11 326	1 087	109 702
Источен	188 337	77 365	62 679	3 947	1 528	9 211	110 932
Југозападен	135 523	49 907	39 716	2 173	594	7 424	85 611
Југоисточен	114 594	59 775	48 971	2 558	6 017	2 229	54 700
Пелагониски	262 262	116 084	96 917	4 002	954	14 211	145 678
Полошки	173 171	41 603	30 347	992	44	10 220	131 567
Североисточен	143 537	78 134	64 161	944	1 507	11 522	65 395
Скопски	81 421	40 306	33 593	814	2 118	3 781	41 082
Република Северна Македонија	1 264 139	518 740	418 140	16 827	24 088	59 685	744 667

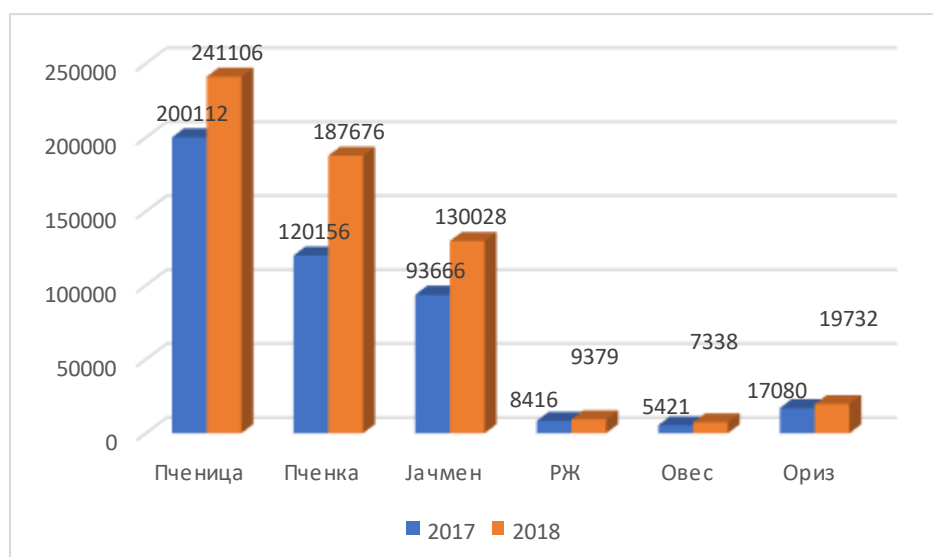
¹⁵ Разликата во земјоделската површина и збирот на обработливата површина и пасишта, претставува површина под трски бари и рибници.

Според податоците прикажани по статистички плански региони, најголем дел од вкупната земјоделска површина припаѓа на Пелагонискиот регион 262 262 ха или 20%, а најмала земјоделска површина има Скопскиот регион 81 421 ха или 6%. Исто така најмногу обработлива површина има во Пелагонискиот регион 116 084 ха или 22% од вкупната, а најмала во Скопскиот регион 40 306 ха или 8 % од вкупната обработлива површина. Најголема површина под ораници и бавчи има во Пелагонискиот регион 96 917 ха или 23% од вкупната површина, а најмала во Скопскиот регион со 33 593 ха или 8% од вкупната површина под ораници и бавчи. Под овоштарници најголема површина има во Пелагонискиот регион со 4 002 ха или 24%, а најмала во Скопскиот регион со 814 ха или 5% од вкупната површина под овоштарници. Под лозја најголема површина има во Вардарскиот регион 11 326 ха или 47% од вкупната површина, а додека пак најмала има во Полошкиот регион со само 44 ха или 0,2% од вкупната површина. Под ливади најголема површина има во Пелагонискиот регион со 14 211 ха или 24% од вкупната површина под ливади, додека пак најмала е во Вардарски регион со 1 087 ха или 2%. Под пасишта најголема површина има во Пелагонискиот регион 145 678 ха или 20% од вкупната површина, а најмала има во Скопскиот регион 41 082 ха или 5% од вкупната површина под пасишта.

3.2.1.2. Земјоделско производство

Во однос на производството на житни растенија, во 2018 година остварено е зголемување во споредба со претходната година. Значително зголемување е забележано кај пченицата кое изнесува 40 994 t, потоа кај пченката, 67 520 t и кај јачменот, 36 362 t.

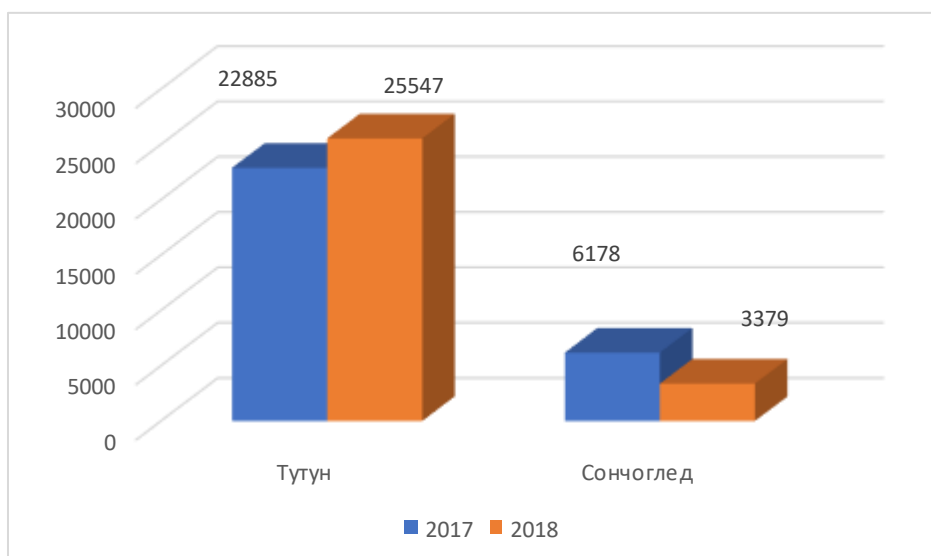
Графикон 5 Производство на житни растенија во 2017 и 2018 година (t)

Извор: МАКСтат-база на податоци, ДЗС

Кај производството на индустриски растенија, зголемување на производството има кај тутунот во однос на претходната година, додека пак кај сончогледот има намалување на производството во однос на истата година.

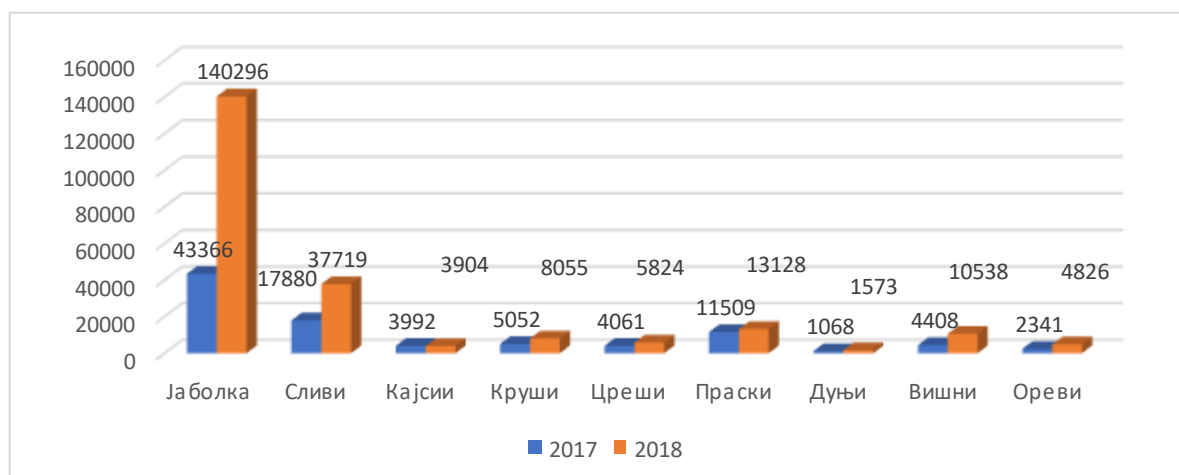
Графикон 6 Производство на индустриски растенија 2017 и 2018 година (t)

Извор: МАКСтат-база на податоци, ДЗС

Во областа на овоштарството, во 2018 година е забелжан пораст на производството на јаболка, сливи, круши, цреши, праски, дуњи, вишни и ореви во однос на 2017 година. Незначително намалување во производството е забележано кај кајсиите. Најизразено зголемување на производството е забележано кај јаболката 96 930 t, сливите 19 839 t, вишните 6 130 t и оревите 2 485 t.

Графикон 7 Производство на овошје (t)

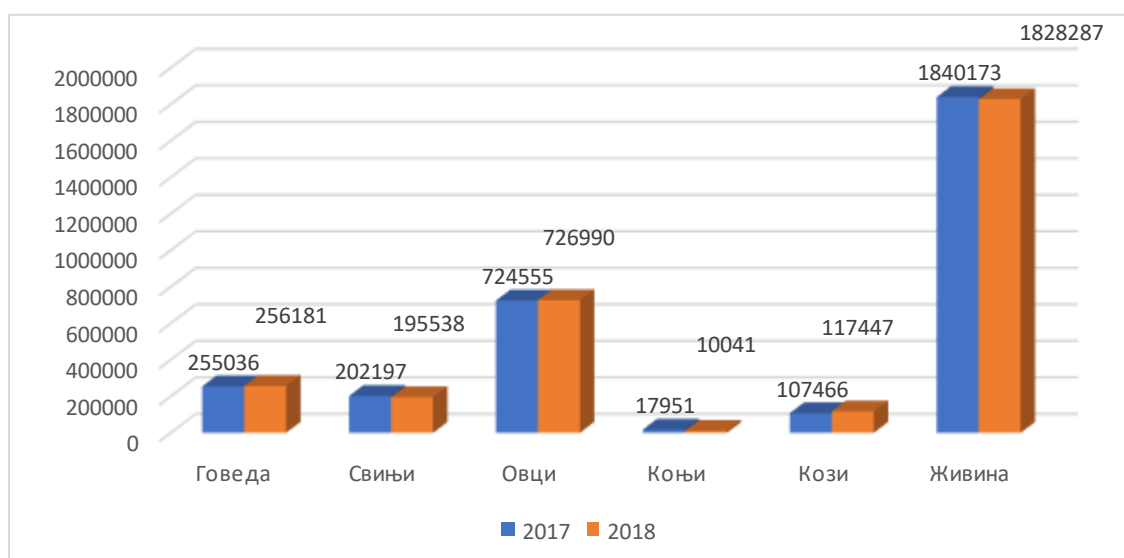

Извор: МАКСтат-база на податоци, ДЗС

Вкупното производство на грозје во 2018 изнесува 294 497 t што претставува зголемување на производството споредбено со 2017 година, кога изнесувало 180 349 t или за вкупно 114 148 t.

Бројот на говеда, свињи, овци и кози во 2018 година бележи зголемување во однос на 2017 година, додека пак бројот на коњи и живина во 2018 година бележи намалување во однос на 2017 година.

Графикон 8 Број на добиток и живина

Извор: МАКСтат-база на податоци, ДЗС

3.2.2. Шуми и шумско земјиште

Определбите зацртани со „Просторниот план на Република Македонија“ во областа на користење на земјиштето кои се однесуваат на основната трансформација на земјиштето предвидуваат до 2020 година да се изврши пренамена на 96 000 ha земјоделско земјиште, во кое се опфатени необработени и напуштени бавчи и ораници од VI, VII и VIII класа со релативно изразена ерозија, во шумско земјиште.

Со „Просторниот план на Република Македонија“ до 2020 година е предвидено површините под продуктивна намена (користени од примарниот сектор) да изнесуваат 2 335 000 ha. Во рамките на продуктивното користење на земјиштето најголема површина ќе завзема земјоделското земјиште со 1 196 000 ha или 46,5% од вкупната територија на Република Северна Македонија, односно 51,2% од продуктивните површини, а шумите и шумското земјиште ќе завземаат 1 140 000 ha или 48 8% од продуктивното земјиште.

Политиката за развој на шумарството се спроведува преку "Програма за проширување и репродукција на шумите"¹⁶ која се фокусира на следниве мерки:

- Пошумување на голини;
- Нега на шумски култури со простор;
- Рехабилитација на шумите погодени од пожари;
- Спречување на масовно сушење на боровите шуми;
- Пошумување на земјиштето во приватна сопственост;
- Развој на национален систем за рано предупредување за шумски пожари - МКFFIS (Македонски информативен систем за шумски пожари) во рамките на проектот за централно управување со кризи реализиран со финансиска помош од JICA (Јапонска агенција за меѓународна соработка).

¹⁶ Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство

Врз основа на анализата на добиените податоци од Информативниот лист за 2018 година од извештајните единици за следење на реализацијата на „Просторниот план на Република Македонија“, во областа на користење на земјиштето, може да се констатира следното:

- Во некои општини е наведено дека има неконтролирана сеча, од која веќе се чувствуваат последиците, заради што општините бараат превземање на итни мерки за пошумување на соголените површини.
- Во некои општини е пријавена штета настаната од пожар, инсекти и елементарни непогоди.
- Пошумување е извршено во седум општини според податоците доставени од извештајните единици наведени во табеларниот приказ:

Табела 2 Пошумени површини и биланс на површината под шуми во 2018 година

Ред. бр.	Општина	Реализирано пошумување на локалитети	Биланс на површината под шуми на подрачјето на општината Површина (ха)
1	Богданци	Реализирано пошумување во шума и вон шума 15 ха	3 699,4
2	Боговиње		2 456
3	Брвеница		5 937
4	Ѓорче Петров		1 038
5	Дебар		3 433
6	Дојран		6 768
7	Зрновци		2 948
8	Карбинци		5 254,2
9	Конче		12 488
10	Кривогаштани		74,6
11	Липково		51,26
12	Лозово		1 641
13	Македонска Каменица		8 406
14	Новаци		16 397
15	Пласница		3 400
16	Пробиштип		7 055
17	Штип	Површина под шума и вид на шума - букова 1 897 ха, дабова 13 085 ха, мешана 9 016 ха, пошумено бор и чепрес 640 ха. Реализирано пошумување во шума и вон шума 5 ха (2,5 ха бел бор, 2,5 ха црн бор)	17 028
18	Босилово		4 996
19	Чашка		45 683
20	Чучер-Сандево		638,72
21	Демир Хисар	Реализирано пошумување вон шума 33,69 ха	26 129,1
22	Демир Капија	Реализирано пошумување во шума и вон шума 12 ха	19 306
23	Долнени		6 905
24	Кавадарци	Реализирано пошумување во шума и вон шума 3,5 ха (11 000 садници багрем)	
25	Маврово и Ростуше	Реализирано пошумување во шума и вон шума 63,74 ха	33 179,15
26	Неготино		8 161,43

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Ред. бр.	Општина	Реализирано пошумување на локалитети	Биланс на површината под шуми на подрачјето на општината Површина (ha)
27	Велес	Реализирано пошумување во шума и вон шума 4 ha (багрем, јасен и јавор)	
28	Желино		9 046

Извор: Информативни листови од Единиците на локалната самоуправа во 2018 година¹⁷

Податоците добиени од Државниот завод за статистика за состојбата во шумарството во 2018 се дадени во табеларниот приказ.

Табела 3 Реализирано пошумување во шума и вон шума во 2018 година

Реализирано пошумување во шума и вон шума		
Ред. бр.	Вид на шума	Површина (ha)
1	Пошумување во шума - Сечишта	413
2	Пошумување во шума – Голини	383
3	Пошумување вон шума - Камењар и голини	54
4	Пошумување вон шума - Еродирано земјиште	80
5	Пошумување вон шума - Земјоделско земјиште и др.	29
Вкупно пошумување		959

Извор: МАКСтат-база на податоци ДЗС,
http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat/MakStat__Zemjodelstvo__Sumarstvo

„Просторниот план на Република Македонија“ предвидува дека пошумувањето во шума и вон шума до 2020 година треба во просек годишно да изнесува 6 522 ha. Според податоците од Државниот завод за статистика во 2018 година извршено е пошумување на површина од 959 ha односно 15% од просечното годишно пошумување предвидено со „Просторниот план на Република Македонија“.

Табела 4 Површина под шуми во Република Северна Македонија во 2018 година

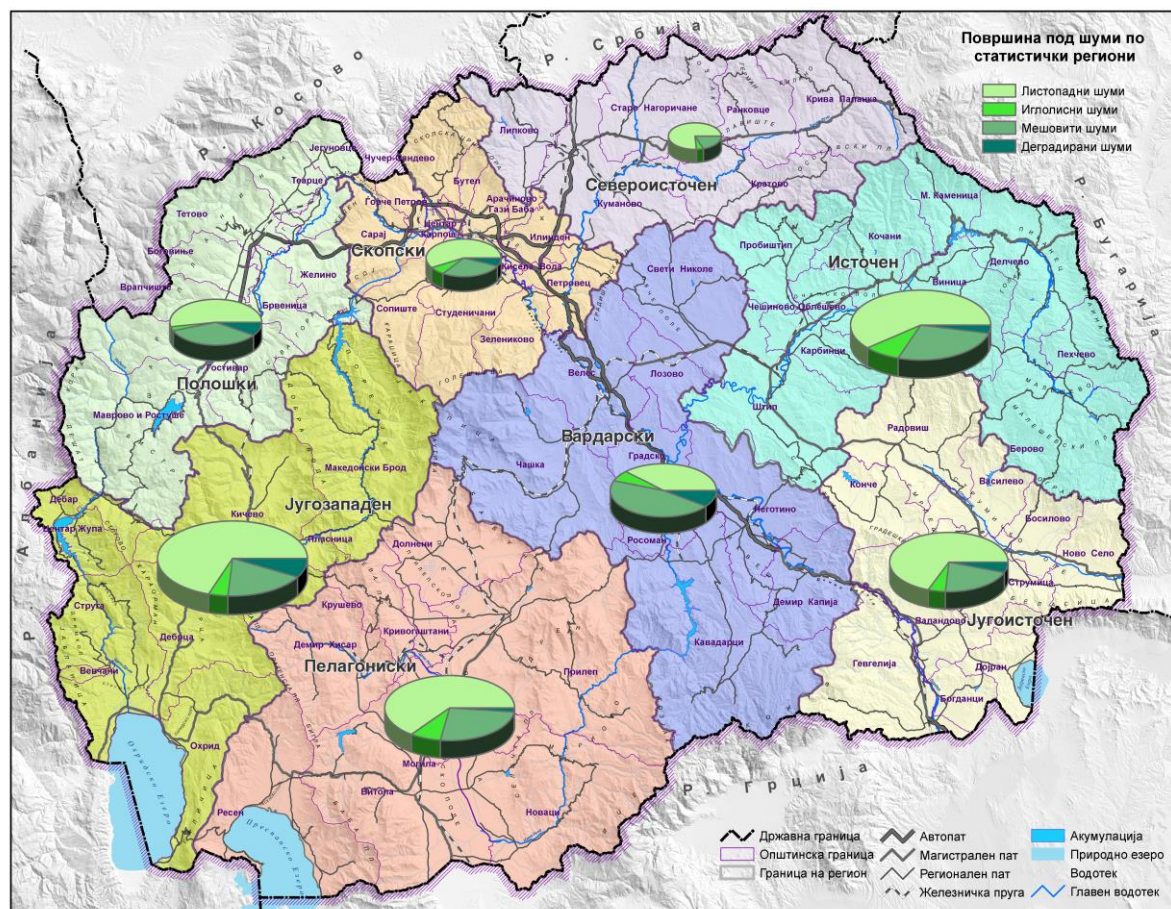
Површина под шума	Година	Површина (ha)
Состојба	2018	1 007 095
Планирана површина под шуми според „Просторниот план на Република Македонија“	2020	1 039 560

Извор: МАКСтат-база на податоци ДЗС,
http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat/MakStat__Zemjodelstvo__Sumarstvo

Во поглед на проекциите „Просторниот план на Република Македонија“ предвидува дека до 2020 година вкупната површина под шуми ќе изнесува 1 039 560 ha. Според податоците од Државниот завод за статистика вкупната површина под шуми во 2018 изнесува 1 007 095,00 ha и претставува 96,8% од проекциите за 2020 година предвидени со „Просторниот план на Република Македонија“. Од тоа, под листопадни видови се 608 211 ha или 60%, под иглолисни видови се 66 608 ha или 6,6%, под мешовити шуми се 287 717 ha или 28,6% и под деградирани шуми се 44 559 ha или 4,3% од вкупната површина под шуми во 2018 година.

¹⁷ Останатите општини, кои не се прикажани во табеларниот приказ, не доставиле податоци за оваа област.

Во прилог е даден картографски приказ на вкупната површина под шуми, по видови на дрвја, по региони во 2018 година.

Слика 6 Површина под шуми по региони за 2018 година

Од приложената карта и од табелата се забележува дека најголема површина под шума од околу 188 000 ha има во Југозападниот статистички регион што претставува 18,6% од површините под шума во Република Северна Македонија, а најмала површина од околу 76 000 ha под шуми има Североисточниот регион или 7,5% од шумската површина во Република Северна Македонија.

Табела 5 Површина под шуми по региони за 2018 година (ha)

Статистички регион	Листопадни шуми	Иглолисни шуми	Мешовити шуми	Деградиран и шуми	Вкупно
Вардарски	51 928	7 127	59 963	10 021	129 039
Источен	91 844	14 343	46 075	4 191	156 453
Југозападен	127 859	10 675	38 023	11 578	188 135
Југоисточен	96 716	9 185	31 857	5 996	143 754
Пелагониски	90 229	13 776	38 884	2 071	144 960
Полошки	46 416	1 832	34 011	6 502	88 761
Североисточен	58 242	4 404	13 631	/	76 277
Скопски	44 977	5 266	25 273	4 200	79 716
Вкупно	608 211	66 608	287 717	44 559	1 007 095

Извор: МАКСтат-база на податоци ДЗС,
http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat/MakStat__Zemjodelstvo__Sumarstvo

Табела 6 Пошумување по видови дрвја по региони во 2018 година (ha)

Статистички регион	Листопадни видови	Иглолисни видови
Вардарски	50	112
Источен	1	63
Југозападен	4	60
Југоисточен	33	231
Пелагониски	75	83
Полошки	73	161
Североисточен	/	10
Скопски	/	3
Вкупно	236	723

Извор: МАКСтат-база на податоци ДЗС,
http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat/MakStat__Zemjodelstvo__Sumarstvo

Табела 7 Исечена бруто-дрвна маса во шума и вон шума 2018 година (m³)

Техничко дрво	Огревно дрво	Отпадок
121 373	639 179	41 390

Извор: МАКСтат-база на податоци ДЗС,
http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat/MakStat__Zemjodelstvo__Sumarstvo

Според проекциите од „Просторниот план на Република Македонија“ просечната вкупно исечена дрвна маса треба да изнесува 1 650 000 m³/год. до 2020 година. Според Статистичкиот преглед за 2018 година од Државниот завод за статистика, исечената бруто-дрвна маса за 2018 изнесува 801 924 m³ или 49% од планираниот просечен годишен етат од сите шуми во Република Северна Македонија.

Податоците покажуваат дека 121 373 m³ од исечената бруто дрвна маса во шума и вон шума во 2018 год се однесува на техничко дрво, 639 179 m³ на огревно дрво, а 41 390 m³ на отпадокот.

Податоците за шумските штети во 2018 година се прикажани во табеларниот приказ.

Табела 8 Шумски штети по региони 2018 година

Статистички регион	Шумски пожари (ha)	Штети од инсекти (m ³)	Бесправна сеча (m ³)
Вардарски	57	/	/
Источен	249	690	1 705
Југозападен	241	/	/
Југоисточен	251	/	79
Пелагониски	254	/	1 545
Полошки	39	/	121
Североисточен	66	/	/
Скопски	368	/	/
ВКУПНО	1 525	690	3 450

Извор: МАКСтат-база на податоци ДЗС,
http://makstat.stat.gov.mk/PXWeb/pxweb/mk/MakStat/MakStat__Zemjodelstvo__Sumarstvo

Податоците покажуваат дека во 2018 година во Република Северна Македонија е опожарена површина од 1 525 ha што е значително помалку споредбено со 2017 година, кога опожарената површина изнесувала 13 405 ha. Најголема опожарена површина има во Скопскиот регион (368 ha), а најмала во Полошкиот регион (39 ha). Штети од инсекти се регистрирани само во Источниот регион и изнесуваат 690 m³ дрвна маса, што е помалку во однос на

2017 кога изнесувале 1 331 m³ дрвна маса. Штетите кои се резултат на бесправната сеча изнесуваат 3 450 m³ дрвна маса што е помалку во однос на 2017 кога изнесувале 4 029 m³ дрвна маса. Најмногу штети кои се резултат на бесправната сеча се регистрирани во Источниот регион (1 705 m³).

3.2.3. Минерални ресурси

Рудното богатство на Република Северна Македонија е разновидно, но со релативно мали истражени резерви. Регистрирани се металични, неметалични и енергетски минерални сировини, чии лежишта се експлоатираат, а најголем број од нив се недоистражени.

Металичните минерални сировини се широко распространети. Најбогати и најквалитетни се олово-цинковите руди застапени во источниот дел на земјата, каде се врши и нивната експлоатација во постојните рудници Злетово, Саса и Тораница. Рудите на црните метали (железо, хром, манган) најчесто содржат низок процент на метал или се исцрпени рудните резерви.

Разновидниот геолошки состав и геолошко-тектонската еволуција на терените на Република Северна Македонија овозможиле да се создадат голем број на лежишта, наоѓалишта и појави на различни неметални минерални сировини од кои, од економски аспект, најперспективни се: карбонатните сировини (мермер, травертин, варовници, доломити, магнезит, лапорци), силициските творби (кварц, кварцит, кварцен песок, опалит, перлит, туфови), фелтспатите (натриски, калиски), гипсот, архитектонско-градежниот камен (гранит, гнајс), базалтот, дијабазот и други.

Енергетските минерални потенцијали на Република Северна Македонија се скромни, како по структура, така и по расположивите резерви. Јагленот во вид на лигнит е најголемото енергетско минерално богатство распространето во: Пелагонискиот, Беровско-делчевскиот, Ресенскиот, Струшкиот, Скопскиот и Кичевскиот седиментен басен.

3.2.3.1. Реонизација на рудните наоѓалишта

Врз основа на геолошкиот состав, тектонскиот склоп, процесите на седиментација и магматска мобилност како основни природни предиспозиции во создавањето на рудните лежишта, наоѓалишта и рудни појави, на територијата на Републиката се издвоени шест основни рудни реони:

1. Западномакедонскиот масив - просторот западно од линијата Радуша-Скопје-Солунска Глава-Битола до државната граница со Република Албанија.
2. Пелагонидите - средишниот дел на територијата на Републиката помеѓу с. Живојно и рудникот Алшар (во непосредна близина на македонско-грчката граница на југ, па кон ССЗ до линијата с. Драчевица - с. Вражалe на околу 10 km јужно од Скопје).
3. Вардарската зона - во правецот ССЗ-ЈЈИ, од линијата Радуша - с.Табановце на северната државна граница, кон ЈЈИ по линијата рудник Алшар - с. Николиќ кај Дојранското Езеро, го завзема средишниот дел на Државата.
4. Кратовско-злетовската вулканска област - североисточниот дел од државната територија со простор помеѓу јужните падини на планината Козјак - Кумановското и Кочанското Поле на југоисток.

5. Српско-македонскиот масив - источниот дел од територијата на Републиката, источно од линијата с. Четирце (во близина на северната граница) - Пантелеј (Кочанско) - Ореовица (Радовишко) - Струмица - с. Николиќ - до источната граница кон Република Бугарија, во југо - источниот дел со Република Грција.
6. Кенозојските седиментни басени се најмладите езерски, а веројатно и марински седиментациони басени, со различна кенозојска старост и различна литолошка и геотектонска градба (полошкиот, скопскиот, кумановскиот, славишкиот, овчеполскиот, делчевско-пехчевскиот, струмичкиот, тиквешкиот, пелагонискиот, ресенскиот, дебарскиот и струшкиот).

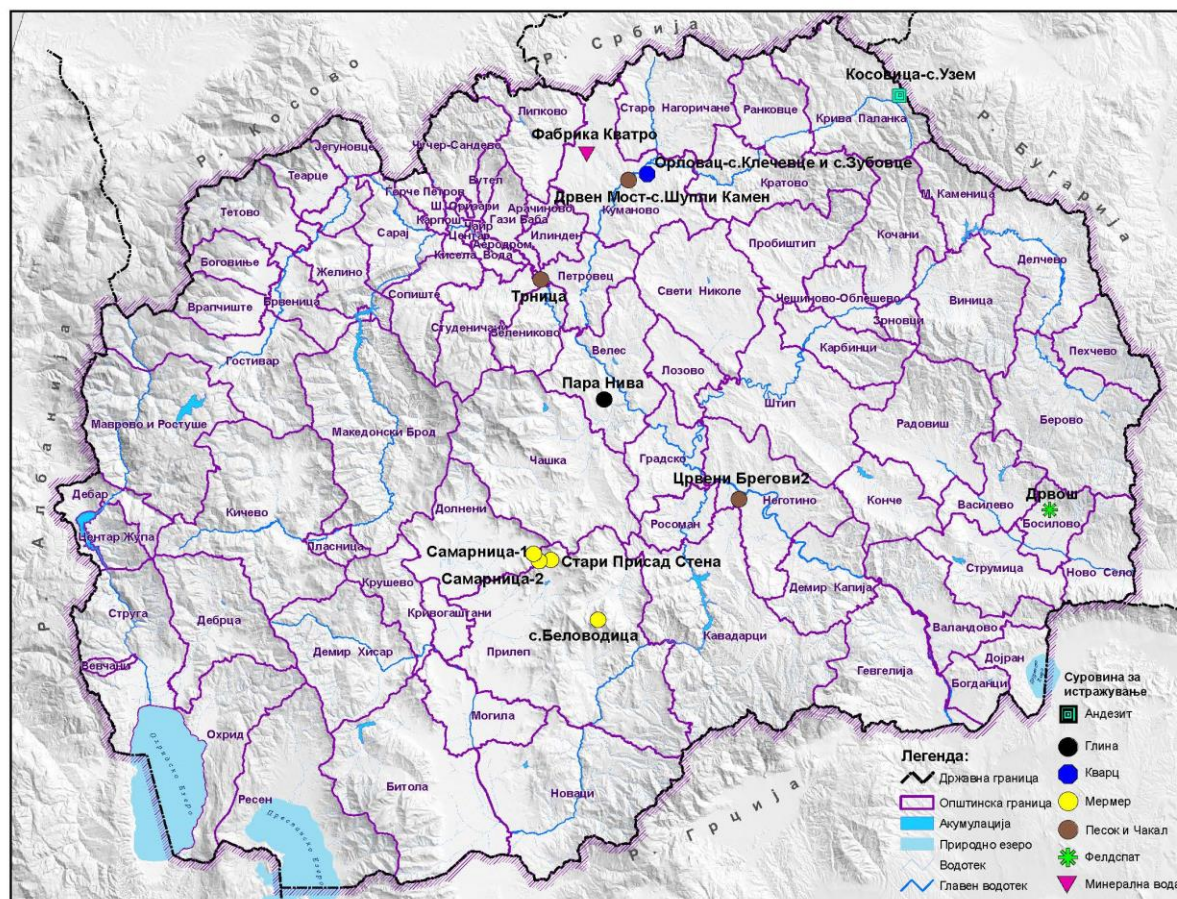
Искористувањето на минералните сировини на просторот на Република Северна Македонија се остварува врз основа на надлежностите на Министерството за економија во доменот на изработка и реализација на годишните програми за основни геолошки истражувања, детални геолошки истражувања на енергетски минерални сировини, развој на геолошкиот информациски систем и доделувањето на концесии за детални геолошки истражувања на минерални сировини. Во тек е изработка на Стратегија за геолошки истражувања и експлоатација на минерални сировини.

Во 2018 година Министерството за економија издаде вкупно **11 концесии за детални геолошки истражувања на минерални сировини** на 12 локации.

Табела 9 Издадени концесии за детални геолошки истражувања на минерални сировини во 2018 година

Ред. бр.	Локалитет	Општина	Минерална сировина	Концесионер	Површина (km ²)
1.	Дрвош	Босилово	Фелдспат	АД Огражден СТДУМица	0,078
2.	Пара Нива	Велес	Глина	Актив Констракшн Скоше	0,418
3.	с.Беловодица	Прилеп	Мермер	Крин-Производство Прилеп	0,305
4.	Косовица, с.Узем	Крива Паланка	Андезит	Динетрејд Крива Паланка	0,013
5.	Орловац, с.Клечовце и с.Зубовце	Куманово	Кварц	Миса-МГ Скопје	1,294
6.	Стари Присад - Стрна	Прилеп	Мермер	Алмарко Минерали Скопје	4,982
7.	Самарница	Прилеп и Долнени	Мермер	Волостоне Скопје	1,406
8.	Самарница	Прилеп и Долнени	Мермер	Волостоне Скопје	0,556
9.	Црвени Брегови 2	Неготино	Песок и чакал	Агроденд Трејд с.Манастирец	0,061
10.	Трница	Студеничани	Песок и чакал	Аква Инженеринг Скопје	0,056
11.	Фабрика Кватро	Куманово	Минерална вода	Кватро Куманово	0,025
12.	Дрвен Мост с.Шупли Камен	Куманово	Песок и чакал	Отљанац Куманово	0,004

Извор: Министерство за економија на Република Северна Македонија

Слика 7 Издадени концесии за детални геолошки истражувања на минерални сировини во 2018 година

Извор: Министерство за економија на Република Северна Македонија

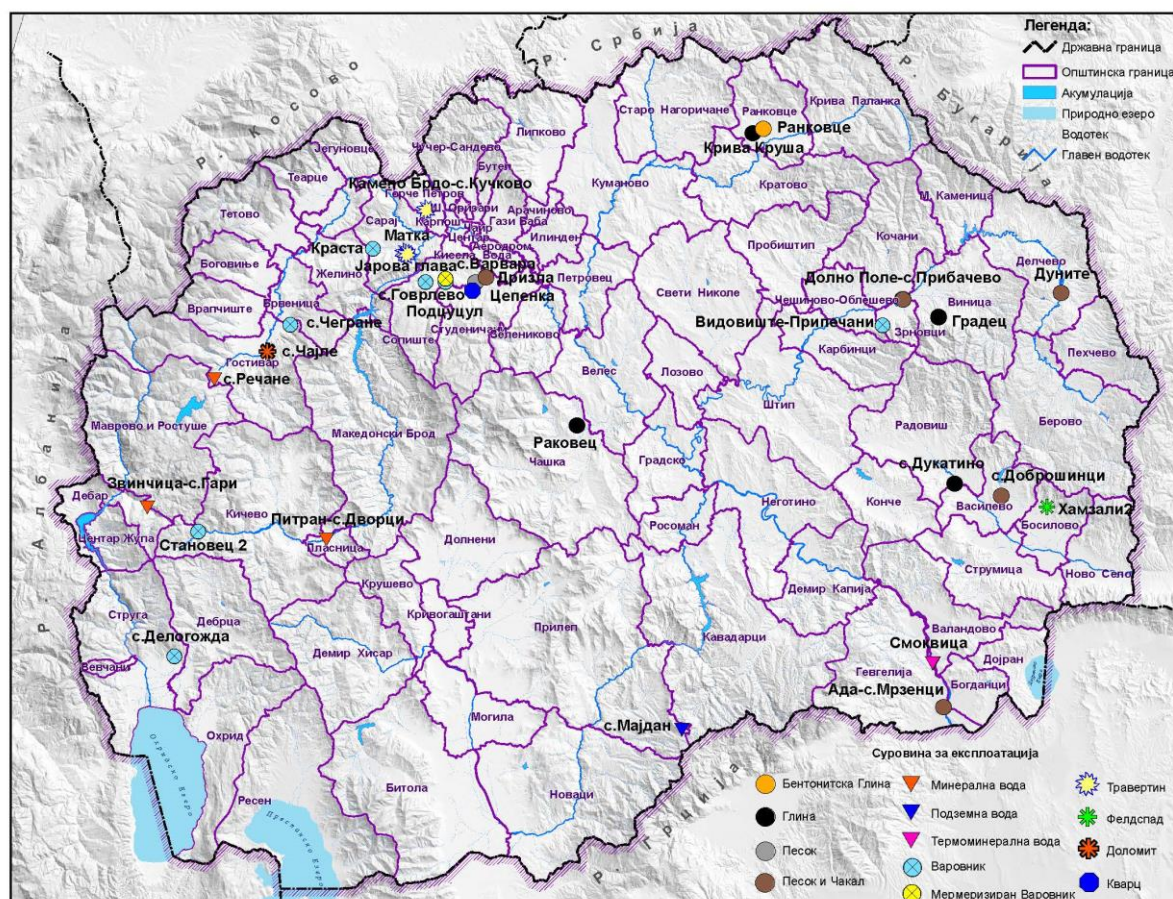
Според податоците добиени од Министерството за економија во чија надлежност е издавање концесии за експлоатација на рудните ресурси, во 2018 година се издадени **29 концесии за експлоатација на минерални сировини** на 37 локации.

Табела 10 Издадени концесии за експлоатација на минерални сировини во 2018 година

Ред. бр.	Локалитет	Општина на локалитет	Сировина	Концесионер	Површина (km ²)
1.	Чајле	Гостивар	Доломит	Силика Рудник Чајле с.Чајле Гостивар	1,487
2.	Свети Трипун, с.Говрлево	Сопиште	Варовник	Цементарница "УСЈЕ" АД Скопје	0,860
3.	Цепенка с.Варвара	Студеничани и Сопиште	Кварц	Цементарница "УСЈЕ" АД Скопје	0,492
4.	Горен тек на Рожденска река с.Мајдан	Прилеп	Подземна вода	Бистрица ДООЕЛ с.Мајдеп, Кавадарци	0,328
5.	Подцуцул	Сопиште	Варовник	Вардарградба ДОО с.Трубарево - Скопје	0,436
6.	Камено Брдо с.Кучково	Ѓорче Петров	Травертин	Трансмет ДОО Скопје	0,455
7.	с. Видовиште-Припечани	Зрновци и Чешиново-Облешево	Варовник	Механизација ДОО увоз-извоз с.Зрновци, Зрновци	1,802

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

8.	Смоквица	Гевгелија	Термоминерална вода	Ледра Агро ДОО Гевгелија	0,001
9.	Матка	Сарај	Травертин	Сублајм Стон ДООЕЛ, Прилеп	2,902
10.	Дризла	Студеничани	Песоки чакал	Бефј Коп ДООЕЛ с.Батинци, Студеничани Беровиќ ДООЕЛ с.Батинци, Студеничани	0,006
11.	Дуните с. Тработивиште	Делчево	Песок и чакал	Еуро Бетон ДООЕЛ увоз-извоз с. Град, Делчево	0,005
12.	Градец	Виница	Глина	Гранд Уни Инвест ДООЕЛ Виница	0,035
13.	Ранковце	Ранковце	Бентонитска глина и кварц	Универзал-С ДООувоз-извоз Крива Паланка	0,217
14.	Крива Круша	Ранковце	Глина	Универзал-С ДОО увоз-извоз Крива Паланка	0,031
15.	Хамзали 2	Босилово	Фелдспад	Огражден Микромикс ДООЕЛ увоз-извоз Струмица	0,072
16.	с.Делогожда	Струга	Варовник	Ингули ДОО с.Ливада Струга	0,134
17.	с.Дукатино	Василево	Глина	Тотал Инженеринг ДООЕЛ Струмица	0,323
18.	Раковец	Чашка	Глина	Тотал Инженеринг ДООЕЛ Струмица	0,214
19.	Долно Поле, с.Прибачево	Кочани	Песок и чакал	Примаградба ДОО Штим	0,012
20.	с.Речане	Гостивар	Минерална вода	Л&Л Цомпани ДОО Гостивар	0,007
21.	Звинчица, с.Гари	Дебар	Минерална вода	МЛ Гари ДОО експорт-импорт Скопје	0,022
22.	Јарова Глава	Сопиште	Варовник	Цвет Компани ДООЕЛ експорт-импорт с. Батинци Студеничани	0,441
23.	с.Варвара	Сопиште	Песок	Цвет Компани ДООЕЛ експорт-импорт с. Батици Студеничани	0,099
24.	Питран с.Дворци	Пласница	Минерална вода	Вест Балкан Стоне увоз-извоз ДОО Скопје	0,016
25.	Краста	Сарај	Варовник	БА Цонструкцион ДООЕЛ увоз-извоз Скопје	0,336
26.	Ада с.Мрзенци	Гевгелија	Песок и чакал	Пелагонија Тириц ДООЕЛ увоз-извоз Гевгелија	0,003
27.	с.Чегране, Гостивар	Гостивар	Варовник	Бетон Груп ДООЕЛ с.Боговиње, Боговиње	1,869
28.	с.Доброшинци	Василево	Песок и чакал	Кико Тер ДООЕЛ Струмица	0,050
29.	Становец 2	Кичево	Варовник	Линди Гуроре ДООЕЛ Кичево	0,117

Слика 8 Издадени концесии за експлоатација на минерални сировини во 2018 година

Експлоатацијата на минералните сировини во 2018 година, врз основа на податоците во пополнетите информативни листови доставени од Единиците на локална самоуправа, во текот на 2018 година е дадена во табеларниот приказ во прилог.

Табела 11 Експлоатација на минерални сировини по општини¹⁸

Ред. бр.	Единици на локална самоуправа	Површина (ha)
1.	Чешиново-Облешево	8,13
2.	Дебар	5
3.	Новаци	58
4.	Долнени	40
5.	Зрновци	1,5
6.	Карбинци	356
7.	Пробиштип	452,92

Извор: Информативни листови од Единиците на локалната самоуправа за 2018 година

¹⁸ Во доставените информативни листови се наведени само површините но не и видот на минералот што се експлоатира.

3.2.4. Водостопанство и водостопанска инфраструктура

Основна цел во водостопанството е „континуирано снабдување на потрошувачите со квалитетна вода, пред се населението со вода за пиење“. За постигнување на саканата цел потребно е:

- Одржливо искористување на локалните извори (површински и подземни води) за водоснабдување;
- Одредување заштитни зони на изворниците за водоснабдување и дефинирање на режим на заштита во зоните;
- Перманентно истражување на површинските и подземните води во обем што ќе ги дефинира потенцијалните ресурси;
- Заштита на сливните подрачја на идните изворници за водоснабдување (површински водотеци, подземни води и акумулации) од непланско узурпирање на просторот или неконтролирано искористување на ресурсите;
- Изградба на регионални водоснабдителни системи кои ќе овозможат поголем број на корисници да се снабдуваат со квалитетна вода;
- Намалување на загубите на вода и зголемување на степенот на искористеност на водоснабдителните системи преку примена на современи технички решенија во управувањето на системот;
- Изградба на системи за прифаќање и третман на отпадните води;
- Изградба на пречистителни станици за индустриски отпадни води со примена на технологија која дава ефикасни резултати;
- Трошоците за заштита на водите од загадување да се сметаат како составен дел на развојните планови во водостопанството.

Табела 12 Преглед на промените настанати во областа на водостопанство и водостопанска инфраструктура во 2018 година

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
1	Скопје	Изградена секундарна мрежа	Изградба на фекален колектор: десен брег на река Вардар (0,34 km од 3,414 km), од бул. „Србија“ до почеток на предвиден сифон под р. Вардар, лев брег на река Вардар (1 km од 5,1 km), на бул. „Асном“ кон р. Вардар. Изградена фекална канализација: бул. „Србија“ со кружен тек со ул. „Х. Татарчев“, бул. „Х.Т.Карпош“. Изградена атмосферска канализација: бул. „Србија“ со кружен тек со ул. „Х. Татарчев“, бул. Х.Т.Карпош, дел од ул. „А. Урдаревски“	/	/	/	/
2	Аеродром	/	/	/	/	/	/
3	Бутел	/	/	/	/	/	/
4	Гази Баба	/	/	/	/	/	/
5	Ѓорче Петров	Продолжување на отпочната активност - изградба и реконструкција на дел од водоводна мрежа во с. Волково и с. Кисела Јабука	Во тек е изградба на фекална канализација во с. Волково, Кисела Јабука и Стопански Двор и изградба на атмосферска канализација во с. Никиштани и руралниот дел од Општина Ѓорче Петров	/	/	/	/
6	Карпош	Изградена е секундарна мрежа на локалитет Момин Поток (1,3 km)	Проширена е атмосферска канализација во должина од 2 km	/	/	/	/
7	Кисела Вода	Изградена е секундарна мрежа (5,5 km)	Изградена е секундарна фекална канализација (0,21 km)	/	/	/	/
8	Сарај	/	/	/	/	/	/
9	Центар	/	/	/	/	/	/
10	Чаир	/	/	/	/	/	/
11	Шуто Оризари	/	Изведен е фекален колектор Ф400 (0,185 km) и секундарна мрежа (0,2 km)	/	/	/	/

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
12	Арачиново		Започната е изградба на фекал. кан. (изградено 3 km)	/	/	/	
13	Берово	/	/	/	/	/	/
14	Битола	Изграден е водоснабдителен систем за с. Лавци: довод (3,1 km) и резервоар (60 m ³) Проширена и реконструирана е секундарната мрежа во Грдот (1,85 km)	Изградени се фекален колектори во селата Лавци (Ф300, 1,19 km) и Трново (Ф400, 0,69 km). Проширена е атмосферската канализација во Градот (Ф300 и Ф400, 1,53km) и реконструирана е мешовитата канализација (Ф400 и Ф500, 0.74 km)	/	/	/	/
15	Богданци	/	/		/	/	/
16	Боговиње	/	/	/	/	/	/
17	Босилово	/	/	/	/	/	/
18	Брвеница	/	Извршено е проширување на фекална канализација во с. Брвеница (0,8 km) и Д. Седларце (0,45 km)	/	.	/	/
19	Валандово	/	/	/	/	/	/
20	Василево	/	/	/	/	/	/
21	Вевчани	/	/	/	/	/	/
22	Велес	/	Проширена е фекална канализациона мрежа во Градот (Ф250, 0,69 km)	/	/		/
23	Виница	/	Проширена е секундарната фекална канализација во Виница, с. Истибања, Трсино, Јакимово и Градец	/	/	/	/
24	Врапчиште	/	/	/	/	/	/
25	Гевгелија	/	/	/	/	/	/
26	Гостивар	/	/	/	/	/	/
27	Градско	/	/	/	/	/	/
28	Дебар	/	Во градот изграден е атмосферски колектор Ф400 и Ф500 (0,7 km)	/	/	/	/
29	Дебарца	/	/	/	/	/	/

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
30	Делчево	/	/	/	/	/	/
31	Демир Капија	За с. Клисура изграден е резервоар (150 m ³)	Во с.Чифлик изградена е секундарна мрежа (Ф200, 0,51 km)	/	/	/	/
32	Демир Хисар	/	/	/	Во почетна фаза (припрема) е регулација на коритото на Стара Река во Демир Хисар (0,5 km)	/	/
33	Дојран	Заокружен е водоснабдителен систем за Нов и Стар Дојран - изворници: бунар Дербаш 1 и 2, бунар Мрдаја, и Топлец 1 и 2, довод (30 km), и резервоари (1250 m ³)	Изграден е фекален колектор за Нов Дојран и Стар Дојран	/	/	/	/
34	Долнени	/	/	/	/	/	/
35	Желино	Подобрено е водоснабдувањето во Желино со изградба на бунар и резервоар (2000 m ³)	Започната е изградба на фекални колектори во Желино (Ф200, 0,216 km), с. Требош (Ф200, 0,4 km) и Озормиште (Ф200, 0,05 km)	/	/	/	/
36	Зелениково	/	/	/	/	/	/
37	Зрновци	/	/	/	/	/	/
38	Илинден	/	/	/	/	/	/
39	Јегуновце	/	/	/	/	/	/
40	Кавадарци	/	/	/	/	/	/
41	Карбинци	/	/	/	/	/	/
42	Кичево	/	/	/	/	/	/
43	Конче	/	/	/	/	/	/
44	Кочани	/	/	/	/	/	/

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
45	Кратово	/	/	/	/	/	/
46	Крива Паланка	Изграден е водоснабдителен систем за с. Луке со зафаќање на вода од извор во близина на Лучка Река, изградба на довод (ND75, 2,0 km) и резервоар (25 m ³). Извршена е реконструкција на градската водоводна мрежа	/	/	/	/	/
47	Кривогаштани	Изградена е секундарна мрежа во с. Вогани (1,62 km)	Изграден е колектор за с. Крушеани (3 km)	/	/	/	/
48	Крушево	Изграден е водоснабдителен систем за индустриската зона Опаленик, 4 каптажи (4,0 l/s) и довод (2 km)	/	/	/	/	/
49	Куманово	/	/	/	/	/	/
50	Липково	/	Продолжено е со изградба на фекална канализација во селата: Лојане (1,3 km), Матејче (3,7 km), Ваксинце (1,9 km), Слупчане (1,4 km) и Оризаре (1,5 km), активност започната во 2014г.	/	Регулирани се реките во с. Липково (0,71 km) и во с. Слупчане (0,4 km)	/	/
51	Лозово	/	Во тек е изградба на фекална канализација и таложница за отпадни води во с. Сарамзалино, активност започната во 2017 г.	/	/	/	/
52	Маврово и Ростуше	/	/	/	/	/	/
53	М. Каменица	/	/	/	Регулирана е Каменичка Река (0,145 km)	/	/
54	М. Брод	/	/	/	/	/	/
55	Могила	/	/	/	/	/	/
56	Неготино	/	/	/	/	/	/

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
57	Новаци		/		/	/	/
58	Ново Село	/	/	/	/	/	/
59	Охрид	/	/	/	/	/	/
60	Петровец	/	/	/	/	/	/
61	Пехчево	/	/	/	/	/	/
62	Пласница	/	/	/	/	/	
63	Прилеп	/	/	/	/	/	/
64	Пробиштип	/	Изградена е фекална канализација во с. Турско Рудари и Древено	Во тек на реализација е втората фаза од ХС „Злетовица“ со што ќе се наводнуваат 100 ha обработливо земјиште на локалитетите Пишица, Лезово и Гајранци	/	/	Полнење на акумулацијата Пишица, чија обнова беше започната во 2016 г.
65	Радовиш	/	/	/	/	/	/
66	Ранковце		/	/	/	/	/
67	Ресен	/	/	/	/	/	/
68	Росоман	/	/	/	/	/	/
69	Свети Николе	/	/	/	/	/	/
70	Сопиште	/	/	/	/		
71	Старо Нагоричане	/	/	/	/	/	/
72	Струга	Изграден е резервоар за с.	Изготвена е проектна документација за фекална канализација за улична мрежа во	/	/	/	/

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

	Општина	Водоснабдување	Одведување на отпадни води	Наводнување	Регулација на реки	Заштита од ерозија	Акумулации
		Лабуништа Изготвена е проектна документација за водоводна мрежа во с. Радолишта (2-ра фаза) и за реконструкција на пумпна станица во с. Шум	Градот и за селата Горно и Долно Татеша				
73	Струмица	/	/	/	/	/	/
74	Студеничани	/	Изградена е секундарна мрежа во с. Батинци (Ф250, 0,298 km). Активност која продолжува од 2017г.	/	/	/	/
75	Теарце	Изградени се водоснабдителни системи за с. Доброште (изворник-извор) и с.Нераште (изворник-бунар)	/	/	/	/	/
76	Тетово	/	/	/	/	/	/
77	Центар Жупа	/	/	/	/	/	/
78	Чашка	Подобрено е водоснабдувањето на с. Горно Јаболчиште со зафаќање на извор (Рустемов извор) и изградба на довод (4,139 km)	/	/	/	/	/
79	Чешиново Облешево	Проширен е водоснабдителен систем за с. Спанчево со изградба на бунар и довод (1,15 km) до постоечки резервоар.	/	/	/	/	/
80	Чучер Сандево	/	Изградена е фекална канализација: колектор (Ф250, 0,75 km) и секундарна мрежа (Ф200, 2,5 km) во с. Бањани	/	/	/	/
81	Штип	/	/	/	/	/	/

Извор: Информативни листови од Единиците на локалната самоуправа за 2018 година

3.2.5. Енергетски извори и енергетска инфраструктура

Анализата во областа на енергетиката се базира на податоци превземени од Енергетскиот биланс за 2018 година¹⁹, изработен од Министерството за економија, а во согласност со Законот за енергетика и Правилникот за енергетски биланси и енергетска статистика.

Финална енергија: Во 2018 година потребната финална енергија изнесуваше 1 994,2 ktce, што претставува зголемување за 1,3% во однос на потрошувачката во 2017 година. Во поглед на потрошувачката на енергенти, нафтените производи се со најголемо учество од 52%, електричната енергија со 26%, биомасата со 11% и јаглените со 6%.

Табела 13 Потрошувачка на финална енергија (ktce)

Видови на енергија	2018
Електрична енергија	517,1
Топлина	49,7
Нафтени производи	1 037,0
Јаглени	117,0
Биомаса	224,8
Природен гас	43,7
Геотермална енергија	4,9
Вкупно	1 994,2

Потребна енергија: Потребите од енергија за 2018 година изнесуваа 2 605 ktce што е намалување за 5% во однос на 2017 година. Споредено со 2017 година, пораст се забележува кај хидроенергијата за 69%, нафтените продукти и геотермалната енергија за 2%. Намалувањето е регистрирано кај јаглените за 19%, ветерната енергија за 13%, природниот гас за 11% соларната енергија за 5%. Во вкупно потребната енергија, нафтените продукти учествуваат со 41%, јаглените со 30%, биомасата со 9%, природниот гас со 8% а електричната енергија и хидро енергијата со по 6%.

Табела 14 Потребна енергија по енергенти (ktce)

Видови на енергија	2018
Јаглени	775,6
Нафтени продукти	1 057,3
Природен гас	201,8
Биомаса	224,8
Хидроенергија	161,1
Соларна енергија	1,9
Ветерна енергија	8,3
Биогас	4,5
Геотермална енергија	5,7
Електрична енергија	164,2
Биодизел	0,1
Вкупно	2 605,3

¹⁹ Податоците во Енергетскиот биланс за 2018 година, за првите девет месеци од 2018 година се превземени од Државниот завод за статистика, а за преостанатите три месеци направена е проценка за потребите и потрошувачката на енергија.

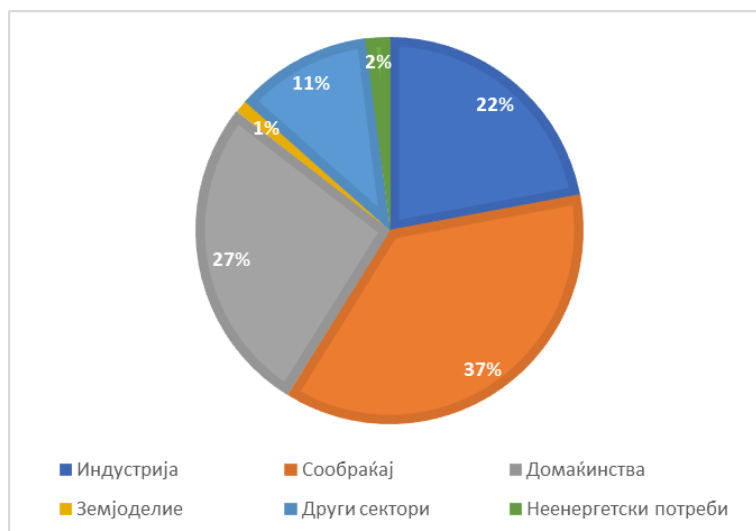
Во вкупната потрошувачка на енергија, сопственото производство учествува со 41% и е еднакво со претходната година.

Финална енергетска потрошувачка: Сообраќајот со 37%, домаќинствата со 27% и индустријата со 25% се најголемите потрошувачи на финалната енергетска потрошувачка во 2018 година која е за 1% поголема во однос на 2017 година.

Табела 15 Финална енергетска потрошувачка по сектори (ктое)

Сектори	2018
Индустрија	440,0
Сообраќај	733,9
Домаќинства	530,9
Земјоделие	22,0
Други сектори	227,2
Неенергетски потреби	39,9
Финална енергетска потрошувачка	1 993,9

Графикон 9 Финална енергетска потрошувачка по сектори (ктое)

Електрична енергија: Бруто потрошувачката во 2018 година изнесува 7 475 GWh и е за 1,5% помала во однос на 2017 година. Домашното производство на електрична енергија во 2018 година изнесуваше 5 565 GWh (74%) а увозот е 1 910 GWh (26%). Во домашното производство, најголемо е учеството на произведената електрична енергија од термоелектраните со 51%, пред хидроелектраните со 34% и ТЕТО со 12%.

Топлинска енергија: Во 2018 година бруто потрошувачката на топлина, произведена во термоелектраните и топланите изнесуваше 2 404 TJ што е за 1% помала од потрошувачката во 2017 година.

Нафтени продукти: Потрошувачката на нафтени продукти во 2018 година изнесуваше 1 054,5 kt што е за 3% помалку во однос на 2017 година. Зголемување на потрошувачката има кај дизел горивата, керозинот и нафтениот кокс. Во вкупната потрошувачка, дизел горивата учествуваат со 55%, а моторните бензини со 10%.

Јаглени: Вкупно во 2018 година потрошувачката на сите видови на јаглени изнесува 4 881 kt и е за 11% помала од 2017 година. Од овие количини 4 663,3 kt е лигнит, 125,8 kt е суб-битоминозен јаглен (увозен лигнит со повисока калорична вредност), 89,6 kt е камен јаглен и 2,3 kt е кокс. Потрошувачката на јаглен за енергетски трансформации, односно за производство на електрична енергија учествува со 95% во вкупната потрошувачка на јаглен.

Природен гас: Во 2018 година вкупната потребна енергија изнесуваше 245 815 милиони Nm³ природен гас, што претставува пад од 12% во однос на претходната година. Од овие количини 78% се искористени за енергетски трансформации, односно за производство на електрична и топлинска енергија.

Обновливи извори на енергија: Во 2018 година вкупната потребна енергија од обновливи извори изнесуваше 406,4 ktоe, што е за 18% повеќе во однос на 2017 година. Учеството на обновливите извори во однос на вкупната потребна енергија изнесува 15,6%. Од овие количини 224,8 ktоe се обезбедија од биомаса, 161,1 ktоe од хидроелектрани, 8,3 ktоe од ветерни електрани, 4,5 ktоe од биогаз, 1,9 ktоe од соларна енергија за производство на електрична енергија и останатите 5,7 ktоe се обезбедени од геотермална енергија.

Биомаса: Вкупната потрошувачка на огревно дрво во 2018 година изнесуваше 1 161 илјади m³, дрвени отпадоци, брикети и пелети 80,3 илјади m³, а на дрво од овошни насади или друг вид на растителни отпадоци се 32,8 илјади m³. Вкупната потреба од биомаса во 2018 година е за 3% помала во однос на 2017 година.

Геотермална енергија: Во 2018 година, потрошувачката на геотермална енергија изнесува 1 558,8 илјади m³ што е за 2% поголемо од потрошувачката во 2017 година.

Емисии на стакленички гасови: Во 2018 година вкупните емисии на стакленички гасови (CO₂) изнесуваа 7 117 kt што претставува намалување за 10% во однос на 2017 година. Најголем дел од емисиите на CO₂ доаѓаат од согорувањето на лигнитот кој се користи за производство на електрична енергија (51%). Значителни емисии на CO₂ се ослободуваат и при согорување на дизелот наменет за транспорт, со учество од 28%. Природниот гас има удел со 7%, моторниот бензин и нафтениот кокс учествуваат со по 4% а ТНГ и мазутот со по 3% во вкупните емисии.

3.2.5.1. Енергетски извори и системи за пренос и транспорт на енергија

Според податоците добиени од информативните листови од општините и институциите во Република Северна Македонија во текот на 2018 година изградени се:

- 11 фотоволтаични електрични центри;
- 9 мали хидроелектрани;
- 7 трансформаторски станици од 10(20) kV и
- далноводи од 10(20) kV во вкупна должина од 2,6 km.

ЕВН Македонија за 2018 година, реализира голем број на промени во дистрибутивната мрежа:

- Реконструкција во трансформаторски станици и тоа во 5 од 110 kV како и 6 од 35 kV;
- Поставени се 22,3 km подземни и 0,7 km надземни водови на 35 kV;
- Изградени се нови 59 трансформаторски станици од 10(20)/0,4 kV, а извршена е реконструкција во 68;
- Поставени се нови 47 km надземни водови од 10(20) kV, 53 km подземни водови и направена е реконструкција на 88 km (надземни и подземни);
- Поставени се нови 84,5 km надземни водови од 0,4 kV, 113,5 km подземни водови и направена е реконструкција на 77 km (надземни и подземни).

АД МЕПСО во 2018 година ја комплетираше целокупната проектна документација за планираниот 400 kV далновод Битола2-македонско албанска граница. Спроведена е постапка и избран е консултант за имплементација на проектот. Продолжена е реконструкцијата на 110kV далновод Вруток-Тетово.

За ревитализација и модернизација на преносната мрежа и управување со електроенергетскиот систем, со заем од ЕБОР ќе се врши реконструкција на преносната мрежа на Република Северна Македонија. Договорени се делниците со 110 kV далноводи: Скопје4-Велес-Овче Поле-Штип-Пробиштип, Битола1-Прилеп1 и Скопје1-Миладиновци1. Се планира и реконструкција на 110 kV далноводи на делниците: Охрид1-Струга (до Вапила), Гостивар-Осломеј-Кичево-Сопотница-Битола1 кои се изградени во најголем дел пред 60 години.

АД ГАМА во 2018 година, во секундарната гасоводна мрежа изгради 4 приклучни делници, дислоциран е еден приклучен гасовод со шахта, а во постапка е градба на приклучни делници за повеќе индустриски објекти.

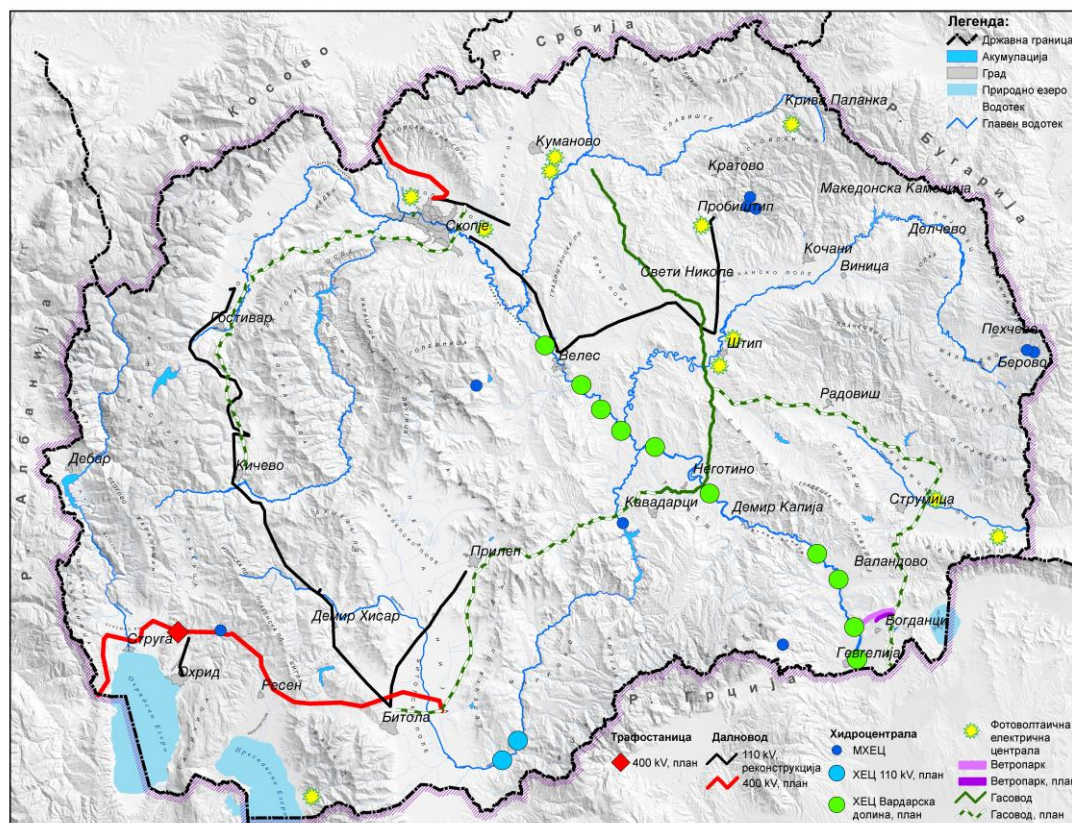
За развој на гасоводниот систем во 2018 година изградена е дистрибутивна мрежа во Струмица и Куманово со вкупна должина од 41,64 km.

АД ЕЛЕМ, за својата работа во 2018 година не достави пополнет прашалник. Во развојните планови на АД ЕСМ²⁰ од големо значење се: изградбата на втората фаза на ветропаркот Богданци со инсталирана моќност од 13 MW и дополнително годишно производство од 36 GWh како и хидроенергетско искористување на реката Вардар со проектот “Вардарска долина”.

Објавен е јавен повик за енергетско искористување на Црна Река преку ХЕЦ Чебрени и ХЕЦ Галиште.

Балкан Енерџи ДООЕЛ во 2018 година изгради топловоди во вкупна должина од 0,226 km, има превземено топлинска енергија во износ од 523 340 MWh а има испорачано 458 186 MWh на своите корисници.

²⁰Податоците се превземени од План за развој и план за инвестиции (2018-2020 година), АД ЕСМ

Слика 9 Просторна разместеност на поставената енергетска инфраструктура во 2018 година

3.3. Население и организација на населбите и дејностите

3.3.1. Демографски развој

Населението е основниот елемент и појдовна основа на идниот развој на земјата и општеството. Концептот на просторната организација, уредувањето и користењето на просторот на територијата на Република Северна Македонија зависат од развојот, структурните промени и дистрибуцијата на населението.

На просторот на Републиката евидентни се регионални диспропорции и нерамномерен развој. Во источните делови на земјата присутна е демографска стагнација, а во западните повисок демографски раст со што се продлабочува јазот во регионалниот развој.

Просечната стапка на наталитет од 10,3 промили и стапката на морталитет од 9,5 промили бележат намалување во однос на претходната година. Смртноста на доенчињата е со стапка од 5,7 промили и е намалена за 3,5 промилни поени во однос на 2017 година.

3.3.1.1. Природно движење на населението

Природното движење на населението (наталитетот, морталитетот и природниот прираст), покажува тенденција кон постојано намалување, што резултира во релативно побавен процес на репродукција на населението на национално ниво, но и во подрачја за кои во

подалечните декади беа карактеристични високи стапки на наталитет и природен прираст. Според објавените статистички податоци²¹ природниот прираст во 2018 година е зголемен за 170 лица во однос на 2017 година.

Табела 16 Природно движење на населението во Република Северна Македонија во 2018 година

Година	Живородени	Умрени вкупно	Умрени доенчиња	Природен прираст
2017	21 754	20 318	201	1 436
2018	21 333	19 727	122	1 606
Индекс 2017/2018	98,1%	97,1%	60,7%	111,8%

Извор: МакСтат база на податоци, ДЗС

Анализата за движењето на населението на ниво на општини се базира на официјалните статистички податоци²² за виталната статистика во 2018 година. За утврдување на стапката на природен прираст по општини нема официјални податоци.

Со цел да се добие претстава за природното движење во одделни поголеми простори во земјава, во следната табела се прикажани податоци на ниво на статистички плански региони според Номенклатурата на територијалните единици за статистика, (НТЕС).

Табела 17 Витална состојба на населението по региони во 2018 година

Статистички регион	Живородени	Умрени	Природен прираст
Вардарски	1 482	1 599	-117
Источен	1 390	1 916	-526
Југозападен	1 868	1 924	-56
Југоисточен	1 696	1 756	-60
Пелагониски	1 962	2 914	-952
Полошки	3 202	2 365	837
Североисточен	1 713	1 622	91
Скопски	8 020	5 631	2 389
Република Северна Македонија	21 333	19 727	1 606

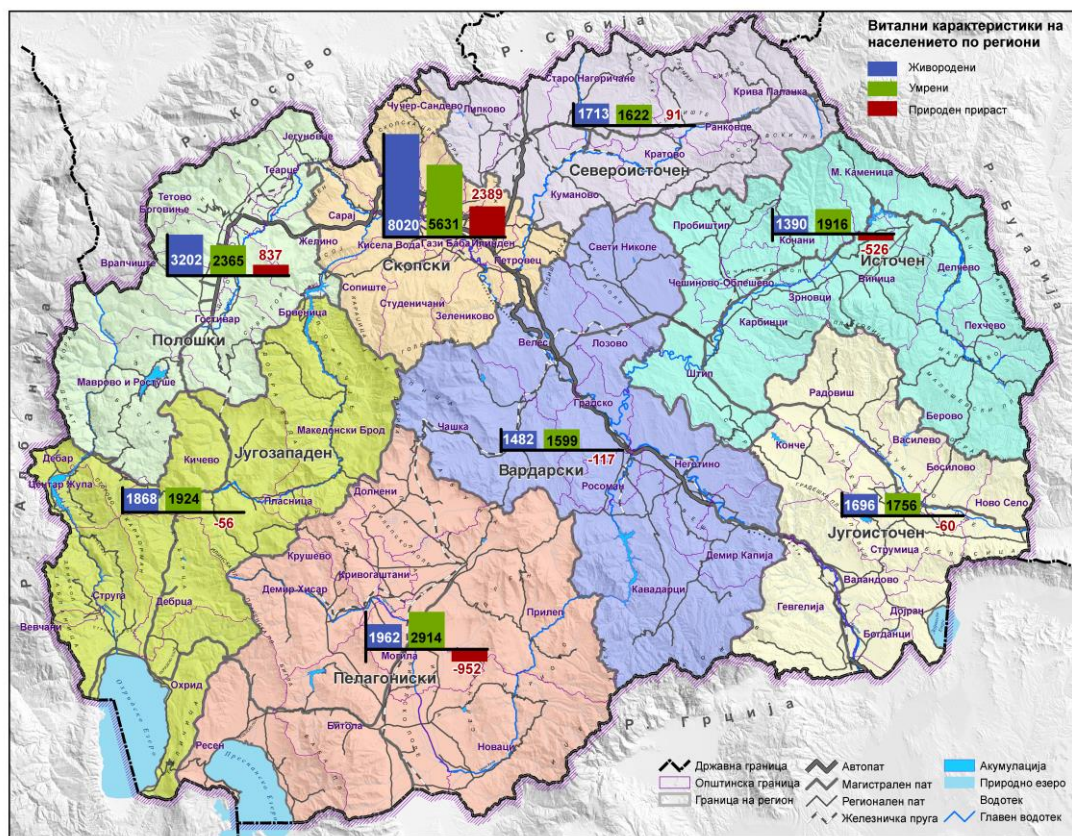
Извор: МакСтат база на податоци, ДЗС

Од просторен аспект по региони најмногу живородени има во Скопскиот регион со 8 020 новороденчиња, после него следи Полошкиот регион со 3 202 новороденчиња. Најмал број од 1 390 новороденчиња е евидентиран во Источниот регион кој учествува со 6,5% во вкупниот број живородени во Државата. Од осум региони, само во три региони (Скопски, Североисточен и Полошки регион) има позитивен природен прираст на населението, додека во преостанатите пет региони Вардарски, Источен, Југозападен, Југоисточен и Пелагониски регион има негативни витални промени на населението. Најголемо учество во однос на вкупниот број на умрени лица, има Скопскиот регион со 28,5%, а најмало учество има Вардарскиот регион со 8,1%.

²¹ Извор: МакСтат база, ДЗС.

²² Статистички годишник на Република Македонија, ДЗС.

Виталните карактеристики на населението за 2018 година по региони се прикажани на картографскиот приказ.

Слика 10 Витални карактеристики на населението по региони во 2018 година

3.3.1.2. Миграции

Миграциите на населението и покрај универзалноста, во различни подрачја имаат различни специфичности, кои произлегуваат од посебните економски, социјални, демографски и политички услови.

Механичките промени кај населението изразени преку миграционите движења, особено се одразуваат негативно на малите подрачја. Тие влијаат на вкупниот број жители, како и на структурните карактеристики на населението, а имплицираат краткорочни и долгорочни последици.

Табела 18 Миграциони движења во Република Северна Македонија во 2018 година

Доселени		Отселени		Миграционо салдо	
2017	2018	2017	2018	2017	2018
9 266	12 192	9 103	9 480	163	2 712

Извор: Миграции, Статистички преглед 2.4.18.06, 2018 година, ДЗС

Миграционото салдо во 2018 година покажува 2 712 доселени лица повеќе од отселени лица од земјава, за разлика од 2017 година, каде миграционото салдо изнесуваше 163 лица. Причината за вака драстично зголемено миграционо салдо во 2018 година е тоа што има зголемување на доселени странци во Република Северна Македонија.

3.3.1.3. Територијална разместеност на населението

Природното и механичкото движење на населението се рефлектира на неговата територијална разместеност и концентрација. Учеството на населението по општини во вкупното население во Републиката, покажува дека повеќе од една четвртина (26,58%) од населението е сконцентрирано во Градот Скопје, како посебна единица на локалната самоуправа или вкупно 551 895 жители (во овој број се вклучени и жителите од Сопиште).

Според објавените статистички податоци²³, на крајот на месец декември 2018 година се проценува дека во Република Северна Македонија вкупната популација изнесува 2 077 132 жители. Од нив околу 15,9% или 329 367 се жители кои според објаснувањето дадено во МакСтат базата припаѓаат на групата Скопје-останат дел и Сопиште²⁴, додека бројната застапеност на населението во другите општини од Скопје изнесува: Гази Баба (76 978), Ѓорче Петров (42 884), Карпош (60 838) и Сарај (41 828).

Од другите општини, со релативно повисоко учество се издвојуваат: Куманово (109 521), Битола (91 459), Тетово (92 398) и Гостивар (83 795) во кои е концентрирано 18,16% од вкупното население, или во наведените четири општини и Градот Скопје живее околу 44,8% од населението во земјата.

Општини со најмал број на жители се следните: Вевчани (2 425), Лозово (2 542), Зрновци (2 989), Новаци (3 069), Дојран (3 290), Градско (3 552), Конче (3 567), Ранковце (3 658). Овие општини заедно учествуваат со околу 1,2% во вкупната популација во Република Северна Македонија според проценките на населението на крајот на 2018 година.

Во останатите општини процентуалната застапеност на населението е различна, при што со структурно учество од 2 до 5,28% се издвојуваат 15 општини, и тоа: Гази Баба, Ѓорче Петров, Карпош, Сарај, Битола, Гостивар Велес, Кичево, Куманово, Охрид, Прилеп, Струга, Струмица, Тетово и Штип. Потоа следат 11 општини со процент на застапеност на населението од 1 до 2%. Со најмал процент на учество во интервал од 0,1 до 0,93% се јавуваат најголем број општини (вкупно 46).

Табела 19 Општини групирани по број на жители²⁵

Ред. бр.	Број на жители по групи	Општини во Република Северна Македонија
1	0-5 000	Вевчани, Градско, Дебарца, Демир Капија, Дојран, Зелениково, Зрновци, Карбинци, Конче, Лозово, Новаци, Пехчево, Пласница, Ранковце, Росоман, Старо Нагоричани
2	5 001-10 000	Богданци, Демир Хисар, Кратово, Кривогаштани, Крушево, Маврово Ростуша, Македонска Каменица, Македонски Брод, Могила, Петровец, Центар Жупа, Чашка, Чешиново Облешево

²³ Извор: МакСтат база, ДЗС.

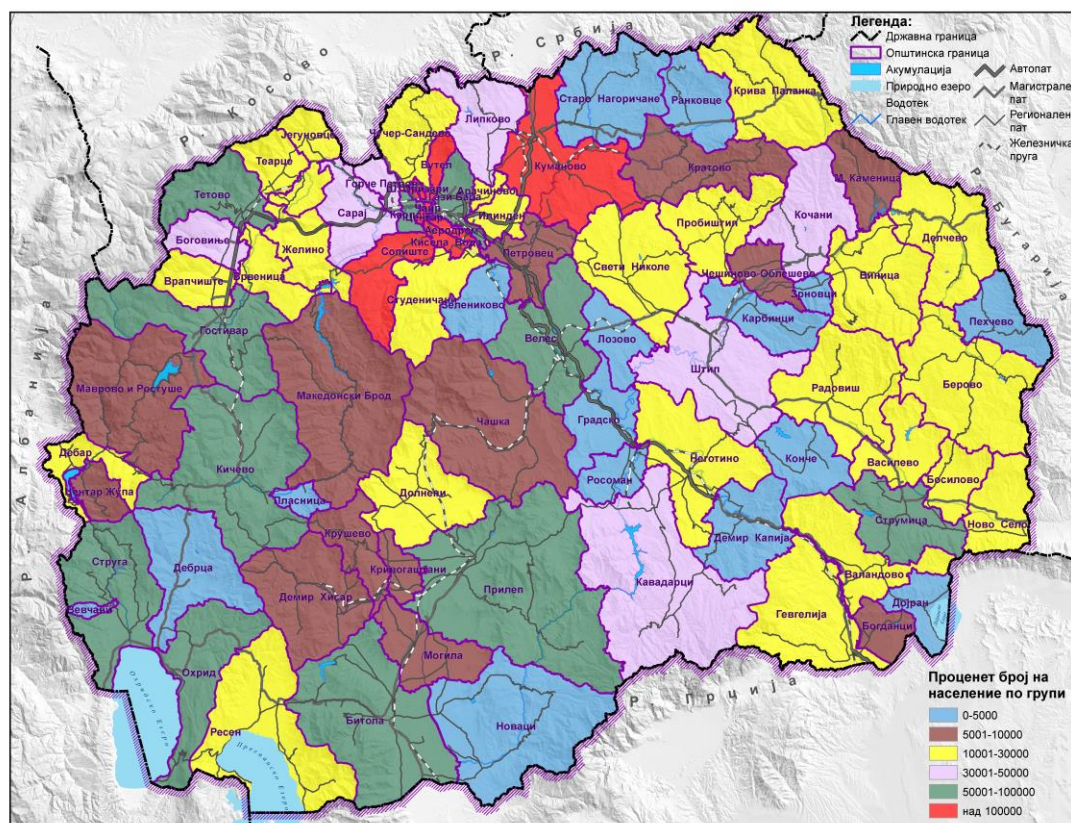
²⁴ Извор: МакСтат база на Државен завод за статистика. Во проценката на населението на 31.12.2018 год., не се дадени податоци за општините Аеродром, Бутел, Кисела Вода, Центар, Чаир и Шуто Оризари. Податоците кои се однесуваат на наведените општини се прикажани групно како Скопје-останат дел и Сопиште.

²⁵ Макстат база на податоци, ДЗС

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Ред. бр.	Број на жители по групи	Општини во Република Северна Македонија
3	10 001-30 000	Арачиново, Берово, Босилово, Брвеница, Валандово, Василево, Винаца, Врапчиште, Гевгелија, Дебар, Делчево, Долнени, Желино, Илинден, Јегуновце, Крива Паланка, Неготино, Ново Село, Пробиштип, Радовиш, Ресен, Свети Николе, Студеничани, Теарце, Чучер Сандево
4	30 001-50 000	Ѓорче Петров, Сарај, Боговиње, Кавадарци, Кочани, Липково, Штип
5	50 001-100 000	Гази Баба, Карпош, Битола, Велес, Гостивар, Кичево, Охрид, Прилеп, Струга, Струмица, Тетово
6	над 100 001	Куманово, Скопје останат дел и Сопиште

Просторната населеност во Републиката по општини, групирани според бројот на жители е даден во следниот картографски приказ.

Слика 11 Просторна разместеност на проценето население по општини според групна класификација, 2018 година

Според картографскиот преглед на општините по групиран број на жители може да се заклучи дека само две општини, Куманово и Скопје (како посебна заедница на десет општини), имаат популација над 100 000 жители, додека најголем број општини припаѓаат на третата група со број на жители од 10 001 до 30 000 која доминира во источните делови на Државата. Наспроти тоа, во западните и југозападните делови на Републиката доминираат општините од втората група од 50 001 до 100 000 жители.

3.3.2. Урбанизација и систем на населби

Евидентните разлики и дисбалансот во развојот на урбаните и руралните населби се сеуште актуелни карактеристики на урбанизацијата како комплексен процес. Активностите иницирани со Законот за рамномерен регионален развој, Стратегијата за регионален развој и Програмите за развој планските региони, финансирани од буџетот на Република Северна Македонија и менаџирани од Бирото за регионален развој, се се поинтензивни. Регионалниот карактер на овие активности позитивно се одразува врз развојот на општините, давајќи им подеднакви можности за подготовка на проекти, аплицирање и реализација на истите, како на урбаните, така и на руралните населби. Во таа смисла, ова би можеле да претставуваат фактори кои ќе придонесат кон порамномерен урбан развој. Влијанието на градските населби врз непосредното окружување сеуште е актуелен процес кој е пропорционален на големината, степенот на економски развој на населбата, како и местото и улогата во системот на населби. Оттаму, се уште е актуелна и неусогласеноста помеѓу порастот на нивото на урбанизираност (искажан преку високо ниво на популациска концентрација во урбаните центри) и динамиката на стопанскиот развој и достигнатото ниво на економска развиеност. Овој расчекор претставува основна причина поради која процесот на урбанизација не претставува, во сите сегменти, фактор со позитивно влијание врз вкупниот развој.

Актуелните општествени промени имаат значително влијание врз процесот на урбанизацијата преку неговите основни компоненти: демографска, функционална и просторно-физичка. Сеуште, најзначајните промени најсилно и непосредно се манифестираат преку промените во центрите со висока популациска концентрација, економска моќ и функционална и инфраструктурна екипираност.

Нивото на животниот стандард достигнато во 2018 година се следи преку следните индикатори:

- стапка на наталитет (2018 година) – 10,3 ‰;
- стапка на морталитет (2018 година) – 9,5 ‰;
- стапка на природен прираст (2018 година) – 0,8 ‰;
- станбена површина по жител (2018 година) - 27,34 m².

Во однос на 2017 година, може да се констатира намалување на стапката на наталитет (0,2 ‰) и стапката на морталитет (0,3 ‰), а во станбениот стандард има зголемување за 0,79 m²/жител.

И покрај препораките за ограничување на развојот на градовите во рамките на постојните урбани опфати, и определбите на „Просторниот план на Република Македонија“ за заштита на земјоделското земјиште од висока категорија, тенденциите за ширење на градските населби сеуште се актуелни. Овие тенденции се изразени во развојот на сите градови - и на големите, но и на средните и малите. Легализацијата на бесправно изградените објекти како резултат на имплементацијата на Законот за постапување со бесправно изградените објекти, значително ќе влијае врз проширување на урбаните подрачја на градовите, доколку се легализираат бесправните локалитети кои се наоѓаат на контактните простори на градовите.

Воведувањето на пазарната економија, резултирало со значителни промени во стопанството кои се поевидентни. Но сепак и во овие услови, поврзаноста и условеноста на економската развиеност и степенот на урбанизираност е една од основните законитости во развојот. Недостатокот на соодветни податоци и непостоењето на континуитет во нивно објавување, односно измени во методологијата на објавување, не даваат можност за меѓусебна споредба и анализа врз основа на која би можеле да се согледаат трендовите, влијанијата и меѓусебната корелација на овие важни индикатори за процесот на урбанизација. Стопанскиот развој и достигнатото ниво на економска развиеност во овој период сè уште манифестираат неусогласеност со нивото на урбанизација и урбан развој. Поради тоа, потребно е вклучување на дополнителни индикатори за урбаниот развој за согледување на меѓузависностите на овие два процеси. Во таа смисла, особено значаен индикатор е планирањето и уредувањето на просторот, како предуслов за негова урбанизација. Овој индикатор се следи низ повеќе параметри, како: интензитетот и обемот на активности за изработка, донесување и спроведување на соодветна планска, стратешка документација.

Приватниот капитал освен кон големите градови, се повеќе се насочува и кон помалите градови и посебно, периурбаните зони, како и рурални простори со компаративни предности за развој.

Урбанизирањето на овие простори е непосредно условено од потребата за обезбедување на соодветна инфраструктура, услуги и други содржини од општествен стандард. Но, голем дел од овие подрачја не се опфатени со просторно-планска документација, поради што од особено значење е изработката на документација, како основа за нивниот одржлив развој, организација, уредување и заштита и усогласување со јавниот интерес на локално, регионално и национално ниво.

Локалната самоуправа се повеќе ја зајакнува улогата на значаен фактор во развојот на локално ниво, но и мошне значајна на регионално и државно ниво. Поради тоа, успешното менаџирање е поврзано и со потребата од донесување на издржани годишни програми за изработка на планска документација на ЕЛС, како основна алатка и механизам за реализација на стратешките цели на развојот. Изработката и донесувањето, а особено имплементацијата на планската документација е законска обврска на локалната самоуправа, која во голема мера зависи од квалитетот на локалните програми за развој, расположивиот буџет на општините и можноста за привлекување на инвестиции.

Податоците од извештајните единици за активностите на одделни општини во изработката, донесувањето и спроведувањето на планската документација во текот на 2018 година се дадени во табеларниот приказ.

*Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година*

Табела 20 Урбанистичко-планска документација усвоена во текот на 2018 година

Реден број	Општина	ГУП - нов површина (ha)	ГУП - измена и дополна површина (ha)	ДУП - нов површина (ha)	ДУП - измена и дополна површина (ha)	УПВНМ површина (ha)	УПВНМ- измена и дополна површина (ha)	УП за село - нов површина (ha)	УП за село - измена и дополна површина (ha)	ДУПД површина (ha)	ЛУПД површина (ha)	Општи акти површина (ha)	АУП површина (ha)	ПИ површина (ha)
1	Битола			2							2			
2	Бутел												11	
3	Велес			1							1			
4	Дебар			3	14,9									
5	Демир Хисар													3
6	Дојран											1		
7	Желино							1	152					
8	Илинден						1	7,6						
9	Кавадрги			1										
10	Карпош			1										
11	Кисела Вода												4	
12	Конче							1						
13	Кочани							2	89,01		1	2,96		
14	Крива Паланка													1
15	Криогаштани							5	130,21					12,65
16	Македонска Каменица				1						1			
17	Неготино			4		1					1			
18	Охрид										1			
19	Петровец					1	14,87							
20	Пласница							3						
21	Прбиштип			2		1					1			
22	Ранковце					1	5,57							
23	Старо Нагоричане					1								3
24	Тетово											4		0,6
	Вкупно	0	0	14	14,9	5	20,44	12	371,22	0	8	1	15	4

Табеларниот приказ на динамиката и интензитетот на изработка и донесување на планската документација ги потврдува прогнозите и очекувањата од минатата година. Најинтензивни активности има на ниво на Архитектонско–урбанистичките проекти (АУП) и Детални урбанистички планови (ДУП) додека другите планови се изработуваат со помал интензитет.

Табела 21 Новоурбанизирани површини во 2018 година

Општина	Градски населби и општински центри (ha)	Селски населби (ha)
Битола		1,92
Виница	491,45	
Желино		152
Вкупно	491,45	153,92

Една од клучните определби на Просторниот план на Р. Македонија е при изработка на плановите од пониско ниво површините за сите урбани функции да се обезбедуваат во рамки на постојните плански опфати и зафаќањето на нови површини да биде исклучиво на земјиште од послаби бонитетни класи.

Според доставените извештаи, само во 3 општини е регистрирано трансформирање на земјоделско земјиште во градежно. Притоа, најголем дел од новоурбанизираната површина (152 ha, од вкупно 153,92 ha) се однесува на проширување на урбаниот опфат во населбите во Општина Желино. Останатите општини (извештајни единици) најчесто не даваат одговор на ова прашање, што го покажува и искуството од минатите години; или пак доставуваат непотполни податоци, врз основа на кои не е можна посериозна анализа на состојбите, тенденциите и трендовите во пренамената на земјиштето.

Зафаќањето на нови (особено висококвалитетни обработливи) површини, треба да ги почитува националните и стратешки определби базирани на принципите на одржлив развој и заштита на земјоделското земјиште како необновлив ресурс.

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

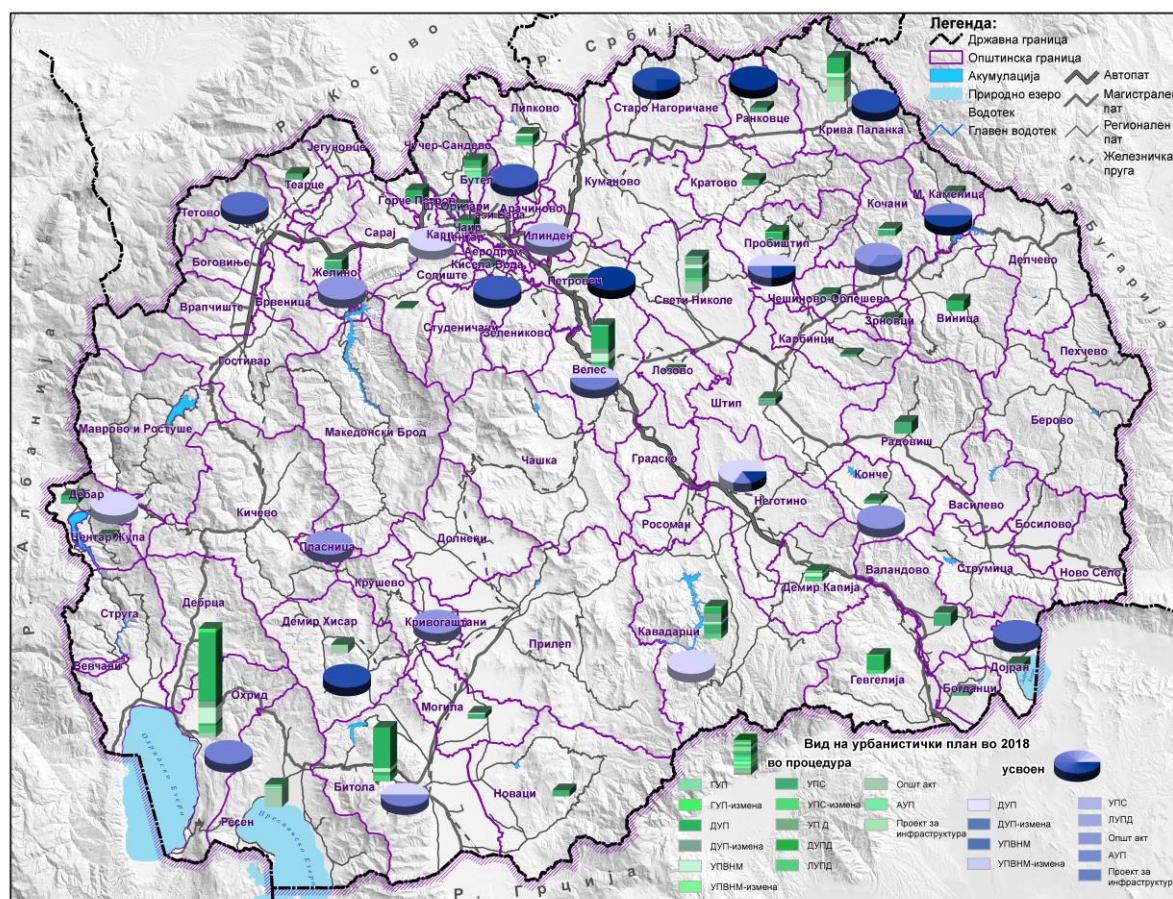
Табела 22 Урбанистичко-планска документација во тек на изработка/ донесување во 2018 година

Реден број	Општина	ГУП - нов површина (ha)	ГУП - измена и дополна површина (ha)	ДУП - нов површина (ha)	ДУП - измена и дополна површина (ha)	УПВНМ-нов површина (ha)	УПВНМ-измена и дополна површина (ha)	УП за село-нов површина (ha)	УП за село-измена и дополна површина (ha)	УП Д површина (ha)	ДУПД површина (ha)	ЛУПД површина (ha)	ЛУПД-измена и дополна површина (ha)	Општи акти	ДУП површина (ha)	ПИ површина (ha)															
1	Битола			34	196,77	3	31,5	3	237			5																			
2	Бутел			5		1	1					1			10																
3	Богданци	1						3																							
4	Валандово	1						10																							
5	Велес	1	1522,83	19	105,47	4	7	136,34	2			4		2																	
6	Виница			9	72,81																										
7	Гевгелија		1	12					1			2																			
8	Горче Петров			7	309,21	2	2,4	2	454,83																						
9	Дебар			4	59,71	1	10,9	2	100																						
10	Дојран							2	334,36		4	218,37																			
11	Делмир Хисар	1												6																	
12	Демир Капија		1			1	3	1	36			3	1,5																		
13	Желино					1	9,65	12	1,381																						
14	Зрновци							3				1	0,2034																		
15	Илинден							2	17,68	1	7																				
16	Кавадарци		1	5		7	1	1	8			4																			
17	Карбинци							2	125,55																						
18	Кисела Вода			2																											
19	Конче							3																							
20	Кочани					1		5																							
21	Кратово							5																							
22	Крива Паланка			13	127,36		3	48,67				3	2,61	5	1201,17	13	13,949														
23	Кривопаланка							1	30,68																						
24	Липково					2		4			1	3	2,26																		
25	Лозово							2																							
26	Македонска Каменица			2				2																							
27	Могила					1		4	285,523																						
28	Новаци							5																							
29	Охрид		3	58		5	13	2				6		4																	
30	Петровец						2	1																							
31	Пробиштип		1	5		1						5																			
32	Радовиш							10																							
33	Ранковце							4	580																						
34	Ресен		1			1	1					1			15																
35	Свети Николе	1	727	1	63,14	5	13,24	3	8,43	8	653,28	3		10																	
36	Сопиште							1																							
37	Теварце							5																							
38	Центар Жупа							3																							
39	Чаир			9																											
40	Чешиново Облеешево							4				1	1																		
41	Штип	1		1		3			1																						
42	Што Оризари			2	35,76							2	0,66																		
	ВКУПНО	6	2250	8	0	188	976,2	32	26,54	42	235	3	0	121	2857	2	7	4	218,4	1	0	44	8,233	0	0	42	1201	10	0	13	13,95

Кај планската документација која е во процедура на донесување, како и секоја година, доминираат деталните урбанистички планови како најниско, најдетално ниво на планирање, кое е основа за реализација на инвестициските активности. Во текот на 2018 година отпочната е изработка на 188 детални планови.

Како резултат на спроведување на Законот за рамномерен регионален развој, Бирото за регионален развој во своите годишни програми и во текот на 2018 година финансира голем број проекти кои во најголем дел се однесуваат на недоволно развиените подрачја, како и оние со специфични развојни ресурси. Особено значајно е инвестирањето во изработка на урбанистички планови за селата, кои се во значителен подем последните години, а за руралните општини се од непроценливо значење како единствени стратешки документи на кои треба да се базира долгорочниот развој. Во текот на 2018 година е отпочната изработка на 121 Урбанистички план за село.

Локалната урбанистичко-планска документација е помалку застапена во категоријата плански документи во процедура на донесување (вкупно 44 локални урбанистичко-плански документи во текот на 2018 година), но само поради фактот што процедурата трае доста кратко и најголем дел од документацијата се донесува во истата календарска година во која е и изготвена.

Слика 12 Планска документација, 2018 година

Покриеноста на територијата на Република Северна Македонија со планска документација е сеуште на незадоволително ниво. Една од основните причини за ваквите состојби е недостаток на инвестиции на локално ниво, но

исто така и долготрајноста и комплексноста на процедурите за донесување на плановите. Во однос на реализација на планските решенија, во отсуство на официјални податоци, може да се констатира и ниско ниво на реализација на планските решенија, како и отстапувања од истите.

3.3.3. Уредување на селските населби и подрачја

Развојот на селските населби и подрачја, се одвивал во услови на доминантно влијание на урбаните центри и процесите на деаграризација и дерурализација. Основни карактеристики во развојот се постојани промени во бројот и структурата на населението, искажани преку намалување на вкупната популација и бројот на аграрното население. Овие процеси се најевидентни во категоријата ридско-планински и села во пограничните подрачја, како и кај дел од рамнинските села, а се манифестираат преку: намалување на бројот на населбите со постојано население; зголемување на бројот на мали населби до 100 жители; намалување на бројот на селското и аграрното население; зголемена виталност на населбите со повеќе од 2000 жители.

Развојниот концепт, предвиден со Просторниот план на Република Македонија, кој подразбира квалитативна трансформација на селото, налага сеопфатна општествено координирана активност насочена кон: целосна институционална и организациона интеграција, инфраструктурно, пред се сообраќајно поврзување на селските населби во мрежата на населените места и непосредно поврзување со државните институции и стопанските субјекти со цел да се поттикне и унапреди производството, комплексот на терцијарните дејности, функциите од општествениот стандард и квалитетот на живеењето во селските населби и да се зголеми степенот на вработеност на селското население.

Приоритетна задача претставува целосното активирање на потенцијалите релевантни за развојот на стопанството, подобрувањето на животните и работните услови и трајното мотивирање на населението за опстанок во матичната средина. Реализацијата ќе се одвива преку создавање на пазарни услови на стопанисување чии главни носители ќе бидат селските домаќинства способни да обезбедат акумулација за репродукција и зголемување на производните активности и унапредување на условите за живеење во руралната средина.

Последните неколку години, пазарното стопанисување иако постепено, доведува до позитивни промени во насока на поттикнување на развојот на руралните подрачја и населби кои поседуваат одредени ресурси за развој на стопанството, туризмот и други дејности. Особено се актуелни населбите кои нудат атрибути за развој на алтернативните видови на туризам, кои се атрактивни за потенцијалните инвеститори (домашни и странски) и особено интересни за посетителите.

Согласно податоците во информативните листови доставени од 8 општини, инвестициите се насочени кон активности од доменот на инфраструктурата, што е и очекувано, бидејќи еден од основните проблеми и пречки во развојот на руралните подрачја е токму ниското ниво на инфраструктурна опременост.

Во 2018 година во Општина Дојран и Општина Крива Паланка се реализирани бројни активности во насока на развој на туризмот.

Табела 23 Реализирани активности во 2018 година

Општина	Реализирани активности	Изготвени проекти
Демир Капија		Стратегија за ЛЕР 2015-2020 година
Дојран	<ol style="list-style-type: none"> 1. Градска плажа: 500 m² - Стар Дојран; 2. Сервисен пункт: 400 m² - Стар Дојран; 3. Шанкови (2), Градска плажа - Стар Дојран; 4. Посматрачници (3) - Градска плажа - Стар Дојран; 5. Јавни тоалети - Стар Дојран; 6. Гардероба (3) - Градска плажа - Стар Дојран; 7. Детски игралишта - Стар Дојран; 8. Повеќенаменски спортски игралишта (кошарка, тенис, ракомет) - Стар Дојран; 9. Николик, Фурка; 10. Плажа Карач: 100 m²; 11. Посматрачница - Плажа Карач - Стар Дојран; 12. Гардероба - Плажа Карач - Стар Дојран; 13. Шанкови (2) - Плажа Карач - Стар Дојран; 14. Јавни тоалети - Плажа Карач. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. План за управување со отпад 2. Изработена е Студија за валоризација на Дојранското Езеро – доставена е до Министерството за животна средина и просторно планирање за одобрување.
Кочани		Родова стратегија за ЛЕР
Крива Паланка	<ol style="list-style-type: none"> 1. Подобрување на условите за руралниот развој, развој на туризмот и мобилноста во Североисточниот плански регион -Фаза 3 преку изградба на локален пат во село Трново од km 0+000 до km 0+500 (должина 500 m) - во тек на реализација; 2. Реконструкција на локален пат за населено место Конопница од km 1+327,92 до km 1+638,68 (должина 310,76 m) - реализирано; 3. Проект: Локална манифестација „Шопска софра 2018“ - реализирано; 4. Ривија на народни носии од прекуграничниот регион. Реализирано. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Создавање на предуслови за развој на туризмот и мобилност во село Станци, преку изработка на проектна документација за патна инфраструктура и уредување на Станечки водопади во општина Крива Паланка; 2. Создавање на предуслови за развој на село Дурачка Река, преку изработка на проектна документација за патна инфраструктура во Општина Крива Паланка;
Крушево		Стратегија за локален економски развој 2015-2021 година Итегриран план за развој 2013-2022 година
Новаци		<ol style="list-style-type: none"> 1. Изготвена Годишна програма за изработка на урбанистички планови; 2. Изготвена Годишна програма за изградба и одржување на локални патишта и улици на територијата на општина Новаци.

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Општина	Реализирани активности	Изготвени проекти
Струга		<ol style="list-style-type: none"> 1. Доизградба на пешачка патека Струга - с.Калишта; 2. Доизградба на локален пат Мислешево-Требеништа; 3. Изградба на фекална канализација за УЕ 8 во општина Струга; 4. Реконструкција на улица во с.Лабуништа; 5. Изградба на канализација во мини сервисна зона во Струга; 6. Изградба на пат од индустриска зона во с. Моришта до раскрсница во с.Мислешево; 7. Реконструкција на улици (ул.„27ми Март“, ул. „1“, ул.„Нико Нестор“, ул.„Браќа Миладиновци“, ул.„Гоце Делчев“, ул.„Димитар Влахов“); 8. Изградба на улици во УЕ 8 според ДУП за градска четврт 22 и дел 23 и 24 Струга; 9. Изградба на фекална канализација за селата Горно и Долно Татеша 10. Изработка на техничка документација за изградба на пешачка патека до училиштето во с.Драслајца; 11.Реконструкција на пумпна станица во с.Шум; 12. Изградба на водоводна мрежа во с.Радолишта - долна зона – втора фаза.
Чашка		<ol style="list-style-type: none"> 1. Годишна програма за уредување на градежното земјиште; 2. Годишна програма за изработка на урбанистички планови; 3. Годишна програма за ЛЕР; 4. Годишна програма за култура.

3.3.4. Домување

Домувањето општо, а станбената изградба посебно, претставува важна компонента на социјалниот и општествено-стопанскиот развој, организација и уредување на просторот и подигнување на животниот стандард на населението.

Станот со својата околина претставува животна средина, којашто по должината на траење и користење во човековиот живот, како и по непосредното делување на човекот, врши пресудно влијание на неговата физиолошка сфера, неговата психа и неговиот емоционален живот.

Со предвидувањата согласно „Просторниот план на Република Македонија“ во планскиот период до 2020 година вкупниот број на станови на територијата на Република Северна Македонија треба да изнесува 725 076 станови. За реализација на прогнозираните станбени потреби се предвидува корисна станбена површина од 16 355 700m² и 3,4 члена просечен број на членови на едно домаќинство. За обезбедување на потребниот станбен простор се поаѓа од стандардите 20-25 m² /жител во зависност од типот на населбата, 40-80m²/стан, 100% опременост на станот со инсталации и потполно елиминирање на субстандардниот станбен фонд.

Станбената политика како долгорочна стратешка задача треба да овозможи лесна достапност на становите и обезбедување на квалитетен станбен фонд за потребите на граѓаните на Републиката.

• Евидентирани промени во просторот според информативни листови за јануари-декември 2018 година

Според податоците добиени од општините направени се согледувања на динамиката на градење на објекти со намена домување на територијата на Република Северна Македонија, во периодот јануари - декември 2018 година.

Од вкупно 80 општини во Република Северна Македонија и Градот Скопје како заедница од општини, само 39 општини доставиле податок за новоизградени станбени објекти. Податоците од информативните листови се дадени во табеларен приказ во којшто е направена и класификација на новоизградените објекти по станбени згради, станбени куќи, доградби и надградби, како и дали истите се градат со одобрение за градба или се без одобрение за градба.

*Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година*

Табела 24 Изградени станбени објекти во Република Северна Македонија во 2018 година²⁶

Ред. Бр.	Општина	Вкупно изградени објекти	НОВО ИЗГРАДЕНИ ОБЈЕКТИ				ДОГРАДБИ И НАДГРАДБИ				ВИКЕНД КУЌИ
			станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	
			со одобрение за градба		без одобрение за градба		со одобрение за градба		без одобрение за градба		
1	Арачиново	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
2	Битола	41	27	14	/	/	/	/	/	/	/
3	Богданци	1	/	1	/	/	/	/	/	/	/
4	Боговиње	48	/	48	/	/	/	/	/	/	/
5	Босилово	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
6	Брвеница	57	/	57	/	/	/	/	/	/	/
7	Бутел	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
8	Валандово	2	/	1	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места:	с.Тркање	/	/	/	/	/	/	/	1	/
9	Василево	7	/	3	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места:	с. Пиперево	/	1	/	/	/	/	/	/	/
		с. Владевци	/	1	/	/	/	/	/	/	/
		с. Градош	/	2	/	/	/	/	/	/	/
10	Велес	13	1	12	/	/	/	/	/	/	/
11	Виница	17	/	5	/	12	/	/	/	/	/
12	Гевгелија	39	3	26	/	/	/	8	/	/	/
	Населени места:	с. Мрзенци	/	1	/	/	/	/	/	/	/
		с. Богородица	/	1	/	/	/	/	/	/	/
13	Ѓорче Петров	95	14	27	17	37	/	/	/	/	/
14	Градско	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
15	Дебар	3	1	2	/	/	/	/	/	/	/
16	Делчево	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
17	Демир Капија	1	/	1	/	/	/	/	/	/	/
18	Демир Хисар	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
19	Дојран	8	/	8	/	/	/	/	/	/	/

²⁶ Во табеларниот приказ се наведени само населените места за кои во Информативниот лист од Единиците на локалната самоуправа е доставен податок

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Ред. Бр.	Општина	Вкупно изградени објекти	НОВО ИЗГРАДЕНИ ОБЈЕКТИ				ДОГРАДБИ И НАДГРАДБИ				ВИКЕНД КУКИ
			станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	
			со одобрение за градба		без одобрение за градба		со одобрение за градба		без одобрение за градба		
20	Долнени	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
21	Желино	43	/	30	/	13	/	/	/	/	/
22	Зелениково	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
23	Зрновци	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
24	Илинден	61	/	6	/	/	/	7	/	/	/
	Населени места:	с. Марино	/	7	/	/	/	26	/	/	/
		с. Мралино	/	2	/	/	/	1	/	/	/
		с. Миладиновци	/	4	/	/	/	5	/	/	/
		с. Бунарџик	/	3	/	/	/	/	/	/	/
25	Кавадарци	26	4	22	/	/	/	/	/	/	/
26	Карбинци	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
27	Карпош	68	11	57	/	/	/	/	/	/	/
28	Кисела Вода	нема податок	/	/	/	/	/	/	/	/	/
29	Кочани	39	1	25	/	6	/	/	/	7	/
30	Конче	20	/	1	/	5	/	/	/	/	/
	Населени места:	Езеро Мантово	/	/	/	10	/	/	/	/	10
		с. Долни Липовиќ	/	/	/	2	/	/	/	/	/
		с.Ракитец	/	/	/	2	/	/	/	/	/
31	Кратово	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
32	Крива Паланка	11	/	7	/	/	/	4	/	/	/
33	Кривогаштани	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
34	Крушево	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
35	Куманово	90	4	86	/	/	/	/	/	/	/
36	Липково	16	/	1	/	15	/	/	/	/	/
37	Лозово	3	/	3	/	/	/	/	/	/	/
38	Маврово и Ростуше	22	/	19	/	/	/	3	/	/	/
39	Македонска Каменица	3	/	3	/	/	/	/	/	/	/
40	Македонски Брод	41	/	4	/	/	/	/	/	/	/

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Ред. Бр.	Општина	Вкупно изградени објекти	НОВО ИЗГРАДЕНИ ОБЈЕКТИ				ДОГРАДБИ И НАДГРАДБИ				ВИКЕНД КУКИ
			станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	
			со одобрение за градба		без одобрение за градба		со одобрение за градба		без одобрение за градба		
	Населени места:	с. Ижиште	/	5	/	/	/	/	/	/	/
		с. Здуње	/	10	/	/	/	/	/	/	10
		с. Близански	/	14	/	/	/	/	/	/	14
		с. Белица		3	/	/	/	/	/	/	3
		нас. Брезница	/	5	/	/	/	/	/	/	5
41	Могила	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
42	Неготино	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
43	Новаци	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
44	Охрид	нема податок	/	/	/	/	/	/	/	/	/
45	Петровец	15	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места:	с. Ржаничино	/	13	/	/	/	/	/	/	/
		с. Бадар	/	1	/	/	/	/	/	/	/
		с. Коњари	/	1	/	/	/	/	/	/	/
46	Пехчево	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
47	Пласница	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
48	Пробиштип	19	4	15	/	/	/	/	/	/	/
49	Радовиш	10	1	2	/	3	/	/	/	/	3
	Населени места:	с. Калугерица	/	/	/	2	/	/	/	/	/
		с. Отовица	/	/	/	2	/	/	/	/	/
50	Ранковце	4	/	4	/	/	/	/	/	/	/
51	Ресен	8	/	8	/	/	/	/	/	/	/
52	Росоман	11	/	1	/	10	/	/	/	/	/
53	Свети Николе	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
54	Сопиште	35	/	35	/	/	/	/	/	/	/
55	Старо Нагоричане	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
56	Струга	55	5	50	/	/	/	/	/	/	/
57	Студеничани	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
58	Теарце	78	/	78	/	/	/	/	/	/	/

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Ред. Бр.	Општина	Вкупно изградени објекти	НОВО ИЗГРАДЕНИ ОБЈЕКТИ				ДОГРАДБИ И НАДГРАДБИ				ВИКЕНД КУЌИ
			станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	станбени згради	станбени куќи	
			со одобрение за градба		без одобрение за градба		со одобрение за градба		без одобрение за градба		
59	Тетово	нема податок	/	/	/	/	/	/	/	/	/
60	Центар	37	25	9	/	/	2	1	/	/	/
61	Центар Жупа	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
62	Чаир	нема податок	/	/	/	/	/	/	/	/	/
63	Чашка	231	/	1	/	230	/	/	/	/	/
64	Чешиново Облешево	2	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места:	с. Теранци	/	1	/	/	/	/	/	/	/
		с. Облешево	/	1	/	/	/	/	/	/	/
65	Чучер Сандево	32	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	Населени места:	с. Глуво Бразда	/	1	/	/	/	/	/	/	/
		с. Кушевиште	/	16	/	/	/	/	/	/	/
		с. Мирковци	/	9	/	/	/	/	/	/	/
		с. Побожје	/	5	/	/	/	/	/	/	/
		с. Горњани	/	1	/	/	/	/	/	/	/
66	Штип	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
67	Шуто Оризари	15	/	/	/	15	/	/	/	/	/

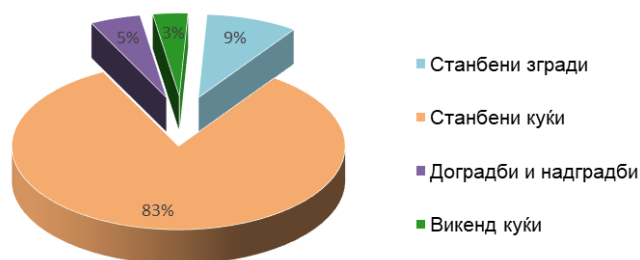
Извор: Информативни листови од Единиците на локалната самоуправа за 2018 година

Појаснување: Од вкупниот број на станбени куќи изградени со или без дозвола за градење во текот на 2018 година, 45 куќи се со основна класа на намена А4 – викенд куќи. Истите се прикажани во последната колона во табеларниот приказ погоре, за секоја општина одделно.

Вкупниот број на новоизградени станбени објекти во сите општини на Република Северна Македонија во 2018 година, врз основа на доставените податоци од информативните листови, изнесува **1 327** објекти²⁷:

- **118** - станбени згради – 9%,
- **1 099** - станбени куќи – 83%,
- **65** - доградби и надградби – 5%
- **45** - викенд куќи – 3%.

Графикон 10 Новоизградени станбени објекти во 2018 година според податоци од информативните листови

Извор: Информативни листови за 2018 година

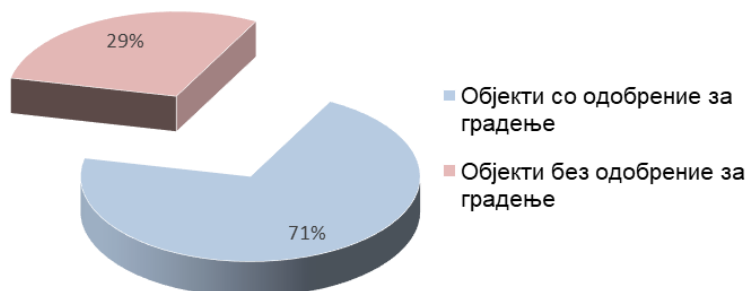
Бесправна градба

Секој објект што е граден без одобрение за градење, без оглед на тоа кој е сопственикот на објектот, на чие земјиште е граден, како и неговите квалитети, се нарекува БЕСПРАВНА ГРАДБА. Повеќе вакви објекти групирани во еден поширок простор го формираат локалитетот за бесправна градба.

Во правна смисла на зборот бесправната градба на објекти ја сочинуваат оние објекти или нивни делови кои се остварени спротивно на урбанистичките планови и со тоа го оневозможуваат или попречуваат остварувањето на јавниот интерес во планираната изградба и уредување на просторот. Како последица на бесправното градење се загрозува животот, здравјето и безбедноста на луѓето, се загрозува околината и животната средина, како и безбедноста на сообраќајот и јавните функции.

Според податоците доставени од 67 општини во Република Северна Македонија во 2018 година од вкупно **1 327** изградени објекти, **938** објекти се со одобрение за градење или **71%**, додека **389** објекти се изградени без одобрение за градење односно **29%** се **бесправни градби**.

Графикон 11 Структура на изградени објекти со и без одобрение за градење (%)

Извор: Информативни листови за 2018 година

²⁷ Види Табела 24: Изградени станбени објекти во Република Северна Македонија во 2018 година

Најголем број на бесправно изградени објекти (според доставените податоци од општините) евидентирани се во општините: Чашка (230), Ѓорче Петров (54), Конче (19), Липково и Шуто Оризари (15), Желино (13), Винаца (12), Росоман (10), Радовиш (7) и Кочани со (6) бесправни градби, а бесправни надградби и доградби се евидентирани во Кочани (7) и во Валандово, с. Тркање (1).

Ваквите појави имаат бројни и битни реперкусии врз просторот, а истите се манифестираат преку масовна узурпација на земјоделското земјиште и неконтролирано ширење на комуналниот систем, со што општините се оптеретуваат со енормни трошоци, пореметување на еколошката рамнотежа и нарушување на пејсажот со хаотични градби.

Бесправната градба може да се надмине по пат на:

- легализација,
- санација,
- рушење,
- раселување.

Легализација претставува дополнително спроведување на законски утврдена постапка со предходна измена и дополна на урбанистички план.

Во изминатата 2018 година е забележано намалување на бројот на бесправно изградените градби, што е резултат на примената на Законот за постапување со бесправно изградени објекти и реализираната динамика на завршените правни постапки со донесување на Решенија за легализација. (Пример: *Општина Дебар* во информативниот лист за овогодинашният извештај приложи податок за легализирани градби во текот на 2018 година - 55 објекти во градот Дебар и 30 објекти во населените места на општината.

Санација значи задржување на бесправната градба со спроведување на планираната намена на земјиштето.

Рушење е крајна мерка за укинување на бесправно изградените локации.

Мерките за сузбивање на бесправната градба може да бидат спроведени преку подобро организирање на инспекциските служби како и спроведување на соодветната законска регулатива.

• Евидентирани промени во просторот според податоци од АД за изградба и стопанисување со станбен и деловен простор од значење за Републиката - Скопје за јануари-декември 2018 година

Станови во сопственост на Република Македонија во 2018 година

Врз основа на Законот за домување ("Службен весник на РМ" број 99/09, 57/10, 36/11, 54/11, 13/12, 55/13), Владата на РМ донесе *Програма за изградба на станови во сопственост на РМ за 2008 година* ("Службен весник РМ" бр.16/08). Со програмата е опфатена изградба на следните типови на станови:

- **станови наменети за продажба;**
- **станови за станбено необезбедени лица** (млади брачни двојки, самохрани родители, самци и други станбено необезбедени лица);
- **станови за лица во социјален ризик и други ранливи групи;**

Реализацијата на горе наведената програма продолжи и во 2018 година.

Станови наменети за продажба

Табела 25 Довршување на станови во градба од претходни програми, наменети за продажба (изградени, во изградба и предвидени со Годишната програма за 2018)

Реден број	Населено место/ Објект	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен пр, подруми, гаражи)	Забелешка
1	ГП 4.40 Букурешка бб	1	25	1 808,64	Во тек е постапка за оценување на уставноста и законитоста на Одлуката за донесување нов ДУП, во кој спаѓа Одобрението за градење на предметниот објект.
Вкупно		1	25	1 808,64	

* Извор: АД за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката – Скопје, Сектор за градба и уредување на градежно земјиште

Табела 26 Изградба на објекти со станови за продажба за 2018 година

Реден број	Населено место/ Објект	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен простор, подруми, гаражи)	Забелешка
1	2	3	4	5	6
1	Објект 1.12 РЦ Аеродром Скопје	1	55	4 965,37	Во тек е постапка за добивање на Одобрение за градење со избран Изведувач. (Во објектот се предвидени 55 станови од коишто 48 се за продажба, а 7 за денационализација).
2	ГП 04.01 Јужен дел од централно градско подрачје, Скопје	1	126	12 465,76	Сектор за општи и правни работи изготвува договор за спогодбено раскинување на договор за проектирање со ИНГ „Глобал“-Битола
3	Катна гаража ГП 02.04 Јужен дел-централно градско подрачје	1		2 400	Со новиот ДУП на локацијата ГП 04 предвидена е зелена површина.
4	Објект 1.2 М3 Тафталице 30 УБ Здравко Цветковски	1	98	8 736	На предметната локација има постојни бараки на Институтот за социолошки и политички науки. Во повеќе наврати се известени со Барање за регулирање на односите за заедничка градба.
5	ГП 4.66 Милан Мијалковиќ бб	1	49	3 787	На локацијата има постоечки објекти. Дел од нив се впишани во Агенцијата за катастар на недвижности (АКН) - (гаражи, физички лица и објект на Општина Кисела Вода). Покрај овие објекти, на истата локација

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Реден број	Населено место/ Објект	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен простор, подруми, гаражи)	Забелешка
					има објекти на АДССДП на РСМ кои се во евиденција, но не се запишани во АКН и во тек е постапка.
6	ГП 2.1 ДУП Дебар Маало 1	1	84	7 308	Оваа локација не може да се реализира. Во тек е мораториум.
7	ГП 3.1 ДУП Дебар Маало 1	1	120	10 719	Оваа локација не може да се реализира. Во тек е мораториум.
8	Објект 3.9 РЦ Аеродром	1	35	2 778,04	Во тек е изградба.
Вкупно		8	567	53 159,17	

* Извор: АД за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката – Скопје, Сектор за градба и уредување на градежно земјиште

Табела 27 Повеќегодишни проекти за изградба на објекти со станови за продажба

Реден број	Град	Локација/ објект	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен простор, подруми, гаражи)	Забелешка
1	2	3	5	6	7	8
1	Скопје	ГП 5.45 Букурешка бб	1	30	2 060	Локацијата е вратена на поранешни сопственици од Комисија за денационализација.
2		ГП 16.11 ДУП Дебар Маало 2	1	10	750	Во тек е прибирање на докумен-тација за да се добие правото на сопственост на земјиштето.
3		ГП 2.58 Локалитет Клинички блок Димитар Мирчев бб	1	46	5 600	На локацијата има постојат лица коишто имаат станарско право, а дел го немаат регулирано статусот или се почнати, што не дава можност за преговарање.
4		ГП 6.5 Локалитет Црква УЕ Б Скопје	1	182	13 645	На локацијата има две бараки дуплекс во кои АД има 7 станови од вкупно 18 стана. По направените анализи да локацијата ја реализира АД со оглед на специфичноста на локациските улови на маркицата.
5		Максим Горки бр.9	1	9	683,50	Нема активности; не е утврдена посебна градежна парцела и не се решени имотно-правни односи.

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Реден број	Град	Локација/ објект	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен простор, подруми, гаражи)	Забелешка
6	Битола	АРМ Четврт 1 Блок 2 објект 2.1	1	83	7 340	Во тек е прибирање на докумен-тација за да се добие правото на сопственост на земјиштето.
7		АРМ Четврт 1 Блок 2 објект 2.2	1	59	5 212	
8		Довлецик 3 Ламела 1, 2, 3, 4 и 5	1	134	8 699,55	Во тек е прибирање на докумен-тација за да се добие правото на сопственост на земјиштето.
9		Довлецик 4 Ламела 1, 2, 3, 4 и 5	1	134	9 962,05	
10		Цар Самоил 59	1	10	700	Во тек е прибирање на докумен-тација за да се добие правото на сопственост на земјиштето.
11		Булевар 1 ^{ви} Мај бб П1	1	48	2 899,37	Во тек е прибирање на докумен-тација за да се добие правото на сопственост на земјиштето.
12		Булевар 1 ^{ви} Мај бб П2	1	42	2 561,16	Во тек е прибирање на докумен-тација за да се добие правото на сопственост на земјиштето.
13	Охрид	Бејбунар блок 7.10	1	62	4 325,78	Во тек е прибирање на докумен-тација за да се добие правото на сопственост на земјиштето.
14		Бејбунар блок 7.11	1	63	4 396	
15		ГП 2.18 ул. Железничка бб	1	20	1 520	Нема активности; Општина Охрид нема донесено ДУП.
16		Станбено деловен комплекс - Маларична	3	150	7 500	Нема активности; Општина Охрид нема донесено ДУП.
17	Прилеп	Борка Талески 76	1	4	380,86	Во тек е изработка на Основен проект.
18	Кочани	ГП 2.1 за КП бр.12948/1 КО Кочани Блок 2	1	53	3 714,26	Во тек е прибирање на доку-ментација од ПО Кочани, по што ќе се бара доделување на земјиштето со Одлука на Влада на РМ.
19	Куманово	ГП 4.1 Урбан Блок 45 Моша Пијаде бб	1	70	5 487	Во тек е прибирање на доку-ментација од ПО, по што ќе се бара доделување на земјиштето со Одлука на Влада на РМ.
20	Штип	ГП 19 Енгелсова бр. 2 и 4	1	116	8 600	Во тек е прибирање на доку-ментација од ПО, по што ќе се бара доделување на земјиштето со Одлука на Влада на РМ.
21		Центар ГП 2.7 Михајло Апостолски бр. 5 и 6	1	9	630,63	
22	Кавадарци	Б-3 Блажо Алексов бб	1	19	1 486	Локацијата е продадена.
23		ГП Б.42	1	10	877,50	Во тек е прибирање на доку-ментација од ПО, по што ќе се бара доделување на земјиштето со Одлука на

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Реден број	Град	Локација/ објект	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен простор, подруми, гаражи)	Забелешка
						Влада на РМ.
24	Неготино	ГП 265 УЗ 1	1	20	1 602	Во тек е постапка за доделување на градежно земјиште.
25	Струмица	УРБАН БЛОК 36-10	10	500	39 000	Во тек е прибирање на документација од ПО, по што ќе се бара доделување на земјиштето со Одлука на Влада на РМ.
26	Тетово	Т.107.1 Гостиварска Ламела 2 и 3	1	67	5 338	Во тек е прибирање на документација од ПО, по што ќе се бара доделување на земјиштето со Одлука на Влада на РМ.
27	Гостивар	Урбан Блок 1 ГП А1.486	1		227,20	Нема активности; нашиот објект на самата локација е опожарен и потоа срушен.
28	Струга	Плитишта	4	8	549,00	Нема активности; АДАДП нема интерес за градба на оваа локација.
ВКУПНО			42	1 958	145 746,86	

* Извор: АД за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката – Скопје, Сектор за градба и уредување на градежно земјиште

Од предвидените **објекти наменети за продажба од претходни програми (изградени, во изградба и предвидени со Годишна програма 2018)**, не е довршен ниту еден објект.

Од предвидените **објекти наменети за продажба согласно Годишна програма за изградба и одржување на станови во сопственост на РМ за 2017 година**, до крај на 2018 година, не е довршен ниту еден објект.

Програмата за изградба станови наменети за продажба во 2018 година е продолжување на програмата од 2008, 2009 и 2010 година и надополнета е со изградба на уште **42** објекти со вкупно **1 958** станови во градовите: Скопје (5 објекти), Битола (7), Охрид (6), Прилеп (1), Кочани (1), Куманово (1), Штип (2), Кавадарци (2), Неготино (1), Струмица (10), Тетово (1), Гостивар (1) и Струга (4).

Во овогодинашниот Информативен лист доставен од страна на „АД за изградба и стопанисување со станбен простор и деловен простор од значење за Републиката – Скопје“, нема податоци за новоизградени **Станови за станбено необезбедени лица** (млади брачни двојки, самохрани родители, и други станбено необезбедени лица; предвидени со Годишна програма за 2018 година).

Табела 28 Изградба на објекти за индивидуално домување

Реден број	Град	Локација (објект)	Катност	Број на објекти	Број на единици	Вкупна овршина на објект (m ²)	Забелешка
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Скопје	Нас. Ѓорче Петров ГП 2.45	П+1+Пк	1	3	180,02	Се разгледува можност за реализација на проектот во соработка со Совет на Европа.
2		Нас. Ѓорче Петров ГП III-24	П+1+Пк	1	3	180,02	
3		Нас. Ѓорче Петров ГП 2.46	П+1+Пк	1	3	180,02	
4		Нас. Ѓорче Петров ГП 14.16	П+1+Пк	1	3	180,02	
5		Нас. Ѓорче Петров ГП 2.3.2	П+1+Пк	1	3	244,3	
6		Општина Гази Баба нас. Маџари ГП 10.4	П+1+Пк	1	3	180,02	
7		Општина Гази Баба нас. Маџари ГП 10.2	П+1+Пк	1	3	170,01	
8		Општина Гази Баба нас. Маџари ГП 10.8	П+1+Пк	1	3	170,01	
9		Општина Гази Баба нас. Маџари ГП 10.27	П+1+Пк	1	3	180,02	
10		Општина Гази Баба нас. Маџари ГП 8.52	П+1+Пк	1	3	180,02	
11		Нас. Илинден ГП 18.41	П+2	1	3	244,27	
12		Нас. Илинден ГП 18.40	П+2	1	3	244,27	
13		Нас. Илинден ГП 18.39	П+2	1	3	244,27	
14		Нас. Илинден ГП 18.42	П+2	1	3	244,27	
15		Нас. Илинден ГП 18.26	П+2	1	3	244,3	
16		Нас. Илинден ГП 18.28	П+2	1	3	244,3	
17		Нас. Илинден ГП 18.27	П+2	1	3	244,3	
18		Нас. Илинден ГП 18.29	П+2	1	3	244,3	
ВКУПНО				18	54	3.718,74	

Извор: АД за изградба и стопанисување со станбен и со деловен простор од значење за Републиката – Скопје, Сектор за градба и уредување на градежно земјиште

Станови за лица во социјален ризик и други ранливи групи

Табела 29 Изградба на станови за лица во социјален ризик и други ранливи групи

Реден број	Населено место Објект	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен прос-тор, подруми, гаражи) m ²	Забелешка
1	Ѓорче Петров, Јурија 3.1 Скопје	1	51	2 346,74	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
2	Ѓорче Петров, Јурија 3.2 Скопје	1	51	2 408,71	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
3	Босна и Херцеговина Б-9.3 О4 Скопје	1	312	13 732,46	Нема активности.
4	Шуто Оризари, Скопје	1	51	2 601	Нема активности.

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Реден број	Населено место Објект	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен прос-тор, подруми, гаражи) m ²	Забелешка
5	УБ 41 ГП 8 Сарај Скопје	1	58	3 080	Нема активности.
6	БЛР 1 Ц1, Битола	1	78	3 947,83	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
7	Кумсал 2 Ресен	1	18	783,44	Извршен е интерен преглед; Во тек се подготовки за технички прием.
8	Блок 2 (5а) Демир Хисар	1	25	1 166,42	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
9	Расадник Блок 3 Охрид	1	71	3 248,50	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
10	Блок А Ламела 2, Сава Михајлов бб Гевгелија	1	22	915,64	Нема активности.
11	Блок Б Ламела, 2 Сава Михајлов бб Гевгелија	1	22	915,64	Нема активности.
12	Точила 2 Блок 2/4 Прилеп	1	76	3 801	Извршен е интерен преглед; Во тек се подготовки за технички прием.
13	Календерица 2 прв објект Кичево	1	32	1 566,11	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
14	Објект 6.15 УЕ бр.2 Македонски Брод	1	10	826,30	Во градба.
15	Првомајска бб зграда1, Македонска Каменица	1	29	1 323,17	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
16	Драчевик Б 2.1. XIII Бригада, Кочани	1	29	1 277,14	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
17	Драчевик Б 2.2. XIII Бригада, Кочани	1	43	2 001,20	ЈН за избор на изведувач.
18	Моша Пијаде бб Берово	1	51	2 461,23	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
19	Борис Кидрич Ламела 2 Пехчево	1	34	1 502,32	Нема активности.
20	Плачковички одреди Л-1 Виница	1	39	2 081,64	Нема активности.
21	Станбен објект Куманово	1	68	3 712	Нема активности.
22	Маршал Тито бб Крива Паланка	1	46	2 379,21	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
23	Б-10 Сењак 2, Штип	1	91	4 084,44	Објектот е завршен;

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Реден број	Населено место Објект	Број на објекти	Број на станови	Вкупна површина на објект (станови, деловен прос-тор, подруми, гаражи) m ²	Забелешка
					Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
24	Б-4 нас. Лозов расадник, ул. Питу Гули, Свети Николе	1	54	2 592	Нема активности.
25	Блок К1, УЕ 27 ул. Христијан Тодоровски Карпош, Пробиштип	1	48	2 506,12	Нема активности.
26	Б-2 Блажо Алексов бб Кавадарци	1	30	1 632	Објектот е завршен; Извршен е технички прием; Има дозвола за употреба; Упис во АКН.
27	Б-1 УК-А2 бр. Парцела 1.19, Неготино	1	62	3 553,90	Нема активности.
28	Ѓорѓи Василев 44 Струмица	1	41	2 094,50	Нема активности.
29	Гостиварска бб, Ламела 1 (од вкупно 3 ламели), Тетово	1	54	2 863	Нема активности.
30	Тоскалар А2 ламела 1 и 2, Гостивар	1	70	3 232,37	Во тек е расчистување на локација како би се створиле услови за почеток на градба.
31	Венец Ламела 1 и 2 Дебар	1	46	2 420	Нема активности.
32	Тунел-2 УЕ 12 објект 8.3, Велес	1	29	1 668	Нема активности.
Вкупно		32	1 741	84 724,06	

* Извор: АД за изградба и стопанисување со станбен и деловен простор од значење за Републиката – Скопје, Сектор за градба и уредување на градежно земјиште

Од вкупно предвидени **32 објекти** со вкупен број на социјални **станови 1 741**, а согласно Годишната програма за изградба на станови во сопственост на РМ (Службен весник РМ број 16 од 31 јануари 2008 година), до крај на 2018 година изградени се **12 објекти** со вкупно **584 станови** и тоа во Скопје – Ѓорче Петров (2), Битола (1), Демир Хисар (1), Охрид (1), Кичево (1), Македонска Каменица (1), Кочани (1), Берово (1), Крива Паланка (1), Штип (1) и Кавадарци (1).

Вкупна површина на становите предвидени со програмата (1.741) изнесува околу 84 724,06 m². Од нив изградени се 584 станови со вкупна површина 27 841,5 m².

Во градба е еден (1) објект во Македонски Брод со 10 станови, а за два објекти во Ресен (1 објект со 18 станови) и Прилеп (1 објект со 76 станови) извршен е интерен преглед и во тек се подготовки за технички прием.

• **Евидентирани промени во просторот според статистички податоци за 2018 година**

Вкупниот број на станови на територијата на Р. Северна Македонија до крајот на 2018 година според статистичките податоци изнесува **786 623 станови**, со вкупна површина од 56 794,720 m².

Основни показатели на стандардот на домување

Просечна големина на стан во 2018 година според државните статистички податоци изнесува 72,20 m², а просечната површина на станбен простор по лице изнесува 27,34 m²/жител.

Табела 30 Основни показатели на стандард на домување

Година	Население	Вкупно станови	Вкупна површина на станови во m ²	Просечна површина на стан во m ²	Површина на станбен простор по жител (m ²)	Просечен број на жители на стан
2018	2 077 132	786 632	56 794 720	72,20	27,34	2,64

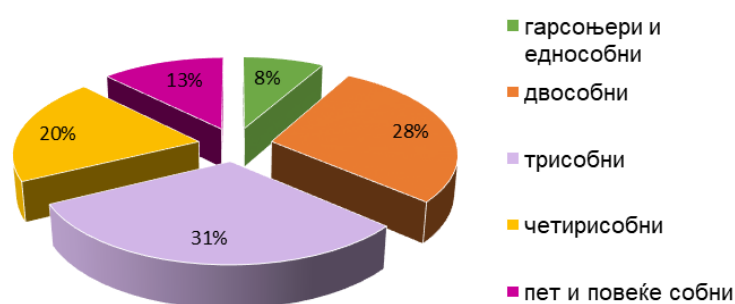
Извор: МакСтат база на податоци, ДЗС

Структура на станови според видот на станот

Табела 31 Станови по број на соби

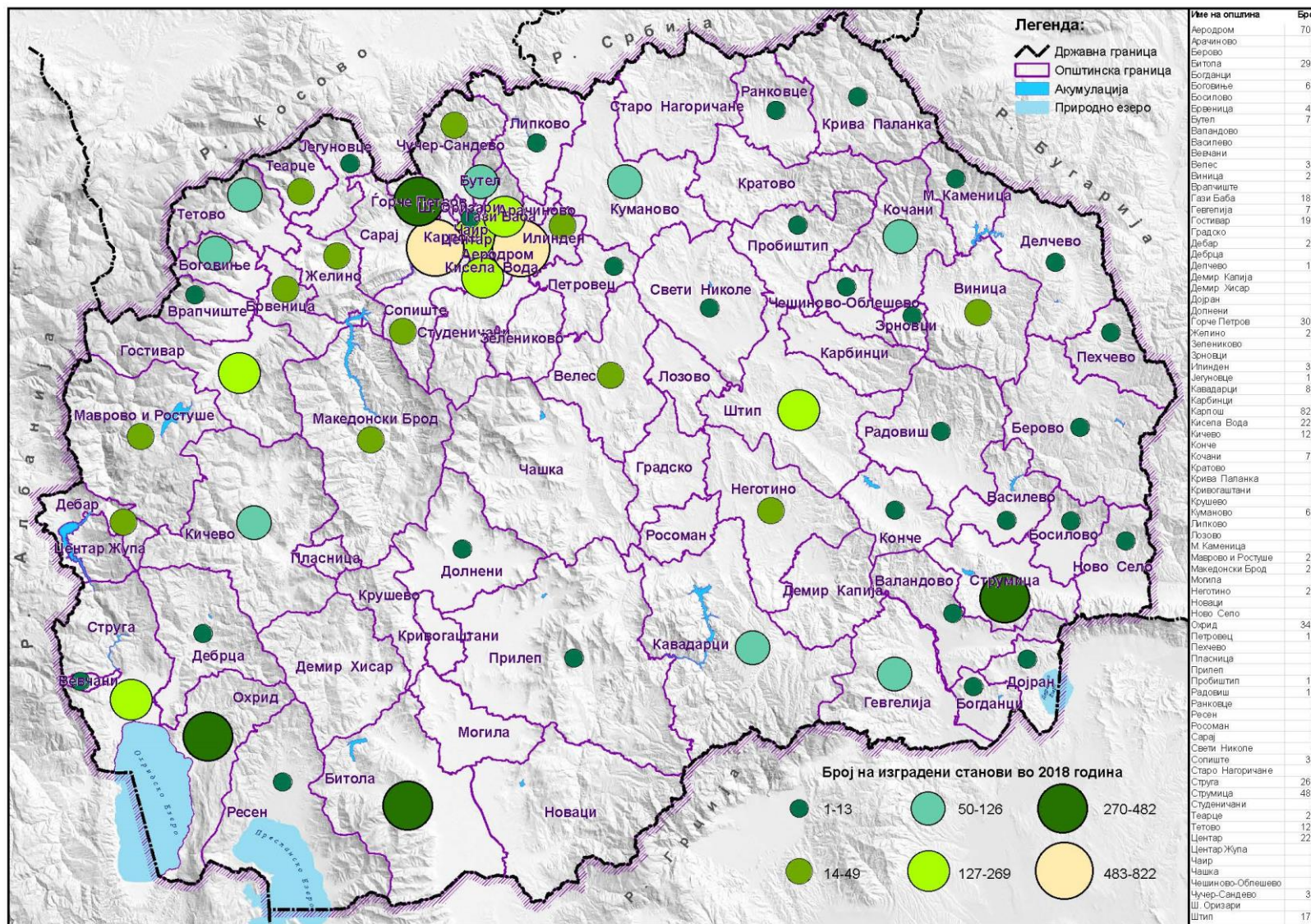
Година	Вкупно станови	Видови на станови				
		Гарсоњери и еднособни	Двособни	Трисобни	Четирисобни	Пет и повеќе собни
2018	786 623	63 871	222 977	244 878	157 668	97 229

Графикон 12 Станови по број на соби (%) во 2018 година

Извор: МакСтат база на податоци, ДЗС

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Слика 13 Изграден станбен фонд во 2018 година ²⁸

²⁸ Извор: МакСтат база на податоци, ДЗС

3.3.5. Јавни функции

Организацијата на јавните функции е позитивен фактор за културните, економските и општествените активности и потребите на граѓаните. Во нив спаѓаат:

- образовна дејност,
- здравствена дејност,
- социјална заштита,
- дејности на културата и
- физичка култура.

Просторната дистрибуција и функционалната организација на јавните функции е директна последица на разместеноста, големината и степенот на населбите.

Основниот пристап во развојот на мрежата на јавните функции во однос на системот на населби е претпоставката дека нивниот развој ќе биде усогласен со можностите за алиментирање на нивната работа. Со новите законски прописи, треба да се рedefинира обемот на обврзувачките услуги кон граѓаните. Наместо статичен и униформен модел на организација, врз основа на критериумите, нормите и стандардите да се овозможи развој на јавните дејности во рамки на населбите и локалните заедници.

Мотивите, интересите и инвестиционите критериуми на приватните инвеститори, различните фондации и други непрофитни асоцијации, ќе бидат исто така, значајни за организирањето на јавните функции.

3.3.5.1. Образование

Основно образование

Според податоците од **информативните листови** вкупно шест (6) општини имаат доставено податоци за промени и интервенции врз објекти наменети за основно образование и тоа:

1. *Општина Брвеница*: реновирање на едно (1) основно училиште со капацитет од 183 ученици каде наставата се одвива во две смени;
2. *Општина Дојран*: интервенција во училишниот двор на едно (1) основно училиште ООУ „Кочо Рацин“ во Нов Дојран со вкупно 248 ученици од кои 154 се од 1-5 одделение во една смена, 92 се од VI - IX одделение во една смена и два ученика со посебни потреби.
3. *Општина Крива Паланка*: две (2) училишта за основно образование – извршена е реконструкција и санација на дел од постоечки објект на ООУ „Илинден“, КП 4046, КО Крива Паланка, со површина од 3 840 m²; реконструкција и санација на дел од постоечки објект на ООУ „Јоаким Крчовски“ – Партизан, КП 1700, КО Крива Паланка, со површина од 1 040 m²; реконструкција и санација на дел од постоечки објект на ООУ „Јоаким Крчовски“ – Партизан, КП 1957/1, КО Крива Паланка, со површина од 2 454 m² и адаптација во ООУ „Јоаким Крчовски“ со вкупна површина од 132 m²;
4. *Општина Пласница*: поставени се фотоволтаични панели на две (2) училишни згради за основно образование - ОУ „Мустафа Кемал Ататурк“ во с. Пласница и ОУ „Јенус Емре“ во с. Лисичани.

5. Општина Пробиштип: две (2) основни училишта – реновирање на дел од кровот на ОУ „Браќа Миладиновци“ во кое учат 714 ученици и има 89 вработени (55 наставен кадар и 34 персонал и технички кадар); и реновирање на кровот на спортската сала на ОУ „Никола Карев“ во кое учат 406 ученици и има 65 вработени (39 наставен кадар и 26 персонал и технички кадар).
6. Општина Центар: едно (1) деветогодишно училиште „Капиштец“ (училиштето е отворено со почетокот на учебната 2019/2020 година).

Министерство за образование и наука нема доставено податоци за промена на состојбата за 2018 година во областа на основното образование.

Во табеларниот приказ во прилог се наведени статистички податоци од Државниот завод за статистика за основно образование.

Табела 32 Училишта, ученици и наставници по учебни години во основно образование

Учебна година	Деца од 5-14 години	Училишта	Ученици	Наставници	Површина (m ²)	Опфатеност на ученици (%)	Наставници/100 ученици	Површина/ученик (m ²)
2016/2017	228 627	991	190 225	17 935	618 289 ²⁹	83%	9,43	3,25
2017/2018	228 451	988	188 517	18 178	618 289 ²⁹	82,4%	9,64	3,28

Извор: Статистички годишник на Република Македонија, 2018 година, МАКСтат база на податоци

Согласно статистичките податоци за учебната 2017/2018 година во основните училишта наставата ја посетуваат 82,4% од децата на возраст од 5 – 14 години, процент кој е малку понизок од претходната година и не го задоволува нормативот од 100% учество на деца во основните училишта. Во однос на потребната површина која треба да се задоволи (7 m²/ученик), може да се констатира дека сеуште не е постигнат нормативот во 2016/2017 година. Во однос на потребниот број на наставници на 100 ученици нормативот е задоволен и е поголем од републичкиот просек кој изнесува 8,97 наставници /100 ученици.

Средно образование

Според податоците од **информативните листови** само една (1) општина има доставено податоци за промени и интервенции врз објекти наменети за средно образование и тоа:

1. Општина Крива Паланка: едно (1) средно насочено училиште за кое е добиено Одобрение за адаптација на постоечки простор СОУ „Ѓорче Петров“ на КП 2296, КО Крива Паланка, со површина од 44,91 m².

Министерство за образование и наука нема доставено податоци за промена на состојбата за 2018 година во областа на средното образование.

Во табеларниот приказ во прилог се наведени статистички податоци од Државниот завод за статистика за средно образование.

²⁹ Податокот за површина на училишен простор за 2017 година е превземен од Статистички преглед 2.4.17.01/866: Население и социјални статистики (Училишен простор во основните и средните училишта, 2016 година).

Табела 33 Училишта, ученици и наставници по учебни години во средно образование

Година	Деца од 15 -19 години	Училишта	Ученици	Наставници	Површина (m ²)	Опфатеност на ученици во %	Наставници /100 ученици	Површина /ученик (m ²)
2016/2017	122 021	131	76 394	7 420	269 558 ³⁰	62,6%	9,71	3,5
2017/2018	119 670	131	71 458	7 445	269 558 ³⁰	59,7%	10,4	3,7

Извор: МАКСтат база на податоци

Согласно статистичките податоци за учебната 2017/2018 година во средните училишта наставата ја посетуваат приближно 59% од децата на возраст од 15 – 19 години, процентот е понизок од претходната година, учеството не е на задоволително ниво и не го задоволува нормативот од 100% учество на деца во средните училишта. Во однос на потребната површина која треба да се задоволи (8 - 10 m²/ученик), не може со точност да се констатира дали е задоволен нормативот, затоа што податокот за површина на училишен простор е превземен од прегледот за 2015/2016 година. Во однос на потребниот број на наставници на 100 ученици нормативот е задоволен и е поголем од републичкиот просек кој изнесува 8,97 наставници /100 ученици.

Високо образование

Според податоците од **информативните листови на општините** нема евидентирано податоци за изградба или други градежни интервенции на објекти наменети за високо образование.

Министерство за образование и наука нема доставено податоци за промена на состојбата за 2018 година во областа на високото образование.

Во табеларниот приказ во прилог се наведени статистички податоци од **Државниот завод за статистика** за високо образование.

Табела 34 Високообразовни институции, студенти и професори

Година	Факултетски згради	Студенти	Професори	Површина (m ²)	Површина/ студент (m ²)
2017/2018	103 ³¹	56 941	2 961	141 025 ³¹	2,47

Извор: Статистички годишник, 2018

Потребната корисна површина/студент треба да изнесува 8 – 10 m². Светската норма изнесува 14 – 18 m²/студент. Согласно статистичките податоци за учебната 2017/2018 година сеуште не е постигнат потребниот норматив.

Ученички и студентски стандард: Ученичкиот и студентскиот стандард се остварува преку установи во државен и во приватен сектор и тоа во:

1. Домови за ученици и студенти;
2. Домови за ученици во средни училишта - за ученици со посебни потреби и

³⁰ Податокот за површина на училишен простор за 2017 година е превземен од Статистички преглед бр. 866: Население и социјални статистики (Училишен простор во основните и средните училишта, 2016 година).

³¹ Статистички преглед 2.4.18.01/890 – Попис на просторот на високообразовните установи, 2017 година

3. Студенски домови.

Министерство за образование и наука нема доставено податоци за промени во ученичкиот и студентскиот стандард за 2018 година.

Создавањето на еднакви можности за образование во Државата треба да биде условено со балансирање на разликите кои постојат меѓу урбаните и руралните средини, како и меѓу развиените и неразвиените општини. Особено треба да се внимава во разликите кои се манифестираат во сферата на: квалитетот на наставниците, условите за учење, адекватноста на инфраструктурата, расположивоста со соодветен кадар и физичка достапност на образовните установи. За таа цел, во идниот период треба да се превземат мерки за подобрување на условите за учење и инфраструктурата во руралните средини, зголемување на опфатот на деца од помалку развиените подрачја на сите нивоа на образование, зајакнување на системот на професионално усовршување на постојниот наставен кадар и надминување на проблемите со физичката достапност на образовните установи по пат на воведување на служба за транспорт на ученици.

3.3.5.2. Социјална заштита

Детски градинки:

Според податоците од **информативните листови** вкупно осум (8) општини имаат доставено податоци за промени и интервенции врз објекти наменети за згрижување на деца од предучилишна возраст и тоа:

1. *Општина Брвеница*: една (1) детска градинка во градба, с. Брвеница, со површина од 559,6 m²;
2. *Општина Дојран*: извршена е реконструкција на кровот на една (1) детска градинка ЈОУГД „Кокиче“, со капацитет од 50 деца, а во моментот ја користат 47 деца, работи од 06:00 до 17:00;
3. *Општина Кавадарци*: две (2) детски градинки – доградба на детска градинка „Детелинка“; и доградба на детска градинка „Снежана“;
4. *Општина Карпош*: изградена е една (1) детска градинка „Виножито“, с. Бардовци, наменета за 85 деца и претставува клон на детската градинка „Распеана Младост“;
5. *Општина Крива Паланка*: два (2) објекта – реконструкција и санација на дел од постоечки објект од детска градинка „Детелинка“, објект број 1 на КП 3427, КО Крива Паланка со површина од 780 m²; и реконструкција и санација на дел од постоечки објект од детска градинка „Детелинка“, објект број 2 на КП 1684, КО Крива Паланка со површина од 412 m²;
6. *Општина Пробиштип*: за една детска градинка е наведена интервенција на објектот – од објектот на ООУ „Никола Карев“, извршена е пренамена на дел од просторот за сместување на настава за деца од предучилишна возраст, за потребите на детска градинка „Гоце Делчев“;
7. *Општина Сопиште*: една (1) детска градинка која сеуште не е во употреба;
8. *Општина Шито Оризари*: во тек е изградба на една (1) детска градинка со капацитет од 190 деца од предшколска возраст и 80 деца на возраст од 4 – 16 години со потреба за згрижување.

Според податоците од **Министерство за труд и социјална политика** евидентирано е дека во 2018 година отворени се 17 објекти наменети за згрижување на деца од предучилишна возраст и тоа во 15 општини со вкупно 43 групи и капацитет од 959 деца:

Табела 35 Ново отворени објекти за згрижување на деца од предшколска возраст

Општина	Град/село/населено место/населба	Објект	Фаза	Број на групи	Број на деца
Битола	с. Кравари	детска градинка	отворена во 2018г.	2	40
Велес	с. Каласлари	детска градинка	отворена во 2018г.	2	40
Велес	н.м. Чашка	детска градинка	отворена во 2018г.	2	50
Виница	Виница	детска градинка	отворена во 2018г.	4	100
Врапчиште	с. Врапчиште	детска градинка	отворена во 2018г.	4	80
Гостивар	с. Чегране	детска градинка	отворена во 2018г.	2	50
Зрновци	с. Зрновци	детска градинка	отворена во 2018г.	3	60
Кавадарци	Кавадарци	детска градинка	отворена во 2018г.	3	75
Кривогаштани	с. Кривогаштани	детска градинка	отворена во 2018г.	2	50
Куманово	Куманово	детска градинка	отворена во 2018г.	3	62
Маврово и Ростуше	с. Скудриње	детска градинка	отворена во 2018г.	1	25
Прилеп	Прилеп	детска градинка	отворена во 2018г.	4	100
Свети Николе	Свети Николе	детска градинка	отворена во 2018г.	1	27
Скопје	нас. Карпош	детска градинка	отворена во 2018г.	4	95
Скопје	нас. Чаир	детска градинка	отворена во 2018г.	3	40
Старо Нагоричане	с. Младо Нагоричане	детска градинка	отворена во 2018г.	1	25
Тетово	с. Џепчиште	детска градинка	отворена во 2018г.	2	40

Во табеларниот приказ во прилог се наведени статистички податоци од **Државниот завод за статистика**³² за објекти наменети за згрижување на деца од предучилишна возраст во 2018 година.

Табела 36 Згрижување и воспитание на деца - детски градинки

Година	Деца од 0-5 години	Детски градинки	Деца згрижени во детски градинки	Згрижувачки/негувателски и воспитен кадар	Опфатеност на деца (%)
2018	135 592	68	36 313	4 786	26,78

Извор: МАКСтат база на податоци

Во однос на предучилишни установи - детски градинки со „Просторниот план на Република Македонија“ планирани се да се згрижат 70% од децата на предучилишна возраст. Анализата на податоците покажува дека овој параметар не е задоволен.

Објекти за социјална заштита:

Според податоците од **информативните листови** три (3) општини имаат наведено дека има промени и интервенции на објекти за социјална заштита:

1. *Општина Крива Паланка*: една (1) социјална установа – реконструкција и санација на дел од постоечки објект УД „Боро Менков“, КП 2321, КО Крива Паланка, со површина од 973 m²;

³² МАКСтат база на податоци

2. Општина Пробиштип: еден (1) центар за социјални работи – 15 вработени, во склоп на центарот има паралелка за деца со посебни потреби. Извршено е реновирање на зградата со вкупна површина од 96 m² во основа. Вкупниот број на корисници на центарот е 1 803;
3. Општина Чашка: (2) социјални установи - Дневен престој за стари лица, с. Извор и Дневен престој за млади, с.Извор.

Според податоците од Министерство за труд и социјална политика евидентирани се следниве ново изградени социјални установи, по општини:

1. Општина Босилово: еден (1) Дневен престој за стари лица во с. Босилово;
2. Општина Чашка: еден (1) Дневен престој за стари лица во с. Извор;
3. Општина Велес: еден (1) Дневен престој за лица со попреченост;
4. Општина Кочани: еден (1) Дневен престој за лица со попреченост;
5. Општина Прилеп: еден (1) Дневен престој за церебрална парализа;
6. Општина Македонска Каменица: еден (1) Дневен престој за лица со попреченост.

Статистички податоци од Државниот завод за статистика за установи од социјален карактер (установи за социјална заштита и домови за возрасни лица) во 2018 година, нема. Истите се однесуваат на 2016 година.

3.3.5.3. Здравство

Според податоците од информативните листови на општините нема евидентирано пријавени промени и интервенции врз објекти наменети за здравствени установи.

Министерство за здравство нема доставено податоци за реализирани промени во здравствените установи во 2018 година.

Статистички податоци од Државниот завод за статистика за установите од здравствената дејност во 2018 година, нема. Истите се однесуваат на 2015 година.

3.3.5.4. Култура

Според податоците од информативните листови само една (1) општина има доставено податоци за објекти од областа на културата и тоа:

1. Општина Крива Паланка: еден (1) објект - ЛУ „Градски музеј“, КП2126, КО Крива Паланка со површина од 500 m², на кој е извршено реконструкција и санација на постоечкиот објект.

Последните статистички податоци од Државниот завод за статистика и МакСтат базата се однесуваат на 2016 и 2017 година. Според овие податоци во кинотечната дејност за 2017 година, регистрирани се 14 кино сали со вкупно 7 065 седишта, а за периодот 2016/2017 година регистрирани се и 27 театри.

3.3.5.5. Спорт и рекреација

Спортски сали:

Според податоците од информативните листови на општините евидентирана е една спортска сала во една (1) општина и тоа во:

1. *Општина Шуго Оризари*: една (1) спортска сала со капацитет од 348 седишта.

Министерство за образование и наука нема доставено податоци за промена на состојбата во спортот и рекреацијата во 2018 година.

За објекти и градби наменети за спорт и рекреација нема податоци од **Државниот завод за статистика** за 2018 година.

3.3.6. Развој и разместеност на индустријата

Во развојниот профил на националната економија, индустријата е значајна компонента која делува поттикнувачки на развојот и разместеноста на другите комплементарни дејности.

Тековната состојба во индустрискиот сектор упатува на потребата за организациски и структурни промени во развојот и разместеноста на индустриските капацитети насочени кон имплементирање на актуелните достигнувања во зелената и циркуларна економија и особено економијата на знаења преку модернизација на технологијата на производниот процес, ефективна организација и раководење, зголемена финализација на производите, освојување нови пазари, протежирање на извозно ориентирани индустрии и индустрии со компаративни предности во однос на природните ресурси, локацијата, квалификувани работници, пазар, капитал и традиција препознатливи во физиономијата на одредено подрачје. Конкурентна предност на домашната индустрија е близината на Европскиот пазар, за чие ефектуирање предуслов претставува брза и квалитетна сообраќајна поврзаност.

Индустриските активности генерираат пораст на вкупната економија, но истовремено, доколку превентивно не се интервенира, одредени видови индустрии ја загрозуваат животната средина. Според парадигмата на одржливиот развој, економскиот развој и заштитата на животната средина прават единствен процес на меѓусебни интерактивни влијанија и спреги. Животната средина овозможува простор за лоцирање на производни и услужни капацитети, а повратно трпи физички и други промени во намената и користењето на земјиштето, исцрпување на ресурсите и загадување. Разрешувањето на конфликтите треба да се темели на интеракција на релацијата простор и социо-економската компонента на развојот. Оваа определба и покрај постојната законска регулатива за заштита на животната средина која е со висок степен на усогласеност со европското законодавство, нема целосна имплементација во домашната практика за превенција од загрозување на животната средина.

Деловната активност на индустрискиот сектор во 2018 година се одвиваше во услови на недостиг на сопствена акумулација, мал обем на инвестиции, незадоволително техничко-технолошко ниво, неповолна производствена структура со доминација на индустриски гранки со ниска додадена вредност.

Според расположивите статистички податоци³³ секторите: Рударство и вадење на камен; Преработувачка индустрија; Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација, Снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината во 2018 година остварија номинален пораст на бруто домашен производ³⁴ од 5,2% во однос на 2017 година и структурно учество од 17,5% во вкупниот БДП на националната економија. Издвоена само преработувачката индустрија оствари пораст со номинална стапка од 8,6% и учество од 12,9% во БДП на Државата.

На крајот на годината, бројот на работници³⁵ во индустријата во однос на претходната година оствари пораст од 5,9%. Бројот на работниците во секторот Рударство и вадење камен бележи зголемување за 1,7%, а во секторот Преработувачка индустрија пораст од 6,6%. Според главните индустриски групи, бројот на работници во индустријата во 2018 во однос на 2017 година бележи пораст кај Интермедијарни производи освен енергија за 10,3%, Капитални производи за 21,4% и кај Нетрајни производи за широка потрошувачка за 0,7%. Опаѓање е евидентирано кај Трајни производи за широка потрошувачка од 1,1% и кај Енергијата за 0,8%.

Анализата на општата состојба на индустријата покажува незадоволително ниво на техничко-технолошкиот прогрес и увозна зависност, а обемот и квалитетот на работната сила не ги задоволуваат современите потреби и стандарди за брзо интегрирање во меѓународниот економски простор. Сериозен е проблемот за имплементација на нови знаења и зголемување на обемот и ефикасноста на инвестициите. Сегашното ниво на технолошка опременост укажува дека без покрупни зафати за обновување на постојната техника и технологија во иднина не може да се очекува забрзување на динамиката на индустрискиот развој. Потребата за брзи промени наложува неопходност за итно прилагодување на домашната индустрија со развојните тенденции во светот и остварување компатибилност на структурата во индустрискиот сектор со развиениот свет.

Интенцијата за поголемо користење на основните средства бара дополнителни активности насочени кон нивна употреба според оптималниот капацитет. Просечната искористеност на капацитетите во индустријата е значително пониска од проектираното време за работа што претставува реален потенцијал за поголемо производство во иднина.

Високиот степен на истрошеност на основните средства ја намалува вкупната продукција и продуктивност на индустрискиот сектор. Неопходни се дополнителни вложувања за нивна замена, реконструкција и модернизација. Иновирањето на основните средства како значаен фактор во остварувањето подинамичен развој низ процесот на ревитализација на производството, е ограничено заради ниската акумулативна и репродуктивна способност на домашната индустрија. Овој процес ќе се одвива со позабавено темпо во подолг временски период.

Научните сознанија и праксата во развиените земји укажуваат на значењето на нивото и квалитетот на стекнатите знаења и вештини на работната сила во процесот на продукција на нови производи и технологии. Тие сè повеќе стануваат основен фактор на производството и генератор на развојот. Понудената квалификациона структура на пазарот на трудот во Државата не ги

³³ Соопштение бр. 3.1.19.05 од 08.03.2019 год., ДЗС.

³⁴ МакСтат база, ДЗС, проценети податоци, тековни цени.

³⁵ Соопштение, број 6.1.19.05

задоволува сегашните потреби на компаниите во индустрискиот сектор што се рефлектира и врз обемот и квалитетот на производствените остварувања.

Во тој контекст реализацијата на зацртаните цели на економските основи на просторниот развој и посебно развојот на индустријата неминовно е поврзана со едукативниот процес кој ќе овозможи динамизирање на индустрискиот развој преку примена на нови знаења, вештини и зголемена умешност на работната сила во производствениот процес.

Индустријата во Државата не ги поседува во доволна мерка атрибутите утврдени со планските определби за примена на висока технологија усогласена со одржливиот развој: мала суровинска и енергетска интензивност, висока информативна и научна интензивност, високо учество на стручната работна сила, висока фрагментација на пазарот со специфични барања, високи вложувања во предкомпетитивни истражувања и сеопфатно влијание врз карактеристиките на голем број сегменти на социо-економскиот систем.

Според тоа останува и понатаму развојната планска определба за потребата од пошироко воведување и развој на еколошки-просторно прифатливо индустриско производство преку развој на штедливи технологии во однос на природните ресурси, енергијата и горивото и работната сила и (или) малкуотпадни, односно безотпадни технологии.

Во наредниот период неопходни се активности насочени кон остварување на што е можно повисок степен на преработка на суровините и финализација на производите. Во услови на пазарен начин на стопанисување останува планската определба за перманентно следење на потребите и барањата на пазарот и создавање услови за брзо реагирање и прилагодување на сигналите на пазарот кои во текот на 2018 година и со децении наназад упатуваат на неопходноста од брзи промени и прилагодувања.

Структурата на индустриски производи и во текот на 2018 година се карактеризира со низок аутпут на производствените гранки кои имаат карактер на носители на развојот, кои се пропульзивни и кои овозможуваат вклучување во меѓународните економски текови. Не задоволува и учеството на производството кое е извозно ориентирано наспроти учеството на гранките кои се високо увозно зависни. Планската определба за диверзификацијата на производната структура и асортиман на индустриското производство не се остварува. Тоа и понатаму се карактеризира со базно-суровинска зависност и високо учество на трудоинтензивните гранки.

Во насока на надминување на постојната состојба и создавање перспектива за развој на оваа значајна област во економијата на Државата, Министерството за економија³⁶ во текот на 2018 година ја усвои "Индустрииската стратегија на Република Македонија 2018-2027" со Акционен план насочен кон остварувањето на зацртаната визија за "Унапредување на индустријализацијата преку стимулирање на растот и развојот на преработувачката индустрија со цел зголемување на продуктивноста, создавање нови работни места, зголемување на приходите и зајакнување на човечкиот капитал, истовремено решавајќи ги предизвиците на циркуларната економија.³⁷

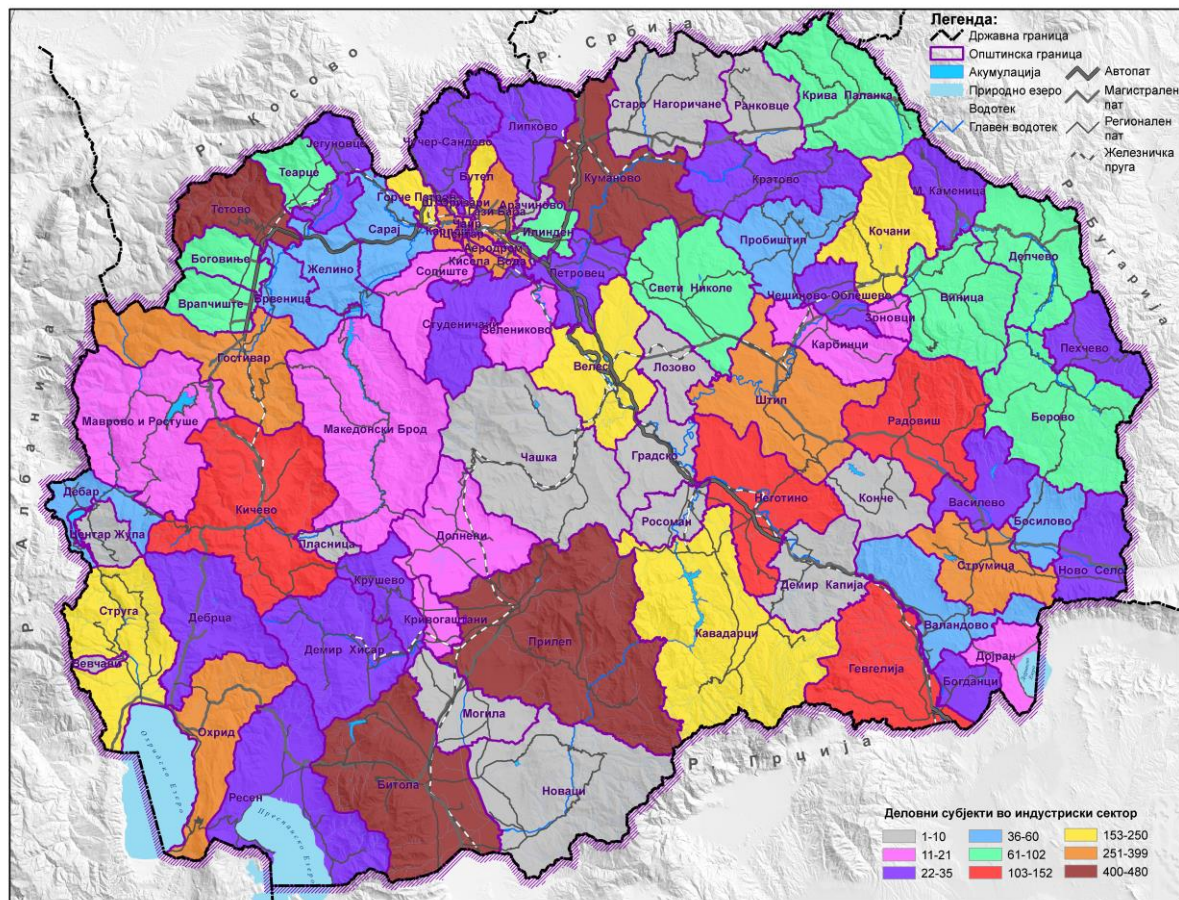
³⁶ <http://www.economy.gov.mk/docs/>

³⁷ "Индустрииска стратегија на Република Македонија 2018-2027" со Акционен план, Министерство за економија, октомври 2018 год.

3.3.6.1. Просторна разместеност

Просторната разместеност на производните и на нив комплементарни услужни дејности се темели на поставената планска определба на организација на производните дејности на принципот на концентрација и дисперзија. Определбата за алокација на производни капацитети во плански утврдени простори се остварува преку изработка на соодветна планска урбанистичка документација во рамки на политиката за уредување на просторот.

Статистичките податоци³⁸ за активните деловни субјекти во индустрискиот сектор³⁹ во 2018 година, кои се прикажани на следната карта ја покажуваат просторната дисперзираност на деловните субјекти во индустрискиот сектор (големи, средни и мали претпријатија) во општините во Државата.

Слика 14 Просторна разместеност на индустриските објекти по општини во 2018 година

Најголема концентрација има во Градот Скопје⁴⁰ и општините Куманово, Тетово, Битола и Прилеп. Наспроти нив, најмал број на индустриски субјекти има во општините: Лозово, Арачиново, Старо Нагоричане, Ранковце, Конче, Могила, Центар Жупа, Росоман, Градско, Новаци, Вевчани, Пласница, Демир Капија и Чашка, што може да се проследи од картата.

Од локациски аспект, индустријата по својот карактер е дејност која претпоставува концентрација во определени точки (полови, оски и зони) на

³⁸ МакСтат база, ДЗС.

³⁹ Во овој сектор опфатени се дејностите: Рударство и вадење на камен, Преработувачка индустрија, Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација и Снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината.

⁴⁰ Од аспект на сумарните податоци вкупно за Градот Скопје како заедница на општини.

повеќе гранки кои користат заедничка инфраструктура и други заеднички служби и сервиси, што позитивно влијаат врз економските ефекти. Ваквата концентрација на индустријата со комплементарен карактер, едновременно е и најпогодниот облик за зачувување и унапредување на животната средина и имплементација на современиот тренд на воспоставување на циркуларната економија.

Според доставените одговори на информативните листови од вкупно 67 општини (останатите општини не доставиле одговори на информативните листови), во текот на 2018 година биле донесени урбанистички планови со кои се обезбедува простор за лоцирање на индустриски капацитети во вкупно 16 општини⁴¹, додека ново-изградени објекти или објекти кои се во градба со намена Г2⁴² односно лесна и загадувачка индустрија се евидентирани во вкупно 17 општини⁴³.

Со изработката и усвојувањето на планската урбанистичка документација се создаваат услови за разместување на индустриските капацитети според комбинираниот модел на концентрација и дисперзија во просторот преку:

- индустриските зони или зони за мало стопанство кои се во границите на планските опфати на урбаните простори,
- индустриските зони, зони за мало стопанство и стопански комплекси на земјиштето надвор од подрачјето на населбите и
- локации за изградба на поединечни производни капацитети за обавување на една дејност во или надвор од населените места.

Промените во просторот евидентирани во областа на индустријата врз основа на информативните листови добиени од извештајните единици подетално се презентирани во Поглавјето „Економските основи на просторниот развој“ како интегрален дел на промените во просторот на вкупната економија.

3.4. Сообраќај и врски

Врз основа на податоците од информативниот лист кој имаат обврска да го пополнуваат Единиците на локалната самоуправа, како и органите на државната управа, јавните служби, организациите, претпријатијата, установите, институциите и другите правни лица - извештајни единици, а кој ги содржи сите области застапени во „Просторниот план на Република Македонија“, даден е краток осврт на промените во просторот во текот на 2018 година, во рамки на следење на реализацијата на „Просторниот план на Република Македонија“.

3.4.1. Сообраќајна инфраструктура

3.4.1.1. Патен сообраќај

Податоците добиени од општините, од Јавното претпријатие за државни патишта, од Министерство за транспорт и врски, како и други релевантни институции, се дадени во табеларниот приказ подолу.

⁴¹ Види во областа Економски основи на просторниот развој во потточката "Планирани површини за стопанска намена според усвоената урбанистичка документација во 2018 година".

⁴² Според постојниот Правилник за стандарди и нормативи за урбанистичко планирање („Службен весник на Република Македонија“ број 142/15, 217/15, 222/15, 228/15, 35/16, 99/16, 134/16, 33/17 и 86/18), во намената Г2 - лесна и загадувачка индустрија влегуваат сите видови производство кои не побаруваат многу енергија, не создаваат голем промет на сировини, материјали и сообраќај и не произведуваат штетни еманаии.

⁴³ Види во областа Економски основи на просторниот развој во потточката "Промени во просторот".

*Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година*

Табела 37 Реализација на сообраќајници во 2018 година

	Општина	Магистрални				Регионални				Локални				Мостови (m)	Придружни објекти
		назив	km	ш/m	ha	назив	km	ш/m	ha	назив	km	ш/m	ha		
1	Скопје*														
2	Аеродром **														
3	Бутел *														
4	Гази Баба**														
5	Ѓорче Петров*														
6	Карпош**														
7	Кисела Вода *														
8	Сарај **														
9	Центар *														
10	Чаир*														
11	Шуто Оризари*														
12	Арачиново*														
13	Берово**														
14	Битола *														
15	Богданци *														
16	Боговиње*														
17	Босилово**														
18	Брвеница *														
19	Валандово*														
20	Василево**														
21	Вевчани **														
22	Велес									Асфалтирање - улица кај езеро Младост , улица во с.Оризари, ул.Киро Кучук	0,4		0,38		

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

	Општина	Магистрални				Регионални				Локални				Мостови (m)	Придружни објекти
		назив	km	ш/m	ha	назив	km	ш/m	ha	назив	km	ш/m	ha		
										ул.Бајрам Хасановик	0,22		0,11		
										изведени три улици во с.Црквино	0,33		0,14		
										реконструкција-ул. Кирил и Методиј, ул. Благој Абрашев, ул.Трајко Митев, пат кон с.Дурутовец, ул.Самборска	0,78		0,35		
										реконструкција-улица во с.Клуковец, с.Бузалково, с.Иванковци, с.Црквино, населба Порцеланка	1,13		0,49		
23	Виница*														
24	Врапчиште **														
25	Гевгелија *														
26	Гостивар**														
27	Градско*														
28	Дебар									локални улици			0,5		
29	Дебарца **														
30	Делчево									делница Л-10 - од с.Трстија	0,4		0,19		
31	Демир Капија	Демир Капија- КО Миравци	12,3							с.Радиовце- с.Милетино	3,7		1,5		
32	Демир Хисар*														
33	Дојран*														
34	Долнени*														
35	Желино*														
36	Зелениково									с.Зелениково-с.Страхојадица	0,9				
37	Зрновци					Р2334 с.Видовиште-с.Теранци	4								

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

	Општина	Магистрални				Регионални				Локални				Мостови (m)	Придружни објекти
		назив	km	ш/m	ha	назив	km	ш/m	ha	назив	km	ш/m	ha		
38	Илинден *														
39	Јагуновце**														
40	Кавадарци *														
41	Карбинци									с.Јунузлија- врска со Р2431	0,4				
										улица во с.Праналија	0,7				
42	Кичево **														
43	Конче*														
44	Кочани									м.в. Крушка - с.Полаки	0,78				
45	Кратово *														
46	Крива Паланка ¹									с.Конопница	0,31				
										с.Трново	0,5				
47	Кривогаштани									локални улици	0,45				
48	Крушево*														
49	Куманово*														
50	Липково					Р29272 с.Слупчане-с.Белановце-граница со Косово									
51	Лозово*														
52	Маврово-Ростуше**														
53	Македонска Каменица									с.Моштица	1,3				
										с.Дулица	1,05				
										с.Луковица	0,33				
54	Македонски Брод					Р2132 Самоков-Растеш-до с.Косово	1,55								
55	Могила *														
56	Неготино**														

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

	Општина	Магистрални				Регионални				Локални				Мостови (m)	Придружни објекти
		назив	km	ш/m	ha	назив	km	ш/m	ha	назив	km	ш/m	ha		
57	Новаци ¹					реконструкција - P1311 Битола-Новаци; с.Рапеш-с.Зовик	15			Новаци, Далбеговци, Гермијан, Бач, Живојно, Брод, Добромири, Мегленци, Горно Агларци, Долно Агларци, Скочивар	2				
58	Ново Село **														
59	Охрид**														
60	Петровец**														
61	Пехчево									од P1302 - археолошки локалитет Петка	1,4				
62	Пласница *														
63	Прилеп **														
64	Пробиштип *														
65	Радовиш *														
66	Ранковце									с.Петралица - с.Одрено	0,9		0,45		
									с.Ранковце	0,9		0,45			
									с.Петралица	1		0,5			
									с.Љубинци	0,44		0,2			
67	Ресен								с.Дрмени - с.Лавци	3,78					
									с.Наколец	3,2					
68	Росоман								с.Камен Дол-с.Мрзен Ораовец	0,85					
69	Свети Николе*														
70	Сопиште**														
71	Старо Нагоричане **														
72	Струга **														
73	Струмица **														

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

	Општина	Магистрални				Регионални				Локални				Мостови (m)	Придружни објекти
		назив	km	ш/m	ha	назив	km	ш/m	ha	назив	km	ш/m	ha		
74	Студеничани									реконструкција- с.Студеничани	0,07				
										реконструкција-с.Морани	0,29				
75	Теарце **														
76	Тетово **														
77	Центар Жупа*														
78	Чашка**														
79	Чешиново- Облешево *														
80	Чучер Сандево*														
81	Штип														
ВКУПНО:			12				21				28				

Легенда:

(¹)– Податоци од општините

*– општини во кои нема промени

**– општини кои не доставиле податоци

Меѓународната патна мрежа на територијата на Република Северна Македонија ја сочинуваат магистралните патни правци М-1, М-2, М-3, М-4, М-5, М-6 и М-7 кои врз основа на **Одлуката за категоризација на државните патишта** („Службен весник на Република Македонија” број 133/11, 150/11 и 20/12) се преименуваат со ознаките А1, А2, А3 и А4 и претставуваат основни патни коридори во насока север-југ (коридор 10) односно исток-запад (коридор 8).

Според податоците добиени од Јавното претпријатие за државни патишта (допис бр. 09-8173/2 од 14.08.2019) проекти релевантни за промените на магистралните патишта во Република Македонија се:

Табела 38 Градежни активности на магистрална патна мрежа во 2018 година

Ознака на патен правец	категија на магистрален пат	делница	km
А1	експресен пат	Градско - Дреново	15,00
		Дреново - Раец	10,00
А2	автопат	Кичево - Охрид	56,00
	експресен пат	Крива Паланка - Ранковце	25,00
А3	експресен пат	Штип - Крупиште	14,00
А4	автопат	Миладиновци - Свети Николе - Штип	47,00
	експресен пат	Штип - Радовиш	21,00
ВКУПНО:			188,00

Извор: Јавно претпријатие за државни патишта

Изградба на придружни објекти на сообраќајници

Во информативните листови добиени од институциите и Единиците на локалната самоуправа нема доставени податоци за изградени придружни објекти на сообраќајници во 2018 година.

3.4.1.2. Железнички сообраќај

Според податоците на Јавното претпријатие за железничка инфраструктура, нема реализација на ниту еден проект кој би имал влијание во просторот во однос на железничкиот сообраќај во текот на 2018 година, што значи дека густината на покриеноста на територијата на Северна Македонија ($25\,713\text{ km}^2$) со железничка мрежа останува иста, $2,7\text{ km}$ на 100 km^2 .

3.4.1.3. Воздушен сообраќај

Според податоците од Агенцијата за цивилно воздухопловство нема промени во просторот во однос на воздушниот сообраќај во 2018 година.

3.4.1.4. Воден сообраќај

Во информативните листови добиени од институциите и Единиците на локалната самоуправа нема доставени податоци за промени во просторот кои се однесуваат на водениот сообраќај на територијата на нашата земја.

3.4.2. Комуникациски и доставни системи

3.4.2.1. Фиксна телефонија

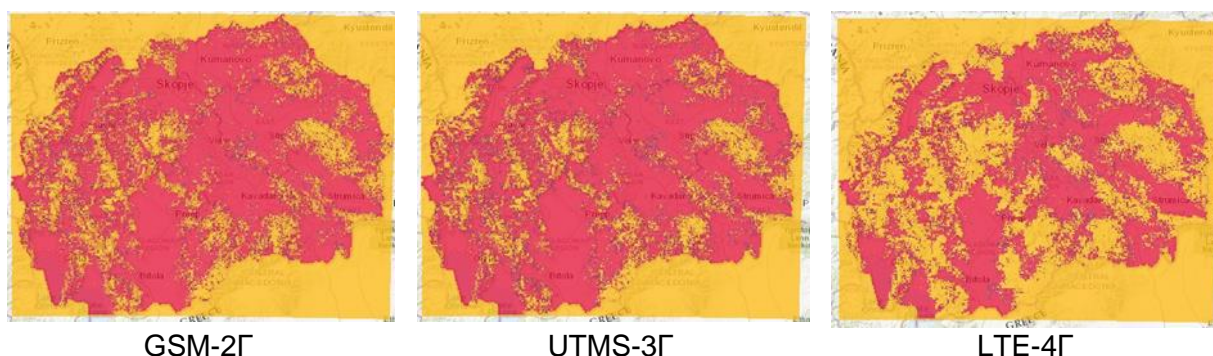
Вкупниот број на телефонски претплатници во 2018 година изнесува 366 528 и е за 4,5% поголем во однос на 2017 година. После повеќегодишно намалување, забележано е зголемување на бројот на корисници на фиксната телефонија, која најчесто е поврзана со други електронско комуникациски услуги.

Според добиените одговори од информативните листови од општините во 2018 година за подобрување на перформансите на мрежата поставени се нови телефонски кабли во вкупна должина од 2,8 km. Од добиените информативни листови на Македонски Телеком и општините во 2018 година во 13 општини поставена е нова телефонска мрежа.

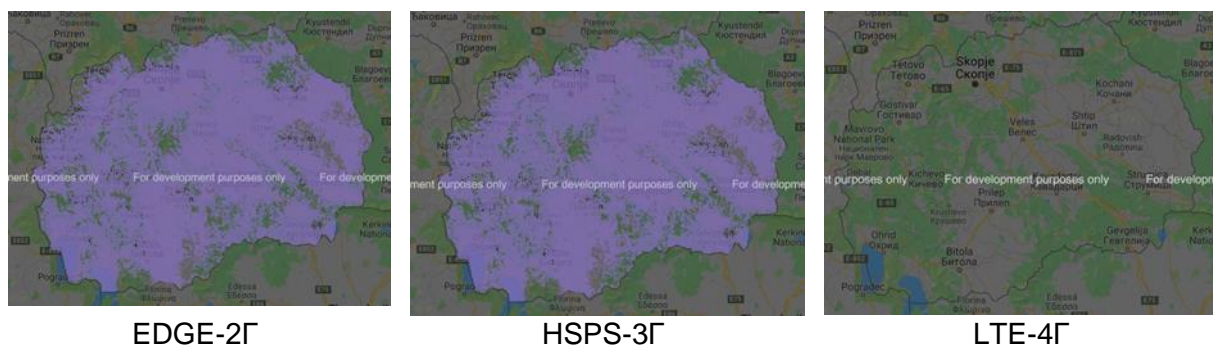
3.4.2.2. Мобилна телефонија

Вкупниот број на активни претплатници на мобилна телефонија во 2018 година изнесува 1 969 109 и е за 2% помал во однос на 2017 година. Во однос на минатата година се забележува зголемување на реализираниот сообраќај и испратените ММС пораки, а намален е вкупниот број на повици и испратени СМС пораки во мобилната телефонија.

Во 2018 година на пазарот регистрирани се и работеа четири мобилни оператори: Македонски Телеком и А1 кои имаат мрежа на целата територија на Државата, Лајкамобајл кој е виртуелен оператор и Телекабел (Роби) кој има мрежа во централниот, источниот и јужниот дел од Државата.

Слика 15 Покриеност на Р Северна Македонија со мрежа на Операторот А1

Слика 16 Покриеност на Р Северна Македонија со мрежа на Операторот Македонски Телеком

Двата оператори Македонски Телеком и А1 со 2Г мрежа ја имаат покриено целата територија на Државата освен високите и непристапни

планински врвови. Со 3Г мрежа на М-Телеком покриен е голем дел од Државата. Операторот А1 со 3Г мрежата има силен сигнал на затворен простор и отворен простор скоро на целата територија на Државата. Со 4Г мрежа и двата оператори имаат покриеност над 80% од територијата на Државата.

Според добиените одговори од информативните листови од општините и институциите во 2018 година изградени се вкупно 7 базни станици. Мобилниот оператор А1 не ги достави своите податоци во информативните листови.

3.4.2.3. Интернет мрежа

Вкупниот број на претплатници на пристап до интернет со широк опсег во 2018 година во однос на 2017 година е зголемен за 8%. Истовремено, вкупниот број на претплатници до интернет преку мобилните мрежи на крајот на 2018 година изнесува 1 348 134 и е за 6,46% поголем од 2017 година.

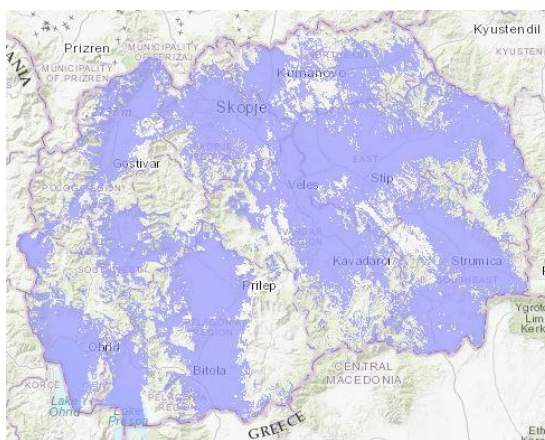
Споредбата на пристапот на корисниците на интернет по технологии во 2018 со 2017 година, дава пораст кај пристапот преку: изнајмени линии, LAN-мрежа, јавна CaTV мрежа, јавна радиокомуникациска мрежа и преку оптичка мрежа. Опаѓање има кај пристапот до интернет преку јавна комуникациска xDSL и јавна кабелска мрежа.

3.4.2.4. Радиотелевизиски мрежи и сервиси

Во Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги на Република Северна Македонија, за 2018 година, на пазарот на телевизиско емитурање регистрирани се 54 оператори, од кои на национално ниво се 14 ТВ станици, на регионално 19, а 21 ТВ станици (оператори) емитураа телевизиска програма на локално ниво.

Истата година, регистрирани се 67 радиостаници, од кои на национално ниво се 5 субјекти, на регионално 12, а 49 субјекти емитураа радио програма на локално ниво.

Вкупниот број на ТВ претплатници во 2018 година изнесува 405 167 и е за 2,74% поголем од истиот во 2017 година. Во 2018 во споредба со 2017 година по технологии на преносот на сигнал, има зголемување на бројот на претплатници на IPTV за 8,8%, претплатници преку сателитска телевизија за 7% и претплатници на DVB-T за 6,8%. Опаѓање е забележано кај бројот на претплатници на кабелска телевизија за 1,82%.

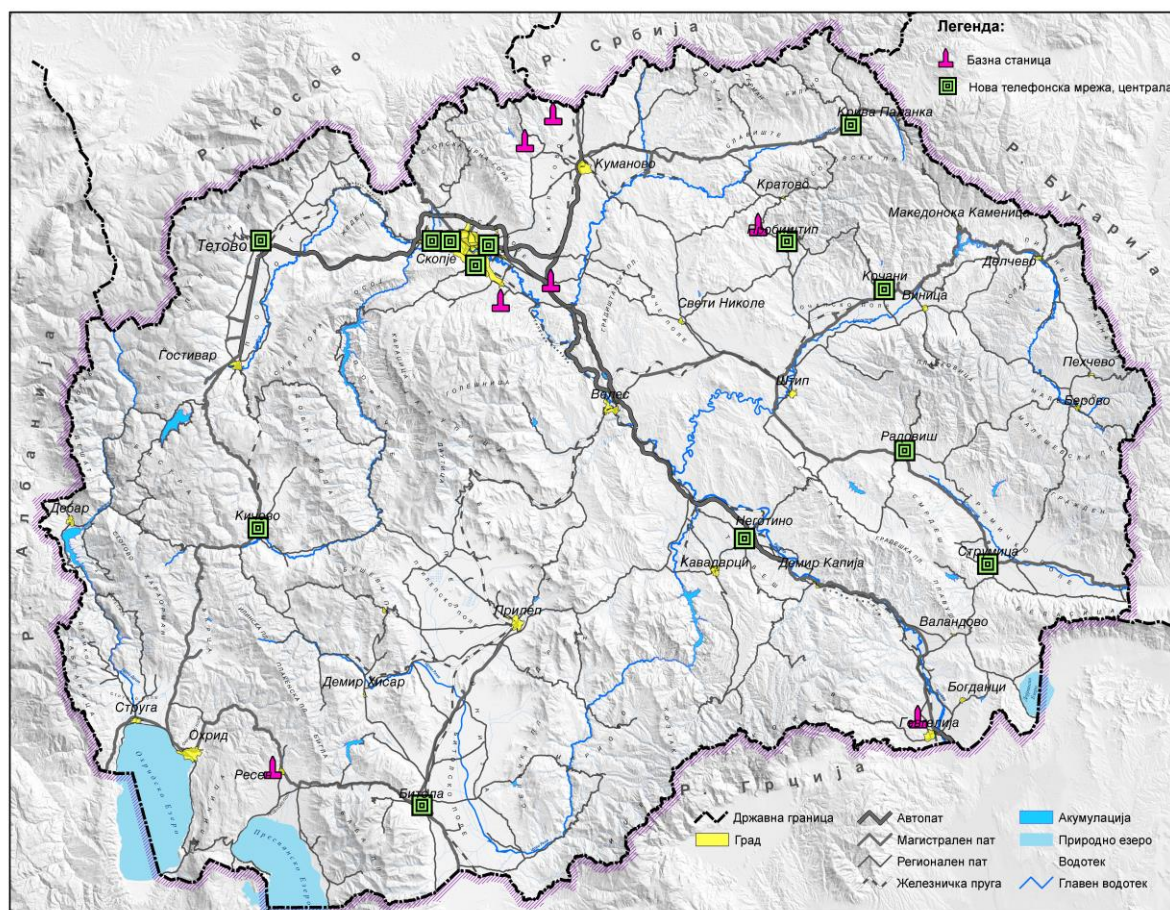
Слика 17 Покриеност на Р Северна Македонија со DVB-T мрежа на А1 Операторот

Операторот А1 со DVB-T сигнал во 2018 година покрива над 65% од територијата на Државата.

3.4.2.5. Поштенска мрежа

Во 2018 година Агенцијата за пошти на Република Северна Македонија во поштенскиот сообраќај има издадено една лиценца за Индивидуална дозвола (АД Македонска пошта) и 32 лиценци за Општо овластување за даватели на поштенски услуги. Според подрачјето на делување 5 лиценци беа регистрирани за внатрешен и меѓународен поштенски сообраќај, 7 даватели на поштенски услуги работеа на целата територија на Државата, а 20 даватели работеа на територија на една или неколку соседни општини.

Најголем субјект во поштенскиот сообраќај и понатаму е АД за поштенски сообраќај “Македонска пошта”-Скопје, која што во 2018 година преку своите 15 подружници на територијата на Државата имаше 322 поштенски единици, од кои што 29 беа договорни, а 2 сезонски.

Слика 18 Просторна размештеност на поставената комуникациска инфраструктура во 2018 година

Податоци за реализираниот поштенски сообраќај (број на писмоносните пратки, пакети, пратки, картички и слично) за 2018 година сеуште не се издадени.

3.5. Заштита и унапредување на животната средина, природното и културното наследство и развој на туризмот

3.5.1. Животна средина

Емисиите на загадувачки материји и супстанции во медиумите на животната средина, кои се јавуваат како резултат на човековата активност, предизвикуваат пореметување на природните процеси, нарушување на природната рамнотежа и загадување во животната средина. Заштитата и унапредувањето на животната средина претставува систем од мерки и активности кои се превземаат во сите медиуми и области со цел да се обезбедат оптимални услови за живот.

Анализите на степенот на загадување во медиумите на животната средина на годишно ниво, вклучувајќи ги и мерките кои се превземаат за заштита на истите, овозможуваат увид во поврзаноста помеѓу индустрискиот развој, состојбата и квалитетот на животната средина, односно влијанијата врз здравјето на човекот; активно следење на евентуалните промени во медиумите и областите на животната средина и создаваат добра основа за креирање на одржлива политика за заштита на животната средина и подобрување на квалитетот на живот во иднина.

Анализата во областа на животната средина во „Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија во 2018 година“ се базира на податоци добиени од информативните листови доставени од општините и институциите во земјава, но и други расположиви објавени податоци кои ја тангираат оваа проблематика.

3.5.1.1. Воздух

Емисијата на загадувачки супстанции во воздухот потекнува од скоро сите економски и социјални човекови активности. Сообраќајот, индустријата, согорувачките и енергетските постројки, домаќинствата, градежните активности, депониите за отпад (особено дивите депонии) и земјоделските активности и во 2018 година се евидентирани како извор на емисии на високи концентрации на загадувачки супстанции во воздухот. Загадениот воздух има најизразено влијание во урбаните средини во кои живее мнозинството од населението.

Релевантните податоци за следењето на квалитетот на амбиентниот воздух во текот на 2018 година, по општини, согласно информациите од доставените информативни листови се дадени во табелата во прилог.

Табела 39 Податоци за квалитет на амбиентен воздух, по општини во 2018 година

Општина	Доставени податоци
Битола	Од сите загадувачки супстанции, надминувања има само кај суспендираните честички PM10, и тоа: <ul style="list-style-type: none">– во периодот јануари-мај и ноември-декември кај мерна станица Битола 1 (концентрации над 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$)– во периодот јануари-мај и септември-декември кај мерна станица Битола 2 (концентрации над 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) со тоа што мерната станица Битола 2 во периодот септември-октомври не беше во функција.
Дојран	Во оранжериите ЕКО ОАЗА Самандов, локација Асанлии, вработените вршат испитување во котларите на амбиентниот воздух за време на грејната сезона, при што е утврдено дека емисиите во воздухот не ги надминуваат граничните вредности.
Кочани	Во 2018 година среднодневната просечна концентрација на ПМ 10 честички е надмината во

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Општина	Доставени податоци
	71 ден. Надминувањето е главно во зимскиот период. Нема надминување на праговите на информирање и алармирање за 2018 год.
Центар	Во текот на зимскиот период, спроведен е увид на околу 50 објекти, со цел да се евидентира начинот на греење и опасноста од испуштање штетни гасови во атмосферата.
Кавадарци	Две новоизградени мониторинг станици на локации кај Центар и Ваташа
Куманово	Во 2018 година нема надминување на максимално дозволените концентрации. Не е докажано присуство на тешки метали во аероседиментот.
Велес	Мониторинг станицата Велес 2 од Државната мониторинг мрежа е во дефект за РМ честички од 11.07.2018 година. За сите останати параметри вредностите се во рамки на граничните вредности.

Извор: Информативни листови од Единиците на локалната самоуправа во 2018 година

Во Република Северна Македонија мониторинг на квалитетот на амбиентниот воздух вршат Министерството за животна средина и просторно планирање, кое управува со Државниот автоматски систем за квалитет на воздух, како и Институтот за јавно здравје (ИЈЗ) со Центрите за јавно здравје во Скопје и Велес. Дополнително, мониторинг на квалитетот на воздухот вршат и поедини инсталации кои имаат обврска согласно барањата на ИСКЗ дозволите.

Состојбата со квалитетот на воздухот на национално ниво се следи преку следење на концентрациите за загадувачките супстанции во воздухот.⁴⁴

Концентрации на сулфур диоксид

Сулфур диоксидот (SO₂) е една од главните загадувачки супстанции во атмосферата од антропогени извори, поради што интензивно се работи на преземање мерки за намалување на емисиите на сулфур диоксид во атмосферата.

Во емисиите на сулфур диоксид доминантен удел имаат процесите на согорување на горивата (јаглен и мазут) при производство на електрична и топлинска енергија. Останатите емисии на сулфур диоксид, главно потекнуваат од согорувачките постројки во производствената индустрија и од транспортот.

Просечната концентрација на сулфур диоксид измерена во зимскиот период е повисока од просечната годишна концентрација на сите мерни места и нема надминувања на критичното ниво за заштита на вегетацијата во однос на просечната годишна концентрација на ниту едно мерно место во текот на 2018 година. Најниска просечна годишна концентрација на сулфур диоксид во истата година е забележана на мерното место Лазарополе од 0,94 µg/m³, а највисока во Битола на мерното место Битола 1 од 3,62 µg/m³. Во 2018 година не е регистрирано надминување на бројот на дозволени надминувања на часовната гранична вредност од аспект на здравствена заштита на ниту едно мерно место. Дозволенiot број на надминувања на дневната гранична вредност од аспект на здравствена заштита не е надмината на ниту една мерна станица од државната мониторинг мрежа.

Концентрации на азотни оксиди

Во нашата земја, најголема емисија на азотни оксиди се ослободува при производството на електрична и топлинска енергија заради постоечките капацитети за производство на електрична енергија кои работат на јаглен и

⁴⁴ Податоците за состојбата со квалитет на амбиентниот воздух во текот на 2018 година се превземени од Годишниот Извештај за квалитет на животната средина, 2018 година подготвен од Македонскиот Информативен центар при Министерството за животна средина и просторно планирање.

мазут. Сепак, количините на испуштени емисии во последните години се намалени како резултат на модернизација на котлите во РЕК Битола и редуцираниот број на часови на работа на РЕК Осломеј заради намалените количини на расположлив домашен јаглен. Голем удел во вкупните емисии на оваа загадувачка супстанца имаат емисиите од секторот индустрија и емисиите од секторот транспорт.

Просечната годишна концентрација на азот диоксид во однос на граничната вредност за заштита на човековото здравје во 2018 година е надмината на мерното место Ректорат во Скопје. Најниска просечна годишна концентрација на азот диоксид е забележана во Битола на мерното место Битола 1 од $9,96 \mu\text{g}/\text{m}^3$, а највисока во Скопје на мерното место Ректорат од $45,53 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Во 2018 година бројот на дозволени надминувања на часовната гранична вредност од аспект на здравствена заштита е надмината на мерното место Велес 2.

Концентрации на суспендирани честички

Просечната годишна концентрација во однос на годишната гранична вредност за заштита на човековото здравје за PM10 во 2018 година, не е надмината само во мерното место Лазарополе, додека на мерното место Кочани е близу до граничната вредност и изнесува $40,09 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Најниска просечна годишна концентрација за PM10 е забележана во Лазарополе од $12,49 \mu\text{g}/\text{m}^3$, а највисока во Скопје на мерното место Ректорат од $72,11 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Во 2018 година бројот на дозволени надминувања на дневната гранична вредност од аспект на заштита на човековото здравје е надмината на сите мерни места, освен во Лазарополе.

Просечната годишна концентрација на PM2,5 е надмината на сите мерни места во 2018 година.

Досегашните мерења покажуваат дека концентрациите на PM2,5 достигнуваат околу 70-80% од концентрациите на PM10. Се забележува дека трендот на измерените концентрации на PM2,5 го прати трендот на PM10, односно највисоките концентрации се забележуваат во зимскиот период.

Концентрации на јаглерод моноксид

Главни антропогени извори на CO се моторните возила, согорувањето на горивата во енергетските постројки и индустриските процеси. Максималните дневни осумчасовни средни вредности на концентрациите на јаглерод моноксид ја надминуваат граничната вредност за заштита на човековото здравје само на мерното место Куманово.

Концентрации на озон

Во однос на концентрациите на приземниот озон во воздухот, дозволениот број на надминувања на целната вредност за заштита на човековото здравје е надминат на мерните места во Лазарополе, Струмица и Кавадарци. Долгорочната цел за заштита на човековото здравје е надмината на мерните места Лазарополе, Миладиновци, Кичево, Струмица, Кавадарци, Ректорат, Карпош и во Скопје на мерното место Бутел.

3.5.1.2. Води

Анализата на податоците за квалитетот на површинските водотеци овозможува процена на влијанието на поголемите населени места и индустриски капацитети врз квалитетот на водата, како и преносот на

загадувачките материи по течението на водотеците. Квалитетот на водите во површинските водотеци на национално ниво се оценува преку следење на хидролошките параметри, физички и органолептички индикатори, минерализација, кислородни оксигенски индикатори, показатели на еутрофикација и штетни и опасни материи.

Релевантните податоци од следењето на степенот на пречистистување на отпадните води од индустриските капацитети кои се испуштаат во површинските водотеци и видот на загадување кое го предизвикале, во текот на 2018 година, по општини, согласно информациите од доставените информативни листови се дадени во табелата во прилог.

Табела 40 Податоци за квалитет на отпадни води, по општини во 2018 година

Општина	Доставени податоци
Ѓорче Петров	Постои пречистување на отпадните води, но нема точни податоци за хемискиот состав на отпадните води од индустриските капацитети.
Карбинци	Св. Фарма "Мак - Месо", с. Таринци, Општина Карбинци количина на отпадна вода, 3,6 м ³ /час вид на загадување; органско
Кочани	Испуштање на индустриски отпадни води само во канализациони системи
Крива Паланка	Друштво за градежништво, производство, трговија и услуги „Дине Трејд“, с.Мождивњак Вид на загадување: суспендирани материи, талог, НРК, нитрати, фосфати
Пробиштип	Фабриката за батерии ТАБ-МАК има предпречистителна станица за отпадни води од технолошкиот процес.
Центар	Отпадните води од стопанските субјекти на територија на општината, се контролираат преку доставените Елаборати за животна средина, каде што се следи, дали правните лица, угостителски или услужни дејности се приклучени на постоечката мрежа на ЈП Водовод и канализација Скопје, дали имаат превземно мерки да не исфрлаат отпадни масла и отпад во канализациони системи и дали континуирано превземаат мерки за заштита на водата. Во Елаборатите, правните лица приложуваат и договор за собирање отпадно масло од процесите на производство на храна (ресторани, сендвичари), склучени со овластени постапувачи.

Извор: Информативни листови од Единиците на локалната самоуправа во 2018 година

Во 2018 година, континуирано беа следени органолептичките, минерализационите, кислородните и показателите на киселост, еутрофикационите детерминанти, органските микрополутанти и штетни и опасни материи на 20 мерни места на реките во земјата, утврдени во рамки на RYMSIS програмата.⁴⁵

Анализата на податоците за кислородните показатели во текот на 2018 година покажува дека на сите мерни места во Републиката, водите генерално спаѓаат во I и II категорија со исклучок на мерните места Лепенец Граница, Лепенец Устие, Радуша, Таор, Башино Село и Ногаевци, на кои квалитетот на водата одговара на води од трета категорија.

Во однос на средногодишните концентрации на нитрати во реките, квалитетот на водата на сите мерни места одговара на пропишаните вредности за квалитет на води од I-II класа. Во однос на средногодишните концентрации на нитрити квалитетот на водите одговара на води од III – IV класа, со исклучок

⁴⁵ Податоците се превземени од Годишниот Извештај за квалитет на животната средина 2018 година подготвен од Македонскиот Информативен центар при Министерството за животна средина и просторно планирање.

на мерните места кај Пелинце, Бошков Мост и Шпиле, каде квалитетот на водите одговара на води од I-II класа.

Во однос на податоците добиени од мониторингот на тешките метали, во реките на сите мерни места се забележува дека концентрацијата на опасните и штетни материји следена преку концентрациите на железо, цинк и манган, не покажува некои поголеми отстапувања на вредностите во однос на мерењата од изминатите години, кога концентрациите на истите индикатори беа во рамките на пропишаните концентрации за класификација на водите.

Во 2018 година, ЈП Водовод и канализација - Скопје изврши мониторинг на физичко-хемиските параметри на пиезометрите лоцирани во Полошката и Скопската Котлина. Од мониторингот на квалитетот на подземните води во Скопската и Полошката Котлина е утврдено дека во Скопската Котлина, подземните води имаат поголеми концентрации на елементите на минерализација, додека во Полошката Котлина поголемо е присуството на лесноразградливи материји. Присуството на тешките метали е во микрограмски количини и во двете котлини.

3.5.1.3. Почва

Формирањето на почвата е екстремно бавен процес, заради што истата се смета како необновлив ресурс и бара посебни мерки и активности за заштита од контаминација. Влијанието на антропогените активности може да предизвика деградација на почвата и загрозување на останатите медиуми на животната средина.

Контаминацијата на почвата околу определени индустриски објекти т.н. загадувачи, како што се рудниците, термоцентралите и местата на депонирање на индустрискиот и комуналниот отпад и понатаму е присутна во Република Северна Македонија. Старите (историски и неоперативни) општински и диви депонии и индустриски жаришта сеуште не се рекултивирани и санирани.

Поради непостоење на законска регулатива во областа на почвата која ќе ги покрива и прашањата поврзани со контаминирани локалитети, ниту пак постоење на соодветен дефиниран прашалник врз база на кој ќе може да се следи прогресот во управувањето со контаминирани локалитети, овој индикатор во иднина не е можно да се изработува, ниту да се следи прогресот во управувањето со контаминирани локалитети.⁴⁶

Во Република Северна Македонија и понатаму е нагласена миграцијата село-град, која со себе носи брза урбанизација, брзо проширување на некои населби, а при тоа не се почитуваат препораките за заштита на земјиштето од повисока категорија. Според апсолутните вредности на настанатите промени, согласно податоците од CORINE LandCover, во периодот од 2012 до 2018 година, евидентно е зголемување на вештачките површини, на површини под земјоделско земјиште и површини под шума.⁴⁷

Податоците од следењето на квалитетот на почвата, во текот на 2018 година, по општини, согласно информациите од доставените информативни листови се дадени во табелата во прилог.

⁴⁶ Индикаторски извештај за животна средина 2018 година, Министерство за животна средина и просторно планирање

⁴⁷ Индикаторски извештај за животна средина 2018 година, Министерство за животна средина и просторно планирање

Табела 41 Податоци за следење на квалитет на почва, по општини во 2018 година

Општина	Доставени податоци
Демир Капија	Интерни мерења од страна на ГД Гранит, на мерни места: 1. Каменолом Јаворица, 2. Бетонска база Прждево, 3. Асфалтна база Корешница, 4. Жак транс - сепарација Бистреници и 5. Сепарација на песок на Бетон Груп, Прждево

Извор: Информативни листови од Единиците на локалната самоуправа во 2018 година

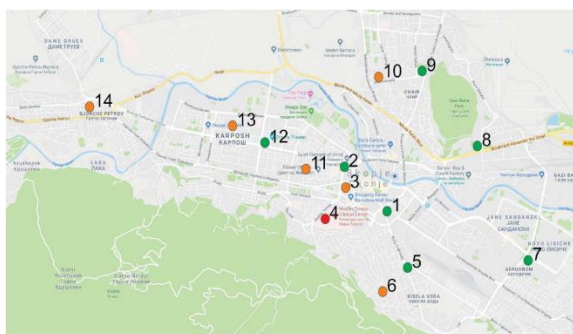
3.5.1.4. Бучава

Бучавата во животната средина е несакан или штетен надворешен звук создаден од човековите активности. Извори кои емитураат бучава во животната средина со вредности над максимално дозволените се превозните средства во патниот, железнички и воздухопловен сообраќај и индустриските инсталации. Специфични извори на бучава кај нас се и градежните активности како и бучавата од верските објекти. Изложувањето на бучава во животната средина влијае на здравјето и благосостојбата на населението.

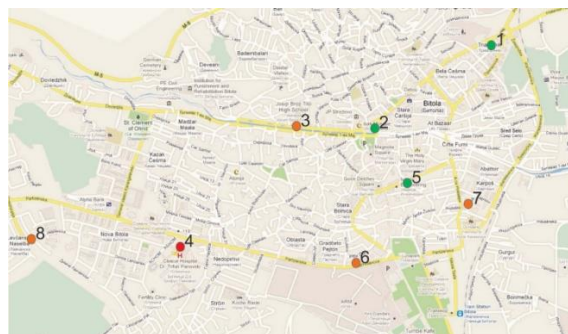
Бучавата особено тешко се контролира, во густо населените агломерации и резиденцијалните средини во близина на автопати, железнички пруги и аеродроми. Бучавата од патничкиот сообраќај сеуште претставува еден од најважните извори на бучава во животната средина.

Во текот на 2018 година е следено нивото на бучава во градовите Скопје, Битола, Кичево и Куманово. Мерните места се лоцирани во подрачја од I, II и III степен на заштита од бучава во животната средина.⁴⁸ Интензитетот на бучавата е следен преку основните индикатори за бучава, интензитет на бучава преку ден L_d , преку вечер L_v и преку ноќ L_n , изразени во $dB(A)$.

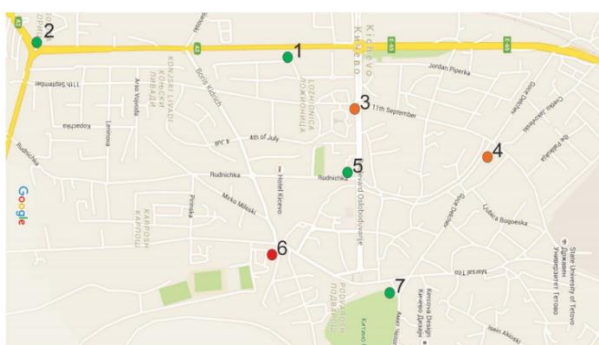
⁴⁸ Подрачјата од прв степен за заштита од бучава се примарно наменети за туризам и рекреација, подрачја во непосредна близина на здравствени установи за болничко лекување и подрачја на национални паркови или природни резервати. Подрачјата од втор степен за заштита од бучава се примарно наменети за престој, односно станбени реони, подрачја во околина на објекти наменети за воспитна и образовна дејност, објекти за социјална заштита наменети за сместување на деца и стари лица и објекти за примарна здравствена заштита; подрачја на игралишта и јавни паркови, јавни зеленила и рекреативни површини и подрачја на локални паркови. Во овие подрачја максимално дозволеното ниво на бучава во текот на денот и вечерта изнесува $55 dB(A)$, а во текот на ноќта изнесува $45 dB(A)$. Подрачјата од трет степен за заштита од бучава се места на кои е дозволен зафат во околината, во кои помалку ќе смета предизвикувањето на бучава, односно трговско-деловни подрачја - станбени подрачја, кои истовремено се наменети за престој, односно во кои има објекти во кои има заштитени простории, занаетчиски и слични дејности на производството (мешано подрачје), подрачја, наменети за земјоделска дејност и јавни центри, каде се вршат управни, трговски, услужни или угостителски дејности. Во овие подрачја максимално дозволеното ниво на бучава во текот на денот и вечерта изнесува $60 dB(A)$, а во текот на ноќта изнесува $55 dB(A)$.

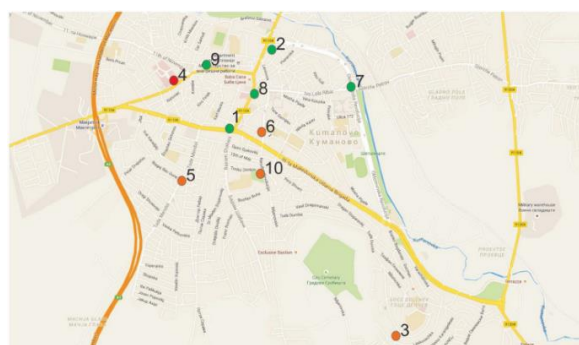
Слика 19 Диспозиција на мерни места во Градот Скопје

Слика 20 Диспозиција на мерни места во Градот Битола

Слика 21 Диспозиција на мерни места во Градот Кичево

Слика 22 Диспозиција на мерни места во Градот Куманово

Легенда: ● I степен на заштита
● II степен на заштита
● III степен на заштита

Во текот на 2018 година, Куманово е град со најголемо загадување од бучава. Нивото на бучава во животната средина во Куманово на сите мерни места и за сите три основни индикатори: бучава преку ден-Ld, во текот на вечерта-Lv и бучава преку ноќ-Lv, е над дозволената гранична вредност. На сите мерни места лоцирани во подрачје од I степен на заштита од бучава во Скопје, Куманово, Битола и Кичево се евидентирани надминувања на максимално дозволените гранични вредности на барем еден од основните индикатори за бучава.

Релевантните податоци од следењето на нивото на бучава, во текот на 2018 година, по општини, согласно информациите од доставените информативни листови се дадени во табелата во прилог.

Табела 42 Податоци за следење на ниво на бучава, по општини во 2018 година

Општина	Доставени податоци
Центар	Инспекцијата за животна средина спроведува контрола на бучавата од угостителските објекти, со следење на податоците од мерењата доставени во Елаборатите, но и со инспекциски надзор во ноќните часови, кога се извршуваат мерења со овластена лабораторија. Во Општината се лоцирани најголем број угостителски објекти, на Кеј на реката Вардар во ГТЦ, ул. Македонија, ул. Ленинова, Капиштец, Дебар Маало и др. кои што ги надминуваат дозволените граници за бучава, особено во летниот период, кога секојдневно има пријави од граѓани. По извршените мерења, прекршителите се соодветно казнети. Во текот на 2018 година, извршени се околу 15 мерења на бучава на локали во строго централно подрачје и истите се соодветно казнети за надминување на граничните вредности на бучава.
Куманово	Нема поставено мониторинг станици на територијата на Општина Куманово

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Општина	Доставени податоци
	Општина Куманово и ЈЗУ Центар за Јавно здравје-Куманово вршат мерења на бучава на 10 мерни места на територијата на Општина Куманово 2 пати годишно (мај и септември, во интервал од 5 дена). На сите 10 места на кои е извршен мониторинг се надминати максимално дозволените вредности, Согласно Правилникот за граничните вредности на нивото на бучава во животната средина (Сл. весник на РМ 147/08). Мерењата се вршат во 10 ч, 13 ч, после 19 ч и после 23 часот.

Извор: Информативни листови од Единиците на локалната самоуправа во 2018 година

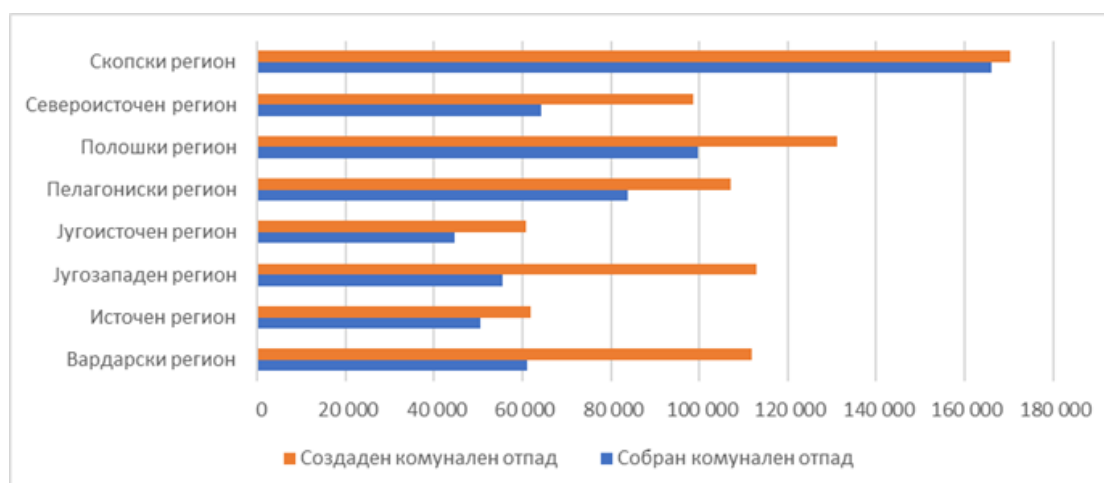
3.5.1.5. Отпад

Количината на создаден отпад претставува индикатор за економската ефикасност на производните претпријатија и степенот на искористеност на природните ресурси во секое општество.

Вкупното количество на создаден комунален отпад⁴⁹ во Република Северна Македонија во 2018 година изнесува 854 865 t. Годишното количество на создаден комунален отпад по жител во 2018 година изнесува 412 kg по жител, што е за 8,6 % повеќе од истото количество во 2017 година.

Според податоците на Државниот завод за статистика, вкупното количество на собран комунален отпад во Република Северна Македонија во 2018 година изнесува 625 386 t.

Графикон 13 Собран и создаден комунален отпад во 2018 година (t)

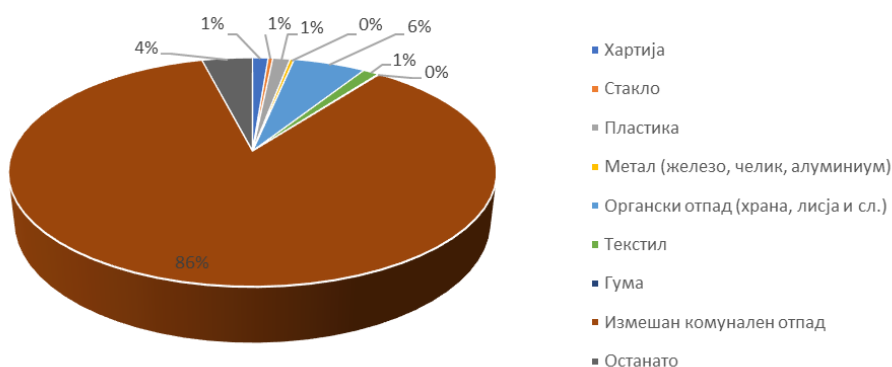

Извор: Државен завод за статистика

Најголемо количество на собран комунален отпад е забележано во Скопскиот регион – 166 029 тони или 26,5 % од вкупното собрано количество во Република Северна Македонија. Од вкупното количество на собран комунален отпад, 509 002 тони или 81 % се собрани од домаќинствата, а останатите 19 % од правни и физички лица (комерцијален отпад).

⁴⁹ Проценети податоци од Државен завод за статистика

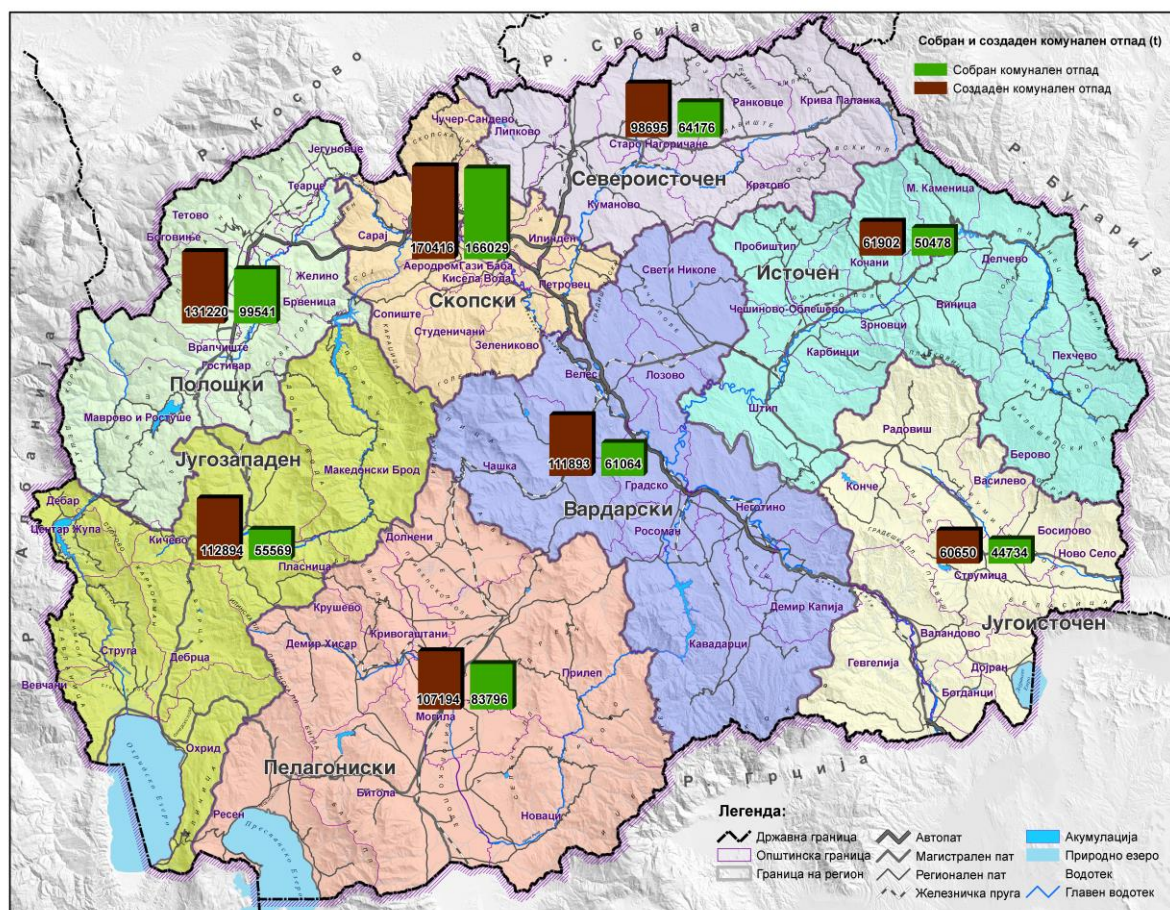
Графикон 14 Количество на собран комунален отпад по видови, во 2018 година

Извор: Државен завод за статистика

Според видовите отпад, најголемо количество на собран отпад е измешаниот комунален отпад – 535 604 тони или 85,6 %, а најмало количество отпад од гума – 673 тони или 0,1 % од вкупното количество собран комунален отпад.

Најголемото количество на собран комунален отпад (99,5 %) и во 2018 година се отстранува на депонија.

Слика 23 Собран и создаден комунален отпад во 2018 година⁵⁰

⁵⁰ Податоците се превземени од Државен завод за статистика

Релевантните податоци од следењето на состојбата со санација и рекултивација на деградираните простори во земјата, во текот на 2018 година, по општини, согласно информациите од доставените информативни листови се дадени во табелата во прилог.

Табела 43 Санирани и рекултивирани деградирани простори по општини, 2018 година

Општина	Доставени податоци
Дојран	На територијата на Општина Дојран има повеќе диви депонии и тоа: Карач и Солунски пат во Стар Дојран оддалечени 1 000 m од езерото. Топлец во Нов Дојран оддалечена е од езерото 2 500 m. Создадениот комунален отпад се депонира на локацијата Дикилташ. Дербаш депонија од времен карактер со површина од 10 000 m ² .
Центар	<p>На територијата на Општина Центар, во текот на 2018 година, собрани се 26 733 t комунален и друг неопасен отпад и депонирани во Дрисла.</p> <p>Општината спроведува организирано собирање на електричен и електронски отпад од домаќинствата, преку договор со овластен постапувач за отпад Нула отпад. Досега, собрани се околу 20 t електричен и електронски отпад, транспортирани до фабрика на рециклирање. Општината соработува со колективен постапувач Пакомак, во однос на селекција на фракции отпад: хартија, пластика, стакло преку поставени контејнери и канти за селекција, кои што се собираат и транспортираат на рециклирање, со цел да не завршат во вкупниот комунален отпад во контејнерите.</p> <p>Отпадот од стакло од угостителските објекти на територија на Општината, Пакомак го собира преку поставени зелени канти за селекција на стакло. На територија на Општина Центар, поставени се подземни контејнери на 16 локации, чие што празнење го спроведува ЈП Комунална Хигиена Скопје.</p> <p>Согласно Програмата на Општина Центар за уредување и одржување на паркови и зеленило, во текот на 2018 година, Секторот за уредување на градежно земјиште спроведе одржување на постоечките локации, уредени во текот на претходните години, со проекти за хортикултурно уредување со системи за полевање. Општината редовно ги рекултивира деградираните простори, претварајќи ги во урбани уредени катчиња, за одмор и релаксација на жителите.</p> <p>Согласно договорите за работа, фирмите изведувачи ги одржуваат локациите со редовно чистење, полевање, косење и замена на исушени садници. На дел од локациите, работат ангажираните сезонски работници од Општина Центар, со потребен алат и механизација. Во текот на 2018 година, се спроведе акција за садење на 80 дрвја на главни улици, како дополна на постоечките дрвореди, во соработка со Град Скопје.</p>
Чаир	Во тековната 2018 год. извршена е санација на 2 локации диви депонии се со мешан комунален смет и градежен шут. Шутот е отстранет во градската депонија Дрисла. За 2018 год. Отстранет е вкупно 910 m ³ мешан градежен и комунален смет од 76 m ² јавна површина. Вкупно подигнат комунален смет за период Јануари- Ноември 2018год. е 17 150 t. ПЕТ пластика 0,6 t, отпадна зелена маса од јавно зеленило и паркови 720 m ³ .

Извор: Информативни листови од Единиците на локалната самоуправа во 2018 година

Во текот на 2018 година е изградена првата локална депонија изградена по стандарди на Европската Унија во Ново Коњско Гевгелија.

Слика 24 Локална санитарна депонија во Гевгелија⁵¹

⁵¹ Извор: <https://www.porta3.mk/vo-gevgelija-otvorena-deponija-izgradena-po-eu-standardi/>

3.5.2. Природно наследство

Заштитата и унапредувањето на животната средина и природата се темелни вредности на уставниот поредок на Република Северна Македонија. Согласно Уставот на Република Северна Македонија, секој човек има право на здрава животна средина и секој е должен да ги унапредува и штити животната средина и природата. Обврска на Државата е да обезбеди услови за остварување на правото на граѓаните на здрава животна средина. Сите природни наследства на Република Северна Македонија, како и растителниот и животинскиот свет уживаат посебна заштита како добра од општ интерес за Републиката. Заштитата на природата, како и заштитата на животната средина се заснова на Законот за заштита на природата, Законот за животна средина и други закони и подзаконски акти кои ја регулираат оваа област.

Во современото планирање на просторот, согласно „Просторниот план на Република Македонија“, активностите за заштита на природата треба да се насочени кон одржливо уредување на природните потенцијали на просторот, преку анализа на состојбата во која се наоѓаат, проучување на потенцијалните влијанија од актуелните промени во просторот и разгледување на алтернативни решенија и мерки за заштита.

Заштитата на природата е дејност од јавен интерес и во Законот за заштита на природата е даден обемот на заштита, целите на законот, остварувањето на заштитата, начелата за заштита, категориите на заштитени подрачја, режимите на заштита, како и спроведувањето на мерки за заштита, надлежности од областа на заштитата на природата, управување со заштитени подрачја, мониторинг на состојбата на природата, финансирање и казни.

Во областа на заштита на природното наследство врз основа на добиените податоци за 2018 година од информативниот лист пополнет од Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП, Сектор за природа при Управата за животна средина) и Годишниот извештај од обработени податоци за квалитетот на животната средина, 2018 (биолошка разновидност), добиени се следните податоци:

- Во текот на 2018 година, од страна на Секторот за природа при Управата за животна средина-МЖСПП, не се превземени активности кои се однесуваат на областите содржани во „Просторниот план на Република Македонија“.
- Во тековната година од страна на Владата на 58 седница одржана на 13.03.2018 година се усвоени следните стратешки документи: Националната стратегија за заштита на природата со Акционен план (2017-2027) и Националната стратегија за заштита на биодиверзитетот со Акциски план (2018-2023).
- Изработена е конечна верзија на Студија за валоризација за Дојранско Езеро од страна на Регионалниот центар за животна средина, Канцеларија во Скопје.

3.5.3. Културно наследство

Процесот на системска реорганизација на заштитата на културното наследство во Република Северна Македонија, започнат изминативе неколку години, се артикулира со воспоставување мерки за заштита на националното

недвижно културно наследство. Започнатиот процес на ревалоризација на целокупното недвижно културно наследство на територијата на Републиката, како законска обврска согласно Законот за заштита на културното наследство, има за цел стручно и научно преоценување на вредностите и својствата на културното наследство, во функција на потврдување, проширување, засилување или намалување на дејството на заштита, вклучувајќи и нејзино изземање или престанување.

Континуираното следење на промените во просторот, согласно Законот за спроведување на Просторниот план на Република Македонија од аспект на заштитата на националното културно наследство се евидентира во Управата за заштита на културното наследство која има клучна позиција во остварувањето на заштитата на националното културно наследство и во таа смисла релевантна информација претставува Годишниот Извештај за 2018 година на УЗКН.

Согласно поставениот приоритет на задачи кои се однесуваат на примената на Законот за заштита на културното наследство, во текот на 2018 година реализирани се:

- *Заштитени недвижни културни добра - валоризација, категоризација, ревалоризација и режим на заштита*

Започнатиот процес на ревалоризација на целокупното недвижно културно наследство на територијата на Републиката, како законска обврска согласно чл. 175 од Законот за заштита на културното наследство (Сл. весник на РМ бр. 20/04, 71/04, 115/07, 18/11, 148/11, 23/13, 137/13, 164/13, 38/14, 44/14, 199/14, 104/15, 154/15, 192/15 и 39/16, 11/18 и 20/19), има за цел стручно и научно преоценување на вредностите и својствата на културното наследство, во функција на потврдување, проширување, засилување или намалување на дејството на заштита, вклучувајќи и нејзино изземање или престанување. Овој процес во континуитет продолжува и во текот на целата 2018 година.

I. Престанок на заштита на недвижно културно наследство:

1. Куќа на ул. Страхиња Симоноски бр.8, Гостивар,
Реш.УП.бр.18'1015 од 13.12.2018 год.
2. Куќа на Мито Мицајков на ул.„Браќа Џунови” бр.12, Кавадарци,
Реш.УП.бр.18-1250 од 19.11.2018 год.
3. Куќата на ул.ЈНА” бр.33, Дебар,
Реш.УП.бр.18-654 од 11.09.2018 год.
4. “Кадири текија” во Дебар,
Реш.УП.бр.18-919/2017 од 16.01.2018 год.

II. Прогласување на културно наследство во опасност:

1. “Гровчански мост” во Кратово, со Реш.УП.бр.18-117 од 07.05.2018 година се прогласува за културно наследство во опасност
2. Црквата “Св. Богородица Челница” во Охрид, со Реш.УП.бр.18-1285 од 08.11.2018 год. се прогласува за културно наследство во опасност

III. Ревалоризација:

- **прогласување на културно наследство од особено значење**

1. **Одлука за прогласување на Манастирот Св.Андреја - Матка, општина Сарај, за културно наследство од особено значење, поткатегорија големо значење** („Сл. весник на РМ“ бр.62/18)

Манастирот Св.Андреја - Матка, Општина Сарај е изграден во 1388 - 1389 година. Се наоѓа во подрачјето на општина Сарај во Скопје, на КП 1070/2, 1070/3 и делови од КП 1070/1, 1070/4, 1072 и 1073, КО Матка, во пределот Матка во клисурата на реката Треска на левиот брег на хидроакумулацијата Матка.

За предметното добро се применува режим на заштита од *прв степен*. За контактната зона на Манастирот се утврдува режим на заштита од трет степен.

2. **Одлука за прогласување на Споменичката целина „Археолошки локалитет Хераклеа Линкестис”, во Битола за културно наследство од особено значење, поткатегорија големо значење** („Сл. весник на РМ“ бр.106/18).

Споменичката целина „Археолошки локалитет Хераклеа Линкестис” Битола, хронолошки е определен од IV век п.н.е. до XI век н.е. со две исклучителни развојни фази (почетокот на II до средината на III век и средината на V век до доцен VI век). Археолошкиот локалитет се наоѓа во подрачјето на Општина Битола, на ул.„Буковска“ бб, на надморска височина од 610 m и зафаќа површина 38 934 m².

Археолошкиот локалитет има три контактни зони. За Археолошкиот локалитет се утврдува режим на заштита од *прв степен* за објектите Бања, Портник, Мала базилика и Голема базилика. Режим на заштита од *втор степен* се однесува на останатите објекти и на делумно истражуваниот или неистражуваниот простор во границите на заштитеното добро и на објектите Градска вила - Вила урбана и Extra muros - Базилика Д кои влегуваат во контактна зона I. За контактната зона на Археолошкиот локалитет, со исклучок на Градска вила и Базилика Д, се утврдува режим на заштита од *трет степен*.

- **прогласување на значајно културно наследство**

1. **Пештерната Црква “Св. Еразмо” во Охрид, со Решение УП.бр.18-940 од 04.12.2018 год, се прогласува за значајно културно наследство.**

Предметното добро датира од крајот на XIII век.

Црквата се наоѓа во месноста Габавци, на КП 487/1, КО Долно Лакочереј, на надморска висина од 713 m, и зафаќа површина од 16 m².

За предметното добро се применува режим на заштита од *втор степен*.

2. **Црквата Св. Атанас во Варош - Прилеп, со Решение УП.бр.18-94/2017 од год. се прогласува за значајно културно наследство.**

Предметното добро датира од XIV век.

Црквата се наоѓа на ул. Иљо Попадинец, на КП 4907/2, КО Варош, Прилеп, на надморска височина од 709 m и зафаќа површина од 58 m² (црквата) и пасиште од 2740 m².

За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен.

3. **Споменичката целина Градски центар Гостивар, со Решение УП.бр.18-807 од 26.09.2018 год. се прогласува за значајно културно наследство.**

Предметното добро датира од XX век врз урбана структура од XVII - XIX век.

Споменичката целина се наоѓа во централното градско подрачје на градот Гостивар на надморска височина од 531-532 m и зафаќа површина од 2 ha, 2 a, 64 m².

За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен.

4. **Куќата на ул.„Манчу Матак”, бр.34 во Крушево, со Решение УП бр.18-98 од 14.05.2018 год. се прогласува за значајно културно наследство.**

Предметното добро датира од втората половина на XIX век.

Куќата се наоѓа на ул.„Манчу Матак“ бр.34 во Крушево на надморска височина од 1219 m, со вкупна површина од 460 m² од кои под објект 76 m² и двор 384 m².

За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен.

5. **Археолошкиот локалитет Сурун, с. Дупјачани, со Решение УП бр.18-800/2016 од 13.04.2018 год. се прогласува за значајно културно наследство.**

Предметното добро датира хронолошки од енеолитскиот период (околу 2000-2500 години п.н.е.), бронзено време, доцномакедонскиот и римскиот период (до IV век).

Предметното добро се наоѓа во северниот дел на котлината Пелагонија, помеѓу селата Дупјачани и Горно Село, околу 17 km северозападно од Прилеп, на надморска височина од 695-800 m и површина од 382 105 m².

За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен.

– *Незаштитени недвижни културни добра и иден статус на заштита*

I. Валоризација

– **Прогласување на културно наследство од особено значење**

1. **Објектот на ул. 7-ми Ноември бр.2 во Гевгелија, со Решение УП.бр.18-620/2017 од 16.05.2018 год. се прогласува за значајно културно наследство.**

Предметното добро датира од почетокот на XX век.

Објектот се наоѓа во КО Гевгелија, на надморска височина од 60 m и зафаќа вкупна површина од 367,86 m² од кои објектот 230,56 m².

За предметното добро се применува режим на заштита од втор степен.

2. **Куќата на Момирови во Охрид, со Решение УП.бр.18-436 од 19112018 год. се прогласува за значајно културно наследство.**

Предметното добро потекнува датира од XIX век.
Куќата се наоѓа на ул."Илинденска" бр.51, КО Охрид 3, на надморска височина од 740 m и површина под објект од 92 m² и двор 82 m².

За предметното добро се применува режим на заштита од *втор степен*.

3. **Мостот Елен скок, с.Могорче, општина Дебар и Маврово - Ростуше, со Решение УП.бр.18-751/2016 од 23.11.2018 год. се прогласува за значајно културно наследство.**

Предметното добро датира од почетокот на втората половина на XVIII век.

Објектот се наоѓа на Гарска река, место Могорче, КО Могорче, на надморска височина од 678 m.

За предметното добро се применува режим на заштита од *втор степен*.

4. **Охридската гимназија Св.Климент Охридски во Охрид, со Решение УП.бр.18-783/2017 од 17.04.2018год. се прогласува за значајно културно наследство.**

Предметното добро датира од почетокот на XX век.

Објектот се наоѓа на ул."Димитар Влахов" бр.71, КО Охрид 3, на надморска височина од 697 m и површина под објект од 1324 m и двор 4080 m².

За предметното добро се применува режим на заштита од *втор степен*.

- **Регистрација на привремено заштитено културно наследство *ex lege***

1. **Црковен комплекс Св. Богородица во Гостивар, со решение УП бр.18-288 од 03.04.2018 год. се регистрира за привремено заштитеното добро *ex lege*.**

Предметното добро датира од 1912-1929 (црква) и 1930 (административен црковен објект).

Комплексот се наоѓа на Плоштад Маршал Тито бб, КО Гостивар, на надморска висина од 532 m.

За предметното добро се применува режим на заштита од *втор степен*.

2. **Куќа на ул.29-ти Ноември бр.4 во Гостивар, со Решение УП.бр.18- 280 од 24.04.2018 год. се регистрира за привремено заштитеното добро *ex lege*.**

Предметното добро датира од околу 1920 година.

Куќата се наоѓа на ул. 29-ти Ноември бр.4, КО Гостивар 2, на надморска висина од 531 m.

За предметното добро се применува режим на заштита од *втор степен*.

3. **Куќа на ул.Страхиња Симоновски бр.8 во Гостивар, со Решение УП.бр.18- 282 од 23.04.2018 год. се регистрира за привремено заштитеното добро *ex lege*.**

Предметното добро датира од првата половина на XIX век.

Куката се наоѓа во КО Гостивар 2, на надморска висина од 529 м.
За предметното добро се применува режим на заштита од *втор степен*.

4. **Куќа на 29-ти Ноември бр.6 во Гостивар, со Решение УП.бр.18-279 од 26.04.2018год. се регистрира за привремено заштитеното добро ex lege.**

Предметното добро датира од околу 1920 година.

Куќата се наоѓа на ул.29-ти Ноември бр.6, КО Гостивар 2, на надморска висина од 531 м, со вкупна површина од 41 м².

За предметното добро се применува режим на заштита од *втор степен*.

5. **Куќа на ул.Слободан Пепоски бр.46 во Гостивар, со Решение УП.бр.18- 284 од 24.04.2018 год. се регистрира за привремено заштитеното добро ex lege.**

Предметното добро датира од 1930-1931 година.

Куќата се наоѓа во КО Гостивар 2, на надморска висина од 537 м.

За предметното добро се применува режим на заштита од *втор степен*.

6. **Куќа на ул. Страхиња Симоноски бр, 10 во Гостивар, со Решение УП.бр.18-283 од 25.04.2018 год. се регистрира за привремено заштитеното добро ex lege.**

Предметното добро датира од крајот на XIX век.

Куќата се наоѓа во КО Гостивар 2, на надморска висина од 529 м.

За предметното добро се применува режим на заштита од *втор степен*.

7. **Објект на ЈНА бр.72 и 80 во Гостивар, со Решение УП.бр.18-300 од 25.04.2018 год. се регистрира за привремено заштитеното добро ex lege.**

Предметното добро датира од 1932-1934 година.

Објектот се наоѓа на ул. ЈНА бр 72-80, КО Гостивар 2, со надморска висина од 531 м, со вкупна површина од 199 м².

За предметното добро се применува режим на заштита од *втор степен*.

8. **Објект на ул.Борис Кидрич бр.11 и 13 – Гостивар, со Решение УП.бр.18-295 од 26.04.2018год се регистрира за привремено заштитеното добро ex lege.**

Предметното добро датира од 1934 година.

Објектот се наоѓа на ул. Борис Кидрич бр.11 и 13, КО Гостивар 2 на надморска висина од 531 м, со вкупна површина од 157 м².

За предметното добро се применува режим на заштита од *втор степен*.

3.5.3.1. *Заштитно – конзерваторски основи и нивни анекси за просторни и урбанистички планови*

При изработката на просторните и урбанистичките планови во изминатиот период се подготвени заштитно конзерваторски основи за недвижно културно наследство на плански подрачја на територијата на Република Северна Македонија, и истите се наведени во табеларниот приказ.

**Табела 44 Заштитно-конзерваторски основи за недвижно културно наследство на
подрачје на плански опфат**

Р.бр.	Планска документација
1	Просторен план на НП Пелистер
2	Генерален урбанистички план за град Неготино, Општина Неготино
3	Урбанистички план на село Моноспитово, Општина Босилово
4	Урбанистички план за село Борилево, Општина Босилово
5	Урбанистички план за село Босилово, Општина Босилово
6	Урбанистички план за село Брајковци, Општина Валандово
7	Урбанистички план за село Градец, Општина Врапчиште
8	Урбанистички план за село Градошорци, Општина Василево
9	Урбанистичкиот план за село Дабиља, Општина Струмица
10	Урбанистички план за село Двориште, Општина Берово
11	Урбанистички план за село Дулица, Општина Македонска Каменица
12	Урбанистички план за село Зубовце, Општина Врапчиште
13	Урбанистички план за село Карбинци, Општина Карбинци
14	Урбанистичкиот план за село Милетково, Општина Гевгелија
15	Урбанистички план за село Негрево, Општина Пехчево
16	Урбанистичкиот план за село Нижеполе
17	Урбанистички план на село Пирава, Општина Валандово
18	Урбанистичкиот план за село Ратево, Општина Берово
19	Урбанистички план за село Робово, Општина Пехчево
20	Урбанистичкиот план за село Русиново, Општина Берово
21	Урбанистичкиот план за село Таринци, Општина Карбинци
22	Урбанистички план за село Умлена, Општина Пехчево
23	Урбанистички план за село Чифлик, Општина Пехчево
24	Детален урбанистички план за „Градска четврт ЦС 14“, Општина Центар
25	Детален урбанистички план за „Градска четврт ССИ 03, Блок ССИ 03 04“ Општина Карпош, Скопје
26	Детален урбанистички план за дел од населба „Осми Ноември“, Штип
27	Детален урбанистички план за „Градска четврт Ц 03 (Соборен Храм)“, Општина Центар, Скопје
28	Детален урбанистички план за дел од УЕ „А-Центар“, Блок 1, Гостивар, Општина Гостивар
29	Детален урбанистички план за споменичка целина Крушево
30	Детален урбанистички план за Четврт 7 блок 7.5 Прилеп
31	Детален урбанистички план за Урбана заедница 2, дел од Урбан блок 2.2, опфат3, КО Охрид 3-контактна зона, Охрид
32	Детален урбанистички план за Урбан блок 1 (измена и дополнување) – Дебар, Општина Дебар
33	Урбанистички план за село Катланово, Општина Петровец
34	Анекс на Заштитно-конзерваторските основи за изменување и дополнување на Заштитно-конзерваторските основи за недвижното културно наследство во планскиот опфат на Детален урбанистички план за Градска Четврт ЦС 04 - Пресвета Богородица, Општина Центар, Скопје
35	Анекс на Заштитно-конзерваторските основи за недвижното културно наследство на подрачјето на опфатот на Урбанистички план вон населено место за стопанскиот комплекс “Кралска винарска визба” Општина Демир Капија
36	Анекс за изменување и дополнување на Заштитно-конзерваторските основи за недвижното културно наследство во планскиот опфат на Детален урбанистички план од УЕ “А-Центар”, Блок 2, Гостивар, Општина Гостивар

3.5.4. Развој на туризмот и организација на туристичките простори

Туризмот денес во светот е една од дејностите со подинамичен економски пораст. Ефектуирањето на потенцијалите за растеж на туристичките активности кои ангажираат значаен обем на работна сила, се рефлектираат позитивно врз локалната, националната и регионална економија и бараат соодветен приод во областа на планирањето и превземањето мерки во политиката и стратегијата на развој на туризмот во нашата Држава.

Туризмот со своето мултиплицирано влијание во процесот на стопанисување, посредно и непосредно, ги вклучува и другите гранки и дејности во вкупната понуда на туристичкиот пазар. Ова пред сè се однесува на угостителството, трговијата, сообраќајот, занаетчиството, здравството и на разни други видови услуги. Исто така, преку туризмот се нудат и се продаваат и нематеријални вредности како што се разновидни податоци и информации за природните вредности, културно-историското минато, обичаите, фолклорот, забавата, спортско-рекреативните активности и сл.

Покрај природно-атракативните, општествено-културните, комуникациско-сообраќајните, просторните и другите фактори на туристичката понуда, Република Северна Македонија во најголем дел во просторите со меѓународно и национално туристичко значење, располага и со значителни материјално-рецептивни фактори, каде сместувачките капацитети и угостителските објекти за исхрана и послужување на пијалоци (хотели, мотели, барови, ресторани, кафеани и др.) го чинат јадрото на материјалната основа, а истовремено најнепосредо се вклучени во сите програми на туристичката понуда. Без нивното постоење, останатите развојни фактори остануваат целосно или недоволно користени. Ова посебно се однесува на квалитетот и атрактивноста на просторот, односно ги надополнува природни фактори за развој на туризмот.

Врз обемот и квалитетот на материјално-рецептивните фактори, кои учествуваат во формирањето на вкупната туристичка понуда, директно влијаат како стопанските така и нестопанските дејности: трговијата, сообраќајот, занаетчиството, сервисни и здравствени услуги, културните, спортско-рекреативните и останатите видови манифестации кои придонесуваат за збогатување на понудената содржина на престојот на сите туристи, а особено за странските посетители.

Основната вредност на македонскиот простор од аспект на развојот на туризмот се постојните потенцијали и извонредни услови што ги поседува Републиката во однос на геостратешката поставеност, разновидноста на природни и создадени вредности на кои се надоврзува човековиот ресурс како основа за нови вложувања во оваа профитабилна дејност. Остварените туристички активности и во 2018 година не се на нивото во однос на можностите и потенцијалите со кои располага нашата Држава. Потребни се дополнителни активности и инвестиции за динамизирање на оваа значајна област за зголемување на атрактивноста на просторот и амбиентот за претприемачите и создавање перспектива за развој на туризмот во локалната и национална економија.

Просторот на Република Северна Македонија согласно туристичката валоризација се карактеризира со богатство на природни и антропогени атрактивни туристички вредности. Со концептот за развој и организација на туристичките простори утврден со „Просторниот план на Република Македонија“, дефинирани се 10 туристички региони со 54 туристички зони. Во

рамките на туристичките простори утврдени се околу 200 туристички локалитети со локално, регионално, национално, меѓународно и транзитно значење.

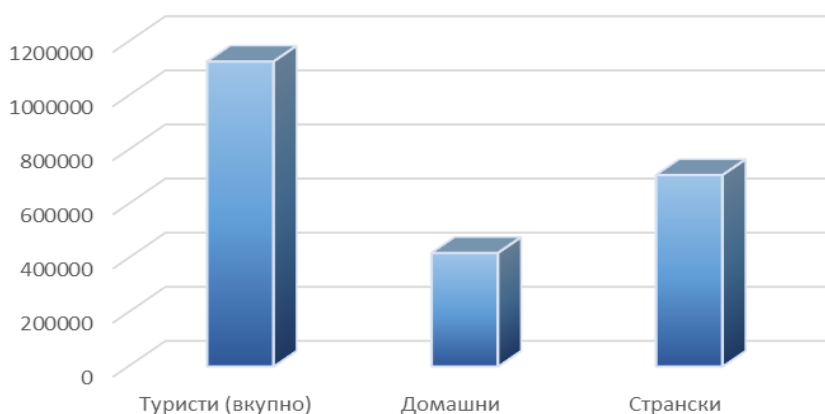
Врз основа на комплексно согледаните природни и создадени услови и ресурси по обем, квалитет, распространетост или уникатност, функционалност, атрактивност и степен на активираноста на територијата на Државата, како посебни целини може да се издвојат следните видови на туристички потенцијали: водените површини, планините, бањите, целините и добрата со природно и културно наследство, транзитните туристички правци, градските населби, ловните подрачја и селата.

Според овие потенцијали и дефинираните туристички локалитети во нив, погодни услови за развој постојат за следните видови туризам: капапишен (лакијален), планински зимско-спортски, планински климатско лекувалишен, бањски, ловен, транзитен, рурален туризам и др.

Но и покрај обемните природни и создадени потенцијали на туристичката понуда за странски и домашен туризам, диференцирани во однос на туристичките вредности и содржина, а во согласност со трендовите на меѓународната и домашната туристичка побарувачка, може да се констатира дека развојот на туризмот во Република Северна Македонија сè уште не се остварува со задоволителна динамика и дека достигнатото ниво во сите видови туризам заостанува зад реалните рецептивни можности и потенцијалната туристичка побарувачка.

Според објавените статистички податоци⁵², вкупниот број на туристите во Република Северна Македонија во 2018 година изнесува 1 126 935, што претставува пораст од 12,8% во однос на претходната година. Бројот на домашните туристи, во однос на претходната година, оствари зголемување за 13,9% и достигна бројка од 419 590 туристи, а бројот на странските посетители е зголемен за 12,17% и достигна бројка од 707 345 туристи во 2018 година.

Графикон 15 Број на туристи во 2018 година⁵³

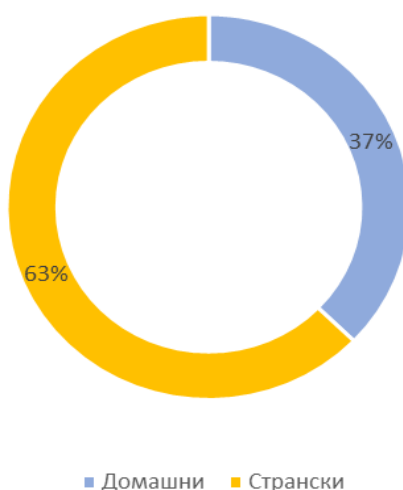

Во вкупниот број туристи во 2018 година, домашните туристи учествуваат со 37,3%, додека странските туристи учествуваат со остатокот од 62,7%.

⁵² МакСтат база, ДЗС на Република Северна Македонија

⁵³ МакСтат база на податоци, ДЗС

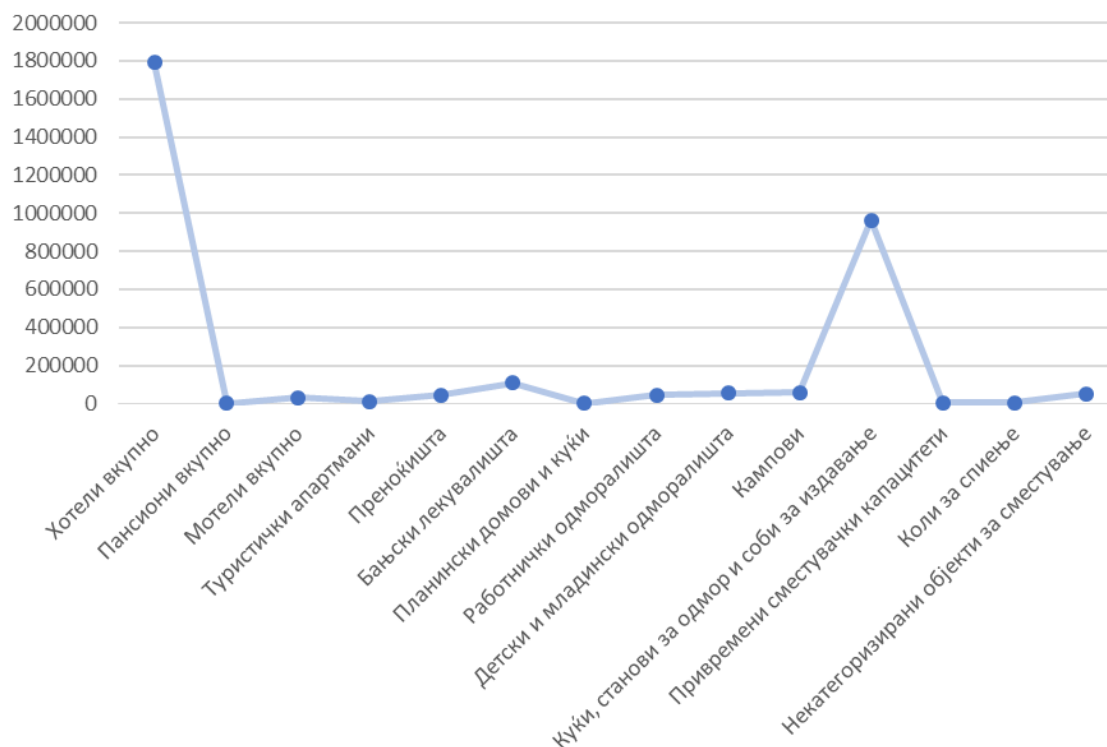
Графикон 16 Структура на вкупниот број туристи во 2018 година

Вкупниот број на ноќевања на туристи во Република Северна Македонија за 2018 год. изнесува 3 176 808, или зголемување за 14,5% од претходната година. Бројот на ноќевања на домашните туристи во 2018 година изнесува 1 685 273 или зголемување за 13,8% во однос на претходната година, додека бројот на ноќевања на странски туристи за 2018 год. изнесува 1 491 535 или зголемување за 15,2% во однос на претходната 2017 год.

Бројот на ноќевањата по видови објекти за сместување во 2018 година е прикажан на следниот графикон.

Графикон 17 Број на ноќевања по видови објекти за сместување во 2018 година

Најголем број ноќевања се регистрирани во хотелите, потоа во куќите, становите за одмор и собите за издавање и бањските лекувалишта. Споредбено со претходната 2017 година, остварена е зголемување на бројот

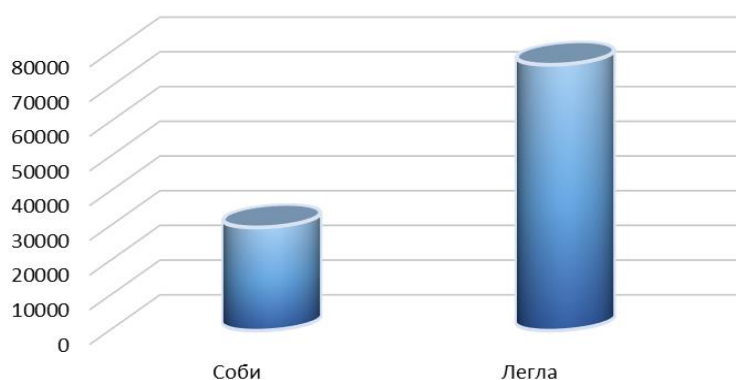
на ноќевања на сите туристи во следните категории на деловните единици: хотелите (21%), мотелите (71%), преноќиштата (106%), планинските домови и куќи (24%), камповите (3,5%), куќите, станови за одмор и соби за издавање (21%), привремените сместувачки капацитети (70%), колите за спиење (42,5%) и некатегоризирани објекти за сместување (22%). Единствено во бањските лекувалишта бројот на ноќевања на сите туристи бележи опаѓање за 56%.

Најголемо зголемување е евидентирано кај мотелите и преноќиштата, односно зголемување за околу 1,7 пати за мотелите и 2 пати кај преноќиштата, додека значително намалување за 2,2 пати е забележано кај бањските лекувалишта.

Остварените позитивни резултати во однос на претходната година се базираат на превземените мерки на активната политика за поттикнување на развојот на туризмот во 2018 година во која активностите беа насочени кон промоција на туристичката понуда со целосно ангажирање на деловните субјекти од туристичкото стопанство преку промотивни материјали, презентација на меѓународните туристички берзи, субвенции на бизнис форуми, учество на меѓународни манифестации, соработка со странски туроператори, новинари и разни федерации, со цел презентација на туристичките потенцијали и вредности на нашата земја и продажба на нашиот туристички производ на странскиот пазар со привлекување на поголем број туристи од разни дестинации во светот.

Во однос на планските определби дефинирани со концептот за Развој на туризмот и организација на туристичките простори утврден со „Просторниот план на Република Македонија“ може да се заклучи дека обемот и нивото на туристичката понуда заостанува зад реалните рецептивни можности и потенцијали во просторот. Со „Просторниот план на Република Македонија“ беа испланирани вкупно 110 000 легла до крајот на 2020 година. Во 2018 година во сите видови сместувачки капацитети евидентирани се вкупно 76 558 легла, што претставува речиси 70% од вкупно планираните до крајот на планскиот период. Во 2018 година бројот на легла е зголемен за 3,1% или 2 301 легло повеќе во споредба со претходната година. Вкупниот број на соби во 2018 година изнесува 29 702 и е зголемен во однос на 2017 година за 3,2% или 943 соби повеќе.

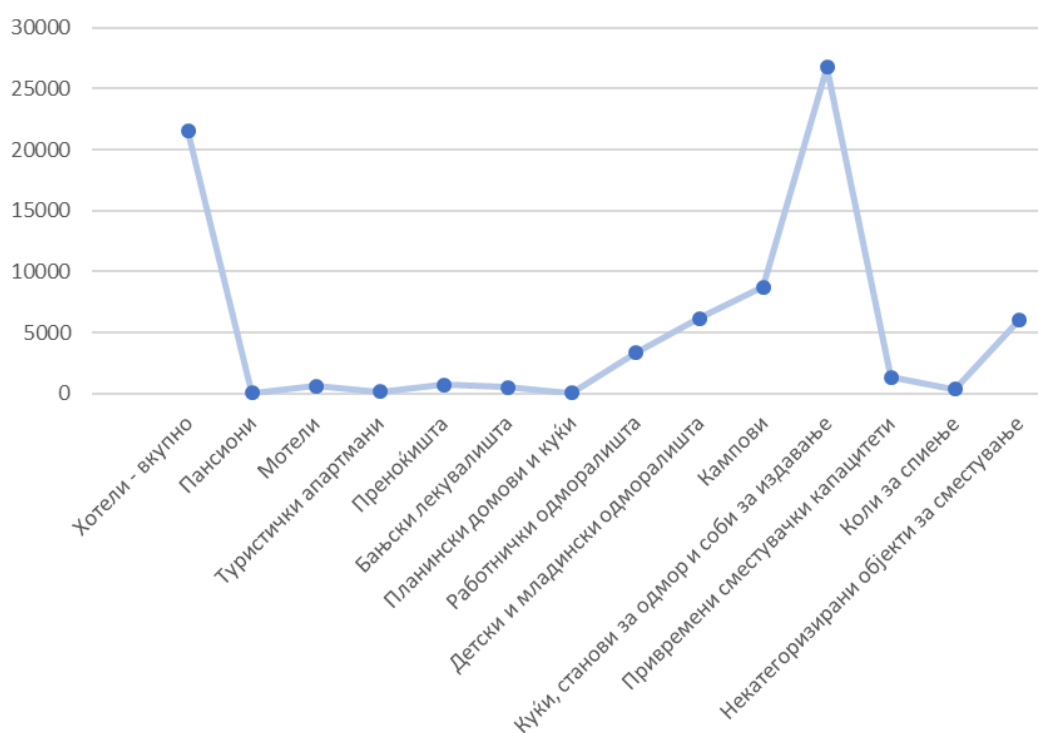
Графикон 18 Број на легла и соби во 2018 година

Според видовите објекти за сместување, бројот на леглата се најзастапени во хотелите, куќите односно станови за одмор и соби за издавање, камповите, детски и младински одморалишта, потоа следат

некатегоризираниите објекти за сместување, работничките одморалишта итн. што може сликовито да се проследи со презентираниот графикон.

Графикон 19 Број на легла по видови објекти за сместување во 2018 година

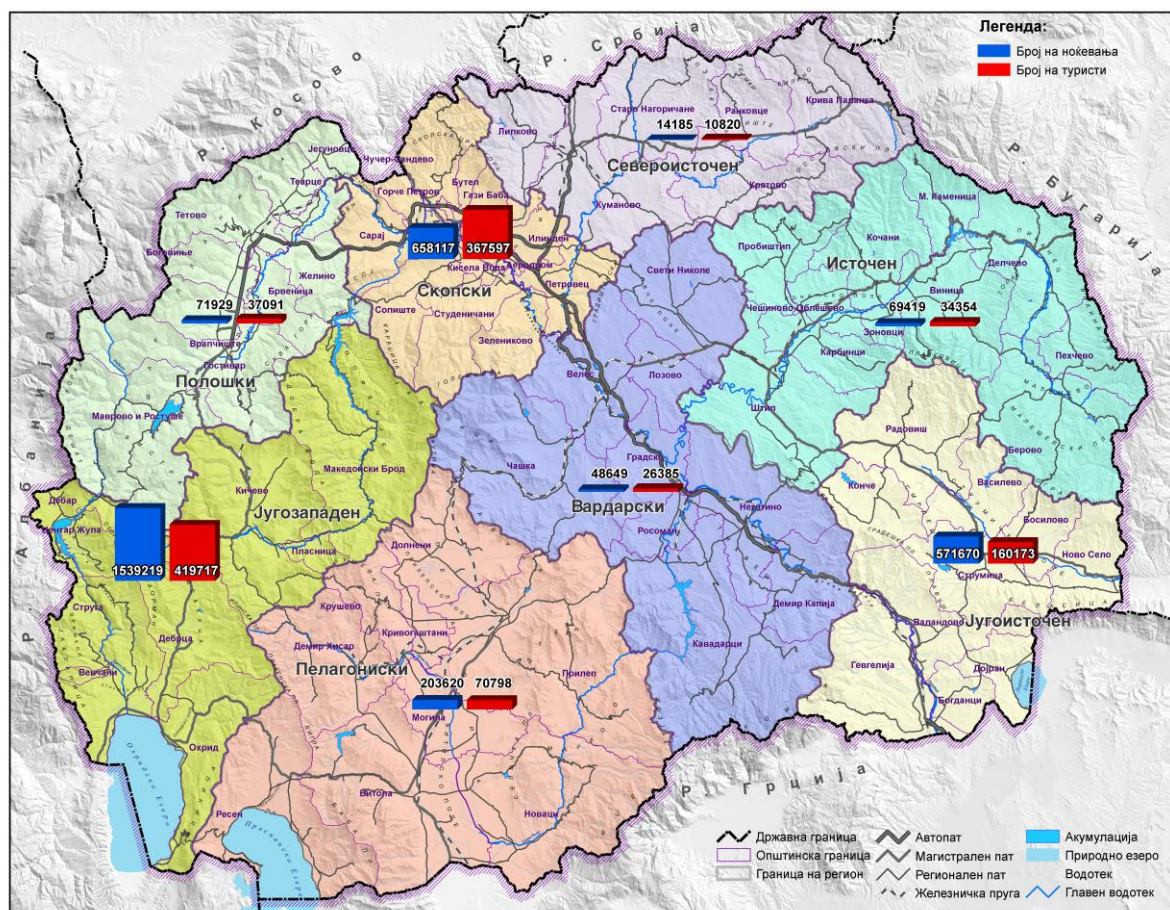
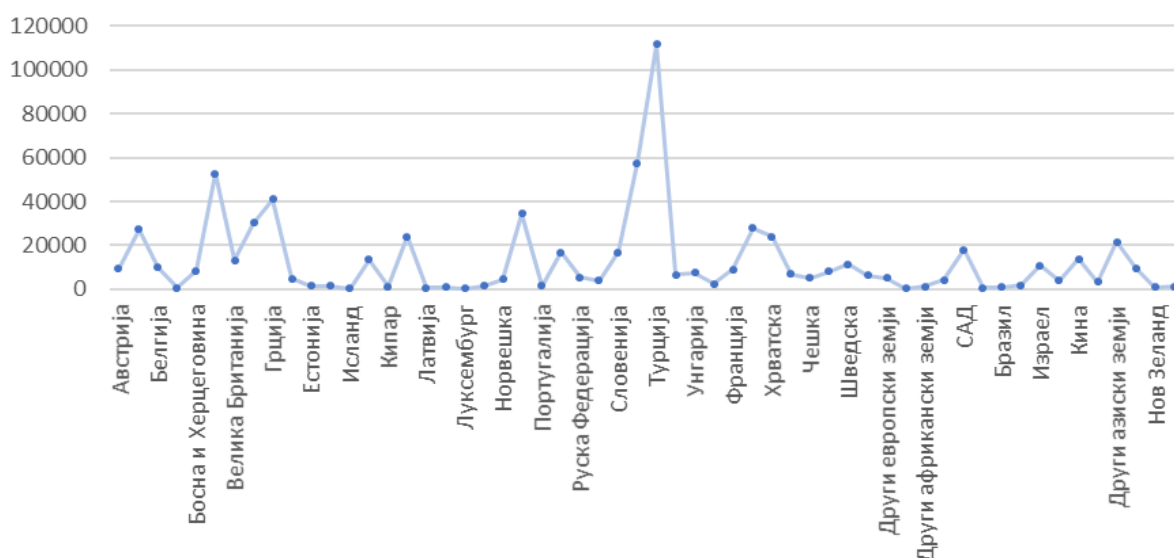

Во однос на планските проекции се забележува отстапување и на бројот на реализираните ноќевања. Имено, со „Просторниот план на Република Македонија“ е предвидено до крајот на 2020 година ноќевањата да достигнат бројка од околу 7,5 милиони од кои 70% се предвидени за домашните туристи, а остатокот од 30% ноќевања за странските туристи. Според објавените податоци на Државниот завод за статистика, до крајот на 2018 година реализирани се вкупно 3 176 808 туристички ноќевања што претставува само 42,35% од планските предвидувања до 2020 година.

За остварување на планските предвидувања значајни се емитивните сфери дефинирани како просторни целини од кои што доаѓа туристичката клиентела во македонскиот туристички простор. Утврдувањето на емитивните сфери е мошне важно за туристичкиот развој заради идентификување на можните нови туристички пазари. Во оваа смисла се издвојуваат по значење промотивните активности кои подразбираат содржини соодветни на емитивната сфера каде што се пласираат.

Емитивни сфери кои имаат значително учество во вкупниот број доаѓања на странски туристи во 2018 година се: Турција учествува со 16%, Србија со 8%, Грција со 6%, Бугарија со 7%, Холандија со 4%, Германија со 4%, Полска со 5%, Албанија со 4%, Хрватска со 3%, САД со 3% и др.

Графикон 20 Емитивни сфери на странски туристи во 2018 година

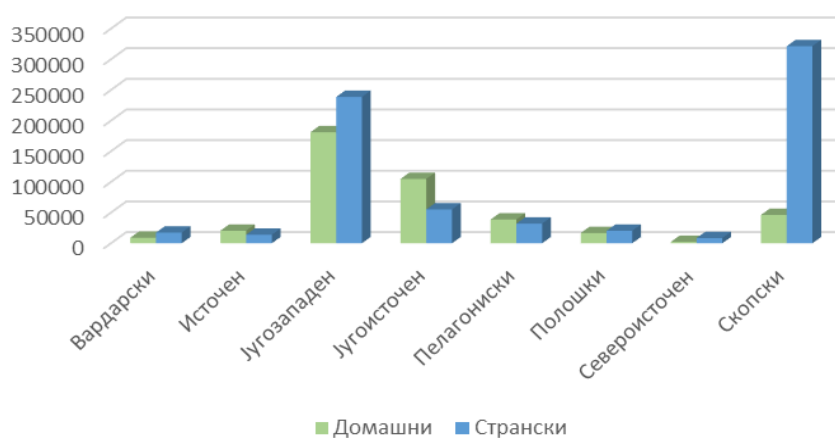
Слика 25 Туристи и ноќевања по региони во 2018 година

Извор: Статистички годишник на Република Македонија, 2018 година, ДЗС

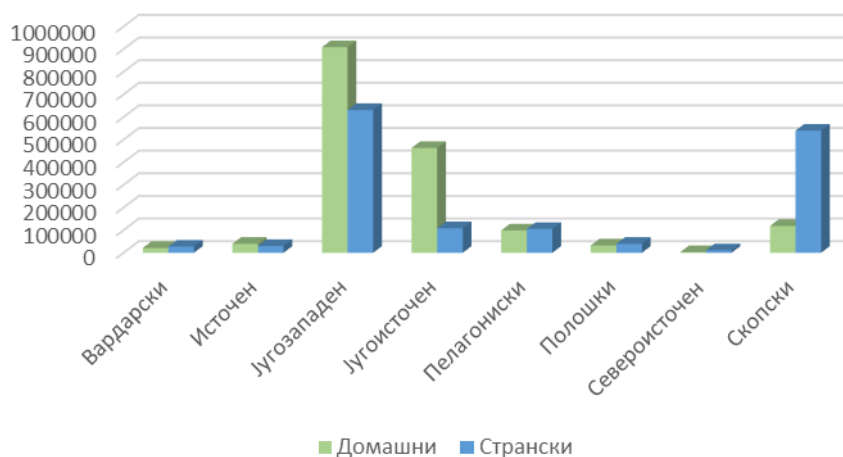
Статистичките податоци за остварениот број на туристи и ноќевања по региони во 2018 година, прикажани на картографскиот приказ укажуваат на тоа дека туристички најактивни региони се: Скопскиот и Југозападниот регион, потоа следат Југоисточниот и Пелагонискиот регион. Приближно еднакви

туристички индикатори имаат Полошкиот, Источниот и Вардарскиот регион. Најниски индикатори има Североисточниот регион.

Графикон 21 Број на туристи по региони во 2018 година

Графикон 22 Број на ноќевања по региони во 2018 година

Во текот на 2018 год. планирани се површини за туристичка намена според усвоена урбанистичко-планска документација во следните општини:

- **Дојран:**
 - УП вон населено место за стопански комплекс Винарија КО Сретеново, плански опфат од 2,81 ha;
- **Куманово:**
 - ЛУПД за изградба на угостителски и рекреативен комплекс со винарија на КП 25/2, м.в. Праскарник, КО Љубодраг со П=2624 m²;
 - Предлог фаза УП за вон населено место за изградба на викенд населба со угостителски, хотелски и рекреативен комплекс, м.в. Црвенки, КО Куманово со П=51,83 ha;
- **Охрид:**
 - ЛУПД за изградба на времени објекти (намена А4), КО Коњско (Шипокно);
- **Ранковце**
 - УПВНМ за изградба на викенд населба со хотелски и рекреативен комплекс, м.в. Левковци, КО Радибуш, П=5,57 ha.

Во текот на 2018 година, според податоците доставени од извештајните единици, евидентирани се ново-изградени објекти или објекти кои се во градба во областа на туризмот, во следните општини:

Гевгелија:

- Хотел Југосвен-доградба, надградба, П=540 m²;

Демир Капија:

- Објект со 54 легла, 16 вработени, П=1736 m²;

Дојран (состојба):

- Спортски центар Благој Истатов ДООЕЛ, Нов Дојран, П=1888 m², капацитет со 80 соби и 190 легла и 20 вработени;
- ОИЛ – ПРОДУКТ ДООЕЛ Скопје, П=3978 m²;
- Хотел Романтик ДООЕЛ, П=3385 m²;
- АД Алкалоид Скопје, П=2003 m²;
- Туристико ДОО Стар Дојран, 140 легла, П=2373 m²;
- Е-Ексклузив ДООЕЛ Штип (Хотел Престиж), 100 легла, П=2360 m²;
- Самостоен синдикат ЕВН (Хотел Бучим), 150 легла, П=4050 m²;
- Казино ХИТ, П=72742 m²;
- Помали угостителски објекти во Стар Дојран со површина на локација од околу 30 до 100 m²;

Петровец:

- Ќојлија, П=247 m²;

Пласница:

- села Пласница и Лисичани (локалитет 8), капацитет (250), вработени (14);

Пробиштип:

- еден објект во изградба со П=842 m²;
- еден објект во изградба со П=254 m²;

Струга:

- Реконструкција на хотел Дрим;
- На северната страна на Еврохотел во тек е изградба на нов хотел;

Чучер Сандево:

- Хотел, Порокница, Глуво Бразда, П=1220,3 m².

Добиените податоци укажуваат на превземените иницијативи и политики на единиците на локалните самоуправи за поттикнување на развојот на туризмот во општините. Но останува потребата за динамизирање на мерките и активностите на политиката на Државата во сите сегменти кои имаат влијание врз порастот и унапредувањето на туристичката понуда и зголемувањето на вкупните ефекти од оваа стопанска дејност врз вкупната економија на Република Северна Македонија. Компаративните предности на амбиенталните, културните, природните, сообраќајните и други карактеристики на одредени подрачја се предуслов за динамизирање на оваа перспективна стопанска дејност во македонската економија.

3.6. Заштита од воени разурнувања, природни и техничко-технолошки катастрофи

3.6.1. Заштита од воени разурнувања

Тргувајќи од проценките за степенот на загроеноста на оделни сегменти на територијата на Републиката од евентуалните воени дејства, евидентно е сознанието дека на најголемите разурнувања ќе бидат изложени Градот Скопје и другите градови и населени места, а тоа значи дека најголеми загуби и жртви ќе има меѓу цивилното население, што впрочем и се случило во сите досегашни современи војни од глобален и локален карактер.

Оттука, политиката на заштита на населението од воени разурнувања, изразена преку просторното и урбанистичкото планирање треба да се насочи во два основни сегмента:

- планирање и уредување на простори погодни за евакуација на населението и материјалните добра и
- планирање и изградба на засолништа.

Проценката на степенот на загроеноста на одделните локални урбани структури, заснована врз општата оценка и зоните на загроеноста на Републиката и според констатираните потреби, како и определување на натамошна политика (и конкретни локации) за изградба на нови засолништа ја изготвува и ја спроведува Дирекцијата за заштита и спасување.

3.6.1.1. Основ за изградба на засолништа

Со одредбите на Законот за просторно и урбанистичко планирање е пропишана обврската, просторните и урбанистичките планови да содржат плански мерки за заштита од воени разурнувања, што подразбира анализа на состојбата со засолништа во урбаните опфати и нивна валоризација.

Обврската на планирање и изградба на засолништа заради заштита на населението од воени разурнувања во станбените, стопанските, деловните, јавните и другите видови на градежни објекти е уредена со повеќе закони: Закон за одбрана (“Службен весник на РМ” бр.185/11 - пречистен текст и бр. 215/15), Закон за заштита и спасување (“Службен весник на РМ” бр. 93/12 - пречистен текст, 41/14, 129/15, 71/16, 106/16 и 83/18), Закон за управување со кризи (“Службен весник на РМ” бр. 29/05, 36/11, 41/14, 104/15, 39/16 и 83/18), Закон за просторно и урбанистичко планирање (“Службен весник на РМ” бр. 199/14 и 44/15, 193/15, 31/16, 163/16, 64/18 и 168/18). Прецизирање на одредбите од наведените закони се врши со низа подзаконски акти, како на пример Уредбата за начинот на изградба на јавните засолништа и одржувањето и користењето на веќе изградените засолништа и другите заштитни објекти и определување на потребниот број на засолнишни места. (“Службен весник на РМ” бр.153/10) и други.

Засолнувањето и заштитата на населението, материјалните добра и културното наследство во Република Северна Македонија се врши со изградба на јавни засолништа и други заштитни објекти во согласност со Програма на Владата на Република Северна Македонија за исклучително загроени објекти, програми на единиците на локалната самоуправа за јавни засолништа за потребите на подрачјето на секоја одделна општина и во согласност со урбанистичките планови. Засолнувањето и заштитата на населението се

планира и спроведува и во веќе изградените засолништа и други заштитни објекти, определени како такви со градежно-техничката документација со која е одобрена градбата.

Изградбата на јавни засолништа од страна на Републиката се врши само во случај на исклучително загрозувани објекти што ги утврдува Дирекцијата за заштита и спасување, а врз основа на геолошко-хидролошките и сеизмички карактеристики на земјиштето и на капацитетот на задоволување на потребите за засолнување.

Единиците на локалната самоуправа со Програма ги утврдуваат локациите за изградба на засолништа и други заштитни објекти на своето подрачје и истите ги внесуваат во урбанистичките планови. Микролокациите за изградба на засолништата се планираат со урбанистички план според местото на живеење и работење на населението, како самостојни објекти. Испитувањето на исправноста на инсталацијата за проветрување на засолништата и другите заштитни објекти се врши од страна на трговски друштва регистрирани за таа дејност.

Според податоците од информативните листови добиени од единиците на локалната самоуправа, во текот на 2018 година не е евидентирана изградба на ниту едно јавно засолниште.

3.6.2. Заштита од природни и елементарни катастрофи

Природните непогоди претставуваат неочекувани или неконтролирани природни настани кои дејствуваат врз човековите активности или врз самиот човек, а кога се со големо разорно дејство врз имотот, или предизвикуваат повреди, па дури и смртни последици претставуваат природни катастрофи.

За да се одбегне/ублажи негативното влијание од природните непогоди, потребно е да се утврди нивната просторна застапеност, интензитет и честота, а сето тоа во релација со просторната дисперзија на населбите и другите, за човекот значајни структури. На ваков начин доаѓаме до сознанието дека ризикот од непогоди е резултат на потенцијалот на непогодата и ранливоста.

За што подобра превенција и евентуално справување со последиците од опасностите, согласно Законот за заштита и спасување, единиците на локалната самоуправа изработуваат „Процени на загрозуеност на подрачјата на општините од сите ризици и опасности“. За извештајната 2018 година не се добиени податоци за изработени или ревидирани процени на загрозуеност.

Според податоците од информативните листови добиени од единиците на локалната самоуправа, во текот на 2018 година евидентирани се повеќе видови непогоди.

3.6.2.1. Пожари

Опасноста од пожари е присутна во шумските предели и другите отворени простори, а причините вообичаено се гледаат во човечката негрижа, особено во летните месеци кога е зголемено присуство на чувари на добиток, собирачи на билки, ловци и излетници. Други причини за појава на шумски и пожари на отворени простори се невнимание, удар на гром, а регистрирано е и намерно палење и предизвикување на пожари. Пожарите на отворени простори најчесто се последица на палење на стрништа.

Пожари се јавуваат и во урбаните средини, како во стопански објекти така и во објектите за живеење. Особено загрозени се објектите изградени претежно од слаб материјал, каде не се издвоени помошните простории во кои, неретко се чуваат запаливи материји.

Заштитата од пожари опфаќа мерки и дејности од нормативен, оперативен, организациски, технички, образовно-воспитен и пропаганден карактер, кои се уредени со Закон за заштита и спасување (“Службен весник на РМ” бр 93/12 - пречистен текст, 41/14, 129/15, 71/16, 106/16 и 83/18), како и Уредбата за спроведување на заштитата и спасувањето од пожари.

Во текот на 2018 година, согласно информативните листови, добиени од единиците на локалната самоуправа регистрирани се најмалку 266 пожари од кои, 256 шумски пожари и 10 пожари на отворени површини. Просторната застапеност и опожарените површини се прикажани во следната табела.

Табела 45 Евидентирани пожари по тип, број и зафатена површина во 2018 година

Општина	Шумски пожари		Пожари на отворена површина	
	број	Површина (ha)	број	Површина (ha)
Богданци		1		
Брвеница		50		
Велес	204			
Демир Капија		52		
Дојран		50		
Крива Паланка				9,38
Крушево		242		
Македонска Каменица				75,5
Пласница		10		
Пробиштип	46		3	
Чашка	6	960,5	7	
Вкупно	256	1 365,5	10	84,88

Извор: Информативни листови на Единиците на локалната самоуправа

Во извештајната 2018 година, забележани се големи опожарувања во општините Чашка и Крушево каде се евидентирани над 1 200 ha опожарени шумски површини и општината Велес со 204 евидентирани пожари. Тие како појава не се детално појаснети во информативните листови.

3.6.2.2. Поплави

Појавата на поплави првенствено е поврзана со хидрографската мрежа (водотеци и езера), но најчестиот вид на поплави и најголемата опасност од нив, сепак, доаѓа од поројните водотеци.

Поројните поплави, карактеристични за нашето поднебје, се разликуваат од речните по неколку карактеристики: брзина на почеток на настанот, времетраење на настанот и особено според количество на нанос. Често пати овие поројни текови се категоризираат како течење на смет (Debris flow), а некаде дури ги вбројуваат и во свлечишта (landslides) поради големата количина на тврд материјал кој е резултат на ерозивни и други процеси. Поројниот карактер на водотеците се манифестира при обилни врнежи кои се јавуваат во повисоките делови од сливовите каде, поради големите стрмнини, водата добива големо забрзување при вливање во поголемите водотеци и се

излева од своите корита. Ваквите поплави предизвикуваат големи ерозии, наноси и нивно депонирање во пониските делови, уривање на бреговите на водотеците, реките и каналите, однесување на плодни површини и друго.

Друг вид на опасност од поплави претставува можното оштетување / уривање на браните. Овој вид опасност се поврзува со делување пред сè на сеизмички сили, но и со лошо техничко одржување на браните.

Во информативните листови за 2018 година единиците за локална самоуправа немаат регистрирано појави на поплави.

Од друга страна, информациите прибавени од одделни медиуми, во месеците март, мај и јуни 2018 година, регистрираат појави на поплави.

Во месец март 2018 година, забележани се зголемени водостои и поплавувања во горните текови на реките Вардар, Црна Река, Треска и нивните помали притоки⁵⁴.

Слика 26 Поплавување на повеќе реки (состојба на 05.03.2018)

Во месеците мај и јуни 2018 година, забележани се поплавувања во градот Скопје лоцирани на познати инфраструктурни точки како подвозниците на булеварите Киро Глигоров, Србија, Павел Шатов, Александар Урдаревски кај поранешно „Наше дете“, клучката кај хотелот „Континентал“, подвозникот кај хотелот „Александар Палас“ и во населбата Ченто. Освен нанесена материјална штета, во наведените настани нема човечки жртви^{55 56}.

⁵⁴ <https://infomax.mk> - Се прелеаа Вардар, Црна и Треска и нивните притоки (состојба на 05.03. 2018)

⁵⁵ <https://sitetel.com.mk> - Нови поплави во скопско Ченто - граѓаните во паника (состојба на 07.05. 2018)

⁵⁶ <https://sdk.mk/> - Невреме во Скопје ги поплави улиците и корнеште дрвја (состојба на 09.06. 2018)

Слика 27 Поплавени улици и домови, населба Ченто, Скопје (состојба на 07.05.2018)

Слика 28 Поплавени улици, Скопје (состојба на 09.06.2018)

Во продолжение е даден дел од наведениот материјал:

- 1. Поплави низ Македонија: Се прелеаа Вардар, Црна и Треска и нивните притоки (состојба на 5 март 2018)**
 - Новите врнежи од 10 до 15 литри на квадратен метар што се најавуваат за следните 24 часа на планините Кораб и Шар Планина, ќе предизвикаат дополнителен притисок врз водотеците и суводолиците во овие региони.
- 2. Нови поплави во скопско Ченто - граѓаните во паника (состојба на 07.05. 2018)**
 - Улиците се целосно поплавени, водата навлегува во дворовите на жителите кои стравуваат за своите домови. Велат им останува само да се надеваат дека нема да се повторат поплавите од август 2016 година.
- 3. Невреме во Скопје ги поплави улиците и корнеше дрвја (состојба на 09.06. 2018)**
 - Невреме со пороен дожд, грмотевици, силен ветер, а на места и град го зафати околу пладне Скопје. Улиците се поплавени, има паднати дрвја и расфрлани гранки. Граѓани се жалат дека им враќа канализацијата.

3.6.2.3. Свлечишта и одрони

Одроните настануваат на стрмни падини, каде што наклонот (падот) е поголем од аголот на природниот наклон на материјалот кој е во движење. Овој наклон започнува од околу 30° и колку е тој поголем, толку условите за појава на одрон се поголеми. Освен тоа, за да дојде до појава на одрон, потребно е да постојат карпи кои се лесно подложни на распаѓање. Движењето на материјалот се одвива со голема брзина, практично во еден миг, а се манифестира преку паѓање, тркалање и лизгање.

Според геоморфолошката класификација, одроните се последица на селективната денудација и обично настануваат кога водата ќе поткопа помалку отпорни карпи или слоеви над кои се наоѓаат карпи или слоеви со поголема зафатнина и маса.

Терминот свлечиште вклучува лизгање, паѓање и течење на неконсолидиран материјал. Свлечиштата може да се предизвикани од земјотреси, вулкански ерупции, почви заситени со обилни врнежи, или подигање на нивото на подземните води и подривање на реките. Особено опасни ситуации можат да предизвикаат земјотресите кога делуваат на заситени почви.

Движење на свлечиштето е можно само при одредена геолошко - петрографска градба на слоевите на теренот.

Во 2018 година, во информативниот лист доставен од Општината Пробиштип регистрирани се појави на неколку свлечишта, пред се на дел од локалните и регионалните патишта со различни површина од 10 до 50 m². Поточно, на регионалниот пат кон Пробиштип кај село Добрево во м.в Марчански дол, има појава на ерозија и свлечиште како последица од акумулирањето на отпадните води и попуштање на асфалтниот пат во должина од 3-5 m што претставува опасност за прекин на сообраќајот.⁵⁷

3.6.3. Заштита од техничко-технолошки катастрофи

Во планирањето и подготовката на мерки за превенција и заштита од непогоди, треба да се земе предвид и оптеретеноста на просторот со технолошки системи за чие нормално работење се потребни поголеми количини најразлични, хемиски агресивни, материјали. Ризиците од појава на одредени природни (земјотреси, лизгање на тлото, поплави и др.) и технолошки (експлозии, пожари, хаварији, зрачења и др.) катастрофи, секојдневно значително се зголемуваат, пропорционално со технолошкиот развој и урбанизацијата на средината.

Последиците од овие катастрофи можат да имаат несогледиви размери. Во некои случаи, покрај губитоците на човечки животи, времени или трајни оштетувања на објектите и другите материјални добра, далеку позначајни можат да бидат еколошките димензии (хемиските загадувања на почвата, водата и воздухот, радиоактивните зрачења и др.) кои можат да се пренесат и на животот на идните поколенија. Карактерот на овие проблеми бара тие да бидат на време согледани и дефинирани заради превземање на соодветни превентивни мерки.

⁵⁷ Извор: Информативен лист од општина Пробиштип

На глобално ниво, заканите од технолошки хазарди може да се гледаат низ призмата на трансфер на „нечисти“ технологии од развиените во неразвиените држави, за што треба да се внимава особено при отворање на нови индустриски погони и зони.

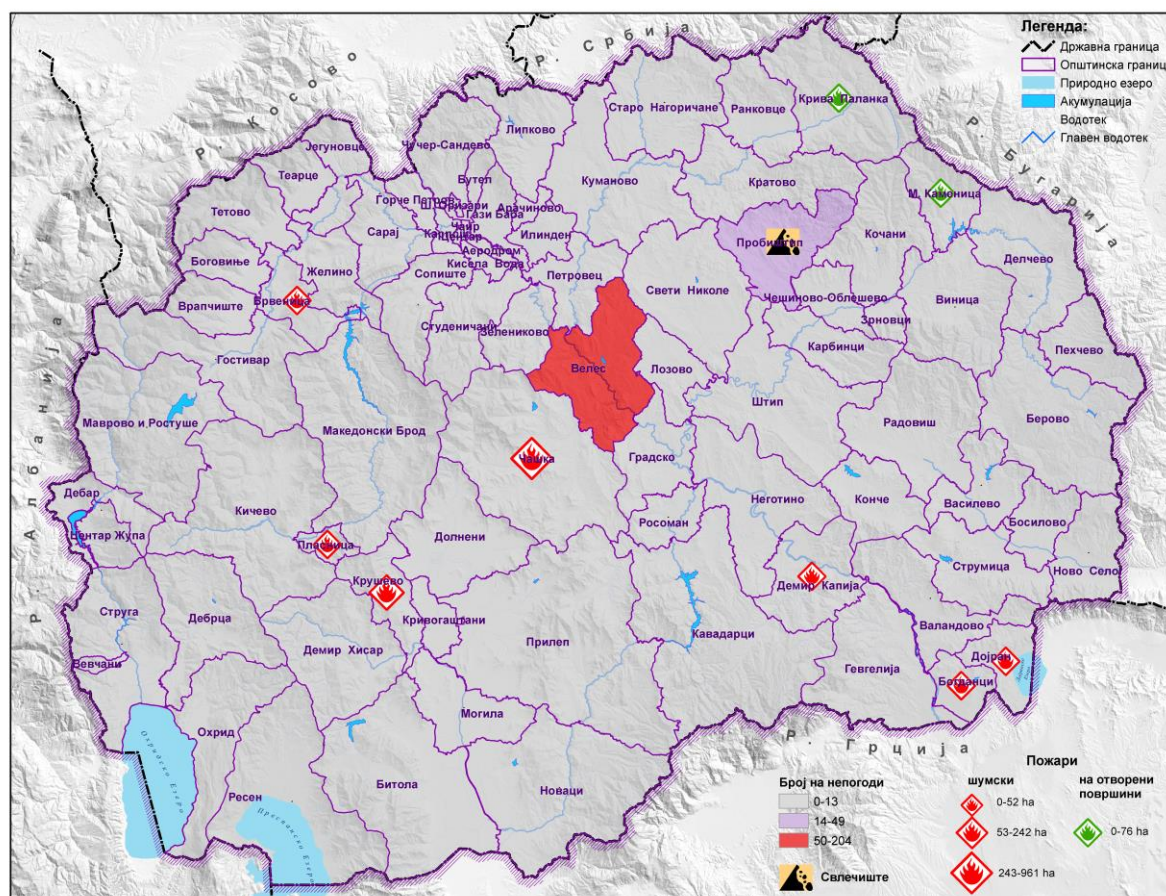
Настани кои може да предизвикаат технолошки хазарди се:

- Испуштање хемиски соединенија во атмосферата, предизвикано од експлозија и пожар;
- Испуштање хемиски соединенија во вода (подземни води, речни и други површински текови), предизвикано од пукање на цистерни, цевководи, или хемикалии растворливи во вода (пожари);
- Излевање на нафта и нафтени деривати;
- Радиоактивни извори во металуршките процеси;
- Други извори на испуштање радионуклиди во животната средина;
- Контаминации предизвикани со управување и одлагање на отпадни материи;
- Контаминација на земјиштето;
- Несреќи кои водат до контаминација на подземни води (сообраќајни несреќи);
- Контаминација на подземни води предизвикани со одлагање на отпад;
- Авионски несреќи;
- Испуштања и контаминации кои се последица на воени дејства (осиромашен ураниум и сл.), или инсталирање опрема и постројки;
- Испуштања и контаминации кои се резултат на употреба на биолошки материи во индустријата (на пр. вируси, бактерии, габи).

Големите несреќи може да имаат долготрајни последици кои со тек на време може да се пренесат и на околните региони и држави. Економските и еколошки последици пак, не го поаѓаат само субјектот кај кој се случила несреќата, туку и регионот и Државата во која е истата случена, поради што е неопходно да се спроведуваат мерки кои би осигурале висок степен на заштита.

Намалувањето на ризикот од технолошки несреќи се согледува пред сè во превенција на нивното појавување, соодветно мониторирање и предупредување, особено кога се знае дека тие, по правило, се резултат на човечкиот фактор.

Според податоците од пристигнатите информативни листови, во 2018 година нема евидентирано техничко-технолошки хавари.

Слика 29 Застапеност на евидентираниите непогоди во 2018 година

3.7. Информациски систем за просторно планирање

Користењето на современата компјутерска технологија во евидентирањето и анализата на просторните елементи и случувања е од извонредно значење за ефикасно спроведување на просторниот план и дефинираните плански решенија во него. Поради тоа посебно внимание треба да се посвети во воведувањето, развојот и меѓусебно усогласување на информациските системи за обработка на просторни податоци и примената на ГИС технологијата.

Како носители и чинители на овие активности се јавуваат повеќе субјекти:

- државните агенции и институции кои произведуваат и користат просторни податоци,
- локалната самоуправа;
- инфраструктурни претпријатија и
- други органи на локално и државно ниво.

Сите овие субјекти заедно врз основа на точно дефинирани стандарди за интероперабилност и размена на податоците, треба да претставуваат дел од националната инфраструктура на просторни податоци и единствениот просторен информациски систем (ПИС) на Република Северна Македонија.

Долгорочното планирање на активностите во областа на ПИС треба да се одвива во правец на реализација на следните плански определби зацртани со „Просторниот план на Република Македонија“:

- воспоставување на системот за Национална инфраструктура на просторни податоци, преку поврзување на автономните и парцијалните бази во една единствена целина;
- организирање на базите на просторни податоци, во согласност со меѓународните стандарди и INSPIRE директивата;
- систематска аквизиција и ажурирање на просторните податоци преку примена на правилото тие да се создаваат и уредуваат на едно место, а употребуваат на повеќе места преку дистрибуиран ПИС или репликација на податоци;
- квалитетен интернет пристап и комуникација помеѓу сите субјекти кои го сочинуваат ПИС;
- воспоставување на мониторинг систем кој подразбира водење разни евиденции (статистики, регистри и катастри) за изградбата, искористувањето на капацитетите и сл., сè со цел да се овозможи успешно управување со просторот, односно следење на искористувањето на капацитетот на просторот и реализацијата на Просторниот план;
- современи и ефикасни електронски сервиси за граѓаните и правните субјекти, е-услуги коишто ќе бидат унифицирани, стандардизирани, независни од софтверската платформа, достапни за сите и преку кои граѓаните ќе партиципираат во процесот на донесување одлуки на локално и национално ниво.

Степенот на организираноста на просторно информационите системи во рамките на институциите и субјектите кои го имаат имплементирано и кои работат со гео-просторни податоци може да се согледа преку развојот на следните компоненти:

- хардверска и софтверска опременост;
- обучен кадар за внесување, обработка и анализа на просторни податоци;
- квантитет и квалитет на просторните податоци во електронски формат, начинот на кој се организирани и се користат;
- можноста за размена и интегрирање на електронски податоци со други институции;
- развиени WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти.

Заради реално согледување на состојбите со организираноста на просторно информациските системи, сите овие компоненти во вид на прашања беа вметнати во информативниот лист.

Од вкупно 81 анкетирани Единици на локалната самоуправа вклучувајќи го и Градот Скопје, 13 немаат доставено никаков податок за организираноста на просторно информацискиот систем во нивните средини, а 21 општина потврдиле дека имаат активности за ГИС-от. Доставените податоци се прикажани во табеларниот приказ.

Табела 46 Преглед на промените настанати во областа на информациски системи за просторно планирање на Република Северна Македонија во 2018 година

Единици за локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵⁸	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
Скопје	нема податок за 2018, иако во претходните години прикажале активности во развој на ГИС	нема податок	http://www.skopje.gov.mk/	нема податок	нема податок
Аеродром	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.aerodrom.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Бутел	нема податок	Достава на податоци во електронските системи, во урбанизам	Е-урбанизам, Е-Одобрение за градење, Е-градежно земјиште, Издавање имотен лист, http://www.opstinabutel.gov.mk/	има	нема податок
Гази Баба	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.gazibaba.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Ѓорче Петров	нема податок	Општина Ѓорче Петров има потпишано договор со Агенција за катастар на недвижности за електронска размена на податоци	Е-урбанизам и е-дозволи за градење, Е-ствари, Е-набавки, http://www.opstinagpetrov.gov.mk/	Во тек е воспоставување на едношалтерски систем и воведување на електронска архива	нема податок

⁵⁸ Легенда: **1.** Софтверски алатки; **2.** Обучен кадар за внесување, обработка и анализа на просторни податоци; **3.** Области за кои постојат организирани електронски просторни податоци; **4.** Стандарди кои се користени за креирање и одржување на системот; **5.** Електронски податоци кои се користат од надворешни извори; **6.** Намена и начин на користење на податоците

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Единици за локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵⁸	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организационост на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
Карпош	<p>1. ArcGIS Desktop и ArcGIS Server верзија 10.6.1;</p> <p>3. Развиена е веб базирана ГИС апликација на Општина Карпош. Истата е јавно достапна на следниот линк: http://62.162.113.130:6080/giskarpos;</p> <p>Врз база на ГИС сервисите развиена е апликација за вадење на извод од ДУП, која не е јавно достапна и ја користат интерно вработените во Сектор за урбанизам во Општина Карпош;</p>	<p>Јавно достапни за користење и размена со други институции се следните веб ГИС сервиси:</p> <p>http://62.162.113.130:6080/arcgis/rest/services/DUP/MapServer;</p> <p>http://62.162.113.130:6080/arcgis/rest/services/GUP_Elektrika_Telefon/MapServer;</p> <p>http://62.162.113.130:6080/arcgis/rest/services/GUP_Gasovod_toplif ikacija/MapServer;</p> <p>http://62.162.113.130:6080/arcgis/rest/services/GUP_Soobrakaj_pri marna_mreza/MapServer;</p> <p>http://62.162.113.130:6080/arcgis/rest/services/GUP_Vodovod_kana lizacija/MapServer;</p> <p>http://62.162.113.130:6080/arcgis/rest/services/Komunalno/MapServer;</p> <p>http://62.162.113.130:6080/arcgis/rest/services/Komunalno/Feature Server;</p> <p>http://62.162.113.130:6080/arcgis/rest/services/ObjektiInteres/MapServer;</p> <p>http://62.162.113.130:6080/arcgis/rest/services/ObjektiInteres/FeatureServer;</p> <p>http://62.162.113.130:6080/arcgis/</p>	е-одобренија“, „е-урбанизам, http://www.karpos.gov.mk/	нема податок	<ul style="list-style-type: none"> - Услуги за надградба и одржување на постоечки ГИС на Општина Карпош (2018) - Набавка на ВЕБ ГИС апликативно решение за инвентаризација и управување со општинска инфраструктура (2016) - Услуги за надградба и одржување на постоечки ГИС систем на Општина Карпош (2016) - Одржување на лиценциран тренинг за ArcGIS платформа (2013) - Ажурирање на векторски податоци со помош на сателитска снимка за Карпош (2012) - Одржување на ГИС апликациите во Општина Карпош (2012) - Надградба на софтверска апликација ГИС, за потребите на Општина Карпош (2011) - Набавка на ГИС софтвер за потребите на

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Единици за локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵⁸	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
		rest/services/OpstiPodatociMapServer; http://62.162.113.130:6080/arcgis/rest/services/Urbanizam/MapServer; http://62.162.113.130:6080/arcgis/rest/services/SatelitskaSnimka_2012/MapServer;			Општина Карпош (2008)
Кисела Вода	нема податок	нема податок	http://www.kiselavoda.gov.mk/	нема податок	нема податок
Сарај	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.saraj.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Центар	<ol style="list-style-type: none"> 1. Quantum GIS (open source software) и MapNavigator употребен за WEB прегледник; 2. Две обучени лица; 3. Урбанизам, уредување на градежно земјиште; 4. Не постои метадата односно информација за изворот на податокот. Точноста е потполна во однос на геореференцираните позиции на градежните парцели превземени од дигитално изработените детални урбанистички планови; 5. Open source мапа од www.openstreetmap.org; WMS сервис за катастарски парцели на територијата на Општина Центар; 	нема податок	<p>- WEB сервис на општина Центар-Скопје: http://www.centar.gov.mk/ Е-услуги за граѓаните и правните субјекти: е-урбанизам, е-градежна дозвола, ГИС WEB апликација</p>	нема податок	Општина Центар-Скопје има реализирано проект за надградба на ГИС со модул за овозможување на преземање на дигиталните податоци за геометрија на градежни парцели од системот од страна на надворешни корисници-правни и физички лица.

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Единици за локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵⁸	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
	6. За автоматско издавање на изводи и за увид на граѓаните во деталните урбанистички планови преку јавно достапен WEB прегледник и нивно информирање за одржување на јавна анкета и јавна презентација за однапред избрана локација.				
Чаир	Општина Чаир има отпочнато постапка за изработка на ГИС систем, односно постапката е до фаза на изработена првична верзија на ГИС портал.	е-урбанизам, е-одобрение за градба, е-катастер, е-јавни набавки, ИСУЧР, е-СТАТ.	http://www.cair.gov.mk/	нема податок	нема податок
Шуто Оризари	нема	е-урбанизам, е-одобрение за градба, е-катастер, е-јавни набавки, ИСУЧР, е-СТАТ.	- WEB страна на општина Шуто Оризари и слободен пристап на информации од јавен карактер. http://www.sutoorizari.gov.mk/	нема	нема
Арачиново	нема податок	нема податок	http://www.haracina.gov.mk/	нема податок	нема податок
Берово	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.berovo.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Битола	Не е обновен Договорот за ГИС-портал, помеѓу Општина Битола и Гео Линк.	Електронската размена на податоци со јавните претпријатија се одвива преку информациските системи е-дозвола, е-урбанизам и е-градежно земјиште.	За подобро информирање на граѓаните на општина Битола постои on-line врска преку интернет и тоа на страницата http://www.bitola.gov.mk/ .	Постои едношалтерски систем во рамките на шалтери на Општина Битола	нема податок

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Единици за локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵⁸	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
Богданци	нема податок	нема податок	е-градежна дозвола, е-урбанизам, http://www.bogdanci.gov.mk/	нема податок	нема податок
Боговиње	нема	нема податок	е-градежна дозвола, е-урбанизам, http://www.komunabogovine.gov.mk/index.php?lang=mk	Е-катастар	нема податок
Босилово	нема податок	нема податок	http://www.opstinabosilovo.gov.mk/	нема податок	нема податок
Брвеница	нема податок	нема податок	http://www.brvenica.gov.mk/	нема податок	нема податок
Валандово	нема податок	нема податок	http://www.valandovo.gov.mk/	нема податок	нема податок
Василево	нема податок	нема податок	http://opstinavasilevo.gov.mk/	нема податок	нема податок
Вевчани	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.vevcani.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Велес	нема податок	е-дозволи, е-градежно земјиште, е-урбанизам	http://veles.gov.mk	нема податок	нема податок
Виница	1. нема; 2. има; 3. нема податок; 4. нема; 5. нема податок; 6. нема податок.	нема	On-Line прашања и добивање на одговори. http://www.opstinavinica.gov.mk/	Има	нема податок
Вранештица	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.vranestica.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Врапчиште	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.komunavrapsisht.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Гевгелија	нема податок	нема податок	http://gevgelija.gov.mk/index.ph	нема податок	нема податок

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Единици за локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵⁸	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
			p?lang=en		
Гостивар	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.gostivari.gov.mk/web/index.php/mk	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Градско	нема	нема	http://www.gradsko.gov.mk/	нема	нема
Дебар	нема податок	нема податок	http://www.dibra.gov.mk/	нема податок	нема податок
Дебрга	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://debarca.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Делчево	нема податок	нема податок	http://www.delcevo.gov.mk/	нема податок	нема податок
Демир Капија	нема податок	нема податок	http://opstinademirkapija.gov.mk/	нема податок	нема податок
Демир Хисар	нема податок	нема податок	http://www.demirhisar.gov.mk/	нема податок	нема податок
Дојран	нема податок	нема податок	http://www.dojran-info.com/	нема податок	нема податок
Долнени	не функционира	Министерство за финансии, МОН, МЖСПП и УЈП.	е-одобрение за градење“, „е-урбанизам, http://www.opstinadolneni.gov.mk/	Е-кат едношалтерски систем	нема податок
Другово	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	нема	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Желино	нема податок	„е - влада“ „е-одобрение“, „е-урбанизам, „е градежно-земјиште“ „е-режим“	http://www.zhelina.gov.mk/zhelina/	нема податок	нема податок
Зајас	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.komunazajazit.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Зелениково	нема податок	нема податок	http://www.zelenikovo.gov.mk/	нема податок	нема податок
Зрновци	5. е-урбанизам:	нема податок	www.zrnovci.gov.mk	не	нема податок

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Единици за локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵⁸	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
Илинден	немаат доставено одговор	е-урбанизам, „е градежна дозвола“ „WEB мрежа“, „Службен е-mail“	http://www.ilinden.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Јегуновце	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.opstinajegunovce.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Кавадарци	1.Извод од урбанистички планови, Пресметување на должина, Пресметување на површина; 2. Да; 3. Урбанизам; 5. Катастарски податоци од Геодетска Управа.	Преку е-mail, WEB страни и WEB страна на општина Кавадарци	Пријави проблем систем 72 часа е апликација на WEB страната на општина Кавадарци, http://kavadarci.gov.mk/	нема податок	нема податок
Карбинци	1. ArcView 10.1; 2. Два извршители; 3. ГИС за Општина Карбинци.	нема податок	http://www.opstinakarbinci.gov.mk/	нема податок	нема податок
Кичево	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://kicevo.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Конче	нема податок	нема податок	http://www.konce.gov.mk/	нема податок	нема податок
Кочани	нема податок	нема податок	http://www.kocani.gov.mk/	нема податок	нема податок
Кратово	нема податок	нема податок	http://www.opstinakratovo.gov.mk/indexr.asp	нема податок	нема податок
Крива Паланка	нема	Агенција за катастар на недвижности на РМ	http://www.krivapalanka.gov.mk/	нема	нема
Кривогаштани	нема податок	нема податок	http://www.krivogastani.gov.mk/	нема податок	нема податок
Крушево	нема податок	Mail We Transfer	http://krusevo.gov.mk/	нема податок	нема податок
Куманово	нема податок	нема податок	http://kumanovo.gov.mk/	нема податок	нема податок

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Единици за локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵⁸	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
Липково	нема податок	Со органите на Државата, со регионален развоен центар-Куманово и со други. Имаат систем за е-градежни одобренија, систем е-урбанизам, едношалтерски систем за архива.	е-одобрение за градба, е-урбанизам, е-јавни набавки, http://www.opstinalipkovo.gov.mk/	нема податок	Во преговори се, но немаат уште ништо конкретно.
Лозово	нема податок	нема податок	http://www.opstinalozovo.gov.mk/	нема податок	нема податок
Маврово и Ростуше	нема податок	нема податок	http://www.mavrovoirostuse.gov.mk/	нема податок	нема податок
М. Каменица	нема податок	нема податок	http://www.makedonskakamenica.gov.mk/	нема податок	нема податок
М. Брод	нема податок	нема податок	http://www.mbrod.gov.mk/	нема податок	нема податок
Могила	нема податок	нема податок	http://mogila.gov.mk/	нема податок	нема податок
Неготино	нема податок	нема податок	http://www.negotino.gov.mk/	нема податок	нема податок
Новаци	1. ГИС Десктоп. 4. Дата модел проекција. 5. Топографски карти 1:50000 Агенција за катастар на недвижности. 6. За интерна употреба, генерирани извори и увид на терен.	Водовод, ЕВН и Катастар	http://opstinanovaci.gov.mk/	нема податок	нема податок
Ново Село	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.novoselo.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Осломеј	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	нема	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор

*Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година*

Единици за локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵⁸	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
Охрид	нема податок	нема податок	http://www.ohrid.gov.mk/	нема податок	нема податок
Петровец	нема податок	нема податок	http://www.petrovec.gov.mk/	нема податок	нема податок
Пехчево	нема податок	нема податок	http://pehcevo.gov.mk/	нема податок	нема податок
Пласница	нема податок	нема податок	http://plasnica.gov.mk/blog/	нема податок	нема податок
Прилеп	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://www.prilep.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Пробиштип	<p align="center">1. Да. 2. Три лица. 3. Улици и броеви и даночен систем</p>	нема податок	<p align="center">Електронско издавање на одобренија за градење; Електронско донесување на урбанистички планови е-урбанизам. http://probistip.gov.mk/</p>	<p>Општински центар за услуги во општина Пробиштип, успешно работи од 2006 година. Неговата улога е: Примање на барања од областа на урбанизмот, заштита на животната средина и ЛЕР, од областа на инспекциското одделение и барања за издавање на точна адреса на живеење; Примање на барања од Градоначалникот и Советот на општината; Електронско примање на барања</p>	нема податок

*Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година*

Единици за локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵⁸	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
				за градежни одобренија; Електронски катастар; Уредување на ГИС програмата, примање на странки и нивно информирање.	
Радовиш	нема податок	нема податок	http://radovis.gov.mk/	нема податок	нема податок
Ранковце	нема податок	нема податок	http://rankovce.gov.mk/	нема податок	нема податок
Ресен	нема податок	нема податок	е-дозволи и е-урбанизам http://www.resen.gov.mk/	нема податок	нема податок
Росоман	нема податок	нема податок	http://www.opstinarosoman.gov.mk/	нема податок	нема податок
Свети Николе	нема податок	Воспоставена е електронска комуникација со Агенцијата за катастар на недвижности	е-услуги за граѓаните и правните субјекти http://svetinicole.gov.mk/	На 27 септември 2007, општината Свети Николе потпиша Меморандум за разбирање со Министерството за локална самоуправа и Европската агенција за реконструкција и со тоа стана партнер општина во имплементацијата на проектот „Поддршка на	нема податок

*Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година*

Единици за локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵⁸	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
				<p>процесот на децентрализација". Проектот е финансиран од ЕУ , а раководен од Европската агенција за реконструкција. Со овој проект, Општинскиот центар за информирање на граѓаните прерасна во Општински центар за услуги каде под еден покрив граѓаните можат да ги добијат информациите но и услугите кои ги бараат од општината, се на едно место. Вработените во идниот центар добија обуки за градење на односи со граѓаните, како и стручни обуки од областите во надлежност на општината за кои центарот дава услуги. Отворена е и подрачна</p>	

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Единици за локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵⁸	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
				канцеларија во с. Ерџелија којашто ги опслужува жителите од с. Ерџелија и селата во поблиското опкружување.	
Сопиште	нема	нема податок	е-услуги за граѓаните и правните субјекти http://opstinasopiste.gov.mk/	има	нема
Старо Нагоричане	нема податок	нема податок	http://www.stn.gov.mk/	нема податок	нема податок
Струга	<p>1. ESLI- Донација од USAID.</p> <p>2. Обуки од многу мал обем, на мал број вработени (свкупниот кадар кој треба да работи не е ниту опремен, ниту обучен за работа).</p> <p>3. Дигитализација, конверзија во Секторот за информатичко работење е разработен во четири фази, ок кои само првата е завршена.</p>	Е-дозволи (одобренија за градење)	http://www.struga.gov.mk/index.php/mk/	Едношалтерскиот систем функционира не целосно, односно, во главно само во приемот и доставата на барањата на странките од надвор, додека внатрешно е целосно на рака и со доставни книги. Повратните информации, шалтерот ги внесува дополнително.	немаат доставено одговор
Струмица	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор	http://strumica.gov.mk/	немаат доставено одговор	немаат доставено одговор
Студеничани	нема податок	нема податок	http://studenicani.gov.mk/	нема податок	нема податок

**Годишен извештај за спроведување на
Просторниот план на Република Македонија во 2018 година**

Единици за локална самоуправа-ЕЛС	Степен на развиеност на ГИС ⁵⁸	Електронска размена на податоци со други субјекти	On-line WEB сервиси, е-услуги за граѓаните и правните субјекти	Едношалтерски систем, предно и задно канцелариско работење	Реализирани проекти во ф-ја на подобрување на внатрешната организираност на ГИС и во ф-ја на дополнување на базата на просторни податоци, воведување нови сервиси и функционалности
Теарце	нема	нема	http://www.tearce.gov.mk/	нема	нема
Тетово	нема податок	нема податок	http://www.tetovo.gov.mk/	нема податок	нема податок
Центар Жупа	нема податок	нема податок	http://www.merkezjupa.gov.mk/	нема податок	нема
Чашка	нема	нема	http://www.caska.gov.mk/	нема	нема
Чешиново Облешево	1. WEB апликација; 2. Дипломиран инженер по информатика.	нема податок	Постоечката WEB страна на општината е ажурирана и потребните информации можете да ги најдете на http://cesinovo-oblesevo.gov.mk/	не	нема податок
Чучер Сандево	нема податок	нема податок	http://www.cucersandevo.gov.mk/	нема податок	нема податок
Штип	1. Arc GIS 9.2; 2. Еден Извршител; 3. Урбанизам и Катастар. 4. Геореференцирани катастарски подлоги и електронски ДУП; 5. Катастар и ЈП „Стипион 2011“ и овластени приватни фирми за изработка на ДУП;	нема податок	http://www.stip.gov.mk/	нема податок	нема податок

Агенцијата за катастар на недвижности-АКН на националниот гео-портал има објавено податоци кои се изработени по национални и по INSPIRE стандарди, и тоа:

- државна граница;
- граници на единици на локалната самоуправа;
- граници на населени места;
- дигитален модел на терен и
- географски имиња.

За наведените збирки на просторни податоци достапни се и WEB-услуги за: пребарување, преглед и преземање. Услугата за преземање на податоци е поврзана со тарифниците на субјектите во НИПП и истата се реализира преку е-наплата.

Покрај АКН, на националниот гео-портал свои податоци и услуги имаат публикувано и:

- Министерството за животна средина и просторно планирање: податоци за националните паркови;
- Државниот завод за статистика: податоци за статистичките региони и за старосната структура на население по статистички региони;
- Центарот за управување со кризи: карта со сувест на шуми, карта со индекс на пожари и локација на критични точки за потенцијални шумски пожари;
- Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство: почвена карта на РМ и
- Геолошки завод на РМ: геолошка карта во размер 1:500.000.

Вкупниот број на мета податоци кои се достапни на геопорталот изнесува 46, од кои 14 се за геопросторни податоци, 24 за услугата за преглед (WMS) и 8 метаподатоци за услугата за преземање на податоци (WFS).

Активностите на субјектите во НИПП за период јануари-декември 2018 година беа во насока на: хармонизација на националното со европското законодавство, подигнување на јавната свест и разбирање на визијата, концептите и придобивките од НИПП, креирање метаподатоци, хармонизација и стандардизација на просторни податоци, изработка на WEB-сервиси и нивно публикување на националниот гео-портал и создавање технички предуслов.

Во делот кој се однесува на хармонизација на националното со европското законодавство беше изработена Уредба за стандардите на метаподатоците.

Во делот на подигнување на јавната свест и разбирање на визијата, концептите и придобивките од НИПП беа одржани две работилници на тема: „тренинг за тренери“ и „креирање на метаподатоци“, а беа изработени и прирачник за оперативна имплементација и флаер за НИПП.

Во делот на креирање на метаподатоци беа изработени 12 метаподатоци од страна на четири субјекти на НИПП: АКН, Агенцијата за планирање на просторот, Државен завод за статистика-ДЗС и Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Во делот на изработка на WEB-сервиси и нивно публикување на националниот гео-портал беа публикувани следните сервиси: население според главните возрасни групи по региони од страна на ДЗС и Центарот за управување со кризи го креира сервисот промена на Sevirii услугата со VIRS.

Во Агенцијата за планирање на просторот во текот на минатата 2018 се реализираа активности за ажурирање на базите на просторни податоци за

Просторниот план на Националниот парк Пелистер. Како резултат на ова, базата на просторни податоци е значајно збогатена со податоци од сите аспекти на планирањето и планските анализи. Во функција на ефикасно спроведување на „Просторниот план на Република Македонија“ извршено е ажурирање на WEB сервисите и базите на податоци за:

- Просторните планови во РМ и
- Издадени „Услови за планирање на просторот“.

WEB сервисите се од круцијално значење во процесот на изработка на елаборатите за „Услови за планирање на просторот“, затоа што во нив се интегрирани просторните податоци на планските решенија со ажурираните податоци за тековните промени во просторот кои ги прибира Агенцијата. Истовремено, се ажурираат и податоците на ГИС порталот на Агенцијата за планирање на просторот.

Инфраструктурните претпријатија кои стопанисуваат на територијата на цела Македонија, како и оние кои ја покриваат територијата на градот Скопје, во своето тековно работење ја имаат имплементирано ГИС компјутерската технологија. Во текот на 2018 година нивните активности во овој домен беа главно насочени кон тековните активности односно, пополнување на базите на просторни податоци со податоците за новите зафати изведени во просторот.

4. Европска рамка за планирање на просторот

Стратешка цел на Република Северна Македонија е финализирање на процесот на интегрирање во Европската Унија. Постојниот статус на нашата Држава во Европската Унија поставува повеќе задачи насочени не само кон остварување на очекуваните ефекти изразени преку макро економските перформанси за повисоки стапки и ниво на економски развој, политичка и безбедносна стабилност, понапредно технолошко ниво, повисоко образование и научно ниво, туку и апсолвирање на новините во областа на просторното планирање и вклучување во процесот на трансферирање и примена на насоките и определбите од просторната и регионалната политика практикувана од земјите членки на Унијата.

Новата политичка констелација, техничко-технолошкиот развој и глобалната поврзаност се битни фактори кои имаат значително влијание врз просторната организација и создавањето на нови контури на Европа.

Рapidниот развој на глобалната економија определува нова мрежа на врски и етаблира нови соодноси помеѓу корпорации, граѓани, градови и региони низ целиот свет. Тековниот процес на Европската интеграција поставува пред просторното планирање и урбаната политика задачи на супранационално ниво кои треба да се имплементираат во тековниот и иден процес на планирање и организација на просторот и во нашава Држава.

Главни европски политики

За разбирање на европската политика во областа на просторниот развој, која е една парцијална политика, важен е нејзиниот однос кон главните европски политики. Главните европски политики според *Unity, Solidarity, Diversity for Europe, its People and its Territory, 2001, (Единство, солидарност и разновидност за Европа, нејзините жители и територијата)* се:

- Политика на конкуренција,
- Заедничка земјоделска политика,
- Вработување, човечките ресурси, развој и кохезија,
- Политика на заштита на животната средина,
- Регионална политика,
- Политика на истражувања и развојот,
- Сообраќајна политика,
- Енергетска политика,
- Политика на претприемаштво за средни и мали претпријатија,
- Заедничка политика во областа на рибарство.

Од сите наведени политики, најголемо влијание врз просторното планирање на развојот и територијално уредување на Европската Унија и целиот континент, имаат три политики: политика на заштита на животната средина, регионалната политика и сообраќајната политика.

Концепт на одржлив развој

Просторниот план, како стратешко-развоен документ, првенствено е ориентиран кон изнаоѓање на можности за решавање на најзначајните просторни проблеми кои настанале како последица на досегашните развојни процеси, како и кон одредување и реализација на долгорочни цели за

организација и уредување на просторот и населбите, со што би се обезбедиле услови за идниот економски и просторен развој на регионот. Во таа смисла е дефинирана основната цел на просторниот план, која покажува дека заштитата на животната средина е дел од сите сегменти на планот. Освен тоа, особено се нагласува потребата од усогласување на користењето на просторот со можностите и ограничувањата на природните и создадени вредности, со потребите на социјалниот и економскиот развој, што е во основа концептот на одржливиот развој.

Концептот на одржлив развој е усвоен од страна на Европската Унија 1990 година, а од Обединетите нации во 1992 година. Усвојувањето на овој Концепт на глобално ниво е резултат на сознанието за големите промени во состојбите на животната средина што довеле до загаденост на воздухот, водите и земјиштето, деградација на другите екосистеми и потрошувачка на големи количества на природните ресурси. Од Втората конференција на ООН за животната средина и развој, одржана 1992 година во Рио де Жанеиро, позната и под името Светски самит, произлегоа две меѓународни спогодби, два документи со усвоени начела и програма за одржлив развој во светски размери:

- Рио декларација за животна средина и развој, со 27 начела кои ги дефинираат правата и обврските на државите во нивните настојувања да обезбедат развој и благосостојба на човекот;
- Агенда 21 обемна програма за работа во XXI век, консензус на 179 држави. Тоа е план за глобално партнерство насочено кон урамнотежување на потребата за висококвалитетна животна средина и здрави економии за сите народи во светот;
- Извештај со усвоени начела кој опфаќа управување, зачувување и одржлив развој на сите видови шуми важни за економскиот развој.

Двете конвенции потпишани од повеќето влади на земјите присутни во Рио се:

- Рамковна конвенција за климатски промени, која има за цел да ги задржи гасовите кои предизвикуваат ефект на стаклена градина на ниво кое нема драстично да ја промени климата и
- Конвенција за биолошката разновидност, која бара од земјите усвојување на средства и начини за зачувување на разновидноста на живите организми.

Остварувањето на одржливиот развој на национално ниво зависи од структурните промени во меѓународните односи во областа на користењето на енергијата, политиката на транспортот, користењето на природните ресурси, меѓународната трговија и други односи.

Хабитат II

На првата конференција на Хабитат (Ванкувер 1976 година), владите почнаа да ја препознаваат потребата од одржливи хумани населби и последиците од рапидната урбанизација, особено во земјите во развој. Резултатите од конференцијата се содржани во Ванкуверската декларација која содржи акциски план со 64 препораки за национални активности.

Втората конференција на ООН за населбите, Хабитат II (Истанбул 1996 година), која се одржа 20 години по првата конференција Хабитат I, нагласено го истакна незапирливиот глобален процес на урбанизација. Резултатите од Конференцијата беа интегрирани во Истанбулската декларација. На оваа конференција, светските лидери исто така ја усвоија и Агендата Хабитат, која

претставува глобален план на акции за обезбедување на адекватен дом за секого, во одржливи хумани населби. Со усвојувањето на програмата Хабитат II, (Хабитат агенда) земјите, меѓу другото се обврзуваат за воспоставување на одржливи населби. Под ова се подразбира унапредување на развојот на населбите и ефикасно користење на добрата зависно од можностите на екосистемите.

Со оглед на тоа што градовите во XXI век функционираат на радикално поинаков економски и социјален систем од градовите во XX век, и со оглед на промените и трансформациите што се случуваат по Хабитат II, на Конференцијата за домување и одржлив урбан развој Хабитат III, која се одржа во Кито, Еквадор, во октомври 2016 година, се ревидираше урбаната агенда со цел да се репозиционира пристапот за идната урбана политика. Новата урбана агенда (НУА) е документ кој ги поставува глобалните стандарди за постигнување на одржлив урбан развој, со преиспитување на начинот на кој денес градиме, управуваме и живееме во градовите.

Перспектива на просторниот развој на Европа (ESDP)

ESDP е прв формален документ во областа на планирањето на просторниот развој во Европската унија донесен со посебна резолуција во 1999 година. Во овој документ за прв пат одржливоста не се третира само како економски пораст и развој кој ги има предвид последиците врз животната средина, туку и како просторно урамнотежен развој. Освен тоа, во овој документ на еден нов начин се настојува на усогласување на одлуките од различни сектори според заедничка просторна матрица. На 12-та седница во Хановер, во 2000 година, донесени се „**Водечките принципи за развој на европскиот континент**“ кои не се правно обврзувачки, но во нив е нагласено значењето на територијалната димензија во остварување на човековите права и демократијата. Нивната цел се состои во дефинирање на мерки и политики на просторниот развој со чија помош луѓето во сите држави членки ќе остварат прифатлив животен стандард, што се смета како еден од битните предуслови за стабилизација на демократските процеси и структури во регионите и градовите во Европа, односно нивното активно учество во процесот на европската интеграција и демократизација.

ESDP е документ кој има за цел да биде до одреден степен обединувачки и за политиките на Европската унија (политика на засилување на конкурентноста, заштита на животната средина, регионална политика, сообраќајна политика, политика во областа на истражувањата, технологија и развојот и др.).

Во последната верзија ESDP претставува планско-развоен документ од индикативен и интегративен вид, значи, еден општ „план/програма“ на наднационално ниво. На тој начин, Унијата е прв голем светски регион кој дефинирал заедничка просторна визија за развој на својата територија, со што ESDP е промовирана како рамка на политиката и референтен документ во доменот на одржливиот просторен развој. Иако не е задолжителен, тој ги дефинира политичките опции за донесување на одлуки на сите управувачки нивои (од наднационално, односно европско, преку национално и регионално, до локално) што би водело кон одржив и урамнотежен развој.

Европска мрежа за следење на просторното планирање (ESPON)

Остварувањето на ESDP е поткрепено со паралелна статистичко-информатичка и истражувачка поддршка под името Европска мрежа за

следење на просторното планирање (ESPON - European Spatial Planning Observation Network), која е иницирана од Европската комисија и владите на државите членки на Европската Унија во 1998 година и потоа реализирана во текот на следните две години на истражување. Оваа програма продолжува во периодот 2002-2006 година со истражувања и студии за територијален развој и просторно планирање гледано од Европска перспектива во поддршка на развојната политика. Во 2007 година од Европската комисија е усвоена ESPON 2013 програмата, со мисија да ја поддржи развојната политика во насока на територијална кохезија и хармонизиран развој на Европската територија, обезбедувајќи споредливи информации, анализи и сценарија на просторната динамика и прегледувајќи ги потенцијалите за развој на регионите и поголемите подрачја кои придонесуваат кон Европската конкурентност, територијална соработка и одржлив и балансиран развој. Во 2015 година Европската Комисија ја усвојува ESPON 2020 програмата чии цели се промоција и поттикнување на Европската територијална димензија во развој и соработка низ трансфер на знаења и политика на јавните авторитети и другите актери во политиката на сите нивоа.

Во насока на операционализирање на европската политика на балансиран и одржлив просторен развој, од страна на Европската Комисија во 1990 година покрената е иницијатива за зајакнување на економската и социјална кохезија на Европскиот континент низ стимулирање на трансграничната соработка, насловена како INTERREG. Соработката се остварува преку поддршка на проекти кои покриваат широк спектар на области како инфраструктура, едукација, урбан развој, енергија, дигитална економија и друго. Илјадници проекти во најразлични области се имплементирани од раѓањето на INTERREG до денес. Како главна алатка на Европската политика на кохезија, INTERREG стана моќен инструмент за финансирање на Европската Унија во поддршка на развој на ЕУ регионите. Од 11 на почетокот, денес INTERREG опфаќа 28 членки на ЕУ. Секоја програма на INTERREG покрива посебен дел од територијата на ЕУ. Низ годините, финансиската поддршка на INTERREG порасна од 1,1 милијарди ЕУР на 10,1 милијарди ЕУР за периодот 2014-2020год. Од почетокот на INTERREG, 5 програмски периоди следуваа еден по друг и тоа:

- INTERREG I A (1990-1993г.);
- INTERREG II B (1994-1999год.);
- INTERREG III C (2000-2006год.);
- INTERREG IV (2007-2013год.) и
- INTERREG V (2014-2020год.).

Секој од програмските периоди е конципиран од 3 програми:

- Програма за прекугранична соработка;
- Програма за транснационална соработка и
- Програма за интеррегионална соработка.

Во овие програми дефинирани се неколку приоритети кои ги изразуваат целите на ESDP: просторна интеграција, сообраќајна достапност, социјална кохезија, заштита на природното и културното наследство и др., специфицирани во согласност со долгорочните цели на даденото подрачје.

Програмскиот период 2014-2020 година е пресвртница во однос на содржината и организациониот процес на INTERREG, поради промените во вкупниот менаџмент на програмите во насока на административна и

сметководствена симплификација низ хармонизација и поставување на општи збирки на правила за Европските структурни и инвестициски фондови.

Територијална агенда на ЕУ до 2020 година

„Територијалната агенда“ е документ од областа на просторното планирање кој следува по донесувањето и постепената имплементација на:

- „Перспективите на просторниот развој на ЕУ“ од 1999 година;
- „Водечките насоки за просторен развој на европскиот континент“ донесени од страна на СЕМАТ од 2000 година;
- реализацијата на низа проекти во рамки на иницијативата INTERREG и
- истражувања во рамки на програмата ESPON.

Територијалната агенда има осум страни во кои се одредени задачите, целите и основните активности за нејзино остварување, а заснована е на аналитички документ под името „Состојба и перспективи на развојот на ЕУ“.

Задачи на просторниот развој на ЕУ дефинирани во Територијалната агенда се:

- Јакнење на територијалната кохезија и
- Јакнење на регионалниот идентитет, подобро користење на просторната разновидност.

Цели на просторниот развој поставени во Територијалната агенда се:

- Јакнење на полицентричниот развој и иновациите преку вмрежување на градовите-региони и другите градови;
- Нови облици на партнерства и територијално управување помеѓу руралните и урбаните подрачја;
- Промоција на конкурентни и иновативни регионални кластери во Европа во насока на поддршка на јакнењето на трансевропските мрежи;
- Промовирање на трансевропското управување со ризици, вклучувајќи ги ризиците од влијанието на климатските промени и
- Јакнење на еколошката структура и културните ресурси како додадена вредност на развојот.

Светската економска криза од 2008 година предизвика преиспитување на повеќето секторски и интегрални политики на Европската Унија, вклучувајќи ја и политиката на просторен развој содржана во рамки на „Територијалната агенда на Европската Унија“ од 2007 година. Новата Територијална агенда има за цел првенствено усогласување со една од најзначајните политики на ЕУ, односно со „Стратегијата за паметен, одржлив и инклузивен раст на Европа 2020“. Територијалната агенда ЕУ до 2020 година дефинира шест територијални приоритети на Европската Унија кои ќе придонесат за успешно спроведување на Стратегијата „Европа 2020“. Тоа се:

1. Поттикнување на полицентричниот и рамномерен територијален развој;
2. Поттикнување на интегрален развој во градовите, руралните и другите специфични региони;
3. Просторна/територијална интеграција во прекуграничните и транснационалните функционални региони;
4. Обезбедување на глобална конкурентност на регионите врз основа на силно локално стопанство;

5. Подобра територијална поврзаност на поединците, заедниците и претпријатијата и
6. Управување и поврзување на еколошките, пределските и културните вредности на регионите.

Територијалната агенда на Европската Унија до 2020 године е усвоена во текот на Неформалниот состанок на министрите надлежни за просторен развој одржан на 19 мај 2011 година во местото Годоло покрај Будимпешта.

Регионални иницијативи

Земјите од Централна и Југоисточна Европа се справуваа со тешкотии во периодот на транзицијата со цел да ги спроведат мерките неопходни за пристапување во ЕУ. Проектот ESTIA (European Space and Territorial Integration Alternatives) овозможи воспоставување на мрежа на просторни планери и одговорни владини претставници, а со тоа и конструктивен дијалог за подобро разбирање на процесите за просторен развој помеѓу земјите во Југоисточна Европа. Во овој проект учествуваа Албанија, Бугарија, Грција, Македонија, Романија и СР Југославија.

OSPE (Observatory of Spatial Planning and Environment in South-East Europe) е проект кој е комплементарен на првиот. Тој ги опфаќа истите земји, но во него повеќе се нагласени аспектите на информатичката поддршка на подготовките, донесувањето и спроведувањето на одлуки во областа на одржливиот развој и пратечките институционални и организациони аранжмани (т.е. регионална опсерваторија и мрежа на национални пунктови/фокални точки).

ESTIA и OSPE се исклучително важни регионални иницијативи во областа на просторниот и урбанистичкиот развој, како и политиките за заштита на животната средина на Балканот.

Покрај копроектите *ESTIA/OSPE*, за разгледување и дефинирање на идните правци на развојот на Република Северна Македонија постојат и други иницијативи, програми и проекти на регионалната интеграција во овој регион кои содржат елементи од одделните области кои се предмет на анализа во просторното планирање.

5. Заклучни согледувања за 2018 година

Во ова поглавје опфатени се заклучните согледувања за спроведување на „Просторниот план на Република Македонија“ во 2018 година за сите области елаборирани во Годишниот извештај со наслов „Евидентирани промени во просторот јануари-декември 2018 година“.

5.1. Економски основи на просторниот развој

Република Северна Македонија како мала земја во развој со политика на отворена економија, во која надворешната трговија учествува со висок процент во БДП, е мошне сензитивна на надворешните влијанија и промени. Економскиот амбиент во 2018 година, во констелација на поповолни меѓународни влијанија и воспоставените здрави домашни економски основи, овозможи надминување на последиците од неколкугодишниот период на понагласени домашни ризици и остварување на позитивни макроекономски движења. Остварената умерена стапка од 2,7%⁵⁹ на економска активност во 2018 година не кореспондира со проектираните стапки на годишен пораст на БДП од 5,3% односно 5,1%⁶⁰ утврдени со „Просторниот план на Република Македонија“ со временски хоризонт до 2020 година.

Во создавањето на БДП во 2018 година учествуваа вкупно 759 054⁶¹ вработени лица што во однос на претходната година бројот на вработени е поголем за 2,5%. Следователно, бројот на невработени на годишна основа е намален за 7% и изнесува 198 569 лица.

Разместувањето на производните и услужни дејности во просторот на Државата се остваруваше согласно планските определби според комбинираниот модел на концентрација и дисперзија во просторот како комплементарни приоди во алокацијата на производните и услужни дејности.

Во амбиент на пазарна економија, сопственичка трансформација, приватна иницијатива и реструктурирање на претпријатијата, бројот на деловни субјекти на крајот на 2018 година според податоците на Државниот завод за статистика изнесуваше 72 315 што е за 896 деловни субјекти повеќе споредено со претходната 2017 година.

Постојната разместеност⁶² на деловните субјекти покажува нерамномерност и доминација на Градот Скопје во кој се лоцирани 36,2% од деловните субјекти во државата, потоа следат општините: Битола (5,4%), Тетово (5%), Куманово (4,2%), Прилеп (3,8%), Охрид (3,6%), Гостивар (3,5%), Струмица (3,4%), Струга (3,0), Велес (2,5%), Штип (2,5%), Кавадарци (2,3%), Кичево (2,0%), Гевгелија (1,7%), Кочани (1,8%) итн.

Во текот на 2018 година, според податоците доставени од извештајните единици, евидентирани се ново-изградени објекти или објекти кои се во градба со производна и услужна намена, во вкупно 28 општини. Најголем број од новоизградените објекти се од областа на производните-преработувачки дејности, потоа следат деловните објекти, а објектите кои се во градба или се

⁵⁹ НБСРМ, Годишен извештај, 2018.

⁶⁰ Студија „Економски основи на Просторниот план на Република Македонија“, група автори, Економски факултет-Скопје, 1998 год.

⁶¹ МАКСтат база на податоци, ДЗС.

⁶² МАКСтат база, ДЗС.

веќе изградени од областа на туризмот и угостителството се евидентирани во општините Гевгелија, Демир Капија, Дојран, Петровец, Пласница, Чучер Сандево, Пробиштип и Струга.

Промените во просторот укажуваат на заложите на единиците на локалната самоуправа како носители на економскиот развој за своите подрачја, во услови на пазарна економија и процес на децентрализација, своите политики да ги ефектуираат преку изработка и усвојување на урбанистичка документација со која се создаваат просторни-локациски услови за градба и отварање на нови производни и услужни објекти со цел зголемување на бројот на вработените во структурата на работната сила и поттикнување на развојот на локалната и национална економија.

5.2. Користење и заштита на природните ресурси

5.2.1. Земјоделско земјиште

Имајќи ги предвид критериумите за користење на земјоделското земјиште, очекуваните можности за вложување на капитал во примарното производство (долгогодишни насади и развој на сточарскиот комплекс), како и трендот на досегашниот развој, се проценува дека со планските определби опфатени со „Просторниот план на Република Македонија“ до 2020 година ќе се оствари оптимално користење на земјоделското земјиште.

Според расположивите податоци за 2018 година, Република Северна Македонија располага со 1 264 139 ha земјоделско земјиште од кое 518 740 ha или 41% се обработливи површини, пасиштата зафаќаат површина од 744 667 ha или 58,9% и околу 1 000 ha се бари, трстици и рибници или 0,1% од вкупната земјоделска површина. Овој однос не кореспондира со зацртаните плански предвидувања за 2020 година со кои учеството на обработливите површини и површините под пасишта е предвидено на 47,7% и 52,3%.

Во структурата на обработливото земјиште доминираат површините под ораници и бавчи со 418 140 ha или 80,6%, овоштарниците зафаќаат површина од 16 827 ha или 3,2%, лозјата 24 088 ha или 4,6% и остатокот од 59 685 ha или 11,6% од вкупното обработливо земјиште се површини под ливади.

Во последните години земјоделскиот сектор се соочува со значајни структурни и правни реформи особено во процесот на усогласување на националното законодавство со европското и воспоставување и зајакнување на институционалната структура во областите кои ги уредува Заедничката земјоделска политика. Европските интеграциски процеси се основа за зајакнување и создавање на конкурентен земјоделски сектор согласно на барањата на Европската Унија. Во таа насока ресорното министерство во оваа област, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, вовеле политики, мерки и механизми за спроведување на развојните процеси во земјоделското производство и пазари, земјишната политика. Реформските процеси се темелат на Националната стратегија за земјоделство и рурален развој 2014-2020 година, усвоена во декември 2014 година која претставува главен долгорочен стратешки документ во областа на земјоделството и руралниот развој на кој се базира поставувањето и спроведувањето на целите, политиките и мерките за развој на земјоделството и руралните средини во Република Северна Македонија.

5.2.2. Шуми и шумско земјиште

Врз основа на анализата на добиените податоци за 2018 година од извештајните единици за следење на реализација на „Просторниот план на Република Македонија“, во областа на користење на земјиштето, може да се констатира дека пошумување е извршено само во 6 општини.

„Просторниот план на Република Македонија“ предвидува дека пошумувањето во шума и вон шума до 2020 година треба во просек годишно да изнесува 6 522 ha. Според податоците објавени од Државниот завод за статистика извршено е пошумување на површина од 959 ha, односно само 14,7% од просечното годишно пошумување предвидено со Просторниот план.

5.2.3. Минерални суровини

Искористувањето на минералните суровини на просторот на Република Северна Македонија се остварува врз основа на надлежностите на Министерството за економија во доменот на изработка и реализација на годишните програми за основни геолошки истражувања, детални геолошки истражувања на енергетски минерални суровини, развој на геолошкиот информациски систем и доделувањето на концесии за детални геолошки истражувања на минерални суровини. Со издавањето на концесии за детални геолошки истражувања се зголемуваат можностите да се откријат нови наоѓалишта за искористување на минерални суровини.

Во 2018 година Министерството за економија издаде вкупно 11 концесии за детални геолошки истражувања на минерални суровини на 12 локации и 29 концесии за експлоатација на минерални суровини на 37 локации.

Од добиените информативни листови од Единиците на локалната самоуправа, експлоатација на минерални суровини е евидентирана во седум општини, на вкупно 921,55 ha. Индикативно е дека податоците од Единиците на локалната самоуправа се некомплетни и не ги прикажуваат реалните промени во просторот во оваа област.

5.2.4. Водостопанство и водостопанска инфраструктура

Во изминатиот период активностите во управувањето со водите се сведени на проширување на локалните водоснабдителни системи и водоснабдителните мрежи во населените места. Со „Просторниот план на Република Македонија“ се планирани два поголеми водоснабдителни системи со кои ќе се обезбеди квалитетна вода за поголем број потрошувачи.

Со „Просторниот план на Република Македонија“ беше планирана изградба на регионален водоснабдителен систем со кој ќе се обезбеди вода за градовите Гостивар и Тетово и околните села од акумулацијата Мавровско Езеро. По енергетското искористување на водите од акумулацијата водите ќе може да се користат за водоснабдување. Во изминатиот период не е направена анализа (студија или проектно техничка документација) со која ќе се проценат можностите за изградба на овој регионален систем. Проблемите со водоснабдувањето во населените места од двете општини се решаваат парцијално, на локално ниво.

Исто така со „Просторниот план на Република Македонија“ предложена беше изградба на РВС „Треска“ преку кој ќе се обезбеди вода за источниот и југоисточниот дел на Република Северна Македонија. И за ова решение во

изминатиот период не е направена соодветна планска или проектна техничка документација. Заради зачувување на квалитетот на водите во сливот на реката Треска беше потребно во населените места да се изградат пречистителни станици за третман на отпадните води. Во изминатиот период изградени се пречистителни станици за третман на отпадните води во Кичево и во Македонски Брод.

Земјоделството како една од важните стопански гранки во Државата не е поддржано со модернизација или изградба на системи за наводнување. Во оваа област во 2018 година нема активности.

5.2.4.1. Водоснабдување

Во текот на 2018 година изградени се нови водоснабдителни системи (зафат, доведен цевковод, резервоар и сл.) во:

- Општина Битола за селото Лавци;
- Општина Крива Паланка за с. Луке;
- Општина Крушево за индустриската зона;
- Општина Теарце за селата Доброште и Нераште;
- Општина Чашка за с. Горно Јаболшиште;
- Општина Чешиново Облешево за с. Спанчево.

Активности за подобрување на водоснабдувањето, односно изградба на нов резервоар или проширување на постоечкиот водоснабдителен систем со зафаќање на нови изворници превземени се во:

- Општина Демир Капија за с. Клисура;
- Општина Дојран за Стар и Нов Дојран;
- Општина Желино во Желино;
- Општина Струга за с. Лабуништа.

Проширување или изградба на секундарна мрежа извршено е во:

- Скопје во Општините Ѓорче Петров, Карпош и Кисела Вода;
- Битола;
- Општина Кривогаштани во с. Воѓани.

Во споредба со 2017 година за подобрување на водоснабдувањето во 2018 година превземени се помал број на активности.

Во 2017 година нови водоснабдителни системи изградени се во 10 населени места во 5 општини, додека во 2018 год само во 6 населени места во 6 општини.

Проширување, изградба на нова секундарна мрежа и реконструкција на постоечките водоснабдителни мрежи во 2017 година извршени се во 15 населени места во 9 општини, а во 2018 година во 6 населени места во 5 општини.

Од доставените информативни листови во текот на 2018 год проектна документација е изготвена само во Општина Струга: реконструкција на пумпна станица за водоснабдување на село Шум и за водоводна мрежа во с. Радолишта - долна зона - втора фаза.

5.2.4.2. Одведување на отпадни води

Активностите за заштита на квалитетот на површинските и подземните води од загадување со отпадните води од населените места, во 2018 година, во

најголем дел се однесуваат на проширување на постоечката секундарна мрежа и доизградба на колектори. Пречистителни станици за отпадни води не се изградени во ниту едно населено место.

Фекална канализација

Во текот на 2018 година примарна мрежа односно главни колектори изградени се во:

- Градот Скопје - продолжува со изградбата на главните колектори на левиот и десниот брег на р. Вардар. Изградени се вкупно 1,34 km од предвидените 8,5 km.
- Општина Ѓорче Петров - изградени се колектори во 3 населени места (с.Волково, Кисела Јабука и Стопански Двор);
- Општината Шуто Оризари - изграден е колектор и секундарна мрежа;
- Општина Битола - изградени се колектори во 2 населени места;
- Општина Арачиново - започната е градбата на колекторот;
- Општина Дојран - изграден е колекторот за Нов и Стар Дојран;
- Општина Желино - започната е градба на колектори во 3 населени места (с.Желино, Требош и Озормиште);
- Општина Кривогаштани - изграден е колектор во 1 населено место (с.Крушеани);
- Општина Липково - продолжува со изградбата на колекторите во 5 населени места, активности започнати во 2014 година (с.Лојане, Матејче, Ваксинце, Слупчане и Оризаре);
- Општина Лозово - продолжува со изградбата на колекторот (активност започната во 2017 година) во Сарамзалино;
- Општина Пробиштип - изградена е фекална канализација во две населени места (с.Турско Рудари и Древено);
- Општина Чучер Сандево - изграден е колектор и секундарна мрежа во с.Бањани.

Проширување, реконструкција на секундарната фекална канализација извршено е во:

- Градот Скопје (Општините Карпош и Кисела Вода)
- Општина Брвеница во 2 населени места (Брвеница и Д. Седларце)
- Градот Велес;
- Општина Винаца во 5 населени места (с.Винаца, Истибања, Трсино, Јакимово и Градец)
- Општина Демир Капија во 1 населено место (с.Чифлик)
- Општина Студеничани во с.Батинци продолжува изградбата на секундарната мрежа, активност започната во 2017 година.

Атмосферска канализација

- Град Скопје (Општина Карпош);
- Општина Ѓорче Петров - атмосферска канализација се гради во с. Никиштани и руралниот дел од Општината;
- Битола - проширена е атмосферската и реконструирана е мешовитата мрежа;
- Дебар - изграден е атмосферски колектор.

Во 2017 година примарна мрежа (колектори) изградени се во 6 населени места во 4 Општини, додека во 2018 год во 23 населени места во 11 општини.

Реконструкција, проширување и изградба на нова секундарна мрежа во 2017 година има во 14 населени места во 10 општини, додека во 2018 година има во 11 населени места во 7 општини.

Проектна документација е изготвена за фекална канализација во селата Горно и Долно Татеши во Општина Струга и за уличната мрежа во Градот.

5.2.4.3. Системи за наводнување

Во текот на 2018 година нема активности во областа на наводнувањето на обработливите површини, односно нема изградба на нови или реконструкција на постоечките системи.

5.2.4.4. Регулација на реки

За заштита од големи води односно од штетите од поплави извршено е регулирање на реките:

- Стара Река во Општина Демир Хисар (во фаза на припремни работи);
- Во селата Липково и Слупчане и
- Каменичка Река во Македонска Каменица.

5.2.5. Енергетика и енергетска инфраструктура

Вкупниот енергетски биланс за 2018 година покажува дека финалната потрошувачка на енергија изнесува 1 993,9 ktоe, а за нејзино обезбедување биле потрошени 2 605,3 ktоe. За енергетски трансформации (добивање на електрична и топлинска енергија како и нафтени продукти) биле потрошени 841 ktоe а притоа биле добиени 364,5 ktоe трансформирана енергија. Сопствената потрошувачката во самиот енергетски сектор изнесува 39,8 ktоe а загубите во пренос и дистрибуција се 96,9 ktоe.

Учеството на енергијата од обновливи извори во 2018 година е зголемено во однос на претходната година (за 18%) заради поголемото учество на хидроенергијата. Поволната хидролошка година и зголеменото производство на хидроенергија ја намали потрошувачката на лигнит (за 11%) и природен гас (за 12%), што придонесе за намалување на емисиите на стакленички гасови за 10% во однос на 2017 година.

Продолжувањето со градба на магистралниот гасовод и најавата за градба на секундарната гасоводна мрежа во градовите, ќе го зголеми учеството на природниот гас во енергетската потрошувачка, што поволно ќе влијае за натамошно намалување на загадувањето на животната средина.

Во развојот на системите за пренос и транспорт на електрична енергија, многу значајна е припремата за градба на 400 kV далновод од Битола кон Албанија, со што се ќе се создадат можности за транзит и пренос на поголеми количини на електрична енергија. АД МЕПСО ја комплетираше целокупната проектна документација потребна за добивање на одобрение за градба.

Усвоениот закон за енергетика, отвара можности за зголемено учество на енергија добиена од обновливи извори. Но, потребни се многу повеќе вложувања во објекти наменети за производство на базната енергија за која што треба да се направи повеќегодишно планирање, градба и вложување на значителни финансиски средства.

5.3. Население и организација на населбите и дејностите

5.3.1. Демографски развој

Во Република Северна Македонија во 2018 година просечната стапка на наталитет од 10,3 промили и стапката на морталитет од 9,5 промили бележат благо намалување во однос 2017 година. Смртноста на доенчињата е со стапка од 5,7 промили и е намалена за 3,5 промилни поени во однос на 2017 година.

Според објавените статистички податоци⁶³ природниот прираст во 2018 година е зголемен за 170 лица.

Анализата за движењето на населението на ниво на региони покажува дека најмногу живородени има во Скопскиот регион со 8 020 новороденчиња, после него следи Полошкиот регион со 3 202, а најмал број од 1 390 новороденчиња е евидентиран во Источниот регион. Позитивен природен прираст има само во три региони и тоа во Скопски, Североисточен и Полошки регион. Додека во преостанатите пет региони (Вардарски, Источен, Југозападен, Југоисточен и Пелагониски регион) има негативни витални промени на населението.

Миграционото салдо во 2018 година покажува 2 712 доселени лица повеќе од отселени лица, за разлика од 2017 година, каде миграционото салдо изнесуваше 163 лица. Причината за вака драстично зголемено миграционо салдо во 2018 година е таа што има зголемување на доселени странци во земјава.

Природното и механичко движење на населението се рефлектира на неговата територијална разместеност и концентрација. Според објавените статистички податоци, проценките покажуваат дека на крајот на месец декември 2018 година во Република Северна Македонија живеат 2 077 132 жители.

Учеството на населението по општини во вкупното население во Републиката, покажува дека повеќе од една четвртина (26,58%) од населението е сконцентрирано во Градот Скопје како посебна единица на локалната самоуправа или вкупно 551 895 жители (во овој број се вклучени и жителите од Сопиште⁶⁴).

Општини со најмал број на жители се следните: Вевчани (2 425), Лозово (2 542), Зрновци (2 989), Новаци (3 069), Дојран (3 290), Градско (3 552), Конче (3 567), Ранковце (3 658). Овие општини заедно учествуваат со околу 1,2% во вкупната популација во Република Северна Македонија според проценка на населението на крајот на 2018 година.

Во останатите општини процентуалната застапеност на населението е различна, при што со структурно учество од 2 до 5,28% се издвојуваат 15 општини, и тоа: Гази Баба, Горче Петров, Карпош, Сарај, Битола, Гостивар Велес, Кичево, Куманово, Охрид, Прилеп, Струга, Струмица, Тетово и Штип. Потоа следат 11 општини со процент на застапеност на населението од 1 до 2%. Најголем број на општини (вкупно 46) имаат најмал процент на застапеност на населението во интервал од 0,1 до 0,93%.

⁶³ Извор: МакСтат база, ДЗС.

⁶⁴ МакСтат база на Државен завод за статистика.

5.3.2. Урбанизација и мрежа на населби

Во текот на 2018 година, бројот на доставени информативни листови од општините е зголемен во однос на претходната година (доставени се информативни листови од вкупно 67 општини и Градот Скопје), но како и во изминатите години, податоците во областа на урбанизацијата се непотполни, нејасни и несоодветно дефинирани, а со тоа и во голем дел неупотребливи. Од вкупно 67 општини и Градот Скопје, само 47 општини го пополниле информативниот лист во делот кој се однесува на урбанизацијата.

Речиси редовно отсутнуваат податоци за параметри кои се исклучително значајни за согледување на трендовите и тенденциите во процесот на урбанизација и урбаниот развој. Ако кон ова се додаде и некомплетноста и некомпатибилноста на одделни официјални индикатори; како и непостоење на систематско следење на урбаниот развој преку соодветни индикативни показатели ниту на локално ниту на национално ниво, јасно е дека изведените заклучоци и констатации сеуште треба да се примаат со соодветна доза на резерва и оградување. Во таа смисла, евидентна е потребата од испитување на причините за ваквиот однос на извештајните единици, кој, се повторува секоја година. Резултатите од испитувањето ќе укажат на потребните активности кои ќе треба да се превземат и кои може да се организираат на различни начини (анимирање; организирање средби на локално и регионално ниво, со појаснување на обемот, видот и карактерот на податоци кои се доставуваат и начинот на нивна презентација; работилници; дебати и сл.)

Сепак, без оглед на наведените проблеми и објективните ограничувања, може да се констатира дека вкупните активности одат во насока на повисоко ниво на организираност и уреденост на просторот, односно повисок степен на урбан развој. Најдинамичните промени се случуваат на контактните простори на урбаните населби и надвор од населбите на рурални простори кои се погодни за развој на стопанство, туризам и други активности кои може да бидат основа за привлекување на инвестиции.

Динамиката и обемот на изработка на планската документација се уште се на ниво кое нема значително влијание во развојот, што пред сè е последица на неможноста за обезбедување доволно инвестиции за тие активности.

Позитивни поместувања може да се констатираат како резултат на реализација на Законот за рамномерен регионален развој и реализирање на програмите за развој на планските региони, во рамките на кои се стимулира развојот на економски инфериорните региони, а во рамките на самите региони, неразвиените подрачја.

Проширувањето на градското градежно земјиште и вкупно градежното земјиште во населбите дефинирано како плански опфат, се уште е актуелно и во најголем дел се реализира на сметка на продуктивно земјоделско земјиште. ЕЛС во иднина би требало да се фокусираат на поефикасно искористување на градежното земјиште во веќе дефинираните простори опфатени со планска документација.

Урбанизацијата во идниот период се очекува да се развива во услови во кои приватната иницијатива и пазарното стопанство ќе имаат уште позначајно место и улога во долгорочниот просторен развој. Процесот на урбанизацијата, и понатаму ќе биде основна рамка за идната организација, уредување и користење на просторот на Републиката, но во согласност со настанатите

промени и идните долгорочни развојни потреби на општествено-економскиот систем.

5.3.3. Уредување на селските населби и подрачја

Разликите во нивото на урбанизираност, како и вкупниот развој на руралните населби сеуште се големи споредено со урбаните населби. Но, позитивните поместувања кои значат поголеми инвестирања во руралните простори се евидентни и континуирани. Активностите се насочени првенствено во областа на инфраструктурата која е најголем проблем кога се во прашање руралните населби и често ограничување за развој на други дејности.

Последните години, како резултат на спроведување на Законот за рамномерен регионален развој, Бирото за регионален развој во своите годишни програми предвидува и финансира голем број проекти кои во најголем дел се однесуваат на недоволно развиените подрачја, како и оние со специфични развојни ресурси. Особено значајно е инвестирањето во изработка на урбанистички планови за селата, кои се во значителен подем последните три години, а за руралните општини се од непроценливо значење како единствени стратешки документи на кои треба да се базира долгорочниот развој. Овие активности секако ќе придонесат во периодот кој следува уште поинтензивни инвестирања во руралните простори како од домашни, така и од странски инвеститори, како резултат на кои ќе продолжат започнатите активности кои значат активирање на голем број рурални населби и подрачја преку развој на различни стопански дејности и реактивирање на голем број напуштени или заостанати во развојот селски населби кои поседуваат квалитетни и разновидни ресурси особено за развој на класичниот и алтернативниот туризам.

За продолжување на овие активности главната задача и улога ја има локалната власт, но голема поддршка односно комплетно општествено ангажирање е потребно на сите нивоа: локално, регионално и национално ниво и тоа во сите сегменти од општествениот развој: инфраструктура, маркетинг и промоција на компаративните можности и предности на одделни подрачја и инвестициски вложувања, преку обезбедување на финансиски модели за кредитирање и поддршка под поволни услови.

5.3.4. Домување

Станбената политика како долгорочна стратешка задача треба да овозможи лесна достапност на становите и обезбедување на квалитетен станбен фонд за потребите на граѓаните на Република Северна Македонија.

Со предвидувањата согласно „Просторниот план на Република Македонија“ во планскиот период до 2020 година вкупниот број на станови на територијата на РМ треба да изнесува 725 076. Динамиката на градење на становите е утврдена со „Просторниот план на Република Македонија“ кадешто станбената изградба се предвидува да се одвива етапно, при што до 2010 година да се изгради околу 40% од предвидениот станбен фонд, а останатите 60% до 2020 година.

Според податоците добиени од општините направени се согледувања на динамиката на градење на објекти со намена домување на територијата на Република Северна Македонија, во периодот јануари - декември 2018 година.

Податоци релевантни за промените во просторот поврзани со новоизградени станбени објекти доставиле само 36 општини. Според податоците, најзастапена е индивидуалната изградба на станови во станбени куќи (83%).

Процентуалната застапеност на објекти изградени во 2018 година без одобрение за градење (*бесправни градби*) изнасува 29% од вкупниот број на ново изградени објекти.

Владата на Република Северна Македонија во 2008 година донесе *Програма за изградба на станови во сопственост на РМ за 2008 година* (“Службен весник на РМ“ бр. 16/08) во согласност со Законот за домување. Реализацијата на Програмата продолжува и во 2018 година.

Согласно статистичките податоци бројот на изградени станови во 2018 година изнесува **786 623 станови**, со вкупна површина од 56 794,720 m².

Согласно „Просторниот план на Република Македонија“ предвидена е просечна површина на стан од 60 – 80 m², просечна површина на станбен простор по жител од 20 – 25 m² и просечен број на жители на стан од 3,06 m². Основните показатели на стандардот на домување укажуваат дека во 2018 година е постигната просечна површина на стан од 72,20m², просечната површина на станбен простор по жител изнесува 27,34m²/жител, а просечниот број на жители на стан изнесува 2,64. Во однос на квалитетот на станбениот фонд во 2018 година најзастапена е изградбата на двособни и трисобни станови.

Компарацијата помеѓу планираниот станбен фонд согласно „Просторниот план на Република Македонија“ и остварениот станбен фонд во 2018 година согласно Статистичките податоци за изградени станови во 2018 година, укажува дека динамиката на градба ги надминува предвидувањата согласно „Просторниот план на Република Македонија“.

Анализирајќи ги горе наведените податоци може да се дојде до следниот заклучок:

- динамиката на изградба на станови во 2018 го надминува предвидениот број на станови според „Просторниот план на Република Македонија“;
- доколку се продолжи со досегашната динамика на изградба на станови, постои голема веројатност да настане **станбен суфицит** како резултат на интензивната станбена изградба;
- според показателите за стандард на домување во 2018 година постигнат е **солиден стандард**.

5.3.5. Јавни функции

Согледувањето на промените за 2018 година се врши преку расположивите податоци од информативните листови за евидентирани промени во просторот, доставени од општините и министерствата, како и податоци од Државниот завод за статистика.

Податоци релевантни за промените во просторот поврзани со јавните функции доставиле само 14 општини (20,6%).

Создавањето на еднакви можности во **образованието** треба да биде условено со балансирање на разликите кои постојат меѓу урбаните и руралните средини, меѓу развиените и неразвиените општини, како и во однос на квалитетот на наставниците, условите за учење, адекватноста на

инфраструктурата, расположивоста со соодветен кадар и физичка достапност на образовните установи.

Врз основа на добиените **информативни листови од страна на општините**, во делот за **основно образование**, промени во 2018 година има во шест (6) општини.

Во областа на **средното образование**, има промена само во една (1) општина.

Во областа на **високото образование** согласно податоците од информативните листови нема промени.

Министерство за образование и наука нема доставено податоци за промена на состојбата за 2018 година во областа на образованието.

Согласно **Статистичките податоци за 2018 година**, учеството на деца во основното и средното образование не е на задоволително ниво, додека нормативот за број на наставници на 100 ученици и во основното и во средното образование е задоволен и е поголем од републичкиот просек.

Процесот на реформи и трансформација на **здравствениот систем** отпочнат е пред неколку години, со цел приближување кон стандардите и критериумите на Европската Унија.

Во здравството во тек се активности со кои треба да се обезбеди повисока и поквалитетна здравствена заштита. Во овие рамки, развојната инвестициска политика дава приоритет на инвестициите кои се ангажираат за совладување на најургентните тековни проблеми во здравството, реконструкција и санација на постојните објекти, завршување на започнатите објекти и набавка на нова неопходна опрема.

Социјалната заштита и понатаму треба да се остварува преку установите за социјална заштита во кои ќе се обезбедува заштита на лицата со хендикеп и на сите оние кои како резултат на транзиционите процеси се најдоа на маргините на социјалната сигурност. Потребно е да се превземаат активности за подобрување на условите за сместување во специјализираните установи за стари и изнемоштени лица, деца без родители и лица со хендикеп.

Во 2018 година во оваа област состојбата е иста како во предходните години. Во однос на предучилишни установи - детски градинки со „Просторниот план на Република Македонија“ планирани се да се згрижат 70% од децата на предучилишна возраст. Анализата на податоците покажува дека овој параметар не е задоволен.

Согласно податоците, добиени од **Министерството за труд и социјална политика**, во 2018 година, отворени се вкупно 17 објекти во 15 општини, со капацитет за згрижување на вкупно 959 деца од предучилишна возраст.

Во областа на детската заштита, приоритетните инвестициони активности треба да се насочат кон реконструкцијата на постојните објекти и изградба на нови објекти.

Развојната политика во областа на **културата** генерално е насочена кон заштита на културно - историските споменици и обезбедување на услови за работа во институциите за културни дејности, инвестирање во работата на археолошките локалитети, продолжување со изградба, реновирање и доизградба на нови објекти на културата. За 2018 година, покрај податокот од една општина, за извршена реконструкција и санација на музејски објект, не располагаме со други податоци за изградба, реновирање и доизградба на нови објекти на културата.

Согласно „Просторниот план на Република Македонија“ развојот на **спортот и рекреацијата** треба да се одвива во објекти чиј капацитети ќе овозможат посета на 20 - 25% од жителите со просечен норматив од 2 m² по жител за спортски терени. Согласно информативните листови за 2018 година, добиени од општините евидентирана е една спортска сала во една општина.

Последните статистички податоци од 2016 година, за објекти и градби наменети за спорт и рекреација посочуваат дека е постигната просечна површина од 2 m² по жител за спортски терени, согласно „Просторниот план на Република Македонија“.

Во понатамошниот период треба да продолжат основните програмски определби за развој на спортот и рекреацијата кои треба да се насочат кон проширување на мрежата на објекти и капацитети, работа врз измена на наставните планови и програми за физичката култура, подобрување на опременоста на постојните објекти и изградба на нови.

5.3.1. Развој и разместеност на индустријата

Во просторната развојна структура на економијата во Република Северна Македонија, индустријата е значајна компонента која делува поттикнувачки на развојот на другите дејности: земјоделството, шумарството, трговијата, градежништвото, сообраќајот, занаетчиството, комуналните дејности итн. Индустријата од просторен аспект претставува фактор за алокација на комплементарни дејности во индустриските зони и стопанските комплекси со цел заокружување на целокупниот процес на репродукција. Развојот и разместувањето на индустриските дејности и капацитети во просторот влијае на динамизирање и модернизација на локалната и национална економија.

Индустриската активност генерира развој на економијата, но истовремено, доколку не се превенира, неповолно влијание врз животната средина. Според парадигмата на одржливиот развој, економскиот развој и заштитата на животната средина прават единствен процес на меѓусебни интерактивни влијанија и спреги.

Деловната активност на индустриските субјекти во 2018 година се одвиваше во услови на недостиг на сопствена акумулација, мал обем на инвестиции, незадоволително техничко-технолошко ниво, неповолна производствена структура со доминација на индустриски гранки со ниска додадена вредност.

Според расположивите статистички податоци⁶⁵ секторите: Рударство и вадење на камен; Преработувачка индустрија; Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација, Снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината во 2018 година остварија номинален пораст на бруто домашен производ⁶⁶ од 5,2% во однос на 2017 година и структурно учество од 17,5% во вкупниот БДП на националната економија. Издвоена само преработувачката индустрија оствари пораст со номинална стапка од 8,6% и учество од 12,9% во БДП на Државата.

Во однос на просторната дисперзираност на индустриските објекти, согласно статистичките податоци⁶⁷ за активните деловни субјекти во

⁶⁵ Соопштение бр. 3.1.19.05 од 08.03.2019 год., ДЗС.

⁶⁶ МакСтат база, ДЗС, проценети податоци, тековни цени.

⁶⁷ МакСтат база, ДЗС.

индустрискиот сектор⁶⁸ во 2018 година, најголема концентрација има во Градот Скопје⁶⁹ и општините Куманово, Тетово, Битола и Прилеп, а најмал број на индустриски субјекти има во општините: Лозово, Арачиново, Старо Нагоричане, Ранковце, Конче, Могила, Центар Жупа, Росоман, Градско, Новаци, Вевчани, Пласница, Демир Капија и Чашка, што може да се проследи од приложената карта во интегралниот текст "Развој и разместеност на индустријата"⁷⁰.

Од локациски аспект, индустријата по својот карактер е дејност која претпоставува концентрација во определени точки (полови, оски и зони) на повеќе гранки кои користат заедничка инфраструктура и други заеднички служби и сервиси, што позитивно влијаат врз економските ефекти. Ваквата концентрација на индустријата со комплементарен карактер, едновременно е и најпогодниот облик за зачувување и унапредување на животната средина и имплементација на современиот тренд на воспоставување на циркуларната економија.

Индустријата во Државата не ги поседува во доволна мерка атрибутите на високата технологија, усогласени со одржливиот развој: мала суровинска и енергетска интензивност, висока информативна и научна интензивност, високо учество на стручната работна сила, висока фрагментација на пазарот со специфични барања, високи вложувања во предкомпетитивни истражувања и сеопфатно влијание врз карактеристиките на голем број сегменти на социо-економскиот систем.

Во насока на надминување на постојната состојба и создавање перспектива за развој на оваа значајна област во економијата на Државата, Министерството за економија⁷¹ во текот на 2018 година ја усвои "Индустријата стратегија на Република Македонија 2018-2027" со Акционен план насочен кон остварувањето на зацртаната визија за "Унапредување на индустријализацијата преку стимулирање на растот и развојот на преработувачката индустрија со цел зголемување на продуктивноста, создавање нови работни места, зголемување на приходите и зајакнување на човечкиот капитал, истовремено решавајќи ги предизвиците на циркуларната економија."⁷²

5.4. Сообраќај и врски

5.4.1. Сообраќајна инфраструктура

Во Република Северна Македонија во 2018 година се изградени вкупно 61 km сообраќајници, и тоа магистрални во должина од 12km, регионални во должина од 21 km и локални патишта во должина од 28 km.

Според податоците од Јавното претпријатие за железничка инфраструктура, нема реализација на ниту еден проект кој би имал влијание во просторот во однос на железничкиот сообраќај во 2018 година, што значи

⁶⁸ Во овој сектор опфатени се дејностите: Рударство и вадење на камен, Преработувачка индустрија, Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација и Снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината.

⁶⁹ Од аспект на сумарните податоци вкупно за Градот Скопје како заедница на општини.

⁷⁰ Просторна разместеност на индустриските објекти по општини во 2018 година.

⁷¹ <http://www.economy.gov.mk/docs/>

⁷² "Индустријата стратегија на Република Македонија 2018-2027" со Акционен план, Министерство за економија, октомври 2018 год.

дека густината на покриеноста на територијата на Северна Македонија (25 713 km²) со железничка мрежа останува иста, 2,7 km на 100 km².

Според податоците од Агенцијата за цивилно воздухопловство во 2018 година нема промени во просторот во однос на воздушниот сообраќај.

За изминатата година не се доставени податоци за промени во просторот кои се однесуваат на водениот сообраќај на територијата на нашата земја.

За наредниот период неопходни се интензивни активности за воспоставување проактивна политика на Државата во сите сегменти кои имаат влијание врз пораст и унапредување на сообраќајната инфраструктура.

5.4.2. Комуникациски и доставни системи

Користењето на интернетот во Република Северна Македонија има континуиран пораст во последниве години, кај домаќинствата, деловните субјекти и институциите. Регистрираните претплатници во најголем дел го користат широкиот опсег на интернет. Бројот на интернет претплатници во 2018 година го надмина бројот на телефонски линии.

Мобилните оператори ги конвергираа услугите со понуди во мобилната, фиксната телефонија, интернет и телевизиски услуги. Бројот на активни претплатници во мобилната телефонија според популација 100 во 2018 година изнесува 95 и е за 5,1 пати поголем споредбено со истиот параметар во фиксната телефонија. Според бројот на претплатници и реализиран сообраќај во 2018 година А1 е водечки оператор на пазарот во Република Северна Македонија. Но покриеноста на Република Северна Македонија со сигнал и квалитетот на сигнал е поле кое треба и понатаму да се унапредува.

Бројот на ТВ претплатници во последниве години е во постојан пораст. Во 2018 година најголем број на корисници се регистрирани кај операторите: А1, Македонски Телеком и Телекабел (Роби).

Минатите години има незначително зголемување на реализираниот меѓународен поштенски сообраќај. Иако во последните години е намален вкупниот обем, поштенскиот сообраќај има значајна улога во финансискиот сектор, издаваштвото, трговијата и маркетингот.

5.5. Заштита и унапредување на животната средина, природното и културното наследство и развој на туризмот

5.5.1. Животна средина

Од периодот на донесување на „Просторниот план на Република Македонија“ до денес, земјата бележи напредок во усогласување на законодавството во областа на заштита на животната средина со препораките од земјите членки на ЕУ.

Евидентно е интегрирање на компонентите за заштита на животната средина меѓу останатите компоненти, клучни за креирање на мерки за одржлив развој во земјава, посебно во областа на просторното планирање и во текот на 2018 година. Законските обврски за изработка на стратедиска оцена на влијанијата врз животната средина на планските документи како и оцена на влијанијата на проектите врз животната средина се почитуваат во пракса. Заклучно со 2014 година индустриските капацитети ја исполниле својата обврска за поднесување на барање за добивање на дозволи за усогласување

со оперативен план, со цел интегрирано спречување и контрола на загадувањето на медиумите и областите во животната средина. Меѓутоа, голем дел од мерките предвидени со оперативните планови имаат пролонгиран рок за нивна реализација. Анализата на состојбата со индустриските жешки точки покажува дека постои напредок во подготовката на документацијата за управување со контаминирани локалитети, но она што недостасува се видливи резултати од еколошка санација на индустриските жешки точки.

Информативните листови доставени од општините не содржат сеопфатни податоци врз основа на кои може да се прикажат реалните промени во просторот во областа на животната средина. Но, постои позитивна тенденција на примена на дел од планските мерки и одредби за заштита на животната средина, која се огледува во иницијативите за воспоставување на заштитни зони на изворите, санација на дивите депонии и мерките кои се превземаат за намалување на загадувањето од инсталациите.

5.5.2. Природно наследство

Во текот на 2018 година, согласно податоците од информативниот лист Секторот за природа при Управата за животна средина во Министерството за животна средина и просторно планирање, нема превземени активности кои се однесуваат на областите содржани во „Просторниот план на Република Македонија“.

Во тековната година од страна на Владата на 58 седница одржана на 13.03.2018 година се усвоени следните стратешки документи: Националната стратегија за заштита на природата со Акционен план (2017-2027) и Националната стратегија за заштита на биодиверзитетот со Акциски план (2018-2023).

Изработена е конечна верзија на Студија за валоризација за Дојранско Езеро од страна на Регионалниот центар за животна средина, Канцеларија во Скопје.

5.5.3. Културно наследство

Во предметната година е постигната промена во однос на статусот на недвижните културни добра како и степенот на нивна заштита. Постои континуитет во областа на валоризација и ревалоризација на недвижното културно наследство. Како резултат на тоа, во повеќе општини е прогласен престанок на заштитата на одредени културни добра и извршено е прогласување на културно наследство во опасност.

Во рамките на процесот на ревалоризација, донесени се неколку одлуки за прогласување на културно наследство од особено значење и значајно културно наследство.

Како резултат на процесот на валоризација, исто така во неколку општини се донесени одлуки за прогласување на културно наследство од особено значење и значајно културно наследство.

Дел од културното наследство е регистрирано како привремено заштитено културно наследство **ex lege**.

Изработката на **Елаборати за валоризација** на недвижни културни добра, како и изработката на **Заштитно-конзерваторски основи** на Детални и Генерални урбанистички планови, продолжува и понатаму. Овие податоци од

областа на културното наследство, ќе бидат од исклучителна важност за надолжување на базата на податоци потребни за изработка на Просторните планови на Република Северна Македонија.

5.5.4. Развој на туризмот и организација на туристичките простори

Основната вредност на македонскиот простор од аспект на развојот на туризмот се постојните потенцијали и извонредни услови што ги поседува Републиката во однос на геостратешката поставеност, разновидноста на природни и создадени вредности на кои се надоврзува човековиот ресурс како основа за нови вложувања во оваа профитабилна дејност која што во 2018 година оствари позитивни резултати.

Просторот на Република Северна Македонија согласно туристичката валоризација се карактеризира со исклучително богатство на природни и антропогени атрактивни туристички вредности. Со концептот за развој и организација на туристичките простори утврден со „Просторниот план на Република Македонија“, дефинирани се 10 туристички региони со 54 туристички зони. Во рамките на туристичките простори утврдени се околу 200 туристички локалитети со локално, регионално, национално, меѓународно и транзитно значење.

Во 2018 година, вкупниот број на туристите во Република Северна Македонија изнесува 1 126 935, односно пораст од 12,8% во однос на претходната година. Бројот на домашните туристи, во однос на претходната година, оствари зголемување за 13,9% и достигна бројка од 419 590 туристи, а бројот на странските посетители е зголемен за 12,17% и достигна бројка од 707 345 туристи во 2018 година. Во вкупниот број туристи во 2018 година, домашните туристи учествуваа со 37,3%, додека странските туристи учествуваа со остатокот од 62,7%.

Вкупниот број на ноќевања на туристи во Република Северна Македонија за 2018 год. изнесува 3 176 808, или зголемување за 14,5% од претходната година.

Во однос на планските определби дефинирани со концептот за Развој на туризмот и организација на туристичките простори утврден со „Просторниот план на Република Македонија“ може да се заклучи дека обемот и нивото на туристичката понуда заостанува зад реалните рецептивни можности и потенцијали во просторот. Со „Просторниот план на Република Македонија“ беа испланирани вкупно 110 000 легла до крајот на 2020 година. Во 2018 година во сите видови сместувачки капацитети евидентирани се вкупно 76 558 легла, што претставува скоро 70% од вкупно планираните до крајот на планскиот период.

Емитивни сфери кои имаат значително учество во вкупниот број доаѓања на странски туристи во 2018 година се: Турција учествува со 16%, Србија со 8%, Грција со 6%, Бугарија со 7%, Холандија со 4%, Германија со 4%, Полска со 5%, Албанија со 4%, Хрватска со 3%, САД со 3% и др.

Според податоците доставени од извештајните единици за 2018 година во областа на туризмот и организација на туристичките простори евидентирани се промени во просторот во неколку општини. Објектите кои се во градба или се веќе изградени од областа на туризмот и угостителството се лоцирани во општините: Гевгелија, Демир Капија, Дојран, Петровец, Пласница, Пробиштип, Струга и Чучер Сандево.

Во текот на 2018 година планирани се површини за туристичка намена според усвоена или во постапка на усвојување урбанистичко-планска документација во следните општини: Дојран, Куманово, Охрид и Ранковце.

Добиените податоци укажуваат на посветеноста на локалните самоуправи во превземањето иницијативи за поттикнување на развојот на туризмот во своите подрачја. Но останува потребата за динамизирање на мерките и активностите на политиката на Државата во сите сегменти кои имаат влијание врз пораст и унапредување на туристичката понуда и зголемувањето на вкупните ефекти од оваа стопанска дејност врз вкупната економија на Република Северна Македонија.

5.6. Заштита од воени разурнувања, природни и техничко-технолошки катастрофи

Сознанијата за случените непогоди во 2018 година се генерирани од два извори: единиците на локална самоуправа и одделни медиуми. Дирекцијата за заштита и спасување и Центарот за управување со кризи немаат доставено податоци. Воочливо е дека методологијата на подготовка на податоците и нивната конзистентност се разликува од една до друга година во рамки на исти извештајни единици.

Овие факти, поткрепени со отсуство на званичен извештај за случените непогоди, не дозволуваат да се врши подетална анализа на типолошката и просторната појава на непогодите, ниту на обемот на штети кои тие го предизвикуваат.

5.6.1. Заштита од воени загрозувања

Тргувајќи од оценките за степенот на загрозеноста на оделни сегменти на територијата на Републиката од евентуалните воени дејства, евидентно е сознанието дека на најголемите разурнувања ќе бидат изложени просторите со висока концентрација на т.н. критични постројки и објекти. Тоа се во прв ред Градот Скопје и другите градови и населени места, каде се очекуваат и најголемите загуби и жртви на цивилното население, што впрочем и се случило во сите досегашни современи војни од глобален и локален карактер.

Со цел да се пристапи кон примена на законската регулатива за изградба на засолништа, донесени се и уредби со кои подетално е разработена оваа материја како во однос на надлежностите на Советите на општините и градоначалниците, така и во однос на инвеститорите при проектирањето и изградбата на објектите. Специфичноста на областа за заштита и спасување и неспроведувањето на одредбите од Законот за заштита и спасување (во периодот 2018 година не е евидентирана изградба на ниту едно засолниште) ја наметнува потребата од преиспитување на легислативата и нејзината спроведливост.

5.6.2. Заштита од природни катастрофи

За што поуспешно справување со последиците од природните непогоди потребно е да се утврди нивниот потенцијал, односно подложноста на определен простор кон соодветен вид непогоди, а потоа да се утврди и

ранливоста, односно просторната дисперзија на населбите и другата изградена структура, т.н. критични инсталации.

Оттука, за успешно функционирање на заштитата од природни и елементарни катастрофи во процесот на планирање потребно е да се води грижа значајните инсталации (објекти) да се лоцираат во простори со најмал степен на ризик, т.е. најмала подложност на непогоди.

Во процесот на планирање потребно е да се води сметка за пристапноста до подрачјата подложни на непогоди со цел да се овозможи брза интервенција и евакуација на загрозеното население и заштита на материјалните добра.

Согласно добиените информативни листови во текот на 2018 година се регистрирани:

- Најмалку 256 шумски пожари во 7 општини и 10 пожари на отворени површини, во 4 општини. Најголеми опожарувања се забележани во општините Чашка и Крушево каде се опожарени над 1 200 ha шумски површини и општината Велес со 204 евидентирани пожари (како појава не се детално појаснети во информативните листови);
- **Појава на неколку свлечишта на една локација во општината Пробиштип, пред се на дел од локалните и регионалните патишта** (поточно, на регионалниот пат кон Пробиштип кај село Добрево во м.в Марчански дол, има појава на ерозија и свлечиште како последица од акумулирањето на отпадните води и попуштање на асфалтниот пат во должина од 3-5 метри).

5.6.3. Заштита од техничко-технолошки катастрофи

Заштитата од технолошките хаварии е директно поврзана со причините за нивно настанување и опфаќа:

- Примена на безбедносните стандарди при изградбата, одржувањето и користењето на инсталациите;
- Постојана контрола на процесите и складовите со опасни материи;
- Изолирање на постојните и идни опасности (инсталации) од зоните на домување и јавни функции.

Според податоците од доставените информативни листови, во 2018 година нема евидентирано техничко-технолошка хаварија.

5.7. Информациски систем за просторно планирање

Во изминатата 2018 година започнати се неколку значајни активности за реализација на планските определби од областа на просторниот информациски систем, зацртани со „Просторниот план на Република Македонија“. Министерствата и институциите основачи на НИПП-от имаат обврска до 2019 година согласно делегираните одговорности да ги стандардизираат и креираат новите збирки на податоци согласно INSPIRE директивата. Целта е да се олесни пристапот, размената, употребата и дистрибуцијата на стандардизирани просторни податоци и услуги на ефикасен и усогласен начин. Во наредниот период од големо значење е пополнување на содржините на националниот гео-портал со стандардизирани збирки на податоци и услуги.

Единиците за локална самоуправа, со ретки исклучоци, заостануваат во процесот на имплементација на просторно информацискиот систем. За

подобрување на состојбата во наредниот период особено внимание треба да се посвети на надградба на хардверската и софтверската инфраструктура и човечките ресурси во делот на ИТ и ГИС.

Агенцијата за катастар на недвижности во 2018 година продолжи со активности кои се дел од на националниот гео-портал.

Агенцијата за планирање на просторот во 2018 година во делот на ГИС технологијата ги реализира следните активности:

- ажурирање на базите на просторни податоци за „Просторен план на Националниот парк Пелистер”,
- ажурирање на WEB сервисите за: „Просторен план на Република Македонија” и Услови за планирање на просторот.

Интерните WEB сервиси претставуваат добра основа за ГИС порталот на Агенцијата и нивно јавно публикување согласно INSPIRE стандардите.

6. Препораки

Во контекст на современите трендови на ефикасност и кооперативност, во ова поглавје се иницирани таксативно неколку предлози за поголема функционалност на „Годишниот извештај за спроведување на Просторниот план на Република Македонија“:

1. Измена на содржината на Информативниот лист за состојбите и промените во просторот во текот на една календарска година и измена на Упатството за негова изработка.

Во текот на изминатите години од донесувањето на „Просторниот план на Република Македонија“ (месец јуни 2004 година), настанаа квалитативни промени во информациската и документациската основа во сите области релевантни за Просторниот план. Токму заради тоа постојната форма и содржина на Информативниот лист не соодветствува на новините и информациите потребни за ефикасна, квалитетна, сеопфатна и навремена евалуација на постојната состојба во сите домени на просторниот систем на Државата, следење на спроведувањето на Просторниот план и согледување на трендовите на развој согласно актуелните динамични промени во современата социоекономска, урбанистичка, инфраструктурна и територијална рамка на Европската Унија кон која претендираме.

2. Измена на Правилникот за постапката, начинот на изготвување, содржината на извештаите и рокови за нивно доставување („Службен весник на РМ“ број 42/05, 111/06 и 17/10).

Оваа измена е неопходна заради усогласување со измената и дополнувањето на содржината и формата на Информативниот лист.

3. Согласно законските надлежности, соодветното Министерство да обезбеди квалитетни, навремени, сеопфатни и целосно пополнети информативни листови од сите извештајни единици.

Досегашната пракса на доставување одговори на информативните листови покажа недоследност на извештајните единици во однос на нивната законска обврска за пополнување на информативните листови. Во 2018 година одзивот на извештајните единици изнесува околу 68% и е зголемен во споредба со минатата година, но информативните листови и понатаму се пополнуваат парцијално, а дел од доставените податоци не соодветствуваат на реалните промени во областа за која се наменети или пак се повторуваат истите податоци од претходните години. Затоа е неопходно, Министерството за животна средина и просторно планирање, согласно своите надлежности, да превземе активности за обезбедување сеопфатни, целосни и точни информации од информативните листови кои ги пополнуваат извештајните единици, вклучувајќи пред се, едукација на Единиците на локалната самоуправа за начинот на пополнување на Информативните листови.